

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ PROGRAMI

ORTAOKULLARDAKİ SEÇMELİ DERSLER UYGULAMASININ
ÇOCUĞUN KATILIM HAKKI ÇERÇEVESİNDE
DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Arzu BUCAK

TOKAT
Eylül, 2019

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ PROGRAMI

ORTAOKULLARDAKİ SEÇMELİ DERSLER UYGULAMASININ
ÇOCUĞUN KATILIM HAKKI ÇERÇEVESİNDE
DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Arzu BUCAK

Danışman: Doç. Dr. Erdal KÜÇÜKER

TOKAT
Eylül, 2019

ETİK SÖZLEŞME

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgi toplama ve raporlaştırma sürecinin Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğine, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna, genel akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak gerçekleştirildiğini; bu tez çalışmasını “intihali engelleme” programı ile taradığımı, bana ait olmayan tüm bilgi, düşünce ve bulgulara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan eder, sorumluluğun tarafıma ait olduğunu kabul ederim.

Tarih: 27/08/2019

Arzu BUCAK

İmza

JÜRİ İMZA SAYFASI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Arzu BUCAK'nın Ortaokullardaki Seçmeli Dersler Uygulamasının Çocuğun Katılım Hakkı Çerçevesinde Değerlendirilmesi adlı çalışması 27/08/2019 tarihinde jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Programında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

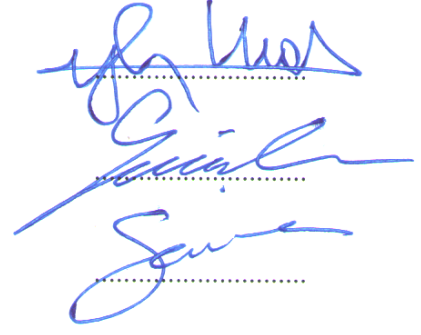
Adı Soyadı

İmza

Başkan: Doç. Dr. Ayhan URAL

Üye (Tez Danışmanı): Doç. Dr. Erdal KÜÇÜKER

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Emine SAKLAN

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

ÖN SÖZ

Çocuklarımızı artık düşüncelerini hiç çekinmeden açıkça ifade etmeye, içten inandıklarını savunmaya, buna karşılık da başkalarının samimi düşüncelerine saygı beslemeye alıştırmalıyız.

M. Kemal ATATÜRK

İlk kez Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde gündeme gelen katılım hakkı, çocuğu hakların öznesi olarak görmesi ve ona bir birey olduğunu hissettirmesi bakımından çocuk hakları açısından bir güvence niteliği taşımaktadır. Bu hak ile çocuk, kendini ilgilendiren konularda kararlara katılma, görüşlerini ifade etme, sorumluluk alma ve özgür düşünme fırsatlarını elde edebilir. Bu sebeple çocuğu toplumsal hayata hazırlayan kurumların başında gelen okullar, çocuğa demokrasinin bir gereği olan katılım hakkını kullanabileceği ortamlar sunmalı ve alınan kararlarda etkin rol oynayacakları mekanizmalar içermelidir. Okullarda çocuk katılımının değerlendirilmesi, çocukların maruz kaldıkları uygulamalarda ve yer aldıkları etkinliklerde ne kadar söz sahibi olduklarının ortaya çıkarılması ile mümkün olabilir.

Ortaokullardaki seçmeli dersler uygulamasının çocuğun katılım hakkı çerçevesinde değerlendirildiği bu araştırma altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın problemi, amacı ve önemi ifade edilmiş, araştırmanın sayıltı ve sınırlılıklarına ve araştırmada kullanılan tanımlara yer verilmiştir. İkinci bölümde ilgili alanyazın ve ilgili araştırmalar ışığında araştırmanın kavramsal çerçevesi sunulmuştur. Araştırmanın üçüncü bölümünde araştırmanın yöntemi, dördüncü bölümünde ise araştırmadan elde edilen bulgular yer almaktadır. Beşinci bölümde elde edilen bulgular tartışılmıştır. Altıncı bölümde ise araştırmanın sonuçlarına yer verilmiş ve öneriler geliştirilmiştir.

Araştırmanın tüm aşamalarında emeğini ve desteğini esirgemeyen tez danışmanım Erdal Küçüker'e, her zaman yanımda olduklarını hissettiren aileme ve araştırmaya büyük bir istek ve samimiyetle katılan tüm çocuklara en içten teşekkürlerimi sunarım.

Arzu BUCAK

ÖZET

ORTAOKULLARDAKİ SEÇMELİ DERSLER UYGULAMASININ ÇOCUĞUN KATILIM HAKKI ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Bucak, Arzu

Yüksek Lisans, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi Bilim Dalı,
Eğitim Yönetimi ve Denetimi Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Erdal Küçüker

Eylül 2019, xviii + 235 sayfa

Bu araştırmanın amacı, 2013-2014 ve 2014-2015 öğretim yıllarında Amasya ili Merkez ilçesi ortaokullarındaki seçmeli dersler uygulamasının ve uygulamaya ilişkin öğrenci, veli ve öğretmen görüşlerinin çocuğun katılım hakkı çerçevesinde değerlendirilmesidir.

Tarama modelindeki araştırma, karma araştırma yöntemlerinden yakınsayan paralel desen ile yürütülmüştür. Çalışma grubu, araştırma amacına bağlı olarak görüşme yapılan ortaokul öğrencileri ve onların velilerinden; yazılı görüşlerine başvurulmuş öğretmenlerden; anket uygulanan bir ortaokulun beş, altı ve yedinci, bir lisenin dokuz ve onuncu sınıf öğrencilerinden ve seçmeli ders belgeleri toplanan on üç ortaokuldan oluşmaktadır. Veriler, araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan görüşme, yazışma ve anket formları ile toplanmıştır. Verilerin analizi, veri türüne bağlı olarak nitel ve nicel veri analiz teknikleri ile yapılmıştır.

Araştırma sonucunda Amasya ili Merkez ilçesindeki on üç ortaokulun tamamında seçmeli derslerin seçilme ve açılma süreçlerine ilişkin çocuğun katılım hakkını kullanması ile ilgili çeşitli aksaklıklar tespit edilmiştir. Bu aksaklıklar genel olarak bazı öğrencilerin tercihleri dışındaki dersleri almak zorunda kalmaları, bazı okullarda yeterli sayıda (10 öğrenci) öğrenci tarafından tercih edilen derslerin açılmaması, 10'dan az öğrenci tarafından tercih edilen ya da hiç tercih edilmemiş derslerin açılması gibi örnekler içermektedir. Öğrenciler, veliler ve öğretmenlerle yapılan görüşmelerde, derslerin seçiminde aile ve okul yönetiminin etkileri olduğu,

bunun da çocuğun katılım hakkını kullanmasını engellediği bulunmuştur. Seçmeli dersler uygulamasında katılım haklarını kullanma konusunda ortaokul öğrencilerinin daha çok ailelerinden, lise öğrencilerinin de okul yönetimlerinden etkilendikleri tespit edilmiştir.

Elde edilen sonuçlara bağlı olarak müfredatta yer alacak seçmeli derslerin belirlenmesi, öğrencilerin tercih süreci ve okul yönetiminin açılacak dersleri belirlemesi aşamalarının çocuğun katılım hakkını etkili bir şekilde kullanmasına fırsat verecek şekilde düzenlenmesine ilişkin olarak uygulamaya dönük somut öneriler geliştirilmiştir. Ayrıca Türkiye’de başta eğitim öğretim süreçleri olmak üzere her alanda çocukların katılım hakkının kullanımını geliştirmeye katkı sağlayacağı düşünölen araştırma önerileri yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk hakları, çocuğun katılım hakkı, seçmeli dersler

ABSTRACT

THE EVALUATION OF THE ELECTIVE COURSES IN SECONDARY SCHOOLS WITHIN THE FRAMEWORK OF CHILDREN’S PARTICIPATION RIGHTS

Bucak, Arzu

Master’s Degree, Department of Educational Sciences, Discipline of Educational
Administration, Educational Administration and Supervision Program

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Erdal Küçüker

September 2019, xviii + 235 pages

The aim of this research is to evaluate the implementation of elective courses in secondary schools in the central district of Amasya in 2013-2014 and 2014-2015 academic years and the opinions of the students, parents and teachers regarding the implementation within the framework of children’s participation rights.

The research in the survey model was conducted with convergent parallel design from mixed research methods. The study group consisted of secondary school students and their parents who participated in interviews; teachers whose written opinions were consulted; fifth, sixth, seventh graders in a secondary school and ninth and tenth graders in a high school who were surveyed and thirteen secondary schools whose elective courses documents were collected. The data were collected by means of the interview, correspondence and questionnaire forms developed by the researcher. Data analysis was realized by qualitative and quantitative data analysis techniques depending on the data type.

As a result of the study, various problems related to the use of children’s participation rights in the choosing and opening processes of elective courses were detected in all thirteen secondary schools in the central district of Amasya. The results obtained at the end of the study: (1) Some of the students had to take courses other than their preferences. (2) The elective courses preferred by a sufficient number of students (10 students) weren’t opened in some schools. (3) The elective courses preferred by less than ten students or none of the students were opened in some schools. (4) Parents and

school administrators had an effect on the choice of elective courses, which prevented children from exercising their participation rights. (5) Secondary school students were more affected by their families and high school students were more affected by the school administrators in terms of exercising their participation rights in the implementation of elective courses.

Depending on the results obtained, concrete suggestions have been developed regarding the determination of the elective courses to be included in the curriculum, the arrangement of the students' preference process and the determination of the courses to be opened by the school administration in a way that enables children to exercise their participation rights effectively. In addition, research proposals have been made to improve the use of children's participation rights in all areas particularly in educational processes in Turkey.

Keywords: Children Rights, Children's Participation Rights, Elective Courses

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK SÖZLEŞME.....	Error! Bookmark not defined.
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLO LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xvii
KISALTMALAR.....	xviii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
Problem	1
Amaç	5
Önem.....	6
Sayıtlar	7
Sınırlılıklar	7
Tanımlar	8
BÖLÜM II	9
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	9
İlgili Alanyazın.....	9
Çocuk, Çocukluk ve Çocuk Hakları	9
Çocuk Hakları	11
Çocuğun Katılım Hakkı	14
Eğitimde/Okulda Çocuğun Katılım Hakkı	22
Seçmeli Dersler Uygulaması	26
Seçmeli Ders: Tanımı, Dayanağı, Özellikleri ve Yararları.....	26
Türkiye’de Seçmeli Dersler Uygulamasının Gelişimi.....	28
Türkiye’de 2012-2013 Öğretim Yılında Uygulamaya Konulan Seçmeli Dersler Düzenlemesi.....	29
İlgili Araştırmalar.....	31
Çocuk Hakları ve Çocuğun Katılım Hakkı İle İlgili Araştırmalar	31
Çocuk Hakları ve ÇHS İle İlgili Araştırmalar	32
Çocuk Hakları Eğitimine Dair Araştırmalar	40
Türkiye’de Çocuk Haklarının Durumu İle İlgili Araştırmalar.....	41
Çeşitli Kaynaklarda Çocuk Haklarına Nasıl Yer Verildiğine Dair Araştırmalar	42
Çocuğun Katılım Hakkı İle İlgili Araştırmalar	45
Seçmeli Dersler İle İlgili Araştırmalar	51

2012-2013 Öğretim Yılından Önce Yapılan Seçmeli Dersler İle İlgili Araştırmalar	51
2012-2013 Öğretim Yılından Sonra Yapılan Seçmeli Dersler ile İlgili Araştırmalar	55
BÖLÜM III	72
YÖNTEM	72
Araştırma Modeli	72
Çalışma Grubu	73
Verilerin Toplanması	74
Verilerin Analizi.....	77
BÖLÜM IV	79
BULGULAR	79
Ortaokul Öğrencilerinin Seçmeli Ders Tercihleri ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular	79
2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez İlçesindeki Ortaokul Öğrencilerinin Seçmeli Ders Tercihleri ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular.....	80
2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez Birinci Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular	80
2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez İkinci Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular.....	82
2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez Üçüncü Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular	84
2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez Dördüncü Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular	85
2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez Beşinci Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular	87
2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez Altıncı Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular	89
2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez Yedinci Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular	90
2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez İlçede İncelenen Yedi Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Özet Bulgular	92
2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez İlçesindeki Ortaokul Öğrencilerinin Seçmeli Ders Tercihleri ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular.....	96
2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Birinci Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular	97
2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez İkinci Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular.....	99
2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Üçüncü Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular	101
2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Dördüncü Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular	103
2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Beşinci Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular	105
2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Altıncı Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular	107

2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Yedinci Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular	109
2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Sekizinci Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular	111
2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Dokuzuncu Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular	112
2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Onuncu Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular	114
2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez On Birinci Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular	116
2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez On İkinci Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular	119
2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez On Üçüncü Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular	120
2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez İlçede İncelenen On Üç Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Özet Bulgular	123
Ortaokul Öğrencileri İle Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular	129
2013-2014 Öğretim Yılında Beşinci Sınıf Öğrencileriyle Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular	129
2014-2015 Öğretim Yılında Altıncı Sınıf Öğrencileriyle Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular	132
Ortaokul Öğrenci Velileri İle Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular	138
2013-2014 Öğretim Yılında Öğrenci Velileri İle Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular	139
2014-2015 Öğretim Yılında Velilerle Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular	143
Ortaokul Öğretmenlerine Uygulanan Yazılı Görüşme Formundan Elde Edilen Bulgular	150
Ortaokul Öğretmenlerinin Seçmeli Dersler Uygulaması Hakkındaki Düşünceleri	151
Ortaokul Öğretmenlerine Göre Öğrencilerin Seçmeli Derslere Karşı Tutumları..	154
Ortaokul Öğretmenlerinin Seçmeli Derslerin Notla Değerlendirilmesine İlişkin Düşünceleri	156
Ortaokul Öğretmenlerine Göre Açılacak Seçmeli Derslerin Belirlenmesinde Etkili Olan Kişiler ve Dikkate Alınan Faktörler	158
Ortaokul ve Lise Öğrencilerine Uygulanan Anket Sonucunda Elde Edilen Bulgular	160
Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Kişisel Bilgilerine İlişkin Bulgular	160
Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Şubelere, Sınıflara ve Öğretim Düzeylerine Göre Dağılımı	160
Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı ..	161
Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Annesinin Çalışma Durumuna ve Anne Mesleğine Göre Dağılımı	162
Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Baba Mesleğine Göre Dağılımı	163

Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Anne Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı	163
Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Baba Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı	164
Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Tercih Ettikleri ve Aldıkları Seçmeli Derslere İlişkin Bulgular	165
Anket Uygulanan Ortaokul Öğrencilerinin Aldıkları ve Almak İstedikleri Seçmeli Derslere İlişkin Bulgular.....	165
Anket Uygulanan Lise Öğrencilerinin Aldıkları ve Almak İstedikleri Seçmeli Derslere İlişkin Bulgular.....	166
Anket Uygulanan Kız ve Erkek Öğrencilerin Aldıkları ve Almak İstedikleri Seçmeli Derslere İlişkin Bulgular	168
Anket Uygulanan Kız Öğrencilerin Aldıkları ve Almak İstedikleri Seçmeli Derslere İlişkin Bulgular.....	168
Anket Uygulanan Erkek Öğrencilerin Aldıkları ve Almak İstedikleri Seçmeli Derslere İlişkin Bulgular.....	170
Anket Uygulanan Öğrencilerin Ders Seçimi Süreciyle İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular	171
Ders Seçimi Öncesinde Öğrencilerin Seçmeli Derslerle İlgili Bilgi Sahibi ve Kararlı Olmalarına İlişkin Bulgular.....	172
Ders Seçimi Sürecinde Etkili Olan Unsurlara İlişkin Bulgular	173
Öğrencilerin Aldıkları Seçmeli Derslerle İlgili Düşüncelerine İlişkin Bulgular	179
Öğrencilerin Seçmeli Dersler Uygulaması İle İlgili Düşüncelerine İlişkin Bulgular	183
BÖLÜM V	185
TARTIŞMA	185
BÖLÜM VI.....	195
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	195
Sonuçlar.....	195
Araştırmanın Birinci Alt Amacı Gereğince İncelenen Seçmeli Dersler Belgelerinin Analizinden Elde Edilen Sonuçlar.....	195
2013-2014 Öğretim Yılı Seçmeli Ders Belgelerinin Analizi Sonucunda Ulaşılan Sonuçlar	195
2014-2015 Öğretim Yılı Seçmeli Ders Belgelerinin Analizi Sonucunda Ulaşılan Sonuçlar	197
Araştırmanın İkinci Alt Amacı Gereğince Ortaokul Öğrencileriyle Yapılan Görüşmelerin Analizinden Elde Edilen Sonuçlar.....	199
2013-2014 Öğretim Yılında Ortaokul Öğrencileri İle Yapılan Görüşmelerin Analizi Sonucunda Ulaşılan Sonuçlar	199
2014-2015 Öğretim Yılında Ortaokul Öğrencileri İle Yapılan Görüşmelerin Analizi Sonucunda Ulaşılan Sonuçlar	200
Araştırmanın Üçüncü Alt Amacı Gereğince Ortaokul Öğrenci Velileriyle Yapılan Görüşmelerin Analizinden Elde Edilen Sonuçlar.....	200
2013-2014 Öğretim Yılında Ortaokul Öğrenci Velileri İle Yapılan Görüşmelerin Analizi Sonucunda Ulaşılan Sonuçlar	200

2014-2015 Öğretim Yılında Ortaokul Öğrenci Velileri İle Yapılan Görüşmelerin Analizi Sonucunda Ulaşılan Sonuçlar	201
Araştırmanın Dördüncü Alt Amacı Gereğince Ortaokul Öğretmenlerinden Alınan Yazılı Görüşlerin Analizinden Elde Edilen Sonuçlar	201
Araştırmanın Beşinci Alt Amacı Gereğince Ortaokul ve Lise Öğrencilerine Uygulanan Anketin Analizinden Elde Edilen Sonuçlar	203
Öneriler	205
Uygulamaya Dönük Öneriler	205
Yeni Araştırma Önerileri	206
KAYNAKÇA.....	207
EKLER.....	225
Ek 1. Amasya Merkez İlçesindeki Bir Ortaokulun Seçmeli Ders Tercihlerini Gösteren Resmî Belge Örneği	225
Ek 2. Ortaokul Öğrenci Görüşme Formu (2013-2014).....	226
Ek 3. Ortaokul Öğrenci Görüşme Formu (2014-2015).....	227
Ek 4. Veli Görüşme Formu (2013-2014)	228
Ek 5. Veli Görüşme Formu (2014-2015)	229
Ek 6. Öğretmen Yazışma Formu.....	230
Ek 7. Ortaokul Öğrenci Anketi	231
Ek 8. Lise Öğrenci Anketi.....	233
Ek 9. Özgeçmiş	235

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Öğrenci Tercihlerini ve Açılan Dersleri İçeren Seçmeli Dersler Belgelerinin Toplandığı Okulların Seçmeli Ders Alan Öğrenci Sayıları.....	73
Tablo 2. Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Sayısı.....	77
Tablo 3. 2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez Birinci Ortaokulda Seçmeli Dersleri İlk Üç Sırada Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları	81
Tablo 4. 2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez İkinci Ortaokulda Seçmeli Dersleri İlk Üç Sırada Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları	82
Tablo 5. 2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez Üçüncü Ortaokulda Seçmeli Dersleri İlk Üç Sırada Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları	84
Tablo 6. 2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez Dördüncü Ortaokulda Seçmeli Dersleri İlk Üç Sırada Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları	86
Tablo 7. 2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez Beşinci Ortaokulda Seçmeli Dersleri İlk Üç Sırada Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları	87
Tablo 8. 2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez Altıncı Ortaokulda Seçmeli Dersleri İlk Üç Sırada Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları	89
Tablo 9. 2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez Yedinci Ortaokulda Seçmeli Dersleri İlk Üç Sırada Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları	91
Tablo 10. 2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkezdeki Yedi Ortaokul Öğrencilerinin İlk Üç Sırada Tercih Ettikleri Dersler ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları	93
Tablo 11. Amasya Merkez İlçesindeki Ortaokullarda 2013-2014 Öğretim Yılında Gerçekleşen Seçmeli Dersler Uygulamasının Özeti.....	95
Tablo 12. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Birinci Ortaokulda Seçmeli Dersleri Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları	97
Tablo 13. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez İkinci Ortaokulda Seçmeli Dersleri Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları	99
Tablo 14. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Üçüncü Ortaokulda Seçmeli Dersleri Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları	101
Tablo 15. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Dördüncü Ortaokulda Seçmeli Dersleri Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları	104
Tablo 16. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Beşinci Ortaokulda Seçmeli Dersleri Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları	105

Tablo 17. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Altıncı Ortaokulda Seçmeli Dersleri Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları	107
Tablo 18. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Yedinci Ortaokulda Seçmeli Dersleri Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları	109
Tablo 19. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Sekizinci Ortaokulda Seçmeli Dersleri Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları	111
Tablo 20. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Dokuzuncu Ortaokulda Seçmeli Dersleri Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları	113
Tablo 21. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Onuncu Ortaokulda Seçmeli Dersleri Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları	114
Tablo 22. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez On Birinci Ortaokulda Seçmeli Dersleri Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları	117
Tablo 23. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez On İkinci Ortaokulda Seçmeli Dersleri Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları	119
Tablo 24. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez On Üçüncü Ortaokulda Seçmeli Dersleri Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları	121
Tablo 25. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkezdeki On Üç Ortaokul Öğrencilerinin Tercih Ettikleri Dersler ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları	123
Tablo 26. Amasya Merkez İlçesindeki Ortaokullarda 2014-2015 Öğretim Yılında Gerçekleşen Seçmeli Dersler Uygulamasının Özeti.....	127
Tablo 27. Ortaokul Öğretmenlerine Göre Seçmeli Derslerin Olumlu Yönleri.....	151
Tablo 28. Ortaokul Öğretmenlerine Göre Seçmeli Derslerle İlgili Sorunlar.....	152
Tablo 29. Ortaokul Öğretmenlerine Göre Öğrencilerin Seçmeli Derslere Karşı Tutumları	155
Tablo 30. Ortaokul Öğretmenlerinin Seçmeli Derslerin Notla Değerlendirilmesine İlişkin Düşünceleri.....	156
Tablo 31. Ortaokul Öğretmenlerine Göre Açılacak Seçmeli Derslerin Belirlenmesinde Etkili Olan Kişiler.....	158
Tablo 32. Ortaokul Öğretmenlerine Göre Açılacak Seçmeli Derslerin Belirlenmesinde Dikkate Alınan Faktörler	159
Tablo 33. Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Şubelere, Sınıflara ve Öğretim Düzeylerine Göre Dağılımı	161
Tablo 34. Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Öğretim Düzeylerine ve Cinsiyete Göre Dağılımı	161

Tablo 35. Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Annesinin Çalışma Durumuna Göre Dağılımı	162
Tablo 36. Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Anne Mesleğine Göre Dağılımı	162
Tablo 37. Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Baba Mesleğine Göre Dağılımı	163
Tablo 38. Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Anne Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı	164
Tablo 39. Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Baba Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı	164
Tablo 40. Anket Uygulanan Ortaokul Öğrencilerinin Alınan ve Almak İstenen Seçmeli Derslere Göre Dağılımı.....	165
Tablo 41. Anket Uygulanan Lise Öğrencilerinin Alınan ve Almak İstenen Seçmeli Derslere Göre Dağılımı.....	167
Tablo 42. Anket Uygulanan Kız Öğrencilerin Alınan ve Almak İstenen Seçmeli Derslere Göre Dağılımı (Ortaokul + Lise).....	169
Tablo 43. Anket Uygulanan Erkek Öğrencilerin Alınan ve Almak İstenen Seçmeli Derslere Göre Dağılımı (Ortaokul + Lise).....	170
Tablo 44. Anket Uygulanan Öğrencilerin Ders Seçimi Öncesinde Bilgi Sahibi ve Kararlı Olmalarına İlişkin Betimsel İstatistikler.....	172
Tablo 45. Anket Uygulanan Öğrencilerin Ders Seçimi Öncesinde Bilgi Sahibi ve Kararlı Olmalarına İlişkin Yanıtlarının Öğretim Düzeyine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları	173
Tablo 46. Anket Uygulanan Öğrencilerin Ders Seçimi Öncesinde Bilgi Sahibi ve Kararlı Olmalarına İlişkin Yanıtlarının Cinsiyete Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	173
Tablo 47. Anket Uygulanan Öğrencilere Göre Ders Seçimi Sürecinde Etkili Olan Unsurlara İlişkin Betimsel İstatistikler	174
Tablo 48. Anket Uygulanan Öğrencilerin Seçmeli Ders Tercihlerinde Etkili Olan Unsurların Öğretim Düzeyine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları	176
Tablo 49. Anket Uygulanan Öğrencilerin Seçmeli Ders Tercihlerinde Etkili Olan Unsurların Cinsiyete Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	178
Tablo 50. Anket Uygulanan Öğrencilerin Seçmeli Ders Tercihlerinde Etkili Olan Unsurların Anne Eğitim Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	179
Tablo 51. Anket Uygulanan Öğrencilerin Aldıkları Seçmeli Derslerle İlgili Düşüncelerine İlişkin Betimsel İstatistikler	180

Tablo 52. Anket Uygulanan Öğrencilerin Aldıkları Seçmeli Derslerle İlgili Düşüncelerinin Öğretim Düzeyine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	181
Tablo 53. Anket Uygulanan Öğrencilerin Aldıkları Seçmeli Derslerle İlgili Düşüncelerinin Cinsiyete Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları	182
Tablo 54. Anket Uygulanan Öğrencilerin Seçmeli Dersler Uygulaması İle İlgili Düşüncelerine İlişkin Betimsel İstatistikler.....	183
Tablo 55. Anket Uygulanan Öğrencilerin Seçmeli Dersler Uygulamasıyla İlgili Düşüncelerinin Öğretim Düzeyine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	184
Tablo 56. Anket Uygulanan Öğrencilerin Seçmeli Dersler Uygulamasıyla İlgili Düşüncelerinin Cinsiyete Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları	184

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa
1. Katılım Merdiveni.....	17

KISALTMALAR

Alm	: Almanca
Ara	: Arapça
BTY	: Bilişim Teknolojileri ve Yazılım
BU	: Bilim Uygulamaları
ÇE	: Çevre Eğitimi
ÇHS	: Çocuk Hakları Sözleşmesi
D	: Drama
DE	: Düşünme Eğitimi
ERG	: Eğitim Reformu Girişimi
Fra	: Fransızca
GS	: Görsel Sanatlar
HA	: Hukuk ve Adalet
HK	: Halk Kültürü
HMH	: Hz. Muhammed'in Hayatı
İng	: İngilizce
İSB	: İletişim ve Sunum Becerileri
KK	: Kur'an-ı Kerim
M	: Müzik
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MO	: Medya Okuryazarlığı
MU	: Matematik Uygulamaları
OB	: Okuma Becerileri
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
SED	: Sosyo Ekonomik Düzey
SFE	: Spor ve Fiziki Etkinlikler
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu
TDB	: Temel Dini Bilgiler
TDK	: Türk Dil Kurumu
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
YDL	: Yaşayan Diller ve Lehçeler
YYB	: Yazarlık ve Yazma Becerileri
ZO	: Zekâ Oyunları

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi, sayıtları, sınırlılıkları ve tanımlarına yer verilmiştir.

Problem

Çocuğun, hakları olan bir birey olarak görülmesine ilişkin anlayış giderek yaygınlaşmaktadır. Günümüzde çocuk hakları, sosyal ve politik açılardan kabul edilmekte ve daha önce yalnızca yetişkinlerin sahip olduğu haklar, çocuklara da tanınmaktadır (Ruck ve Horn, 2008). Çocuk hakları konusunda uluslararası farkındalık, çocukların siyasi, eğitsel, sosyal ve kültürel haklarını kabul eden Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne (ÇHS) yansıtılmıştır (Elisha ve Ruck, 2012). ÇHS (1989) çocuğun hayatta kalma ve gelişim hakkı, düşünce ve ifade özgürlüğü ve kararlara katılım hakkını kapsayan 54 maddeyi içermektedir. Sözleşme'de yer alan bazı haklar, çocuklara tanınan diğer bütün hakların kullanılmasında ve devletlere yüklenen görevlerin yerine getirilmesinde göz önünde bulundurulacak genel ilkeler niteliğindedir. Bu ilkeler, her çocuğun ayırım gözetilmeksizin haklardan yararlanacağını belirten "ayrımcılık yasağı"; taraf devletleri çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için her türlü çabayı göstermekle yükümlü tutan "çocuğun yaşama ve gelişme hakkı"; yarar çatışmalarında çocuğun tarafının tutulması, onun yararına uygun eylem ve işlemin yapılmasını ifade eden "çocuğun yüksek yararına öncelik tanınması" ve çocuklara kendilerini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme ve dinlenilme hakkı tanıyan "çocuğun görüşlerinin dikkate alınması ve katılım hakkı"dır (Akyüz, 2010, s. 37-42).

Genellikle bir yetişkin hakkı olarak algılanan katılım, uluslararası düzeyde bir çocuk hakkı olarak ilk kez ÇHS'de gündeme gelmiştir (Akyüz, 2001). Çocuklar açısından katılım, sosyal hayatta çocuğun dikkate alınması, onların daha görünür kılınması, düşüncelerinin dinlenmesi, ilgilerinin hesaba katılması, onları ilgilendiren konularda fikirlerinin alınmasıyla başlar (Casas, 1997). Katılım hakkı, kendilerini etkileyen kararlara ve olaylara dâhil olmaları için çocukların güçlendirilmelerini ve kapasitelerinin artırılmasını gerektirir (UNICEF, 2009). Çünkü katılım, çocuk hakları

açısından bir güvencedir ve ancak bu hak ile çocuklar özne durumuna gelebilir (Değirmencioglu, 2012).

Çocuk, katılım hakkını ilk olarak ailede kullanmaya başlar. Aile içinde çocuğun hakkını kullanabilmesinin ebeveyn tutumları ile ilgili olduğu söylenebilir. Çocuklar ekonomik, fiziksel ve psikolojik olarak ebeveynlerine bağımlı olduklarından haklarını genellikle ebeveynleri aracılığıyla kullanırlar. Bu yüzden ebeveynlerin tutumları, çocukların haklarına gerçekten sahip olup olmadıklarına karar vermede önemli bir faktördür (Peterson-Badali, Morine, Ruck ve Slonim, 2004). Çocukların hangi haklarının kullanılacağına, genişletileceğine veya kısıtlanacağına genelde ebeveynleri karar verirler (Helwig, 1997; Ruck, Peterson-Badali ve Day, 2002).

Çocuğun katılım hakkını kullanabileceği diğer bir alan okuldur. Çocuk haklarına ilişkin farkındalık geliştikçe, çocuğun eğitim sistemi ve okuldaki yerinin yanı sıra eğitim sisteminin çocuğa bakışı da değişmektedir. Yirminci yüzyıldan itibaren çocukların statüsündeki değişime bağlı olarak eğitim, toplumun isteğine göre çocuğu şekillendiren bir araç yerine temel bir çocuk hakkı olarak görülmeye başlanmıştır. Eğitimin bir hak olarak yaşam bulabilmesi, çocuğun katılım hakkı ile birlikte ele alınmasına bağlıdır. Bu bağlamda katılım, çocuk hakları çerçevesinde eğitim ve öğretim süreçlerinde sağlanması gereken haklardan biridir. Eğitim sistemi ve okullar, çocuğa özel hayatını koruma, fikirlerini ifade etme, düşünce, din ve vicdan özgürlüğü gibi özgür irade ve katılım hakkını temin etmelidir (Jiang, Kosher, Ben-Arieh ve Huebner, 2014). Çocuklar, eğitim amaçları, politikaları ve uygulamalarının seçimine katılmalı; kendi kapasiteleri ve ilgileri doğrultusunda eğitimlerini şekillendiren tüm aşamalara dâhil edilmelidir (Melton, 1987).

ÇHS ile birlikte uluslararası düzeyde önemli bir gündem haline gelen çocuğun katılım hakkı Türkiye’de etkili bir şekilde uygulanamamaktadır. Türkiye’de 10 ilde 7-15 yaşları arasında on bin çocukla görüşülen bir araştırmanın sonucuna göre, kızların evde yaşamlarını etkileyen konularda söz sahibi olmalarına katılım oranı %9,7 iken erkeklerde bu oran %13,5’tir. Okulda yaşamlarını etkileyen konularda söz sahibi olmalarına katılım oranı ise kızlarda %8,9’a, erkeklerde ise %12,3’e düşmektedir (Polat ve Gezer, 2007’den akt. Erbay, 2013). Bu araştırma, çocukların evde ve okulda katılım haklarını yeterince kullanamadıklarını göstermektedir. Bu durumun çocukların gelişimi açısından olumsuz olduğu söylenebilir. Çünkü katılım, çocuk açısından sadece

demokratik bir hakkın kullanılması değildir. Katılım, aynı zamanda çocuğun zihinsel ve duygusal gelişimine katkı sağlayan pedagojik bir etkinliktir. Bu etkinlik sırasında çocuk, seçenekleri öğrenecek, bunların kendisi için anlamını ve değerini düşünecek, en iyi olana karar verecek ve kararının sorumluluğunu üstlenecektir. Böylece hatalı bir seçim yapsa bile muhakeme becerisi gelişecek ve davranışlarının sonuçlarından sorumlu olması gerektiğini anlayacaktır. Çocuğun gelişimi üzerindeki etkisi, katılımın eğitim sisteminin ve eğitim öğretim süreçlerine ilişkin uygulamaların geliştirilmesinde dikkate alınmasını gerekli kılmaktadır.

Türkiye’de çocuğun katılım hakkının kullanım alanlarını genişletebilecek düzenlemelerden biri, 2012 yılında çok sayıda değişiklik ile birlikte yürürlüğe giren seçmeli dersler uygulamasıdır. Türkiye’de 2012 yılında zorunlu eğitim süresi 12 yıla çıkarılarak eğitim sisteminde önemli değişiklikler yapılmıştır (İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2012). Kamuoyunca 4+4+4 olarak bilinen yeni sistem ile sekiz yıllık ilköğretim okulları dörder yıllık ilköğretim ve ortaokullar olarak iki ayrı kademeye ayrılmış ve imam-hatip ortaokulları tekrar açılmıştır. Değişiklikler bunlarla sınırlı kalmamış, ortaokul müfredatına konulan yeni seçmeli dersler ile haftalık ders çizelgeleri yenilenmiştir. Yeni sistem ile beşinci sınıftan itibaren verilecek olan seçmeli dersler, (1) Din, Ahlak ve Değerler, (2) Dil ve Anlatım, (3) Yabancı Dil, (4) Sanat ve Spor, (5) Fen Bilimleri ve Matematik ve (6) Sosyal Bilimler olmak üzere altı alanda gruplandırılmıştır. Bu alanlar altında 20’den fazla ders bulunmaktadır. Öğrenciler, bir öğretim yılında bu derslerden üç tanesini almakla yükümlüdürler. İlk kez 2012-2013 öğretim yılında beşinci sınıf öğrencileri ile başlayan seçmeli dersler uygulaması, kademeli olarak altı, yedi ve sekizinci sınıflara yaygınlaştırılmıştır. Aynı tarihte ortaöğretim okullarında da seçmeli dersler uygulamasına kademeli olarak geçilmiştir.

Alanyazın tarandığında uygulama ile ilgili soru işaretlerinin ve eleştirilerin, uygulama öncesinde ortaya çıktığı görülmektedir. Bir seçmeli dersin açılabilmesi için, o dersi en az on öğrencinin seçmesi gerekmektedir. Ancak bu sayıya ulaşamadığı takdirde bu dersleri seçen öğrencilerin diğer derslere nasıl yönlendirileceği belirsizdir (Eğitim Reformu Girişimi [ERG], 2012). Yirmi ayrı seçmeli ders çerçevesinde her on öğrenciye bir derslik açılması ihtimali düşünüldüğünde, büyük bir derslik ve öğretmen ihtiyacının doğacağı söylenebilir. Bu durumda çoğu okulun seçmeli dersler konusunda

bir çeşitliliğe değil, benzerliğe yönelmesi beklenebilir (İnal, 2012). Farklı seçmeli derslerin açılmaması ve öğrencilerin okulda bulunan öğretmenlerin açtıkları seçmeli dersleri almak zorunda kalmaları sonucunda eğitim sistemine, Güven'in (2012) "Türk eğitiminin bir buluşu" olarak betimlediği "zorunlu seçimlik" ders uygulaması girmiştir. Kurul (2012) ise seçmeli dersler yoluyla "okul içinde örtük bir yönlendirme, ötekileştirme, kaynak ayırmayarak belli seçmeli dersleri açmama" gibi politikalarla "ayrımcılığın derinleşebileceğini" ileri sürmektedir. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) hazırladığı Sosyal Adalet İndeksi'nde Türkiye'nin sosyal kapsayıcılık ve ayrımcılığı önlemede 31 ülke arasında son sırada yer almasının, bu ihtimali güçlendirdiği söylenebilir (OECD, 2011). Okçabol (2012), Kur'an-ı Kerim ile Hz. Muhammed'in Hayatı adlı seçmeli derslerin Kanun maddesinde sayılmasının, uygulamada din tercihi olmaması ve tüm dinlere eşit mesafede durulmaması nedenleriyle laik devlet anlayışı ile bağdaşmadığını; Altıntaş (2012) ve Kurul (2012) bu derslerin isteğe-bağlı seçmeli görüntüsü altında açıldığını, ancak uygulamada zorunlu-seçmeli kılınacağını düşünmektedirler. Temel Dini Bilgiler dersinde Alevilik, Musevilik, Hıristiyanlık vb. diğer inançlara ilişkin öğrenim görme gibi, daha az tercih edilebilecek dersler ise sadece kâğıt üzerinde var olan seçenekler olarak kalabilecektir (ERG, 2012).

Uygulama öncesindeki bu eleştirilerin yersiz olmadığı, uygulamaya ilişkin araştırmalarla ortaya konulmaktadır. Bu araştırmalarda seçmeli dersler uygulamasında gözlenen çeşitli sorunlar tespit edilmiştir. Bazı araştırmalarda seçmeli derslerin öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini ortaya çıkaracak şekilde planlanmadığına ilişkin bulgular elde edilmiştir (Demir, Doğan ve Pınar, 2013; Cerit, Akgün, Yıldız ve Soysal, 2014; Doğan, Uğurlu ve Demir, 2014; Epçaçan, 2014). Seçmeli dersler uygulaması ders sayısı ve saatlerinin artmasına (Demir, Doğan ve Pınar 2013; Memişoğlu ve İsmetoğlu, 2013; Cerit, Akgün, Yıldız ve Soysal, 2014; Durmuşçelebi ve Bilgili, 2014; Epçaçan, 2014) ve okula giriş-çıkış saatlerinin uzamasına (Doğan, Uğurlu ve Demir, 2014; Durmuşçelebi ve Bilgili, 2014), bunlar da öğrencilerde bıkkınlığa ve yorgunluğa neden olmaktadır (Memişoğlu ve İsmetoğlu, 2013; Örs, Erdoğan ve Kipici, 2013; Durmuşçelebi ve Bilgili, 2014). Ayrıca araştırmalarda seçmeli derslerin verimsiz işlendiğine (Cerit, Akgün, Yıldız ve Soysal, 2014; Doğan, Uğurlu ve Demir, 2014) ve seçmeli dersler nedeniyle okuldaki boş alanların dersliğe dönüştürülmesi sonucunda

sosyal etkinlikler için uygun mekân kalmadığına (Durmuşçelebi ve Bilgili, 2014) ilişkin sorunlar da saptanmıştır.

Yukarıda atıf yapılan araştırmalarda ortaya konulan bu sorunların yanında, öğrencilerin seçmeli dersler uygulaması sürecinde katılım ve seçme haklarını tam olarak kullanamadıklarına ilişkin bulgulara da rastlanmaktadır. Buna göre öğrenciler çoğunlukla ailelerinin (Demir, Doğan ve Pınar, 2013; Örs, Erdoğan ve Kipici, 2013; Cerit, Akgün, Yıldız ve Soysal, 2014) ya da okul yöneticilerinin (Epçaçan, 2014) kendileri için seçtikleri dersleri almak zorunda kalmaktadırlar. Fiziki mekân ve zaman (Örs, Erdoğan ve Kipici, 2013; Doğan, Uğurlu ve Demir, 2014) ve öğretmen yetersizliği (Memişoğlu ve İsmetoğlu, 2013; Doğan, Uğurlu ve Demir, 2014; Epçaçan, 2014), okul yöneticilerini öğrenciler adına ders seçimi yapmaya zorlamaktadır.

Seçmeli dersler ile ilgili araştırmalar, çoğunlukla uygulamada gözlenen sorunları ortaya koymak ya da belli bir seçmeli ders ile ilgili olarak çeşitli kesimlerin düşünce veya tutumlarını belirlemek üzerinde yoğunlaşmıştır. Araştırmaların hiçbirinde seçmeli dersler uygulaması, çocuğun katılım hakkı çerçevesinde incelenmemiştir. Oysaki bu uygulama, yapısı gereği öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre tercihler yapmasını öngördüğünden, çocukların katılım haklarını okulda etkili bir biçimde kullanabilecekleri bir süreçtir. Bu çerçevede araştırmanın problemi, seçmeli dersler uygulamasının çocuğun katılım hakkı çerçevesinde değerlendirilmesidir.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, 2013-2014 ve 2014-2015 öğretim yıllarında Amasya ili Merkez ilçesi ortaokullarındaki seçmeli dersler uygulamasının ve uygulamaya ilişkin öğrenci, veli ve öğretmen görüşlerinin çocuğun katılım hakkı çerçevesinde değerlendirilmesidir.

Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Öğrenci tercihlerini ve açılan dersleri gösteren seçmeli dersler belgelerine göre 2013-2014 ve 2014-2015 öğretim yıllarında Amasya ili Merkez ilçesi ortaokullarında;

a. Açılan seçmeli dersler öğrenci tercihleri ile uyumlu mudur?

b. Seçmeli dersler uygulamasında öğrenciler katılım haklarını kullanabilmişler midir?

2. 2013-2014 ve 2014-2015 öğretim yıllarında Amasya Merkez ilçesindeki bir ortaokulun öğrencilerinin seçmeli dersler uygulaması ile ilgili düşünceleri nelerdir?

- Öğrenciler ilk üç sırada tercih ettikleri dersleri alabilmişler midir?
- Öğrenciler ders seçimini nasıl ve hangi nedenlerle yapmışlardır?
- Ders seçimlerinde kimlerin etkisi olmuştur?
- Öğrencilerin seçmeli dersler uygulamasına ilişkin düşüncelerinde değişme olmuş mudur?

3. 2013-2014 ve 2014-2015 öğretim yıllarında Amasya Merkez ilçesindeki bir ortaokulun velilerinin seçmeli dersler uygulaması ile ilgili düşünceleri nelerdir?

- Velilerin eğitimin anlamı ve işlevine ilişkin düşünceleri nelerdir?
- Velilere göre ders seçimi nasıl yapılmıştır?
- Velilere göre ders seçimini etkileyen unsurlar nelerdir?
- Velilerin seçmeli dersler uygulamasına ilişkin düşüncelerinde değişme olmuş mudur?

4. 2014-2015 öğretim yılında Amasya Merkez ilçesindeki bir ortaokulda görev yapan öğretmenlerin seçmeli dersler uygulaması ile ilgili düşünceleri nelerdir?

- Öğretmenlere göre öğrencilerin seçmeli derslere karşı tutumları nasıldır?
- Öğretmenlere göre okulda açılacak seçmeli derslerin belirlenmesinde etkili olan kişiler ve faktörler kimlerdir/nelerdir?
- Öğretmenlerin, seçmeli derslerin notla değerlendirilmesine ilişkin düşünceleri nelerdir?

5. Öğrencilerin seçmeli dersler uygulamasına ve uygulamada katılım haklarını kullanma durumlarına ilişkin düşünceleri;

- Öğretim düzeyine,
- Cinsiyete,
- Anne-baba eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

Önem

Çocukların, hakları olan bireyler olarak görülmesine dair anlayış, son yüz yıldır yasal düzenlemelere yansıtılarak yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır. Bir çocuk hakkı olarak ilk kez ÇHS'de yer alan katılım, çocuğun Sözleşme'deki diğer tüm haklarının

kullanımında göz önünde bulundurulması gereken temel ilkelerden biridir. Ancak Türkiye’de toplumun çocuğa olan bakışı, gerek evde gerekse okulda çocuğun bu hakkını yeterince kullanamamasına yol açmaktadır. Yapılan çalışmalar, eğitim sisteminin yapısı ve çocuk hakları eğitiminin eksikliğinden dolayı, çocukların okullarda birçok uygulamaya maruz kalırken karar süreçlerinde aktif bir şekilde rol alamadığını göstermektedir.

Araştırmada, seçmeli dersler uygulamasında çocuğun katılım hakkı, öğrencilerin, velilerin ve öğretmenlerin görüşleri ve konu ile ilgili resmi belgeler doğrultusunda değerlendirilecektir. Alanyazın tarandığında çocuğun katılım hakkına dair sınırlı sayıda araştırma olduğu görülmektedir. Çalışmanın çocuk katılımı kavramına dikkat çekmesi beklenmektedir. Çocuğun katılım hakkı ve genel olarak çocuk hakları üzerine yapılan araştırmalarda bilginin daha çok çocuk dışı kaynaklardan derlendiği tespit edilmiştir. Bu araştırma, konunun gerçek muhatabı olan çocukların görüşlerini yansıtması bakımından önemlidir. Bu görüşler doğrultusunda seçmeli derslerin amacına uygun olarak, çocuk katılımını ön plana çıkaran bir uygulamaya dönüştürülmesi noktasında bu araştırmanın, gerekli iyileştirmelerin yapılmasına katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Sayıtlar

1. Okullardan alınan seçmeli ders belgelerinin gerçeğe uygun olduğu varsayılmıştır.
2. Görüşleri alınan, öğretmen, veli ve ortaokul öğrencileri ile anket uygulanan öğrencilerin yanıtlarının içten, samimi ve doğru olduğu varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

1. Bu araştırma, Amasya ili Merkez ilçesi ve 2013-2014 ve 2014-2015 öğretim yılları ile sınırlıdır.
2. Araştırma verilerinin toplandığı dönemde seçmeli dersler uygulaması ortaokul ve liselerin bazı sınıflarında uygulandığından bu araştırma, genel ortaokulların beş, altı ve yedi, Anadolu liselerinin dokuz ve onuncu sınıfları ile sınırlıdır.

Tanımlar

Eğitim hakkı: “Eğitim hakkı, diğer insan haklarına erişmenin aracıdır. Bu hak, sahip olunan tüm hakların bilinmesinde, kullanılmasında, geliştirilmesinde ve korunmasında anahtar rolü oynar.” (Karaman Kepenekci ve Taşkın, 2017, s. 77)

Çocuğun katılım hakkı: Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne göre çocuğun katılım hakkı, çocuğu etkileyen her konuda düşüncelerini özgürce ifade etme hakkı; yaşı ve olgunluğuna uygun olarak çocuğun görüşlerinin kararlara etki gücünün artması ve çocuğu etkileyen her türlü adli ve idari işlemde, doğrudan veya bir temsilci ya da uygun bir organ aracılığıyla, ulusal yasaların usul koşulları ile uyumlu bir şekilde kendini ifade etme fırsatı sağlanması anlamına gelir.

Seçmeli dersler uygulaması: Bu araştırmada seçmeli dersler uygulaması, 2012-2013 öğretim yılında 4+4+4 düzenlemesi ile birlikte ortaokul ve liselerde başlatılan uygulamayı/süreci ifade etmek için kullanılmaktadır.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölüm, İlgili Alanyazın ve İlgili Araştırmalar alt başlıklarından oluşmaktadır. İlgili Alanyazın başlığı altında araştırmanın amacı bağlamında ön plana çıkan çocuğun katılım hakkı ve seçmeli dersler uygulaması ile ilgili alanyazın bilgisi verilecektir. İlgili Araştırmalar başlığında ise her iki konu ile ilgili araştırmalar özetlenecektir.

İlgili Alanyazın

Bu başlık altında araştırmanın iki temel kavramı olan çocuğun katılım hakkı ve seçmeli dersler uygulaması ile ilgili alanyazın bilgisi verilecektir.

Çocuk, Çocukluk ve Çocuk Hakları

Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde “küçük yaştaki erkek veya kız; soy bakımından oğul veya kız, evlat; bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak” şeklinde; Türkçe Bilim Terimleri sözlüğünde “doğumla ergenlik dönemi arasındaki (0-12 yaş) ya da ergenlik dönemini de kapsayan (0-18 yaş)” şeklinde betimlenen çocuk kelimesi ile ilgili çeşitli tanımlara rastlamak mümkündür. Çocuklar “masum, duyarlı ve gelişmekte olan insan varlıklarıdır” ve onları yetişkinlerden ayıran, kendilerine has özellikleri olduğu düşüncesi ile ortaya çıkan çocukluk kavramı, kullanıldığı bilim alanına göre farklı yaşam yıllarını kapsar (Akyüz, 2010, s. 1). Kırıl’a (2018, s. 147) göre çocuk denilince “okul öncesi ve ilkökul eğitiminden yararlanan, birtakım ihtiyaçlarını yalnız karşılayamayan küçük bireyler akla gelmektedir”. Odman (2012), çocukları, “toplumun fiziksel, psikolojik, ekonomik ve sosyal yönden en güçsüz, hassas ve korunmaya gereksinim duyulan kesimi” olarak görmektedir.

Yasal metinlerde çocuk kavramı tanımlanırken yaşa vurgu yapılmaktadır. ÇHS’nin birinci maddesinde “18 yaşına kadar her insanın çocuk olduğu” ifade edilmiştir. Türk Ceza Kanunu’nun altıncı maddesinde çocuk deyiminden “henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi” anlaşılmaktadır. Çocuk Koruma Kanunu’nun üçüncü maddesine göre ise çocuk, “daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi”yi ifade etmektedir. Türk Medeni Kanunu’nun 28. maddesinde

“Kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlar ve ölümle sona erer. Çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder.”

Aktürk’e (2006) göre çocuk “doğumdan ergenliğe kadar süren hayat dilimine ait olan insan yavrusu”; çocukluk ise “ruhsal ve bedensel olarak insanın en güçsüz olduğu çok özel bir dönem”dir. Asıl olanın yetişkinlik olduğu geleneksel kültürlerde böyle bir dönem ya hiç yoktur ya da hızla geçiştirilmesi gereken bir dönem olarak algılanır. Ancak modern zamanlara (sanayileşmeye) özgü olarak ortaya çıkan toplumsal işbölümü, eğitim yoluyla elde edilebilecek bilgi ve beceriye ihtiyaç hissettirmiştir. Bu toplumsal ihtiyaca cevap verebilecek niteliği ile çocukluk, özel bir dönem olarak görülmeye başlanmıştır (Aktürk, 2006).

Gelişim süreci içerisindeki en özel ve en masum dönem olan çocukluğu, tarih boyunca düşünürler, din adamları, devlet yöneticileri, eğitimciler yani çocukla ilgilenen hemen herkes kendi bakış açısını ortaya koyarak tanımlamaya çalışmıştır. Uzun yıllar boyunca “henüz yetişkin olmamış, kendi kararlarını alamayan, biyolojik bir geçiş dönemi” olarak tanımlanan çocukluk, bu anlayışın sonucu olarak geçici ve eksik bir durum gibi algılanmıştır. Çocuğun doğasının yeterince anlaşılmadığı eski çağlarda, ailenin çocuk üzerinde mutlak bir velayet hakkının bulunduğu ve çocukların sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının göz ardı edildiği düşünülmektedir. Zamanla çocuğun ve çocukluğun varlığının kabul gördüğü ancak çocuğun önemsiz, çocukluğun ise boşa geçen bir zaman dilimi olarak algılandığı belirlenmiştir. Orta Çağ’da küçük yetişkinler olarak görülen çocuklar, dönemin zor yaşam koşulları yanında ailelerin çocuk konusundaki bilinçlerinin yeterince gelişmemiş olmasına bağlı olarak gereken özeni görememişlerdir. Avrupa’da kendini gösteren aydınlanma çağı ile insana, dolayısıyla çocuğa olan bakış da değişmiştir. Aynı dönemde Türk-İslam toplumlarında çocuk ve çocukluk kavramlarının önemli düşünürler tarafından ele alındığı ve bu kavramların gelişim ve eğitim boyutları yönünden incelendiği görülmüştür. On dokuzuncu ve 20’nci yüzyıllarda elde edilen kazanımların yanında sanayileşme ve dünya savaşlarının özellikle çocuklara olan etkisi ile çocuğa yönelik bakış açısı önemli bir noktaya taşınmıştır. Artık çocuk önemsiz olmaya, çocukluk dönemi ise değerli ve kritik bir süreç olarak algılanmaya başlanmıştır (Sağlam ve Aral, 2016).

Tarihsel, felsefi, yasal ve pratikteki uygulamalara bakıldığında çocukluk olgusunda birbirini takip eden dört aşamanın gerçekleştiği görülmektedir. Çocukluk olgusunun ne olduğunu anlamaya çalışan ilk görüş, çocuk gelişimini yalnızca bir büyüme süreci olarak gören ve çocukla yetişkin arasında önemli bir büyüklük farkı olduğunu öne süren “çocuk/küçük insan” diye adlandırılan görüştür. İkinci görüş, çocuğun biyolojik varlığı dışında toplumsal bir varlığa da sahip olduğunu kabul eden “çocuk toplumsal bir varlıktır” görüşüdür. Genellikle 20’nci yüzyıl ürünü olarak kabul edilen üçüncü görüş ise çocukluğu insan yaşamının çok özel ve önemli bir dönemi olarak ele alan “modern çocuk paradigması”dır. “Postmodern çocuk paradigması” olarak adlandırılacak dördüncü görüş ise postmodern ailede yeniden şekillenen çocukluk algısını yansıtmaktadır. Çocuk artık “yetkin, hazır, yaşamın tüm olanaklarıyla ve meydan okumalarıyla uğraşabilecek biri” olarak görülmektedir (Yurtsever, 2009).

Modern çocuk paradigmasını yansıtan çocuk hakları bildirge ve sözleşmeleri, sabit ve değişmez bir dönemi ifade etmeyen çocuk ve çocukluk kavramları üzerine bazı asgari ortak ilkeleri ortaya koymaktadır. Çocukluğun özel bir kategori olduğu temeline dayanan egemen çocuk paradigmasına göre, çocukların biyolojik, psikolojik ve sosyal olarak yetişkinlerden farklı gereksinim ve beklentileri bulunmaktadır. Çocuklar, yarının yetişkinleri oldukları için değil, sadece bugün çocuk oldukları için başlı başına bir değer taşımaktadırlar (Aktürk, 2006). İşlevselliği bulunan ve çok önemli bir süreç olan çocukluğu geçici, bir an önce atlatılması gereken bir dönem olarak görmek yanlıştır. Çocuğa, çocuk olarak, yetişkinlerden ayrı ölçülere, ayrı psikolojik yaşantıya sahip, kendi başına bütünlüğü olan, hakları bulunan bir birey olarak bakılmalıdır (Akyüz, 2018).

Çocuk Hakları

Tarihsel süreç içerisinde değişen değerler ile birlikte, çocukların bakımının ve korunmasının bir toplum sorunu olduğu ve toplumun bu sorumluluğu üstlenmesi gerektiği idrak edilmiştir. Bu bağlamda çocukların gereksinimlerinin karşılanması sorumluluğu sırasıyla aileye, ülke yönetimlerine ve genel anlamda topluma aittir (Ay Zöğ, 2008). Gereksinimler ve haklar arasında önemli bir bağ vardır. İnsanlara ve elbette çocuklara ulusal ve uluslararası yasal düzenlemelerle verilmiş olan hakların özünde de onların insan onuruna yaraşır bir yaşam sürdürebilmeleri için gereksinimlerinin karşılanması fikri yatar (Sunall, 2010). Çocukların fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal

gelişimlerini sağlıklı sürdürebilmeleri için gereksinimlerinin karşılandığı bir çevrede büyümeleri gerekmektedir. Çocuğun gelişimini sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesi için “bir aileye sahip olması, korunması, eğitim kurumuna devam etmesi, sağlık hizmetlerinden yararlanması, gelişimini destekleyecek nitelikte kitaplara ve yayınlara ulaşması, kendisini ilgilendiren konularda bilgi edinebilmesi ve görüşlerini ifade edebilmesi, istismar ve ihmalden uzak, oynayarak eğlenerek büyümesi için” uygun şartların oluşturulması önemlidir (Peker Ünal, 2018, 160). Çocukların kendilerine has özellikleri ve kendileri hakkında verilen kararlara katılmalarının önündeki engellerin yetişkinlere kıyasla daha çok olması, haklarının özel bir başlık altında ele alınması ihtiyacını doğurmuştur (Baykara Acar, Kırımsoy, Koman ve Karagöz, 2012). Bu ihtiyaç çerçevesinde, son yüz yıldır kapsamlı gelişmelerin olduğu söylenebilir.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Balkan çocukları için yürüttüğü yardım çalışmalarından edindiği tecrübeler sayesinde çocukların refahı için sürekli bir eylemin gerekliliğini fark eden Çocukları Koruma Fonu üyesi Eglantyre Jebb, 1922 yılında çocuk hakları üzerine bir taslak hazırlamıştır. Yedi maddelik bu taslakta, “her ulustan, ırktan ve inançtan çocukların sömürüye karşı korunması, fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerinin tam olarak sağlanması, yetişkin hayatına hazırlanmaları konusunda çocuklara karşı sorumluluklar” ifade edilmiştir (Aktürk, 2006). Her ulusun, çocukların fiziki ve ruhsal yönden normal gelişimlerinin sağlanabilmesi için görevleri olduğunu kabul eden ilk uluslararası belge olma özelliği taşıyan bu taslak, 1924 yılında Milletler Cemiyeti tarafından Çocuk Hakları Cenevre Sözleşmesi adıyla kabul edilmiştir. Çocukların da özel birtakım ihtiyaçlarının olduğunun anlaşılması, sonraki bir uluslararası belgenin, 1959'daki Çocuk Hakları Deklarasyonu'nun kabulüne olanak sağlamıştır. Daha sonra, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'nda, çocukların haklarına dair bir sözleşme taslağının projesi başlatılmıştır. Bu Komisyonun altında kurulan özel çalışma grubununun 10 yıllık tasarı çalışmaları sonucunda, çocukların da yetişkinler gibi, medeni, siyasi, toplumsal, kültürel ve ekonomik tüm haklardan yararlanmaları gerektiği inancıyla kaleme alınarak son hali verilen ÇHS, Birleşmiş Milletlerin 20 Kasım 1989 tarihinde yapılan 44. Genel Kurul Toplantısında kabul edilmiştir (Aktürk, 2006).

Çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal, ahlaki ve ekonomik bakımlardan korunmasını ve gelişmesini sağlayan çocuk hakları, en geniş kapsamıyla ÇHS'de yer

almaktadır. Türkiye'nin 09.12.1994 tarihinde onayladığı Sözleşme, 27.01.1995 tarihinde bir kanun olarak yürürlüğe girmiştir. Devletler, uluslararası hukukta çocuk haklarını düzenleyen temel yasal metin olan söz konusu Sözleşme'yi onayladıktan sonra yasalarını sözleşme ile aynı düzeye getirmek durumundadırlar (Akyüz, 2010). Bu yüzden Anayasa'nın 90. maddesi uyarınca kanun hükmünde olan ÇHS'nin uygulama alanı bulabilmesi için, doğrudan ilke ve düzenlemeler içeren kanunların çıkarılması gerekmektedir (Kumcu ve Kaya, 2012).

ÇHS'den sonra, özellikle iki temel kıstasın altının çizilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki çocuğun bir birey olarak var olduğu ve haklarının bulunduğu gerçeği, ikincisi ise çocuğun yararları ilkesinin temel ilke olarak değerlendirilmesi gerekliliğidir (Ünsal, 2012). Akyüz (2010, s. 35-36), Sözleşme'nin temel yaklaşımlarını şöyle ifade etmektedir:

- Sözleşme 18 yaşından küçük herkesi çocuk saymaktadır.
- Sözleşme çocuğu, yaşına ve gelişim düzeyine uygun hakları ve sorumlulukları olan bir birey olarak kabul etmektedir.
- Sözleşme çocuğun yaşamında ailenin rolünü ön plana çıkarmaktadır.
- Sözleşme, çocukların görüşlerini ifade etme hakkının olduğunu, bu görüşlerin ciddiye alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Fakat çocukların görüşlerinin karara temel oluşturacak tek görüş olduğunu da ileri sürmemekte, çocukların da başkalarının, özellikle de ana babalarının haklarına ilişkin sorumlulukları bulunduğunu kabul etmektedir.
- Sözleşme, çocukların gelişen kişilik ve yeteneklerine saygı gösterilmesini vurgulamaktadır.

Çocuk haklarının geliştirilebilmesi, çocukların bakım ve korunma hakları ile özgür irade (kendini ifade etme ya da otonomi) hakları arasındaki dengeye bağlıdır. İlki çocuklara iyi bir bakım ve yasal olarak koruma sağlarken; özgür irade hakları, çocuklara kendi hayatlarıyla ilgili kararların alınmasında aktif rol oynama hakkı tanır (Ruck, Keating, Abramovitch ve Koegl, 1998). Landsdown (1994'ten akt. Smith, 2007), ÇHS'yi sağlama (provision), koruma (protection) ve katılım (participation) olarak üç ana hak çerçevesinde ele almıştır. Franklin (1995'ten akt. Smith, 2007) ise sözleşmedeki hakları refah ve özgürlük hakları olarak ikiye ayırmıştır. İlki çocuğun korunmasını ve desteklenmesini; ikincisi çocuğun tercihler yapabilmesini gerektirmektedir. Benzer şekilde Ünsal (2012), çocuk haklarını korumacı ve özgürleştirici haklar olarak iki gruba ayırmıştır. Korumacı haklar, çocuğu yetersiz ilgi, ihmal, bedensel ya da duygusal istismar ya da başka herhangi bir tehlikeden koruyan ve aynı zamanda, çocuğun barınma, beslenme, sağlık, eğitim gereksinimlerini sağlayan

refah haklarını da içeren haklardır. Özgürleştirici haklar ise yetişkinlerin tek başlarına sahip oldukları haklara, çocukların da sahip olmaları gerektiğini ifade eden haklardır. Amacı çocukların kişisel özerkliklerini artırmak olan bu haklar, çocukların reşitlik yaşına ulaşmadan önce, anne-babaları karşısında daha fazla bağımsızlık sahibi olmaları gerektiğini ifade eder. Akyüz (2010, s. 4), insan haklarıyla bağlantılı bütün hakları çocuklara da tanıyan Sözleşmedeki çocuk haklarını yaşama hakları, gelişme hakları, korunma hakları ve katılma hakları olarak dört grupta toplamıştır:

- Yaşama hakları, çocuğun yaşama ve uygun yaşam standartlarına sahip olma, tıbbi bakım, beslenme, barınma gibi temel gereksinimlerinin karşılanmasını öngören hakları içerir.
- Gelişme hakları, çocuğun yeteneklerini en üst düzeyde gerçekleştirebilmesi için gerekli olan eğitim hakkı, oyun ve dinlenme hakkı, bilgi edinme hakkı, din, vicdan ve düşünce özgürlüğü, bilgi alma hakkı gibi haklardan oluşur.
- Korunma hakları, çocuğun her türlü ihmal, istismar ve sömürüye karşı korunmasını sağlayan haklardır.
- Katılma hakları, çocuğun ailede ve toplumda etkinlik kazanmasını sağlamaya yönelik haklardır. Bu haklar, görüşlerini açıklama ve kendisini ilgilendiren konularda karara katılma, dernek kurma ve toplanma haklarıdır.

Çocuk haklarına dair sınıflandırmaların hepsinde çocuğun katılım hakkına özel bir vurgu yapıldığı görülmektedir.

Çocuğun Katılım Hakkı

Danışılmayı, hesaba katılmayı, konuşma ve düşünce özgürlüğünü ve kendi adına alınan kararlarda yer almayı içeren (Landsdown, 2004) katılım hakkı, diğer haklar açısından özel bir önem taşır. Katılım, çocuk hakları açısından bir güvencedir. Çocuk haklarının gerçekleşmesi, savunulması, geliştirilmesi ancak çocukların kendi haklarına sahip çıkabilmesi ile mümkün olabilir. Çocuğun aktif bir vatandaş olabilmesi ve toplumsal rolünü edinebilmesi için katılım hakkı önemlidir (Şahin ve Polat, 2012). Katılım hakkı ile öncelikle birey olmayı öğrenen çocuklar, hak ve sorumluluklarının farkına varır, demokrasi kavramını öğrenir, sorunlara daha geniş açılardan bakarak çözüm bulma yeteneklerini geliştirirler (Gödekmerdan, Cecanpınar ve Güngör, 2012).

ÇHS'nin 12'nci maddesi katılım hakkını ifade eder. Söz konusu madde şu şekildedir:

1. Taraf Devletler kendi görüşlerini oluşturma kabiliyetine sahip çocuğun bu görüşleri çocuğu etkileyen her türlü meselede özgürce ifade etme hakkını temin

edecek, çocuğun görüşlerine, yaşı ve olgunluğuna uygun olarak gerekli ağırlık verilecektir.

2. Bu amaçla, çocuğun, özellikle çocuğu etkileyen her türlü adli ve idari işlemde, doğrudan veya bir temsilci ya da uygun bir organ aracılığıyla, ulusal yasaların usul kuralları ile uyumlu bir şekilde, kendini ifade etme fırsatı sağlanacaktır.

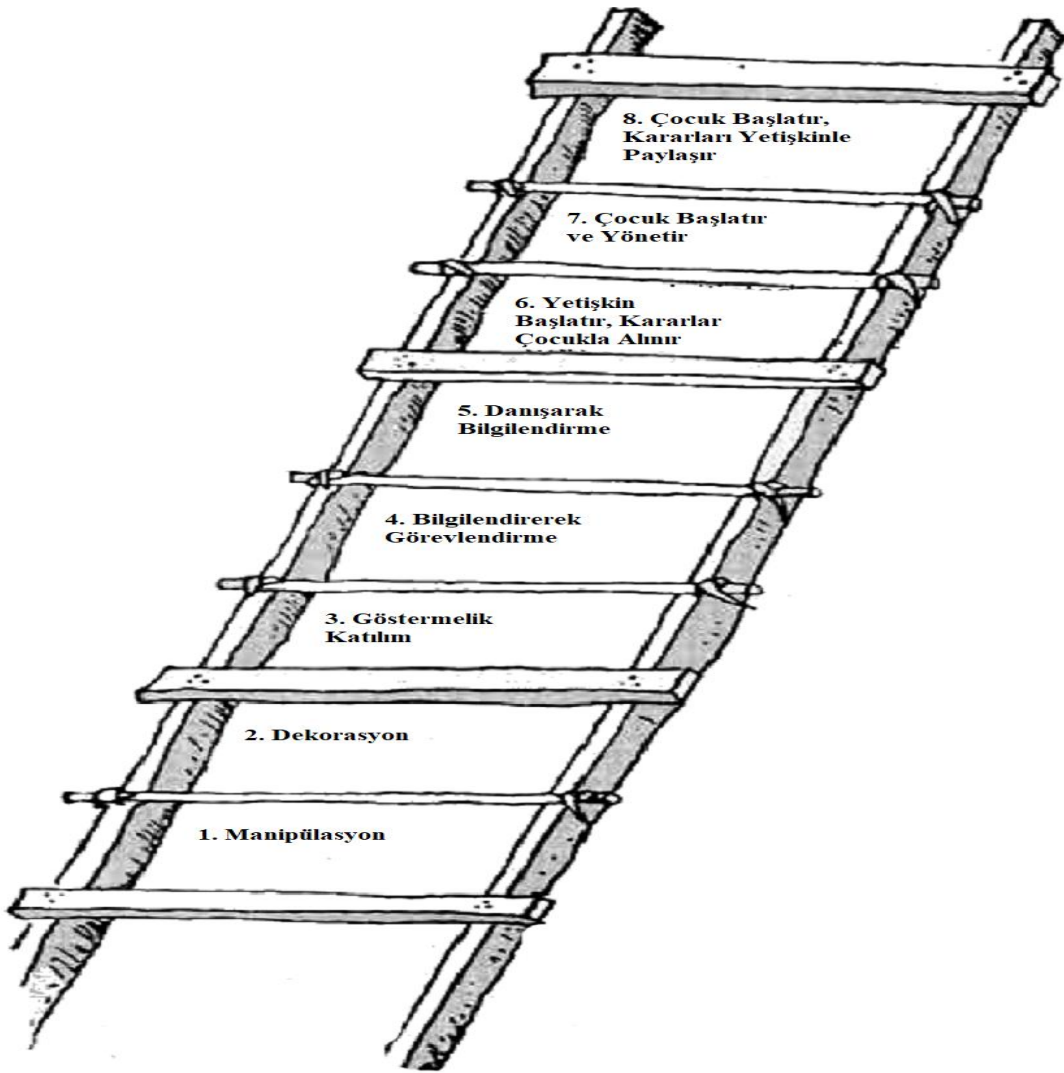
Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi (2009) ilgili maddeyi şu şekilde yorumlamıştır:

Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin 12. maddesi, başka insan hakları antlaşmalarında yer almayan benzersiz bir hükümdür; bir yandan yetişkinlerin sahip olduğu tam özerkliğe sahip olmayan, öte yandan da hakların öznelere olan çocukların yasal ve sosyal statülerini ele alır. 1. Paragraf, kendi görüşlerini oluşturma kabiliyetine sahip her çocuğa bu görüşleri çocuğu etkileyen her türlü meselede özgürce ifade etme hakkını ve çocuğun görüşlerine onun yaşı ve olgunluğuna uygun olarak gerekli ağırlığın verilmesini öngörür. 2. Paragraf, çocuğa özellikle kendisini etkileyen her türlü adli veya idari işlemlerde kendilerini ifade etme hakkının olduğunu belirtir. Tüm çocukların kendini ifade etme ve düşüncelerinin dikkate alınma hakkı, Sözleşme'nin temel değerlerinden birini teşkil eder. Çocuk Hakları Komitesi, ayırım görmeme, yaşam ve gelişim ile çocuğun yüksek yararının öncelikli düşünülmesi hakları ile birlikte 12. maddeyi Sözleşme'nin dört genel ilkesinden biri olarak belirlemiş olup, bu maddenin yalnızca bir hak tesis etmediğini, aynı zamanda diğer tüm hakların yorumlanması ve uygulanmasında da dikkate alınması gerekliliğini vurgular.

Komite, katılım hakkının çocukların büyüdüğü, geliştiği ve öğrendiği çeşitli ortamlar ve durumlarda -(1) ailede, (2) alternatif bakımda, (3) tıbbi bakımda, (4) eğitimde ve okulda, (5) oyun, dinlenme, spor ve kültürel etkinliklerde, (6) işyerinde, (7) şiddet durumlarında, (8) önleme stratejilerinin geliştirilmesinde, (9) göçmenlik ve sığınma işlemlerinde, (10) acil durumlarda, (11) ulusal ve uluslararası ortamlarda uygulanması gerektiğinin altını çizer.

Yaygın kullanımına rağmen, çocuk hakları bağlamında katılımın gerçekte ne anlama geldiği netlik kazanamamıştır. Bu durumun nedeni, katılım teriminin, geniş çapta bir çeşit sosyal katılım olarak kullanılmasıdır. Buna göre, çocuklar bir sohbet, oyunlara, kültürel aktivitelere katılır ve katılım aile ve toplumun bir parçası olmaktır. Ama ÇHS bağlamında, diğer sivil hakların yanı sıra, özellikle Madde 12'de düşüncelerini özgürce ifade etme ve ciddiye alınma olarak şekillendirilen çocuğun katılım hakkı çok daha özel bir durumu ifade etmektedir. Çocuğun katılım hakkının etkili bir şekilde sağlanması için Sözleşme'deki ilgili hakların kapsamının ve hükümetlerin yükümlülüklerinin daha açık bir biçimde ele alınması gerekmektedir (Percy-Smith ve Thomas, 2010).

Çocukların katılım hakkının anlaşılabilirliğini artırmak için farklı modeller geliştirilmiştir. Roger Hart'ın (1992) önerdiği, her biri farklı katılım düzeyini tanımlayan sekiz basamaktan oluşan "katılım merdiveni" bu alanda en etkili modellerden biri olmuştur. Sekiz basamaktan oluşan merdivende alttan ilk üç basamak katılım karşıtı durumları yansıtırken, diğer beş basamak aşamalı olarak artan katılımcı uygulamaları göstermektedir (Şekil 1).

Şekil 1: Katılım Merdiveni (Hart, 1992)

Merdivenin en alt basamağı olan manipülasyon, çocukların meseleler hakkında bir bilgisinin olmadığı ve dolayısıyla eylemlerine bir anlam veremedikleri durumları ifade eder. Çocuklara danışılması fakat sonrasında bir dönüt verilmemesi de

manipülasyona örnek bir durumdur. Bu aşamada çocuklar görüşlerinin nasıl değerlendirildiğini ve hangi amaca hizmet ettiğini bilmemektedirler. Merdivenin ikinci basamağı olan dekorasyon, çocukların düzenlenmesinde söz haklarının olmadığı çeşitli etkinliklerde dekoratif unsurlar olarak yer aldıkları durumları ifade eder. Üçüncü basamakta göstermelik bir katılım söz konusudur. Görünürde çocuklara söz hakkı verilmektedir. Ancak aslında çocuklar konu hakkında çok az söz sahibidir ya da onların hiç söz hakkı yoktur. Kendi görüşlerini oluşturma konusunda onlara çok az fırsat verilmekte ya da hiç fırsat tanınmamaktadır. Dördüncü basamak ise çocukların sebebini ve neden dâhil olduklarını bildikleri, anlamlı roller üstlendikleri ve gönüllü olarak katıldıkları etkinlikleri ifade eder. Beşinci basamak yetişkinler tarafından tasarlanan ve yönetilen durumlarda çocukların süreci anladığı ve görüşlerinin ciddiye alındığı durumları içerir. Yetişkinlerce yürütülen süreçlerde çocuklara danışılır. Altıncı basamakta etkinlikler yetişkinler tarafından başlatılsa da karar verme eylemi çocuklarla paylaşıldığından ve çocuklar karar mekanizmasında yer aldığından gerçek bir katılımdan bahsetmek mümkündür. Yedinci basamakta süreci çocuklar başlatmakta ve yönetmektedir. Desteklendikleri zaman çok küçük yaştaki çocuklar bile işbirliği içinde çalışabilir ve karmaşık görünen projeler gerçekleştirebilirler. Katılım merdiveninin en üst basamağında süreci çocuklar başlatır yetişkinler onlara katılır ve destek olur. Bu basamağa ilişkin katılım durumları son derece nadirdir. Çünkü yetişkinler, çoğunlukla çocukların bu düzeyde bir katılım göstermelerine izin vermezler.

Shier (2001) ise katılımın beş düzeyini içeren alternatif bir model önermiştir. Modele göre, dördüncü düzey ile birlikte çocuklar danışma düzeyinden aktif katılıma geçmektedirler:

- Düzye 1: Çocuklar dinlenir.
- Düzye 2: Çocuklar görüşlerini ifade etmeleri için desteklenir.
- Düzye 3: Çocukların görüşleri dikkate alınır.
- Düzye 4: Çocuklar karar verme süreçlerine dâhil edilir.
- Düzye 5: Çocuklar karar verme gücünü ve sorumluluğunu paylaşır.

Katılımı çocuklar ve yetişkinler arasında karşılıklı saygı, iletişim, bilgi ve güç paylaşımı gerektiren bir süreç olarak gören Landsdown (2004), çocukların kendilerini etkileyen meselelere üç farklı düzeyde katılım gösterebildiğini öne sürmektedir:

· Danışmacı (consultative) süreç: Yetişkinler, çocukların kendilerini etkileyen konularda görüşleri ve sunabilecekleri değerli katkıları olabileceğinin farkındadır. Bu yüzden çocukların görüşlerini ortaya çıkaracak mekanizmalar kurulur ve bunlar çocukların hayatlarıyla ilgili uygulama, politika ve yasaları etkiler. Süreci yetişkinler başlatır ve yönetir. Gerçek katılım sınırlı kapsamda olsa da çocukların görüşlerinin yansıtılmasında önemli bir rolü vardır.

· Katılımcı (participatory) süreç: Çocuklara projeler, programlar, araştırmalar ve aktivitelerin gelişimi, uygulanması, yürürlüğe konması, izlenmesi ve değerlendirilmesine aktif bir şekilde dâhil olma fırsatları sağlar. Süreci yetişkin başlatır. Çocukların ortaklığını içerir. Çocukların hem süreç hem de sonuçlara etki etmesine izin verir. Yetişkinler tarafından başlatılsa da bu düzey, çocuklara gücü paylaşma ve eylemleri şekillendirmede önemli bir rol verir.

· Kendi başlattığı (self-initiated) süreç: Çocuğun kendi kendine harekete geçmesine izin veren düzeydir. Meseleler çocuğun kendisi tarafından tanımlanır. Süreci çocuklar kontrol eder. Yetişkinler çocukların kendi mesele ve önceliklerini tanımlama ve onları ele alma stratejilerine saygı duyarlar. Yetişkinler lider değil; rehber, destekçi, kaynak sağlayan kişi olarak süreçte yer alırlar.

Düzeylerin üçü de çocukların dinlenilmesi ve ciddiye alınması sorumluluğunu içerir. Ancak çocukların katılım düzeyi ne kadar artarsa, yaşayacakları şeye daha çok etki ederek, o kadar büyük kişisel gelişim fırsatı elde ederler (Landsdown, 2004). Benzer şekilde Percy-Smith ve Thomas (2010), çocuk katılımını farklı durumlarda uygun görülebilecek üç düzeyde ele almıştır. Bunlar; yetişkinlerin çocukların görüşlerini aldıkları danışmacı (consultative) katılım, kararın her aşamasına aktif katılım fırsatı vermesiyle çocuklar ve yetişkinler arasında daha geniş seviyede bir ortaklık sağlayan işbirlikçi (collaborative) katılım ve çocuklara ilgi alanlarını tanımlama, eylemleri başlatma ve kendilerini savunma olanağı veren çocuk liderliğindeki (child-led) katılımdır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin (2009) çocuğun katılım hakkını yorumladığı belgesinde çocuk veya çocukların dinlendiği ve katıldığı tüm süreçlerde olması gereken nitelikleri şu şekilde sıralamaktadır:

a) Şeffaf ve bilgilendirici: Çocuklara görüşlerini özgürce ifade etme ve görüşlerine gerekli ağırlığın verilmesi hakları ve bu katılımın nasıl gerçekleşeceği, kapsamı, amacı

ve potansiyel etkisi konusunda tam, erişilebilir, çeşitliliğe duyarlı ve yaşlarına uygun bilgi sağlanmalıdır.

b) Gönüllü: Çocuklar hiçbir zaman dilekleri dışında görüşlerini ifade etmeye zorlanmamalı ve istedikleri aşamada bu katılımlarını durdurabilecekleri konusunda bilgilendirilmelidir.

c) Saygılı: Çocukların görüşleri saygı ile karşılanmalıdır ve kendilerine görüş veya faaliyet başlatmaları için fırsatlar sağlanmalıdır. Çocuklarla çalışan yetişkinler, örneğin aileye, okula, kültüre ve çalışma ortamına katkılarında çocukların katılımının iyi örneklerini kabul etmeli, onlara saygı göstermeli ve bunlardan yararlanmalıdır. Bu yetişkinlerin ayrıca çocukların yaşamlarının sosyo-ekonomik, çevresel ve kültürel bağlamını anlamaya ihtiyacı vardır. Çocuklar için ve çocuklarla birlikte çalışan kişiler ve kuruluşlar ayrıca çocukların kamusal etkinliklere katılımı ile ilgili görüşlerine saygı göstermelidir.

d) İlgili: Çocukların görüşlerini ifade etme hakkı olduğu konular çocukların yaşamları ile gerçekten ilgili olmalıdır ve bilgi, beceri ve kabiliyetlerini kullanmalarına olanak vermelidir. Bunun yanında, çocukların kendilerinin ilgili ve önemli gördükleri konuları vurgulamaları ve ele almalarına olanak sağlanması için alan yaratılmalıdır.

e) Çocuk dostu: Ortamlar ve çalışma yöntemleri, çocukların kapasitelerine uyarlanmalıdır. Çocukların yeterince hazırlanmasını ve onların görüşlerini katmak için gerekli güvene ve fırsata sahip olmalarını sağlamak için yeterli zaman ve kaynak sağlanmalıdır. Çocukların yaşlarına ve gelişen kapasitelerine göre farklı düzeylerde destek ve katılım biçimlerine ihtiyaç duyacağı hususu dikkate alınmalıdır.

f) Kapsayıcı: Katılım kapsayıcı olmalı, mevcut ayrımcılık kalıplarından kaçınılmalı hem kız hem erkek dışlanmış çocuklar için katılım fırsatları teşvik etmelidir. Çocuklar homojen bir grup değildir ve katılımın hiçbir gerekçeyle herhangi bir ayırım yapılmadan herkes için fırsat eşitliği öngörmesi gerekir. Programların ayrıca tüm topluluklardan çocuklara kültürel olarak duyarlı olmalarını sağlamaları gerekir.

g) Eğitim ile desteklenmiş: Yetişkinler çocuklarla ortaklaşa çalışmak ve çocukları gelişen kapasitelerine uygun olarak etkin bir şekilde katmak ve çocukların katılımını etkin bir şekilde kolaylaştırmak için örneğin, çocuklara dinleme becerileri sağlamak için hazırlık, beceri ve desteğe ihtiyaç duyar. Çocuklar kendileri etkin katılımın nasıl destekleneceği konusunda eğitmenler ve kolaylaştırıcı olarak sürece dâhil edilebilirler; örneğin hakları ile ilgili etkin katılım farkındalığı ve toplantı organizasyonu eğitimi, kaynak geliştirme, medya ile ilişkiler, topluluk önünde konuşma ve savunuculuk alanlarındaki becerilerini güçlendirmek için kapasite geliştirmeye ihtiyaç duyarlar.

h) Emniyetli ve riske karşı duyarlı: Belli durumlarda, görüşlerin ifade edilmesi riskler içerebilir. Yetişkinlerin birlikte çalıştıkları çocuklara karşı sorumluluğu vardır ve çocukların şiddet, sömürü veya katılımlarının başka herhangi bir olumsuz sonucu ile ilgili risklerini asgariye indirmek için her tedbiri almalıdır.

i) Hesap verebilir: Takip ve değerlendirmede devamlılık elzemdir. Örneğin, her türlü araştırma ve istişare sürecinde, çocuklar görüşlerinin nasıl yorumlandığına ve kullanıldığına ilişkin olarak bilgilendirilmeli ve gerektiğinde bulguların analizine itiraz etme ve etkileme fırsatı verilmelidir. Çocukların ayrıca katılımlarının elde edilen sonuçları nasıl etkilediği konusunda açık geri bildirim alma hakkı vardır. Uygun olduğunda, çocuklara takip süreçlerine ve faaliyetlerine katılma fırsatı verilmelidir. Çocukların katılımının mümkün olduğunda çocukların kendileri ile birlikte izlenmesi ve değerlendirilmesi gerekir.

Çocuk katılımının sağlanması, çocuğun statüsünü pasif alıcılıktan aktif özneye dönüştürür (Percy-Smith ve Thomas, 2010). Katılım ilkesi, çocukların toplum içerisinde bir özne durumuna gelebilmesi açısından önemli bir açılım getirmektedir

(Değirmencioğlu, 2012). Chawla (2001), çocuk katılımı gerçekleştiğinde elde edilecek sonuçları şöyle belirtmektedir:

Çocuğun kendisi için olası sonuçlar; daha pozitif bir benlik algısı, artan yeterlilik algısı, başkalarının düşüncelerine ve ihtiyaçlarına duyarlılığın artması, daha yüksek hoşgörü ve adalet duygusu, artan demokratik değerler ve davranışlar algısı, yeni sosyal çevreler, yeni beceriler, mutluluk. Çocuklara hizmet veren kuruluşlar için olası sonuçlar; çocukların önceliklerine duyarlı program ve politikaların gelişimi, katılım sürecinin kurulması, çocukların haklarına bağlılığın artması, yenilik. Toplumlar için olası sonuçlar ise çocuk hakları hususunda toplumsal eğitim, çocuklara karşı daha pozitif davranışlar ve çocuklarla daha pozitif ilişkiler, artan sosyal sermaye ve artan yaşam kalitesi.

ÇHS'nin en ilerici ve ufuk açıcı ögesi olan katılım hakkının soyut ve ütopyik bir kavram olarak değil; biyolojik, psikolojik ve sosyal temelleri olan bir gereksinim olarak ele alınması gerekir. Yaşamak, beslenmek, barınmak gibi temel ihtiyaçlarının giderilmesinin yanı sıra çocuk, dünyaya müdahale edebilmek, merakını gidermek, ilgilerini beslemek ve kendi isteklerini yerine getirebilmek ister. Sosyalleşme açısından çocuğun çevresi ile iletişiminin merkezinde yer alan katılım, psikolojik açıdan çocuğun özerklik gereksinimine denk düşer (Değirmencioğlu, 2012).

Çocukların kendilerini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını anlatan 12'nci maddenin yanı sıra Sözleşme'nin 13, 14, 15, 16, 17 ve 29'uncu maddeleri de çocuk katılımı ile ilgilidir. Madde 13 (çocuğun ifade özgürlüğü), Madde 14 (çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlüğü), Madde 15 (örgütlenme ve barışçı toplantı yapma hakkı), Madde 16 (kişisel dokunulmazlık hakkı), Madde 17 (bilgi alma hakkı) ve Madde 29 (demokrasi ve insan haklarına saygılı bir eğitim hakkı) başta olmak üzere Sözleşme'nin tüm maddelerinin uygulanabilmesi için katılım hakkı bir ön koşuldur. Çocuğun katılım hakkının sağlanabilmesi, "çocuğun yaşına uygun bilgi sahibi olmasına, yaratıcı düşünceleri olan çocukların girişimleri için olanak yaratılmasına ve çocuğun yaşı, koşulları, kökeni, yetenekleri ve diğer faktörler düşünülmesizin eşit muamele görmesine" bağlıdır (Şahin ve Polat, 2012). Çocuğun söylediklerinin dinlenmesi, deneyimlerinin fark edilmesi, görüşlerinin ve ilgilerinin tanınması, çocukların haklarının korunabilmesi açısından bir gerekliliktir. Bu gereklilik, çocukların kendi başlarına haklarının farkında olamamaları ve haklarını yalnız başlarına savunamamalarından dolayı yetişkinlerin sorumluluğundadır. Bu yüzden çocukların katılım hakkının yetişkinlerce nasıl algılandığı çok önemlidir. Bu haklar, ancak aile ortamı ve eğitim kurumları katılımı özendirirse, çocuğun veya ergenin etkili olmak

istediği sosyal ortamlar değişime ve dönüşüme kapalı değilse hayata geçirilebilir (UNICEF, 2011).

Çocuk doğduğu andan itibaren fiziksel, bilişsel ve psiko-sosyal gelişim içerisine girer. Çocuğun bu varoluş süreci ve bireyselleşmesinde onun gelişimini etkileyen bir dizi etken söz konusudur. “Üçlü sacayak” olarak tanımlanan bu faktörler; aile, okul ve sosyal çevredir (Semerci, 2012). Ailenin kendine özgü belirli kuralları vardır. Okul kendi ölçülerini uygular. Arkadaş kümesi kendi içinde birtakım semboller, oyunlar geliştirmiştir. Kitle iletişim araçları kendi geleneksel formlarına ve öyküleme biçimlerine sahiptirler. Böylece her kurum çocuğun daha geniş bir dünyaya uygun olarak toplumsallaşmasına yardım eder (Elkin, 1995).

Çocuk, biyolojik koşulları gereği bakım, korunma ve yetiştirme ihtiyacı içerisindedir. Çocuğun biyolojik olarak diğerlerine bağımlı olması, ihtiyaç duyduğu koşulları yerine getiren aile, okul veya toplumun onlarla kurduğu ilişkinin hiyerarşik bir ilişki olarak görülmesine yol açmaktadır. Bakım ve korunma, çocuğun hayatının diğer yetişkinlere bağlı olduğu algısını yaratmakta ve bu algı çocuk üzerindeki her türlü baskıyı meşru kılmaktadır. Yetiştirme ise, yetişkinler tarafından, yaşamı kendisine bağlı olan çocuğu istedikleri gibi biçimlendirme olarak görülmektedir. Bu bakış açısı ile çocuk, yetişkinlerin iradelerine tabi kılınan bir varlık olarak tanımlanmakta ve haklara sahip bağımsız bir birey olarak kabul edilmemektedir (Öktem, 2012).

Melton’un (1980) araştırmasına göre küçük çocuklar, katılım haklarını yetişkinler tarafından sunulan ya da geri çekilen ayrıcalıklar olarak görmektedirler. Çocuklar toplumsal anlamda birer özne olarak ele alınmamakta ve yetişkinlerin belirlediği sınırlar içinde pasif konumda bulunmaktadır. Çocuğun kendi yaşamını etkileyen her türlü alana genişletilmesi gereken çocuk katılımı, genelde sadece kendilerini ilgilendiren bazı projelerde çocukların kısmi fikirlerinin alınması şeklinde algılanmakta ve uygulanmaktadır (Erbay, 2016). Çocuklar, aileyi ilgilendiren konularda sadece üstüne düşeni yapmakla yükümlü iken, kendisiyle alakalı konularda yeterince söz hakkına sahip değildirler (Canbulut, 2014).

Karar verme yetisini kazanmak, çocuğun katılım ve özgür irade hakları bilincinin gelişimine bağlıdır (Cherney, 2010). Çocuk kendi benliğinin bilincine vardıkça ailesinin etki alanından bağımsızlaşmaya yönelir (Elkin, 1995) ve çocuklar

büyüdükçe, çocuklar da ebeveynler de kişisel meseleleri ebeveyn otoritesinin bir öznesi olarak değil, bireysel bir tercih olarak değerlendirirler (Smetana ve Asquith, 1994). Çocukların çok küçük yaşlardan itibaren görüşlerini özgürce ifade edebildiği ve ciddiye alındığı bir aile önemli bir model sağlar ve bu, çocuğun okul gibi daha geniş bir toplumda katılım hakkını kullanmasına dönük bir hazırlıktır.

Eğitimde/Okulda Çocuğun Katılım Hakkı

Çocuk doğduğu andan itibaren, hatta doğmadan önce, geleceği, amaçları ve neye hizmet etmesi gerektiği belirlenerek sınırlandırılmaktadır. Genel olarak çocuğu toplumsal yaşamın bir parçası olmaya ve onu bekleyen hayatta bir yer edinmeye hazırlayan eğitim de aslında belirli amaçlar çerçevesinde onu biçimlendirmeye çalışmaktadır. Eğitim, çocuğun özel koşulları, yetenekleri ve yönelimlerini geliştirerek kendi hayatına yön verebilecek bir birey yetiştirmekten ziyade milli, dini, toplumsal değer yargıları tarafından benimsenmiş ilkelerin içselleştirilmesine hizmet etmektedir (Öktem, 2012). Çocuğa belirli hak ve görevlerin verildiği okul da tıpkı aile gibi yetişkinler tarafından yönetilen bir kurumdur (Elkin, 1995).

Çocuğun katılım hakkı, yetişkin otoritesinin mutlak olduğu okul gibi sosyal ortamlarda, aidiyet ve dâhil olma duygusunu güçlendirmesi açısından önemlidir. Çocukların katılım haklarını kullanabilmeleri için seçimler yapabilme ve kararlara katılma fırsatına sahip olmaları gerekir (Smith, 2007). Araştırmalar, çocukların kendileriyle ilgili kararlara katılmak istediklerini (Morrow, 1999; Cashmore, 2002) ve okulda erişim ve korunma haklarından daha çok katılım hakkına önem verdiklerini (Taylor, Smith ve Nairn, 2001) ortaya çıkarmıştır. Katılım haklarına saygı duyulmasının ve kendilerini etkileyen konulara dâhil edilmesinin, çocukların olgunlaşma ve gelişimleri üzerinde olumlu etkileri vardır (Day, Peterson-Badali ve Ruck, 2006). Aynı zamanda katılım, çocukta demokratik değerlerin geliştirilmesine de katkı sağlar.

Demokratik bir toplumdan söz edebilmek için, toplumdan etkilenen ve toplumu etkileyen eğitim sisteminin, demokratik yaşamı destekleyici işlev görmesi gerekir. Bu çerçevede demokratik bir toplumda eğitim ve eğitim sisteminin sahip olması gereken özellikler şöyle sıralanabilir (Şişman 2006'dan akt. Şişman, Güleş ve Dönmez, 2010):

- Eğitim sistemi ve eğitim kurumları, bütün vatandaşlara açık olmakla kalmayıp söz konusu sistem ve kurumlara farklı özelliklere sahip olarak gelen herkesin eğitimden en iyi ve en etkili şekilde yararlanması sağlanır.
- Eğitim sistemi, bireylerin bireysel tercihler yapma ve kendi yaşamına ilişkin projelerini gerçekleştirme konusundaki girişimlerini destekler.
- Demokratik bir eğitim, öncelikle öğrencilerin ilgilerine ve tercihlerine dayanır.

Şişman, Güleş ve Dönmez (2010) çalışmalarında demokratik okul kültürünü oluşturmada etkili olan bileşenleri okul yönetimi, öğretmenler, öğrenciler, veliler ve öğretim etkinlikleri olarak belirlemişlerdir. Buna göre demokratik bir okul kültüründe yönetici ve öğretmenler, demokratik değerleri öncelikle kendileri için yaşam biçimine dönüştürürler. Yöneticiler aynı zamanda birer eğitim lideridir. Öğretmenler demokratik değerleri açık iletişim sürecinde yaşantılar yoluyla öğrencilere aktarmaya çalışırlar. Sınıf içinde öğrencilere çeşitli problem durumları sunularak onların sorun çözme, sorgulama ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliklere yer verilir. Veliler ise alınan kararlarda öğrencilerle birlikte söz hakkına sahiptir. Her öğrenci, karara katılma ve oy hakkına sahiptir. Bunların sonucu olarak demokratik bir okul kültürü içinde eğitim gören öğrenciler, sorunlara karşı duyarlı, üretken ve sorumlu bireyler olarak yetişirler.

Karar verme süreci, bir eğitim örgütünde eğitim hedefleri doğrultusunda seçim yapabilme gücünü ifade eder (Dewey, 1996'dan akt. Dündar, 2013). Okul yönetiminin demokratik ve katılımcı olması, öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilerin karar alma sürecine katılmasını gerektirir (Şişman, Güleş ve Dönmez, 2010). Salt bilgi aktarımından ziyade, katılım ve gelişim haklarına saygılı ortamlar oluşturarak çocukların geleceğe sağlam bir şekilde hazırlanmasına katkı sunulabilir. Bu da ancak çocukların verdikleri kararlardan ve yaptıkları seçimlerden sorumluluk almaları ile mümkün olabilir (Buğday ve Küçükoglu, 2017). Ancak okullarda öğrenciler karar verme süreçlerinin dışında tutulmaktadır. Öğretmenler ve diğer eğitim yetkilileri sık sık öğrenciler adına karar almaktadırlar. Çocukların haklarına saygılı bir eğitim sistemi yaratmak için onların karar alma süreçlerine dâhil olmaları önemlidir (Johnny, 2006). Çocuğun kendini gerçekleştirme imkânlarına sahip olması, onun görünmezliğinin önüne geçilmesinin tek yoludur (Öktem, 2012).

Eğitim hakkı, çocuğun eğitimde kendini ifade etme hakkına saygı duyulması ile gerçekleştirilebilir. Bu yüzden, müfredat ve okul programlarının planlanmasına çocukların ve anne babaların görüşlerinin dâhil edilmesi gerekir. “Katı idarecilik,

ayrımcılık, saygısızlık ve şiddetin yer aldığı okul ve sınıf ortamları, çocukların görüşlerini ifade etmelerini engeller” (BMÇHK, 2009). ÇHS, eğitim planlaması yapılırken, eğitim sistemi ve okullar yapılandırılırken çocuk haklarının temel alınmasını ve çocuğun yüksek yararının gözetilmesini gerektirmektedir (Akyüz, 2001). Çocuğun kendi görüşlerini ifade edebileceği ortamın oluşturulması, yaşı ve olgunluğuna bağlı olarak kendi anlayışlarını ve seçimlerini sergilemelerinin sağlanması, etki ve baskıya maruz bırakılmaması ve manipüle edilmemesi, Sözleşme’ye taraf devletlerin hukuki yükümlülükleri arasındadır (Şahin ve Polat, 2012).

ÇHS’nin kabulünün üzerinden 20 yılı aşan bir süre geçmesine karşın, Türkiye’de katılım hakkı açısından pek yol kat edilmediğini belirten Değirmencioğlu (2012), var olan durumu “tersten katılım” olarak adlandırmaktadır. Buna göre, Türkiye’de çocukların büyük çoğunluğu hem istedikleri etkinlikleri yapmaktan alıkonmakta hem de istemedikleri veya onların yararına olmayan etkinlikleri yapmaya zorunlu bırakılmaktadır. Bu durum, ÇHS’nin çocuk haklarının kurumsal güvencesi olarak gördüğü devletin aslında kendisinden beklenenin tam tersini yaptığını göstermektedir. Çocuklar, okullarda kendilerine hiç görüş sorulmadan birçok uygulamaya maruz bırakılmakta ve bu uygulamaların kendi istekleri ile örtüşüp örtüşmediğini veya kendi yararlarına olup olmadığını tartışamamaktadırlar (Değirmencioğlu, 2012).

Acar ve Çamur Duyan (2012), Sözleşme’nin temel ilkeleri ışığında Türkiye’de çocuk haklarının durumunu sağlık, eğitim, sosyal hizmetler, alternatif bakım ve yoksulluk gibi farklı alanlar örneğinde inceledikleri çalışmalarında, çocuk katılımının en sıkıntılı konu olduğunu belirtmişlerdir. Bunun temel nedeni olarak çocukların, toplumun asli üyeleri olduğuna olan inancın yerleşmemiş olmasını göstermektedirler. Çalışmaya göre Türkiye’de çocuklara yönelik düzenlemelerde ve genelde çocuk hakları algısında sınırlı düzeyde bir iyileşme vardır. Sözleşme’nin onaylanmasından sonra geçen süre içinde uyum yasaları tam anlamıyla çıkartılmamıştır.

Türkiye’de Çocukların Durumu Raporu’na (UNICEF, 2011) göre okul saatleri, ders konuları ve çocukların kendi ilgi alanlarına yönelme fırsatları, en azından Batı standartlarına göre sınırlı sayılabilir. Müfredat üzerindeki merkezi denetim ve kısıtlayıcı yasal düzenlemeler eğitimcilerin eğitimin içeriğini çocuğun ihtiyaçlarına, özelliklerine ve ilgi alanlarına göre uyarlama imkânlarını kısıtlamaktadır. Çocukların katılım hakları büyük ölçüde görmezden gelinir ve çocukların okul yaşamıyla ilgili kararlar onlarla

birlikte değil onlar adına alınır. Tüm okullarda çocukların kendilerinin seçtikleri temsilcilerin yer aldıkları okul konseyleri olması gerekir; ancak bu kurulların karar süreçlerinde çocukların da yer aldıkları mekanizmalar olarak görülmesi yaygın bir yaklaşım değildir. Müfredat ve ders kitapları çocuk hakları ve çocuk katılımı konusunda tutarlı bilgiler vermemektedir. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ve 19 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarında bile çocuklar ve gençler çoğunlukla yetişkinlerin kendilerine biçtikleri “dekoratif” roller üstlenmektedirler (UNICEF, 2011).

Katılım, çocuğun neye ihtiyaç duyduğunu ve ne istediğini göstermesi açısından iyi olma halinin tespiti için geliştirilmesi gereken önemli bir alandır. Yurtdışında çocuğun iyi olma hali göstergelerine ilişkin ülke düzeyinde ve ülkeler arası karşılaştırmalı birçok çalışma bulunmaktadır. Türkiye’de ise çocuğun iyi olma hali açısından geçerli olabilecek göstergeler üzerine çalışmalar yetersizdir. İyi olma halinin getirdiği önemli katkılardan biri, çocuğun özne olarak görülmesinin önemli bir yansıması olarak katılım alanının geliştirilmesine imkân vermesidir. Ancak çocuk katılım alanı hem iyi olma hali endekslerinde hem de çocuk çalışmaları alanında Türkiye’de en az ele alınan başlıktır. Bu alanın önemli olduğu yinelense de özellikle çocuklar açısından katılımın nasıl tarif edileceği ve katılım alanında hangi göstergelerin ele alınması gerektiği sorusu halen yanıtlanmayı beklemektedir. Bu çerçevede özellikle belirtilmesi gereken, katılımın iki boyutunun olduğudur. Birincisi aktivitelere katılım imkânı, örneğin okulda katılımdan bahsederken kulüp faaliyetlerine ya da okul gezilerine katılım; diğer boyutu ise çocuğun kendisini ilgilendiren konulara dair karar alma süreçlerine katılmaları ile ilgilidir (UNICEF, 2013).

Türkiye’de okullarda çocuğun katılım hakkının yaşama geçmesi konusunda çeşitli mekanizmalar bulunmaktadır. Ancak gerek okul çalışanlarının donanımı ve tutumları, gerekse merkezi yönetimin çocuk hakları odaklı olmayan politikaları nedeniyle bu mekanizmalar çoğu zaman yeterince işleyememektedir (Beyazova, Durmuş ve Tüzün, 2015). Okullar, haklarını ve sorumluluklarını bilen aktif vatandaşlar yetiştirmede yetersizdir (Gürses Kürçe, 2018). Devletin çeşitli hedef ve girişimleri bulunmasına rağmen Türkiye’de okullarda çocuğun katılım hakkının yaşama geçmesine dönük, uygun mekanizmalar ve yeterli kaynaklarla desteklenmiş bütüncül bir politika yoktur. Merkezîyetçi bir yaklaşımın baskın olduğu öğretim programları ve materyallerin

hazırlanma süreçlerinde, öğrencilerin yanı sıra, okul yöneticileri, öğretmenler ve veliler de süreçlere yeterince katılamamaktadır. Mevcut uygulamalar ve deneyimlere bakıldığında, öğrenme-öğretme süreçleri, eğitim alanında çocuk katılımının en sınırlı olduğu alanlardan biridir. Bu süreçlerde seçmeli dersler uygulamasının çocuğun katılımı açısından görece esnek olması beklenebilir (Tüzün ve Sarışık, 2015).

Seçmeli Dersler Uygulaması

Bu başlık altında önce seçmeli derslere ilişkin alanyazın derlenecek, ardından 2012 yılında yapılan düzenleme sonucunda başlatılan seçmeli dersler uygulaması tanıtılacaktır.

Seçmeli Ders: Tanımı, Dayanağı, Özellikleri ve Yararları

Seçmeli ders, örgün eğitim kurumlarında zorunlu derslerin yanı sıra öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre tercih ettikleri ders olarak tanımlanabilir. TDK Güncel Türkçe Sözlüğünde seçmeli ders, “seçmeli olarak alınabilecek ders, seçimlik ders” olarak tanımlanmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yapılmış olan bir araştırmada seçmeli ders, “ortak dersler dışında belirlenen, öğrencilerin ilgi, istek ve yetenekleri ölçüsünde ve doğrultusunda yönelecekleri çeşitli programlarda ilerlemelerini ve kişisel yeteneklerini geliştirmelerini sağlayıcı” dersler olarak tanımlanmıştır (MEB Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı [EARGED], 1995, s. 19).

Seçmeli ders tanımlarına bakıldığında, bireysel tercihlere, bireylerin ilgi, istek ve yeteneklerine dolayısıyla bireyin kendisi için iyi olanı seçme özgürlüğüne vurgu yapıldığı söylenebilir. Varoluşçuluk ve varoluşçu eğitim felsefesi de bireylerin seçme özgürlüğüne vurgu yapmaktadır. “Kierkegaard’a göre varoluş, insanın gerçekleştirmiş iç varlığı, öz istencince belirlenen; ama tümüyle bilinemeyen varlığıdır. Özgürlük ise sonsuz olanaklar arasından kişinin, sorumluluğunu da üstlendiği birini seçmesidir” (akt. Bakırcıoğlu, 2012, s. 1389). Varoluşçuluğa göre varolmak, seçimler yapmaktır denilebilir. Bu çerçevede kesin kanıtlar sunulması mümkün olmasa bile seçmeli dersler uygulamasının, varoluşçuluğun eğitim üzerindeki etkisi ile ortaya çıktığı ya da bundan daha yüksek bir kesinlikle varoluşçu eğitim anlayışı ile uyumlu olduğu iddia edilebilir.

Varoluşçu eğitim anlayışı ile ilgili aşağıdaki uzun alıntı, seçmeli derslere ilişkin bu iddiayı destekler niteliktedir (Bakırcıoğlu, 2012, s. 1390):

Eğitim, insanı sınır durumuna getiren bir süreçtir. Buna bağlı olarak programlar, bireyin yaşama bakışını zenginleştiren ve seçimler yapmasını sağlayan yaşantılara yer vermelidir. İnsan, kendi yaşantılarını kendisi seçmeli, düzenlemeli; bunların sonuçlarından da kendisi sorumlu olmalıdır. Varoluşçu program, insanı psikolojinin ilkelerine dayalı; olabildiğince geniş ve çok çeşitli doğa olaylarına yer veren ve kendini gerçekleştirme için öğrencinin seçimine sunulan bir araç olmalıdır. Konuları, tarih, felsefe, edebiyat, güzel sanatlar, etik, estetik ve insan bilimleri gibi alanlardan, öğrenciler seçmelidir. [...] Eğitim ortamında öğrenci kendi sorumluluğu ile baş başa bırakılmalıdır. Bunun için gerekli olan açık okul sisteminin ilkeleri şunlardır: (1) Öğrenci, geleneksel okul sistemindeki gibi zorla öğrenen, yasaklardan bunalan, zihinsel ve duygusal gelişimi engellenen, hileci, üçkâğıtçı, isyancı değil; öğrenmeye istekli, meraklı, enerjik ve açıkgozdu. Öğretmen, öğrencinin seçim yapmasını ve bu seçimden sorumlu olmasını istemelidir. (2) Geleneksel okul, yaşa, akademik duruma göre sınıflama, toplumsal görev ve yetkileri belirleme yoluyla öğrencileri bölüyor. Testler ve notlarla, diplomalarla, kazandırdığı mesleklerle rollerini çok önceden belirlemekle onları aynı fabrikadan çıkmış robot durumuna sokuyor; onun kişiliğinin özgürce gelişimini engelliyor. İnsanın işlevini yadsıyor; onu bir ideolojiye göre yetiştiriyor. Açık okul ise öğrencinin istediği konuları özgürce seçerek öğrendiği kurumdur. Bu amaçla öğrenci, eğitim ortamında sürekli yüreklendirilmelidir. Öğrenci, kendini istediği konuya ve etkinliğe yönlendirmelidir. (3) Açık okul sisteminde eğitim durumları, geleneksel okulun tersine, açık ve kesin olarak belirlenmemelidir. Açık okulda çok çeşitli, değişik, esnek ve dinamik öğrenme ortamları bulunmalıdır. Öğrenciler ve öğrencilerle öğretmenler arasındaki ilişkiler, öğrenci gereksinimlerinden doğan ve eğitim ortamını zenginleştirecek nitelikler taşımalıdır. Kurallar ve baskı en aza indirilmelidir.

Bazı araştırmacılar, seçmeli dersler uygulamasının farklı gerekçeleri olduğunu belirtmektedirler. Örneğin Demirbaş (2008), bilim ve teknolojiye hızlı gelişme karşısında okul programlarının buna ayak uydurabilme yollarından birinin seçmeli dersler olduğunu söyler. Demir ve Ok (1996) ise bilimsel ve teknolojik gelişmenin, tek bir alanda uzmanlaşma yerine çok yönlü yetiştirmeyi zorladığını, seçmeli derslerin ise bu ihtiyaca yanıt oluşturduğunu belirtmektedir. Çıkış noktası ya da gerekçesi ne olursa olsun, seçmeli derslerin günümüz eğitim programlarının vazgeçilmez bir parçası olduğu açıktır.

Frank'a (1976'dan akt. Ülgen, 1992) göre keşiflik ve seçimlik olmak üzere iki tür seçmeli ders vardır. Birinci gruptaki seçmeli dersler, "öğrencinin çevresini ve kendi ilgi-yeteneklerini tanımasına, aramasına-araştırmasına [keşfetmesine]"; ikinci gruptaki seçmeli dersler ise "öğrencinin belli alanlarda yoğunlaşmasını, öğrenmeyi güçlendirmesini sağlamaya" dönüktür. Keşiflik seçmeli derslerin özellikleri şunlardır (Ülgen, 1992, s. 108-109):

- Öğrenciye sunulan dersler çeşitli alanları temsil etmelidir. Örneğin, güzel sanatlar, endüstriyel sanatlar, fen bilimleri, sosyal bilimler, matematik, yabancı dil gibi...
- Dersin adı ne olursa olsun, araştırma kavramını işlemekten geçirmeyi gerektiren belli elementleri içermelidir.
- Tüm öğrenciler sunulan seçmeli derslerin tamamını almalıdır.
- Bu dersler hazırbulunuşluğu sağlama gibi muhtevanın öğretimi ile ilgili değildir.
- Önkoşulu yoktur.
- Farklı sınıflardan hatta farklı okullardan öğrenciler aynı grupta bir alanla ilgili inceleme yapabilirler.
- Bu derslerde öğrenciye muhteva ile ilgili bilgi ve beceri kazandırmak amaçlanamaz.

Demirbaş'a (2008) göre öğrencilere ders seçme olanağı verilmesi, demokrasiye uygun bir yaklaşımdır ve öğrencinin okula karşı olumlu tutumlar geliştirmesine yardımcı olur. Seçmeli dersler, genel olarak, öğrencilerin ilgi alanlarında daha fazla bilgilenmelerine ve farklı alanlarda yeteneklerini geliştirmelerini sağlar (Demir ve Ok, 1996). Seçmeli derslerin öğrencilere sağladığı yararlar şunlardır (Ülgen, 1992, s. 109):

- Güzel sanatlar ve uygulamalı sanatlardaki araştırmalar öğrencinin estetik, takdir ve pratik yaşam becerisini geliştirir.
- Öğrencilerin bir işi seçme ve başlatmayı tecrübe edinmelerine fırsat verir.
- Öğrenciyi farklı sınıflardan farklı yetenekteki öğrencilerle karşılaştırır. Etkileşimi geliştirir.
- Öğrencilerin hoş vakit geçirmeleri için, faaliyetler ve olumlu ilgiler geliştirmelerine yardımcı olur.
- Çocuktan ergenliğe geçiş döneminde, uyum ihtiyacını karşılamak için önemli bir yaratıcılık kapısı açar.

Seçmeli derslerin yukarıda ifade edilen faydaları sağlması, öğrencilerin ilgi, istek ve yetenekleri ile uyumlu, diğer bir deyişle öğrenci tercihlerine dayalı olmasına bağlıdır. Seçmeli derslerin ilk ortaya çıkışından günümüze kadar geçirdiği değişim, bu konuda Türkiye'nin yeterli ilerlemeyi gösteremediğini ortaya koymaktadır.

Türkiye'de Seçmeli Dersler Uygulamasının Gelişimi

Türkiye'de seçmeli derslerin programa girişine ilişkin ilk tarihin 1930 yılı olduğu söylenebilir. Bu tarihte "Din dersleri yalnızca beşinci sınıf öğrencilerine, ebeveynleri isterse, haftada yarım saat verilen bir ders haline gelmiştir" (Akyüz, 2008, s. 349) ve 1982-1983 öğretim yılına kadar seçmeli olarak programlarda yer almıştır. Din derslerinin 1930 yılından itibaren seçmeli olarak okutulması, seçmeli derslerin gerekçesi olarak öne sürülen çocuğun ilgi, istek ve ihtiyaçlarından kaynaklanmamaktadır. Bu nedenle seçmeli dersler uygulamasının başlangıcı için 1930

yılına kabul etmek doğru olmayacaktır. Taş (2004), İstanbul Atatürk Kız Lisesi Deneme Okulu'nun 1955-1956 öğretim yılı ortaokul kısmında “özel dersler” adıyla açılmış olan dersleri, Türkiye’de “seçmeli derslerin ilk denemesi” olarak ifade eder. Okulda sınıf geçme yerine ders geçme sisteminin kullanıldığı görülmektedir.

Sekizinci Milli Eğitim Şurası’nda (MEŞ) ortaokulların amaç ve görevlerini yerine getirebilmesi için derslerin zorunlu ve seçmeli dersler olarak iki grupta toplanması öngörülmüştür (Taş, 2004). Dokuzuncu MEŞ’te ise ortaokulların yanı sıra liselerde de seçmeli dersler açılması ile ilgili öneriler getirilmiştir. Seçmeli derslerin amaçları Dokuzuncu MEŞ’te aşağıdaki şekilde sıralanmıştır (MEB, 1991, s. 281):

- Öğrencilerin kendilerine özgü bireysel ilgi ve yeteneklerini tanıyıp anlamalarına ve geliştirmelerine olanak sağlamak;
- Okul ve çevrenin olanaksızlıklarından doğan eşitsizlikleri gidermeğe yardımcı olmak;
- Okul ile çevre arasında yakın bir ilişkinin kurulmasını sağlamak; böylece öğrencilerin hayata ve iş alanlarına uyumlarını kolaylaştırmak ve onları çevrelerinde etkili hale getirecek nitelikleri kazanmalarına yardımcı olmak;
- Öğrencilerin çeşitli iş ve uğraşı alanlarına yönelmeleri için gerekli rehberlik çalışmalarına katkıda bulunmaktır.

Dokuzuncu MEŞ’te alınan kararlar çerçevesinde seçmeli dersler, 1974-1975 öğretim yılında 24 ortaokulda denenmeye başlamış, daha sonra tüm ortaokullara yaygınlaştırılmıştır (Taş, 2004). 1991-1992 ile 1995-1996 öğretim yılları arasında liselerde uygulanan ders geçme ve kredi sistemi, ortak dersler kadar seçmeli derslere de yer verilen bir uygulama olarak dikkat çekmektedir (MEB EARGED, 1995). Seçmeli derslere ilişkin olarak 1998 yılında yeniden düzenleme yapılmıştır. Bu düzenleme sonucunda ortaokullarda okutulacak seçmeli ders sayısı yediye indirilmiştir. Bu çerçevede seçmeli derslerin okul programına girişinin bir deneme okulu çerçevesinde tek bir okulda başladığı, daha sonra diğer okullara yaygınlaştırıldığı ve ders geçme sistemiyle birlikte uygulamaya konulduğu söylenebilir.

Türkiye’de 2012-2013 Öğretim Yılında Uygulamaya Konulan Seçmeli Dersler Düzenlemesi

2012-2013 öğretim yılında seçmeli dersler uygulamasının da içinde olduğu kapsamlı bir düzenleme yapılmıştır. Okula başlama yaşının 60 aya çekilmesi, zorunlu eğitim süresinin 12 yıla yükseltilmesi, ilköğretim okullarının dörder yıllık ilkökul ve ortaokul şeklinde bölünmesi, bu düzenlemenin en belirgin yanlarıdır. Bu değişikliklerin

bir parçası olan seçmeli dersler uygulaması, müfredata konulan çok sayıda yeni ders ile dikkat çekici bir düzenleme olarak değerlendirilebilir. 2012-2013 öğretim yılından itibaren başlatılan seçmeli dersler uygulaması ana hatlarıyla aşağıda açıklanmıştır.

Yeni sistem ile ortaokullarda beşinci sınıftan itibaren verilecek olan seçmeli dersler, (1) Din, Ahlak ve Değerler, (2) Dil ve Anlatım, (3) Yabancı Dil, (4) Sanat ve Spor, (5) Fen Bilimleri ve Matematik ve (6) Sosyal Bilimler olmak üzere altı alanda gruplandırılmıştır. Bu alanlar altında 21 ders bulunmaktadır. Öğrenciler, bir öğretim yılında bu derslerden üç tanesini almakla yükümlüdürler. İlk kez 2012-2013 öğretim yılında beşinci sınıf öğrencileri ile başlayan seçmeli dersler uygulaması, aşamalı olarak altı, yedi ve sekizinci sınıflara yaygınlaştırılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin tümü, 2015-2016 öğretim yılında seçmeli dersler uygulamasına geçmiştir. Uygulamanın ilk iki yılında (2012-2013 ve 2013-2014) öğrencilere, listede yer alan seçmeli derslerden 10 tanesini sıralamaları istenmiş ve bu tercihlere bağlı olarak en az 10 öğrenci tarafından seçilen derslerin açılacağı ifade edilmiştir. 2014-2015 öğretim yılından itibaren öğrencilerden seçmeli derslerden üç tanesini seçmeleri istenmiştir. On tercih yapılması, açılacak seçmeli dersleri belirlemeleri konusunda daha geniş bir listeden yararlanmaya yol açarken sadece üç tercih yapılması, okul yöneticilerinin öğrencilerin tercihlerine uygun kararlar almalarını zorunlu kılan bir durumdur.

Ortaokulların öğretim programlarında olduğu gibi liselerde de ders çizelgelerine çok sayıda seçmeli ders konulmuştur. Liselerde dokuz alanda 44 seçmeli ders belirlenmiştir. Bu alanlar ve alan kapsamındaki ders sayıları şunlardır: Dil ve Anlatım (5 ders), Matematik (2 ders), Fen Bilimleri (4 ders), Din, Ahlak ve Değerler (3 ders), Yabancı Diller ve Edebiyat (5 ders), Spor ve Sosyal Etkinlik (3 ders), Sosyal Bilimler (14 ders), Güzel Sanatlar (6 ders), Bilişim (2 ders). 2012-2013 öğretim yılında dokuzuncu sınıflarda başlayan seçmeli dersler uygulaması, aşamalı olarak diğer sınıflara yaygınlaştırılmıştır.

MEB (2012), seçmeli dersler uygulaması ile öğrenci ve ebeveynlerine seçme hakkı tanıdığını, “böylece bireylerin demokratik hak ve taleplerine sınırlama değil, aksine [...] bireylere ilgi, istek ve yeteneklerine uygun bir eğitim alma yönünde taleplerinin karşılanması imkânı” sağlandığını belirtmiştir. Bu doğrultuda Bakanlığın il milli eğitim müdürlüklerine 2012 yılında yolladığı, Seçmeli Dersler konulu yazısında,

- Okul yönetimlerinin hangi seçmeli derslerin okutulacağına ilişkin herhangi bir belirleme yapmamalarını;
- Öğretmen yokluğu gerekçesi ile öğrencileri ve velileri kesinlikle belirli derslere yönlendirmemelerini;
- Okulda ilgili alanda öğretmenin bulunmadığı veya yeterince öğretmen bulunmadığı derslerin seçilmesi halinde diğer okullardan öğretmen görevlendirilmesini veya ücretli öğretmenlerin temin edilmesini;
- En az on öğrenci tarafından seçilen her dersin açılması gerektiğini ve
- Bir okulda yeterli sayıda öğrenci tarafından seçilmemesi nedeniyle dersin açılmadığı durumlarda, aynı eğitim bölgesindeki diğer okullarda yapılan tercihler doğrultusunda bu derslerin ortak açılabilmesi için gerekli koordinasyonun yapılması gerektiğini

belirtmiştir. Bu talimatın anlamı, öğrencilerin istedikleri dersleri her koşulda alabilmeleri ve bu sayede katılım haklarını uygulamada etkili bir şekilde kullanabilmeleridir. Ancak araştırmalar, çocukların okulda ya da diğer alanlarda katılım haklarını yeterince kullanamadıklarını ortaya koymaktadır.

İlgili Araştırmalar

İlgili araştırmalar, iki kısımda verilmiştir. İlk olarak çocuk hakları ve çocuğun katılım hakkı ile ilgili araştırmalar, ardından da seçmeli derslerle ilgili araştırmalar özetlenmiştir.

Çocuk Hakları ve Çocuğun Katılım Hakkı İle İlgili Araştırmalar

Çocuk hakları ve çocuğun katılım hakkı ile ilgili araştırmalar Çocuk Hakları ve ÇHS ile İlgili Araştırmalar, Çocuk Hakları Eğitimine Dair Araştırmalar, Türkiye’de Çocuk Haklarının Durumu ile İlgili Araştırmalar, Çeşitli Kaynaklarda Çocuk Haklarına Nasıl Yer Verildiğine Dair Araştırmalar ve Çocuğun Katılım Hakkı İle İlgili Araştırmalar başlıkları altında incelenmiştir. Doğrudan katılım hakkı ile ilgili olmayan araştırmalarda da çocuğun katılım hakkına dair sonuçlara rastlanmıştır. Araştırmalar incelenirken özellikle bu sonuçlar üzerinde durulacaktır.

Çocuk Hakları ve ÇHS İle İlgili Araştırmalar

Çocuk hakları ve ÇHS ile ilgili görüşleri yansıtan araştırmalarda, öğretmenlerin, okul yöneticilerinin, öğretmen adaylarının, ebeveynlerin, uzmanların ve öğrencilerin/çocukların çocuk haklarına bakışlarının, çocuk haklarını algılama ve ÇHS'ye ilişkin bilinç düzeylerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Araştırmalar, aşağıda tarih sırasına göre özetlenmiştir.

Çetinkaya (1997), öğretmen ve öğrencilerin çocuk haklarına bakışını değerlendirmiştir. Araştırmanın örneklemi altı, yedi ve sekizinci sınıflarda okuyan toplam 448 öğrenci ve 409 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin çocuk haklarına bakışı yaşlarına, cinsiyetlerine, okudukları okul türüne, anne ve babalarının eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. Öğretmenlerin çocuk haklarına bakışı ise mesleki kıdemlerine ve alanlarına göre farklılaşmaktadır.

Fazlıoğlu (2007), ilköğretim okullarında çalışan öğretmen ve yöneticilerin, özel yaşamlarında ve okul ortamında, ÇHS maddelerinin varlığını ne ölçüde kabul ettiklerini ve uyguladıklarını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırma örneklemi, ilköğretim okullarında çalışan 318 öğretmen ve 50 okul yöneticisinden oluşmaktadır. Çocuk haklarına dair anlayışın “korumacı yaklaşım” ve “özgürleştirici yaklaşım” şeklinde sınıflandırıldığı araştırmada, çocuğu korumaya yönelik maddelerin değeri yüksek; özgürleştirmeye yönelik maddelerin değeri düşük çıkmıştır. “Çocuğun kendisiyle ilgili kararlarda etkin olması”, “kendi dininizi ve hayatla ilgili inançlarınızı seçebilmek” ve “istediğinizde kendi başınıza yaşamak” gibi katılım hakkı ile bağdaştırılabilecek maddelerin değerleri düşük çıkmıştır.

Salman Osmanağaoğlu (2007), lise son sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırma grubundaki 2550 lise son sınıf öğrencisine uygulanan Çocuk Hakları Tutum Ölçeğine verilen yanıtlara göre, öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin görüşleri cinsiyetlerine, anne-baba tutumlarına, yaşadıkları bölgelere ve katıldıkları sosyal etkinliklere göre farklılık gösterirken; okul türlerine, anne-baba eğitim durumuna, kardeş sayısına ve ailenin gelir düzeyine göre farklılık göstermemektedir.

Ay Zöğ (2008), genel lise ve meslek lisesi öğrencilerinin çocuk haklarını algılama düzeyleri ile akademik başarıları arasında bir ilişki olup olmadığını ve çocuk haklarını algılama düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Bu amaçla genel ve meslek liselerde öğrenim gören 840 öğrenciye anket uygulanarak veri toplanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre öğrenciler en çok kişilik haklarına sahip olduklarını düşünmektedirler. Genel lise öğrencilerinin çocuk haklarını algılama düzeyleri meslek lisesi öğrencilerinden daha yüksektir. Kişilik, korunma, sosyal ve sağlık hakları boyutlarında kız öğrencilerin erkek öğrencilerden çocuk haklarını algılama düzeyleri daha yüksek; eğitim hakları boyutunda ise erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Tunç (2008), ÇHS'nin eğitim politikalarına yansımaları konusunda MEB uzmanlarının görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Çalışma grubundaki 20 uzmanın yaşamsal, gelişimsel, korunma ve katılım hakları çerçevesinde eğitim politikaları ile ilgili görüşlerine başvurulmuştur. Uzmanlar, daha demokratik toplum olmak, baskıcı eğitimden kurtulmak, kendine güvenen, haklarının bilincinde bir nesil yetiştirmek için adı geçen hakların eğitim politikalarına yansıtılmasının önemi ve gerekliliği konusunda görüş birliği içindedir. Ancak bu hakların eğitim politikalarına yansımaları konusunda görüş farklılığı olduğu saptanmıştır.

Uçuş (2009), ÇHS'nin ilke ve hükümlerinin ilköğretim programlarında yer alma düzeyi ile okullarda uygulanması ve yaşatılmasına ilişkin öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin görüşlerini incelemiştir. Çalışmanın ilk aşamasında, birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar tüm eğitim programları kazanım, içerik, öğretme-öğrenme durumları açısından taranmış, ilgili bölümler Sözleşme ilke ve hükümleriyle ilişkilendirilmiştir. Yapılan çalışma sonucunda, uygulanan programın çocuk merkezli olduğu ve öğrencilerin katılım hakları, çocukların bireysel farklılıklarının göz önünde bulundurularak geliştirilmesi, ayrımcılığın engellenmesi ilkelerine uygun olduğu görülmüştür. Ancak öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin çocuk hakları ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları, doğrudan çocuk haklarına yönelik uygulamalar yapmadıkları, öğretmenlerin çocuk haklarının nasıl öğretileceğine dair yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve öğrencilerin katılım haklarına yönelik okullarda uygulanan okul meclislerinin amacına hizmet etmediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Yurtsever'in (2009) MEB'e bağılı resmi ve özel okullara devam eden 6-14 yaş grubu çocuğu olan anne ve babaların çocuklarının haklarına yönelik tutumlarını etkileyen değişkenleri ortaya çıkarmak üzere yaptığı tarama çalışmasında, 642 anne ve 642 baba olmak üzere toplam 1284 kişiden elde edilen veriler kullanılmıştır. Altmış üç maddeden oluşan beş dereceli likert ölçeğinde, anne ve babaların çocuklarının haklarına ilişkin tutumları "Bakım ve Korunma" ve "Kendi Kendine Karar Verme" olmak üzere iki faktör altında değerlendirilmiştir. Kendi kendine karar verme faktörü altındaki bulgular katılım hakkı ile ilişkilendirilebilir. Bu faktörler altında ulaşılan bazı sonuçlar şunlardır: (1) Anne ve babalar çocuklarının hakları konusunda çocuğun cinsiyetine bağlı olarak farklı tutumlar benimsemektedir. Buna göre, kız çocuğu olan hem anneler hem de babalar bakım ve korunmadan yana tutum sergilerken; erkek çocuğu olan babalar kendi kendine karar vermeden yana tutum sergilemişlerdir. (2) Anne ve babalar çocuklarının yaşları küçüldükçe bakım ve korunmadan yana tutum sergilemektedir. (3) Babalar çocuklarının yaşları büyüdükçe kendi kendine karar vermeden yana tutum sergilemektedir. (4) Genel olarak ebeveyn eğitim durumlarının ve aile gelirlerinin yükselmesiyle bakım ve korunmadan yana tutum sergilendiği görülmüştür. Çalışmada bu durum, ailenin ekonomik olarak güçlenmesinin çocuğun bireysel karar hakkını olumsuz yönde etkilediğine ve çocuğun ebeveyn bağımlı olarak yetiştirildiğine yorulmaktadır. Bu araştırma 2013 yılında Yurtsever Kılıçğün ve Oktay tarafından makale olarak yayınlanmıştır.

Ersoy (2011), farklı sosyo-ekonomik düzeyden (SED) gelen ilköğretim öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin algılarını, haklarını öğrendiği kaynakları ve karşılaştıkları sorunları belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma, bir il merkezinde alt, orta ve üst SED'deki öğrencilerin öğrenim gördüğü üç ilköğretim okulunda gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya, üç okuldan birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar her sınıf düzeyinde bir şubeden üç ya da dört öğrenci olmak üzere 49'u kız 43'ü erkek toplam 92 öğrenci katılmıştır. Araştırma verileri, öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bazı sonuçlar şöyledir: (1) Öğrenciler eğitim, oyun ve eğlenme hakkını daha çok dile getirirken; saygı görme, eşit davranılma, ilgi ve yeteneklerin gelişimi, düşüncelerini açıklama ve kendini ilgilendiren kararlara katılma gibi haklarından daha az söz etmişlerdir. (2) Öğrenciler temel yaşam ve gelişim haklarını, korunma ve katılım haklarından daha çok bilmektedirler. (3) Öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin algıları

ailenin SED'ine göre değişmektedir. Alt SED'deki öğrenciler daha çok temel yaşam ve gelişim haklarından söz ederken; orta ve üst SED'deki öğrenciler saygı, özgürlük ve katılım haklarından söz etmiştir. (4) Alt ve orta SED'deki öğrencilere hakları sorulduğunda katılım hakkından çok söz etmemelerine rağmen; hangi haklarını kullanamadıkları sorulunca düşüncelerini açıklama ve kararlara katılma hakkından söz ettikleri görülmüştür.

Kaya (2011), öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırmanın çalışma grubunu eğitim fakültesi üçüncü ve dördüncü sınıflarında öğrenim görmekte olan 492 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının %14,6'sı ÇHS'yi okumuş; %85,4'ü ise okumamıştır. Öğretmen adayları çocukların en önemli hakkı olarak yaşama hakkını belirtmiş; katılım hakkına ise önemli haklar sıralamasında yer vermemişlerdir.

Ersoy'un (2012) ilköğretim öğretmenlerinin ve velilerin çocuk haklarına ilişkin algılarını, çocuk haklarının eğitimi amacıyla evde ve okulda gerçekleştirdikleri uygulamaları ve karşılaştıkları sorunları belirlemek amacıyla yürüttüğü araştırmanın çalışma grubunu, farklı ekonomik ve kültürel düzeylerden öğrencilerin öğrenim gördüğü üç ilköğretim okulundan 24 öğretmen ve 56 veli oluşturmaktadır. Araştırmada elde edilen bazı sonuçlar şunlardır: (1) Veliler ve öğretmenler çocuk haklarını yeterli düzeyde bilmemektedirler. (2) Çocuklar haklarını evde ve okulda yeterli düzeyde öğrenememekte ve kullanamamaktadır. (3) Çocuk haklarının eğitiminde öğretmenler ve veliler ekonomik, sosyo-kültürel, siyasal ve eğitim sistemi kaynaklı sorunlar yaşamaktadır. (4) Okul ortamında çocukların haklarını uygulayabileceği ortamlar yeterli olmamakla birlikte okul meclisi, öğrenci kulüpleri, sosyal etkinlikler gibi ortamlar da işlevsel değildir. (5) Velilerin çocuk haklarına ilişkin bilgileri ve öğrenme kaynakları SED'e göre değişmektedir. Alt ve orta SED'deki veliler sağlık, beslenme ve barınma, eğitim, sosyal etkinliklere katılım gibi temel yaşam ve gelişim haklarına ve çocuğun korunma haklarına üst SED'deki velilerden daha çok değinmiştir. Üst SED'deki veliler ise, çocuğun görüşlerini açıklama, bireysel yeteneklerini geliştirme, eğitim, oyun ve eğlenme gibi çocuk haklarını daha çok belirtmiştir. (6) Alt ve orta SED'deki velilerin çoğunluğu, çocuklarına evde haklarını kullanma olanağı sağlayamamaktadır. (7) Annelerin ve babaların çocuk haklarına bakışı farklılık göstermektedir. Anneler çocuğun kaçırılmaması gibi korunma haklarını daha çok vurgularken; babalar eğitim,

oyun, eğlenme ve sosyal etkinliklere katılım haklarını daha çok vurgulamıştır. (8) Eğitim sisteminde çocuk hakları eğitiminde yaşanan temel sorunlar; programlar, geleneksel eğitim, araç-gereçler, okul yapısı ve kültürü ile sınav sisteminden kaynaklanmaktadır. Araştırmacı Türkiye’de öğretmenlerin ve velilerin çocuk haklarına ilişkin yeterli bilgisinin olmamasını, daha önceki eğitim yaşamlarında çocuk hakları konusunda yeterli bilgi edinememelerine, medyada çocuk haklarına yeterli düzeyde yer verilmemesine ve Türkiye’de çocukların genellikle korunması gereken kişiler olarak algılanmasına dayandırmaktadır.

Pekdoğan, Korkmaz ve Köse’nin (2012) ebeveynlerin çocuk hakları ile ilgili bilgi düzeylerini ortaya çıkarmayı amaçladıkları tarama modelindeki araştırmalarına, Amasya Üniversitesi’nde çalışan ve 0-18 yaş grubu çocuğu olan 63 akademik ve idari personel katılmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde kadınların çocuk hakları konusunda erkeklere göre daha fazla bilgi sahibi oldukları, yaş ve çocuk sayısı arttıkça ebeveynlerin çocuk hakları konusunda daha fazla bilgi sahibi oldukları görülürken; eğitim düzeyi arttıkça ebeveynlerin çocuk hakları farkındalık düzeylerinin azaldığı görülmüştür.

Peker (2012), ilköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları ile çocuk haklarına ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi amacıyla iki farklı ölçek kullanmıştır. Araştırma 297 sınıf öğretmeni ile yürütülmüştür. Araştırma sonucunda, sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları ile çocuk haklarına yönelik tutumları arasında düşük düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Topsakal ve Ayyürek (2012), sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin çocuk haklarını kullanma düzeylerini, çocuk haklarının gerçekleşmesi ve ihlali bağlamında ele almışlardır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada, okullar SED’lerine göre üst, orta ve alt olmak üzere üçe ayrılmış ve her düzeyden sekiz olmak üzere toplam 24 öğretmen çalışma grubuna alınmıştır. Öğretmenlere, yaşama, gelişme, korunma ve katılma haklarından öğrencilerin ne düzeyde yararlanabildikleri sorulmuştur. Katılım hakları konusunda öğretmenlerin tamamı, öğrencilerin bu haklarını bilmedikleri, kullanmadıkları ya da çok sınırlı kullanabildikleri görüşündedir. Çocukların katılım haklarından haberdar olmamaları, dernek kurma haklarını bilmemeleri, görüşlerini rahatça dile getirememeleri, kendilerini

ifade etme fırsatı bulamamaları, kız çocukların hiç söz hakkı olmaması, ailelerin çocukların katılım hakları olduğu fikrine sıcak bakmaması, okul meclisleri, sınıf temsilciliği gibi uygulamaların sembolik kalması gibi olgular, katılımcılar tarafından çocukların katılım hakları ile ilgili sorunlar olarak ifade edilmiştir.

Kor'un (2013) çalışmasında, okulöncesi eğitim öğretmenlerinin çocuk haklarına ilişkin görüşlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemi 151 anasınıfı öğretmeninden oluşmaktadır. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre, öğretmenlerin çoğunun ÇHS'yi okuduğu ve "çocuğun görüşlerinin dikkate alınması ve katılım hakkı" ile ilgili ÇHS'de yer alan maddeler hakkında bilgi sahibi olduğu saptanmıştır. Ancak öğretmenlerin çoğu daha önce çocuk hakları ile ilgili eğitim almamıştır.

Kurt'un (2013) araştırmasında, çocuklar tarafından çocuk haklarının bilinirliğinin değerlendirilmesi amacıyla, 10-18 yaş arasındaki toplam 153 çocuğa anket uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, çocuklar haklarını uygulayabilmek için yeterli imkânâna sahip olmadıklarını düşünmekte ve haklarının hayata geçirilmesi için yetişkinler tarafından desteklenmeyi beklemektedirler. Çocuklar, özellikle kendileri ile ilgili kararlar alınırken kendi görüşlerinin alınması gerektiğini düşünmektedirler.

Mamur Işıkkı (2013), sosyal politika sorunu olarak çocukların gerçek taleplerini ortaya çıkarmayı ve bu taleplere yönelik hak temelli bir çocuk politikasının oluşturulması için öneriler geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda Türkiye'de çocuk haklarının mevcut durumu konusunda doküman taraması yapılmış ve lise öğrencilerinden çocuk haklarına yönelik beklenti, istek, görüş ve duygu durumlarını açıklayan kompozisyonlar yazmaları istenmiştir. Araştırma sonucunda çocukların, "kararlara katılma", "kendini temsil etme", "kendi sorumluluğunu taşıma", "düşüncelerini ifade edebilme", "toplum tarafından saygı duyulma", "önemsenme", "değer verilme", "politik eylemlerde bulunabilme" gibi özgürleştirici hak taleplerinin olduğu saptanmıştır. Bu çerçevede araştırmacı, çocuklara yönelik bir sosyal politikanın yeni görev alanlarının "çocukları nasıl özgürleştirebiliriz" sorusu etrafında tanımlanması gerektiğini ifade etmiştir.

Doğan, Torun ve Akgün'ün (2014) çalışmasında okulöncesi eğitim öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin görüşlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Çalışmanın örneklemini okulöncesi eğitim öğretmenliği programında öğrenim gören toplam 382 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutum puanlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yaşar Ekici (2014), öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarını bazı değişkenlere göre incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma örneklemini, pedagojik formasyon programında öğrenim görmekte olan toplam 135 öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumları cinsiyet, öğretmenlik mesleğini tercih nedeni, mezun olunan lisans programına göre farklılaşmaktadır.

Yeşilkayalı (2014), ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile ilköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk ve hoşgörü eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmadan elde edilen bazı sonuçlar şu şekildedir: (1) “Bakım ve Koruma”, “Devlet Güvencesi ve Desteği” ve “Kendi Kendine Karar Verme” boyutlarında, ebeveynlerin çocuk hakları tutumları, gelir durumlarına, eğitim düzeylerine, cinsiyete göre farklılık göstermemektedir. (2) Ebeveynlerin çocuk hakları tutumlarının “Devlet Güvencesi ve Desteği” ve “Kendi Kendine Karar Verme” boyutlarındaki tutumları, devlet okullarının SED’ine göre farklılık göstermektedir. Bu farklılık, “Devlet Güvencesi ve Desteği” boyutunda orta SED’deki okul ebeveynleri; “Kendi Kendine Karar Verme” boyutunda yüksek SED’deki okul ebeveynleri lehinedir. (3) “Kendi Kendine Karar Verme” boyutunda, özel okul ebeveynlerinin tutumları, alt SED’deki devlet okulu ebeveynlerinden daha yüksek düzeydedir. (4) Çocukların ahlaki olgunluklarının “iç huzur” ve “doğru davranış” boyutları ile ebeveynlerin “Kendi Kendine Karar Verme” tutumları arasında açık bir ilişki bulunmaktadır. Ebeveynlerin, çocuklarının kendilerini ilgilendiren konularda kendi kararlarını almalarını destekledikleri ölçüde, çocukların öz denetim, mutluluk, dürüstlük, minnettarlık, görev, cesaret gibi değerleri edinmelerinin mümkün olduğu görülmüştür.

Akgül (2015), ilkokul öğrenci velilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşlerini ve bu görüşlerin çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymayı amaçlamıştır. Tarama modelinde yürütülen araştırmaya çocukları ilkokullarda öğrenim görmekte olan 533 ebeveyn katılmıştır. Araştırmaya katılan ilkokul öğrenci velilerinin neredeyse tamamı çocukların tüm haklarının önemli olduğunu; sırasıyla yaşama hakkı, eğitim hakkı, gelişim hakkı ve korunma hakkını önemli gördüklerini belirtmişlerdir.

Eğitim hakkı ve genel olarak çocuk hakları boyutunda, ilkokul mezunu ebeveynlerin daha bilinçli oldukları ve daha yüksek ortalamaya sahip oldukları belirlenmiştir.

Dağlı'nın (2015) araştırmasında, öğretmenlerin çocuk haklarına ilişkin davranışlarının öğrenciler tarafından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemi 600 ortaokul öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, çocuk haklarıyla ilgili daha önceden bilgisi olan öğrencilerin okuldaki karar alma süreçlerine daha aktif katılım gösterdikleri görülmüştür.

Dinç (2015), 5-6 yaş aralığında çocuklara sahip ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin görüşlerini, çocuk hakları eğitimi uygulamalarını ve uygulamalarında karşılaştıkları sorunları ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırmaya, on beşi anne, beşi baba olmak üzere toplam yirmi ebeveyn katılmıştır. Araştırma sonucunda, ebeveynlerin çocukların “görüşlerini ifade etme”, “seçme ve karar verme”, “kendine ve başkalarına zarar vermediği sürece istediklerini yapabilme” haklarından söz etmekle birlikte, çocuk hakları konusunu yeterince bilmedikleri ve bilinçlendirme gereksinimi içinde oldukları görülmüştür.

Kıral'ın (2018) köy ve kent ortaokullarındaki beşinci sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına ve bunların kullanımına ilişkin görüşlerini ortaya koymayı amaçladığı araştırmasında veriler görüşme yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Araştırmaya sekizi köy, sekizi kent merkezinde öğrenim gören on altı öğrenci katılmıştır. Araştırmada elde edilen bazı sonuçlar şöyledir: (1) Köy okulundaki öğrenciler eğitim, oyun oynama, yeme-içme ve giyinme haklarının olduğunu belirtirken; kent okulundaki öğrenciler okul ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması, oyun oynama, eğitim, giyinme, yeme-içme, herhangi bir işte çalışmama, aileyle vakit geçirme ve sağlık haklarının olduğunu belirtmişlerdir. (2) Köy okulundaki öğrenciler katılma hakkı kategorisinde herhangi bir görüş bildirmezken; kent okulundaki öğrenciler düşüncelerini açıklama, görüşlerinin dinlenmesi ve konuşabilme haklarının olduğunu ifade etmişlerdir. (3) Kategorilere göre en çok görüş yaşama ve gelişme hakları kategorisindedir. (4) Öğrencilerin tümü haklarını öğretmenlerinden öğrendiklerini belirtmişlerdir. Kent merkezindeki öğrenciler köyedekilerden farklı olarak haklarını ailesinden, arkadaşlarından, televizyondan, internetten öğrendiklerini de ifade etmişlerdir. (5) Köy okulunda öğrenim gören, SED'i düşük öğrencilerin kent merkezindeki öğrencilere göre haklarına dair farkındalık düzeyleri daha düşüktür.

Çocuk Hakları Eğitimine Dair Araştırmalar

Çocuk hakları eğitimi ile ilgili yapılan araştırmaların bir kısmı öğrencilere, diğerleri ise öğretmenlere yönelik çocuk hakları eğitimi ile ilgilidir. Bu araştırmalar, aşağıda tarih sırasına göre özetlenmiştir.

Peker Ünal (2010), ilköğretim sınıf öğretmenleri için, ÇHS'nin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan web tabanlı bir eğitim programı tasarlamış, uygulamış ve sınıf öğretmenlerinin ve öğretim üyelerinin görüşlerine göre değerlendirmiştir. Araştırma sonucunda, eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin “çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmeleri” ve “eğitim hakkı” konusundaki görüşleri incelendiğinde, eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin verdikleri yanıtların gerçekleştirilebilir, etik ilkelere uygun ve hak kullanımını destekleyen önerilerden oluştuğu görülmüştür. Çalışmada bu durum, eğitim programının etkisi olarak değerlendirilmiştir.

Washington'ın (2010) çalışmasında 5-6 yaş grubu çocuklara uygulanmak üzere “Aile Katımlı Çocuk Hakları Eğitimi Programı” hazırlanmış ve etkililiği test edilmiştir. Çalışma grubunu, anasınıfına devam eden beş-altı yaş grubundaki 60 çocuk ve 60 veli oluşturmuştur. Dört ay boyunca uygulanan “Aile Katımlı Çocuk Hakları Eğitimi Programı” sonrasında anne-babaların çocuk hakları eğitimi hakkındaki düşüncelerinde program uygulaması öncesine göre anlamlı bir farklılık sağlanmıştır. Deney grubundaki çocukların da uygulanan program sayesinde çocuk hakları konusunda farkındalık kazanmış oldukları ortaya çıkmıştır.

Uçuş'un (2014) araştırması da çocuk haklarına yönelik bir eğitim programının hazırlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi üzerine kurulmuştur. Araştırma SED'leri orta ve ortanın altında olan ailelerin çocuklarının devam ettiği bir ilköğretim okulunun beşinci sınıfında gerçekleştirilmiştir. Bir eylem araştırması olan çalışmada, on bir hafta boyunca çalışma grubundaki çocuklara çocuk hakları konusunda farkındalık yaratmaya yönelik etkinlikler içeren bir program uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, çalışma grubundaki çocukların uygulanan program sayesinde çocuk hakları konusunda farkındalık kazanmış oldukları ortaya çıkmıştır.

Koran'ın (2015) çalışmasında da Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde okul öncesi eğitimde ve ilkokullarda görev yapan öğretmenlere yönelik olarak düzenlenen "Çocuk Hakları ve Hak İhlalleri Eğitimi"nin, öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Eylem araştırması olarak gerçekleştirilen araştırmanın çalışma grubu, çocuk hakları ve ihlallerine ilişkin eğitim talebinde bulunan on sekiz öğretmenden oluşmaktadır. Eğitim sonucunda, çocuk hakları ve hak ihlalleri ile ilgili bilgi edinen öğretmenlerin, eğitim ortamlarında kendileri tarafından hak ihlali içeren davranışlar ile ilgili farkındalık geliştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmenler bu konuda eğitim ihtiyaçlarının devam ettiğini ve okul ortamlarında çocuk koruma politikalarının eksikliğini fark ettiklerini belirtmişlerdir.

Türkiye'de Çocuk Haklarının Durumu İle İlgili Araştırmalar

Türkiye'de çocuk haklarının durumunu değerlendiren bazı araştırmalarda çocuk hakları anlayışının ve çocuk haklarının mevcut durumu analiz edilirken, diğerlerinde çocuk haklarının ulusal hukuktaki durumu ortaya konulmuştur. Aşağıda bu araştırmalar tarih sırasına göre özetlenmiştir.

Aktürk'ün (2006) "Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye'de Çocuk Hakları ve Güvenliği" isimli araştırmasının sonuçlarına göre, Avrupa Birliği sürecinde Türkiye'de çocuk hakları konusunda istenen sonuç alınamamıştır. Çocuklar hala geleneksel kültürün değerleri ile geleceğe hazırlanmaktadır. Türkiye'nin çocuk politikası yeniden ele alınarak bu konuda toplumsal bilinç oluşturmaya yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Baysan Kobat (2009), çocuk haklarının ulusal ve uluslararası hukuktaki gelişimini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Çalışmada, çocuk haklarında, ulusal ve uluslararası hukukta yaşanan gelişmelerin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Erbay'ın (2011) çalışmasında, Türkiye'de çocuk hakları anlayışının ve uygulamalarının var olan durumunun analiz edilmesi ve bunun sonucunda bir model önerisi geliştirilmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemiyle yürütülen çalışmada Türkiye'de konuyla ilgili çalışan akademisyenler, kamu temsilcileri, hükümet dışı örgütlerin temsilcileri ve çocuklardan oluşan 43 özne ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonunda ulaşılan bazı sonuçlar şöyledir: (1) İl Çocuk Hakları Komiteleri

ve Çocuk forumlarının katılım hakkı bağlamında güçlendirilmesi gerekmektedir. (2) TBMM Çocuk Hakları İzleme Komitesi, savunuculuk ve yasa hazırlama yönünden zayıf kalmakta ve çalışmalarını paylaşmamaktadır. (3) Yerel yönetimler, çocuk bakışına sahip olmaması ve çocuk katılımına önem vermemesi bakımından eleştirilmektedir. (4) MEB'in çocuk haklarını tanıtmaya yönündeki uygulamaları, müfredattaki ilgili derslerin bilinç oluşturma yönünden yetersiz kaldığı ve ders işleme metotlarının bu amacı karşılamaktan uzak olması nedeniyle eleştirilmiştir. (5) MEB'in yapısı, yöneticilerin ve öğretmenlerin uygulamaları özellikle çocukların katılım hakkıyla çelişmektedir. (6) Öğretmenler, okul idarecileri ve müfettişler çocuk hakları konusunda yeterli donanıma ve bilince sahip değildir. Araştırmacıya göre, derslerde çocuk haklarının geleneksel öğretmen-öğrenci ilişkisiyle öğretilmeyeceği açıktır ve çocuklar açısından en fazla önemli olan katılım hakkı, yani çocukların görüşlerini ifade etmesi ve bu görüşlerin dikkate alınması durumu, MEB okullarında arzu edilen seviyeden çok uzaktır.

Gören (2012), çocuklar açısından önem taşıyan hakları “özgürlük hakları”, “koruma hakları”, “siyasal haklar” olarak gruplandığı çalışmada, Türkiye'nin tarafı olduğu ÇHS'nin beklentilerini karşılayabilecek bir Anayasaya sahip olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Çocuğun temel hak taşıyıcısı ve hukuk süjesi olduğu, yani bağımsız bir kişilik olarak tanınması Anayasada dile getirilmemiştir.

Uran (2014), Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin yorumları ışığında 1982 Anayasası ile ÇHS'yi karşılaştırmıştır. Araştırma sonucunda 1982 Anayasasının, ÇHS'nin beklentilerini karşılamaya yetmediği; ÇHS'nin temel ilkelerine sadık kalan, çocuğu ve haklarını bütüncül bir yaklaşımla yansıtan bir düzenlemenin Anayasada çocuk hakları başlığı altında yer alması gerektiği ifade edilmiştir.

Çeşitli Kaynaklarda Çocuk Haklarına Nasıl Yer Verildiğine Dair Araştırmalar

Çeşitli kaynaklarda çocuk haklarına nasıl yer verildiğine dair araştırmaların bir kısmında ÇHS'nin ve çocuk haklarının eğitim politikalarına, eğitim öğretim programlarına nasıl yansıdığı ortaya çıkarılmıştır. Diğerlerinde ise masallar, çizgi diziler, gazete haberleri, atasözleri ve kitaplar çocuk hakları açısından incelenmiştir. Bu araştırmalar tarih sırasına göre aşağıda özetlenmiştir.

Özdemir Uluç (2008) sosyal, tarihsel ve kültürel içerikli ilköğretim programlarında çocuk haklarına nasıl yer verildiğini betimlemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçlarına göre, ilköğretim programlarında yer alan çocuk hakları konularına ve kazanımlarına, çocuk haklarına yönelik yapılmış araştırma bulgularına dayanılarak değil; rastgele yer verildiği izlenimi edinilmiştir. Programlarda çocuk haklarından sadece gelişme ve katılım haklarına, onlar içerisinde de “nitelikli eğitim hakkı” ile “düşüncesini özgürce ifade etme” ve “kendini ilgilendiren konularda görüş bildirme” haklarına ağırlıklı yer verilmiştir. Ancak araştırmada, bu durumun gerçekte çocuk hakları anlayışını benimsemekten çok, programlar yenilenirken benimsenen yapılandırmacı anlayış ile çoklu zekâ kuramının, çocuk hakları ile örtüşen yanlarından kaynaklandığı ifade edilmiştir.

Turan (2011), “Her Güne Bir Masal” adlı kitapta yer alan masalları çocuk hakları açısından incelemiştir. İncelenen 70 masal içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda, masallarda çocuk hakları ile ilgili olumlu anlatımlara %60,6, olumsuz anlatımlara ise %39,4 oranında yer verilirken en az katılma haklarına ilişkin kullanımların yer aldığı bulunmuştur.

Bülbün Aktı (2014), TRT Çocuk kanalında okulöncesi yaş grubuna yönelik yayınlanan çizgi dizileri çocuk hakları açısından incelemiştir. Kanalda 2012 yılı Aralık ayında yayınlanan yedi çizgi dizinin kırk beş dakikalık yayınlarının sözel içerikleri araştırmanın veri kaynağını oluşturmuştur. Veriler, içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiş ve katılım, korunma, yaşama ve gelişme hakları olarak dört kategori altında ele alınmıştır. Bulgulara göre, incelenen çizgi dizilerde çocuk haklarının olumlu kullanımına olumsuz kullanımından daha çok rastlanmıştır. Çizgi dizilerde sırasıyla en çok yaşama, gelişme, katılım ve korunma hakkına yer verildiği görülmüştür.

Tutar (2014), Türkiye ulusal basını içinde yer alan dört farklı gazetenin haberlerini çocuk haklarına duyarlılıkları açısından incelemiştir. İncelenen gazete haberlerinde çocukların haberin öznesi ve nesnesi konumuna yerleştirilerek konu edilirken, genellikle çocuğun yüksek yararı yerine haber değeri ön plana geçerek haberlerin kurgulandığı görülmüştür.

Türkyılmaz ve Kuş (2014), MEB tarafından çocuklara önerilen “100 Temel Eser” arasından en fazla okunan kitaplarda çocuk haklarına yer verilme durumunu tespit

etmeyi amaçlamışlardır. Kitaplar, yaşama, gelişme, koruma ve katılım hakları açısından olumlu ve olumsuz cümleler tespit edilerek incelenmiştir. Araştırma sonucunda incelenen kitaplarda çocuğun temel haklarından olan yaşama ve korunma hakkı ile ilgili olumsuz ifadelerin sayısının oldukça fazla olduğu; katılım hakkına ise yer verilmediği tespit edilmiştir.

Türkyılmaz'ın (2015) araştırmasında, Türkiye Türkçesinde yer alan atasözlerinin çocuk hakları çerçevesinde değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda 6915 atasözü incelenmiştir. Ele alınan atasözlerinin 285'inin doğrudan çocuk, çocukluk ve çocuk hakları ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla atasözlerinin %4,1'inde doğrudan çocuğa ilişkin olumlu veya olumsuz yargılarda bulunulduğunu söylemek mümkündür. Atasözlerinin %38,2'sinin çocukların yaşama; %31,6'sının koruma; %22,8'inin gelişme ve %7,4'ünün de katılım haklarına ilişkin olduğu belirlenmiştir. Katılım hakkına ilişkin ifadeler rastlanan atasözü sayısı yirmi birdir ve bunun on sekizi çocuğun katılım hakkına dair olumsuz yargı içermektedir.

Yıldız'ın (2017) okul öncesi yayınları arasından en çok okunan beş çocuk kitabını çocuk hakları açısından değerlendiren araştırması, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde doküman inceleme yöntemiyle yürütülmüştür. İncelenen kitaplarda çocuk hakları ile ilgili olumsuz anlatımlara olumlu anlatımlardan daha fazla yer verildiği görülmüştür. Kitaplarda yaşama hakkı ile ilgili olumsuz ifadeler, olumlu ifadelerden daha fazla yer alırken; gelişme, korunma ve katılım hakkı ile ilgili hiçbir ifadenin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Aslan ve Güldenoğlu'nun (2018) araştırmasında, 2017 yılında Türkiye'de çocuk edebiyatı adı altında çok satılan kitapların çocuk haklarını ne düzeyde ve nasıl yansıttığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç dâhilinde, 2017 yılında en çok satılan kitap listelerinde yer alan, ilkökul dönemindeki (6-10 yaş) çocuklara hitap eden öykü ve roman türündeki kitaplardan on tanesi incelenmek üzere seçilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, incelenen kitaplarda çocuk haklarını olumlu biçimde yansıtan anlatımlar olumsuz anlatımlardan daha fazladır. Kitaplarda en çok çocukların gelişme haklarına ilişkin olumlu ifadeler yer verilmiş; bunu sırasıyla, çocukların korunma hakları ile ilgili olumsuz ifadelerin kullanımı ve çocukların yaşamsal hakları ile ilgili olumlu ifadelerin kullanımı izlemiştir. Ardından sırasıyla, çocukların yaşamsal hakları ile ilgili olumsuz, korunma hakları ile ilgili olumlu, katılım hakları ile ilgili olumlu,

katılım hakları ile ilgili olumsuz ve gelişme hakları ile ilgili olumsuz ifadelere yer verildiği görülmüştür. Kitaplarda en az, çocuğun katılım hakkıyla ilgili anlatımların yer aldığı, olumlu ve olumsuz anlatımların birbirine yakın oranlarda bulunduğu belirlenmiştir.

Peker Ünal'ın (2018), 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile ilköğretim dördüncü sınıf İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında çocuk haklarına ne düzeyde yer verildiğini ortaya koymayı amaçladığı araştırmasında nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, 1739 sayılı Kanunda yer alan yaklaşık 289 cümle, yirmi üçü; Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan yaklaşık 3.468 cümle, altmış beşi; İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi ders kitabında yer alan yaklaşık 3.270 cümle ise elli sekizi çocuk hakları ile ilgilidir. İncelenen her üç metinde “eğitim olanaklarına erişim”, “yaşama ve gelişme hakkı”, “düşünce, din ve vicdan özgürlüğü” yer almaktadır.

Çocuğun Katılım Hakkı İle İlgili Araştırmalar

Doğrudan çocuğun katılım hakkı ile ilgili olan araştırmalar sınırlı sayıda. Bu araştırmalarda çocuğun katılım hakkına ders kitaplarında, eğitim/öğretim programlarında ne düzeyde yer verildiği; katılım hakkının Türkiye'deki durumu; öğretmenlerin, öğrencilerin, ebeveynlerin ve öğretmen adaylarının çocuğun katılım hakkına dair görüşleri ortaya çıkarılmıştır. Bu konudaki araştırmalar tarih sırasına göre aşağıda özetlenmiştir.

Özyıldırım (2007), ilköğretim okulu öğrencilerinin katılım hakkını kullanma durumlarına ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüş ve önerilerini saptamayı amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini ilköğretim okullarında görevli 358 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar şu şekildedir: (1) Sınıf öğretmenlerinin çoğu, öğrencilerin görüşlerini özgürce açıklamaktan çekinmediklerini düşünmektedir. (2) Sınıf öğretmenlerinin yaklaşık yarısı, öğrencilerin okuldaki karar alma sürecine yeterince katıldıklarını düşünmektedir. (3) Öğrenciler en fazla sınıfta katılım sağlayabilmektedirler. (4) Sınıf öğretmenleri, öğrencilerin katılım hakkını yüksek oranda kullandıkları görüşündedirler. (5) Sınıf mevcudu azaldıkça öğrenciler katılım hakkını daha fazla kullanmaktadırlar. (6) Okul mevcudu az olan okullardaki öğrenciler katılım hakkını daha fazla kullanmaktadırlar. (7) Üst SED'deki okullara devam eden

öğrenciler katılım hakkını daha fazla kullanmaktadırlar. (8) Sınıf öğretmenlerinin yarısı, öğrencilerin katılım hakkını kullanması konusunda cinsiyete dayalı bir ayrımcılığın söz konusu olmadığını belirtmişlerdir. (9) Öğretmenler öğrencilerin katılım hakkının çok fazla engellenmediğini düşünmektedirler.

Nayır ve Karaman Kepenekci (2011), ilköğretimde okutulan Türkçe ders kitaplarında çocuğun katılım hakları konusuna ne düzeyde yer verildiğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaçla ilköğretimde okutulan sekiz farklı Türkçe dersi öğrenci kitabı içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Araştırmada analiz ünitesi “çocuğun katılım hakkı” olarak belirlenmiştir. Bu analiz ünitesi kendi içinde “çocuğun görüşlerini açıklama ve kararlara katılım hakkı” ve “çocuğun dernek kurma ve barış içinde toplanma hakkı” olarak iki alt kategoriye ayrılmıştır. Yapılan analizler neticesinde ulaşılan sonuçlar şunlardır: (1) Çocuğun katılım haklarının ilköğretim Türkçe öğrenci ders kitaplarının tümündeki dağılımına bakıldığında, çocukların “görüşlerini açıklama ve kararlara katılma hakkı” ile ilgili ifadelerle, çocukların “dernek kurma ve barış içine toplanma hakkı” ile ilgili ifadelerden daha fazla yer verildiği görülmektedir. (2) Çocukların katılım hakları, ilköğretim birinci kademe (1-5. sınıflar) Türkçe ders kitaplarında, ikinci kademe (6, 7 ve 8. sınıf) kitaplarından daha fazla yer almaktadır. (3) Görüşlerini açıklama ve kararlara katılma hakkı ile ilgili ifadelerle en fazla ikinci sınıf Türkçe öğrenci ders kitabında yer verildiği, bunu dördüncü sınıf kitabının izlediği görülmüştür. (4) Katılım hakkı ile ilgili ifadelerle sadece ilköğretim 1-6. sınıf düzeyinde ve sınırlı bir şekilde yer verilmiştir. (5) Barış içinde toplanma ve dernek kurma hakkı ile ilgili olarak genelde çocuğun oyun oynama hakkı ve oyunlara katılma hakkı ile ilgili ifadelerle yer verilmiştir. (6) İlköğretim Türkçe dersi öğretim programında da çocuğun barış içinde toplanma ve dernek kurma hakkı ile ilgili kazanımlara yer verilmemiştir.

Erbay’ın (2013) çalışmasında çocuk katılımı, Türkiye’deki kurumlar ve uygulamalar özelinde ayrı ayrı tartışılmıştır. Bu yolla çocuk katılımının Türkiye’deki büyük resmi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmacı çalışmanın sonucunda, çocukların görüşlerini özgürce ifade etmesi ve görüşlerinin somut uygulamalara dönüşmesi yönünde Türkiye’nin henüz emekleme aşamasında olduğu ve aileleri, profesyonelleri ve kurumları çocuk katılımına alıştırmamanın kolay olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Merey (2013), Sosyal Bilgiler dersi dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci sınıf ders kitaplarında çocukların katılım hakkına ne ölçüde yer verildiğinin ortaya çıkarılmasını amaçlamıştır. İçerik analizi ile çözümlenen veriler, çocukların katılım hakkı kategorisi altında farklı ortamlara katılımını gösteren alt kategorilere ayrılarak çözümlenmiştir. Sosyal Bilgiler dersi kitaplarında çocukların katılım hakkıyla ilgili ifadelerin toplam frekansı 560 olarak bulunmuştur. İncelenen tüm kitaplarda çocuğun okul ortamında katılımı diğer katılım ortamlarına göre (aile, medya, çevre koruma ve sürdürülebilir kalkınma, toplum, genel politikalar, sağlık ve yargı) daha yüksek değer almıştır.

Canbulut (2014) çocukların katılım hakkını, sosyolojik bakış ile eleştirel bir şekilde değerlendirmiştir. Çalışmada öncelikle ÇHS’de çocukların katılım hakkına dair belirlenen maddeler ele alınmış; sonrasında, bu konuda yetişkinler tarafından oluşturulan toplumsal değerlere dair bir tartışma yürütülmüştür. Derlemede, çocukların kendi hayatları üzerinde konuşabilmeleri ve bu konuşmayı yaparken ebeveyn ya da toplum baskısı altında kalmamaları gerekliliği üzerinde durulmuştur. Türkiye’de çocuk eksenli çalışmalarda genellikle çocukların mensubu oldukları aileler ve eğitim sistemine göre değerlendirilmesi durumu eleştirilmiş ve çocukların çocuk olma hallerinin kendilerince sorgulanmasının Türkiye’de oluşabilecek radikal olaylardan biri olarak görülebileceği ifade edilmiştir.

Gürkan ve Koran (2014), 2013 yılında uygulanmaya başlanan 36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı’nda çocuğun katılım hakkına doğrudan ve dolaylı olarak yer verilme durumunu analiz etmeyi amaçlamıştır. Çalışmada “Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Genel Yorum No: 12” temel alınmıştır. 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı’nda katılım hakkına doğrudan ve dolaylı olarak yer verme ve katılım hakkının niteliklerini içermeye durumunun analizi ile elde edilen sonuçlar şunlardır: (1) Programın tümü göz önüne alındığında, programda çocuğun katılım hakkını olumsuz olarak ele alan herhangi bir ifade yer almamaktadır. (2) Programın açıklamalarında çocuğun katılım hakkının göz ardı edilmesi durumunda onun gelişiminde ve ileriki yaşamında ortaya çıkabilecek durumlarla ilgili olarak öğretmenlere yol gösterecek herhangi bir bilgi yer almamaktadır. (3) Programın temel ilkelerinden üçü doğrudan, biri ise dolaylı olarak katılım hakkına yer vermektedir. (4) Programın temel özelliklerinden dördü doğrudan, biri dolaylı olarak katılım hakkına yer

vermektedir. (5) Programın temel özelliklerinden beşi katılım hakkının niteliklerinden “gönüllü, saygılı, ilgili ve kapsayıcı” niteliklerini içermektedir. (6) Programın dört temel ilkesinde katılımın “saygılı ve ilgili” niteliklerini içerdiği görülmektedir. (7) Katılım hakkının “şeffaf ve bilgilendirici, eğitim ile desteklenmiş ve hesap verebilir” niteliklerini sadece bir ilke içermektedir. (8) Programda en az vurgulanan nitelikler “şeffaf ve bilgilendirici ve hesap verilebilir” nitelikleridir.

Özcan ve Şeren’in (2014) araştırmasında, ortaöğretim öğrencilerinin okullarında kendilerini ilgilendiren konulardaki kararlara katılımlarına ve katılma isteklerine ilişkin algılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma verileri sekiz ortaöğretim okulunda okuyan 2.883 öğrenciyi temsilen okul yönetimine katılması için sınıf arkadaşları tarafından seçilen 87 sınıf temsilcisinden anket yoluyla toplanmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlar şunlardır: (1) Öğrencilerin okullarda alınan kararlara katılma düzeyleri istedikleri seviyeden anlamlı derecede farklı olup, daha az düzeydedir. (2) Öğrenciler öğretimsel boyuttaki kararlara yönetsel boyuttaki kararlardan daha çok katılmakta ve daha çok katılmayı istemektedirler. (3) Cinsiyet değişkeni ile sınıf düzeyi değişkeni, kararlara katılma durumlarında anlamlı farklılığa yol açmamıştır. (4) Okul türü değişkeni öğrencilerin kararlara katılma durumlarında anlamlı farklar ortaya çıkarmıştır. Anadolu Liseleri öğrencilerinin kararlara katılma durumları, Meslek Liseleri ile Genel Lise öğrencilerinden anlamlı ölçüde düşük çıkmıştır.

Avcı ve Akar Gençler’in (2017) araştırmasında çocukların kendi yaşamlarına katılım durumlarının ebeveynlerin gözüyle resmedilmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemi ve betimsel analiz tekniği kullanılan araştırmanın çalışma grubuna beş erkek, on kadın olmak üzere on beş ebeveyn dâhil edilmiştir. Araştırmada, çocukların yaşamlarını etkileyen “oyun, oyun alanı, oyun materyali, giyim, beslenme, boş zamanlarını değerlendirme, ev yaşamı” gibi konular incelenmeye çalışılmıştır. Ebeveynlerle gerçekleştirilen görüşmelerde, çocukların kendi yaşamlarına katılımları Roger Hart’ın katılım merdivenine yerleştirilmiştir. Araştırmaya dâhil olan ebeveynlerin görüşleri incelendiğinde, bir konuda katılımcı olan ebeveynin, diğer konuda katılım karşıtı olabildiği görülmüştür. Özetle, ailelerin oyun, oyun materyali, yeri ve süresi, boş zaman değerlendirme, spor ve kurs gibi aktiviteler konularında çocuğun katılımı yönünde görüşlerinin olduğu; özellikle temel gereksinim ve evde yaşam konularında katılım merdiveninin daha alt basamaklarında görüşler bildirdikleri görülmüştür.

Buğday ve Küçüköğlü'nun (2017) araştırmasında dördüncü sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi (İHYD) ders kitabındaki masalların, çocuk katılım hakkı ilkeleri bağlamında incelenmesi ve çocuk katılım haklarının bu ders kitabındaki yerinin ve durumunun ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Doküman incelemesi yöntemi kullanılan çalışmada, kitapta bulunan 30 masal, açıklamalar ve değerlendirme soruları çocuk katılım ilkelerine göre incelenmiştir. İnceleme sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır: (1) İHYD ders kitabında bulunan masallar, açıklamalar ve değerlendirme soruları incelendiğinde 54 olumlu durum, 35 olumsuz durum tespit edilmiştir. (2) Olumlu durumlar saydam ve bilgilendirici, eğitimle desteklenmiş, çocuk dostu ve saygılı ilkelerinde yoğunlaşmaktadır. (3) Masallardaki yetişkin-çocuk diyaloglarında ve kitaptaki açıklamalar bölümünde çocukların katılımlarını etkili bir şekilde kolaylaştırmak adına olumlu bulgular tespit edilmiştir. Çocukları dinleme, fikirlerini önemseme, çocuklarla ortak çalışma ve gelişen yeteneklerine uygun olarak çocuklarla etkileşime geçme konusunda yer yer çocuk katılımının desteklendiği bulgular mevcuttur. (4) Hesap verilebilirlik ile ilgili olarak kitapta sadece iki olumlu durum tespit edilmiştir. (5) Masalarda gönüllü ilkesi ile ilgili bir durum tespiti yapılamamıştır. (6) İlgili, saygılı ve içermeci ilkelerinde olumsuz durumların yoğunlaştığı sonucuna ulaşılmaktadır. Kitaplardaki çocuk kahramanların görüşlerini ifade ederken, çocukların bilgi, beceri ve yetilerinden yararlanabilmelerine olanak verilmediği, ayrıca çocukların kendilerinin ilgili ve önemli olarak belirledikleri konuları vurgulamalarına ve ele almalarına olanak verilmediği sonucuna ulaşılmaktadır. (7) Kitaptaki çocuk katılımının içermeci olmadığı, ayrımcılık kalıplarına dikkat etmediği, kız ve erkek çocukları içerecek şekilde çocukların katılımına yönelik fırsatları teşvik etmediği tespit edilmiştir.

Öztürk'ün (2017) çalışmasında, Türkiye'de 1968'den günümüze kadar hazırlanan Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarında çocuğun katılım hakkı için yapılan düzenlemelerin karşılaştırmalı olarak incelenmesi amaçlanmıştır. 1968, 1998, 2005 ve 2015 programlarına ilişkin yazılı veriler içerik analizi yapılarak çözümlenmiştir. Analizler neticesinde şu sonuçlara ulaşılmıştır: (1) Türkiye'de 1968 yılından günümüze kadar hazırlanan tüm Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarında çocuğun katılım hakkı bağlamında değerlendirilebilecek çeşitli düzenlemeler yapıldığı görülmüştür. (2) 1968 programında çocukların görüşlerini ifade etmelerinin doğrudan vurgulanmadığı; 1998 programında ise ilk kez görüşlerini ifade etmelerinin doğrudan belirtildiği; 2005 ve 2015 programlarında da çocukların kendi ihtiyaç, istek ve

görüşlerini ifade etmelerine yer verildiği gözlenmiştir. (3) Çocukların karar süreçlerine katılımına ilk defa 1998 programında yer verilmiş, bu doğrultuda sınıf ve aile içinde alınan kararlara çocukların dâhil edilmesi belirtilmiştir. 2005 programında okul düzeyinde de karar süreçlerine çocukların dâhil edilmesine yer verilmiştir. Ancak 2015 programında yalnızca sınıf ortamında çocukların karar süreçlerine katılımı vurgulanmış yani kapsam daraltılmıştır. (4) Kuralların oluşturulması sürecine çocukların katılımına ilk defa 1998 programında yer verilmiş; bu doğrultuda ev kurallarının oluşturulmasına vurgu yapılmıştır. 2005 programında kapsam genişletilerek çocukların okul, sınıf ve ev kurallarının oluşturulmasına katılmasına yer verilmiştir. 2015 programında ise yalnızca sınıf kurallarının oluşturulmasında çocukların katılımına yer verilmiştir. (5) Çocukların oyun, eğlenme, dinlenme faaliyetlerine katılımına ise 1968'den 2015'e kadar tüm programlarda yer verilmiş, bu doğrultuda ev ve okuldaki düzenlemelere dikkat çekilmiştir. (6) Benzer şekilde, sosyal faaliyetlere, yardımlaşma çalışmalarına ve sağlık hizmetlerine katılıma 1968'den günümüze kadar tüm programlarda yer verilmiştir. (7) Çocukların sınıf içinde seçimlere katılmalarına ise ilk defa 1998 programında yer verilmiştir. 2005 programında ise çocukların hem sınıf hem de okul düzeyinde seçimlere katılımına yer verilmiş; ancak 2015 programında seçimlerle ilgili düzenlemelere yer verilmemiştir. (8) Çevresel koruma ve sürdürülebilir kalkınmaya katılım bağlamında değerlendirilebilecek düzenlemelere 1968'den 2015'e kadar tüm programlarda yer verilmiştir. (9) Çocukların kurallara katılımına ise 1968'den 2015'e kadar tüm programlarda okul, ev, sınıf ve toplu yaşam kurallarına uyma şeklinde yer verilmiştir. (10) Vatandaş olarak katılım bağlamında çocukların demokratik davranışlara sahip vatandaş olmalarına ve ülkenin gelişmesinde görev ve sorumluluklar üstlenmelerine vurguda bulunulmuştur. 1968 ve 2005 programlarında bunlardan her ikisine; 1998 programında yalnızca demokratik davranışlara sahip vatandaş olmaya; 2015 programında ise yalnızca ülkenin gelişmesinde görev ve sorumluluklar üstlenmeye yer verilmiştir. Araştırma sonuçları, çocuğun katılım hakkı için yapılan düzenlemelerden bir bölümünün kapsamının program değişikliği sürecinde daraldığını göstermiştir.

Polat, Ersoy ve Toran (2017) tarafından yürütülen çalışmanın amacı, çocuk gelişimi ve okulöncesi eğitim öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin çocuk hakları bağlamında katılım hakkı ile ilgili görüşlerini belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirmektir. Analizler sonunda 18 madde ve 5 alt ölçekten oluşan Çocuk Katılımı

Farkındalık Ölçeğinin, çocuk gelişimi ve okulöncesi eğitim öğretmenliği öğrencilerinin çocuğun katılım hakkı ile ilgili görüşlerini belirlemede geçerli ve güvenilir olduğu görülmüştür.

İncelenen araştırmalarda görüldüğü üzere, çocuk haklarının ne kadar hayata geçirildiğini ortaya çıkarmayı amaçlayan araştırmaların çoğunda çocuk dışı kaynaklardan bilgi derlenmekte ve konunun gerçek muhatabı olan çocuklar dışarıda bırakılmaktadır. Çocuğun katılım hakkına dair çalışmalarda dahi, çocuklar, katılım hakkını kullanamamaktadırlar. Bu bağlamda çocukların haklarını kullanabildikleri ya da haklarından yoksun bırakıldıkları düşünceleri, onlar adına alınan kararları yansıtmaktan öteye gidememektedir.

Seçmeli Dersler İle İlgili Araştırmalar

Seçmeli dersler ile ilgili araştırmalar, 2012-2013 öğretim yılı öncesi ve sonrası olmak üzere iki alt başlık altında sunulmuştur.

2012-2013 Öğretim Yılından Önce Yapılan Seçmeli Dersler İle İlgili Araştırmalar

Seçmeli derslerle ilgili ulaşılabilen ilk çalışma 1992 yılında Ülgen tarafından hazırlanmış olan “İlköğretim Okullarının 6, 7, 8. Sınıflarında Seçmeli Dersler” adlı makaledir. Alan araştırmasına dayalı olmayan makalede Ülgen, Kız Meslek Ortaokulları için bir seçmeli ders modeli geliştirilmesi üzerine tartışmıştır (Ülgen, 1992).

Konuyla doğrudan ilgili olmamakla birlikte seçmeli ders uygulamasına ilişkin bulgular içeren ilk alan araştırması MEB EARGED tarafından 1995 yılında yayınlanmış olan çalışmadır (MEB EARGED, 1995). Tarama modelinde desenlenmiş olan araştırmanın örneklemi, 1994-1995 öğretim yılında dokuz ildeki 63 lisede öğrenim gören 5.300 öğrenci, 1.038 öğretmen, 479 okul yöneticisi, 224 il-ilçe milli eğitim müdürlüğü yöneticisi ve 319 eğitim fakültesi yöneticisinden oluşmaktadır. Bu araştırmada mevcut araştırmayla ilgili olarak ulaşılan sonuçlar şunlardır: (1) Araştırmaya katılan genel lise öğrencilerine göre seçmeli derslerin belirlenmesinde en çok etkili olan kişiler sırasıyla öğrencinin kendisi, okul yöneticileri, danışman öğretmen, öğrencinin arkadaşları, aile ve dersin öğretmenidir. (2) Öğrencilerin seçmeli dersleri

belirlerken dikkat ettikleri hususlar; dersin ilgi ve yeteneklerine uygun olması, dersin girmek istedikleri yüksek öğrenim programıyla ilgili olması, ders programına uygunluk, öğrencinin önceki yıllara ait başarı durumu ve kolay geçebilecekleri bir ders olması şeklinde sıralanmıştır. (3) Ortak (zorunlu) ve seçmeli derslerin, yönetmelikte de belirlendiği gibi, veli, öğrenci ve danışman öğretmen üçlüsünün katılımı ile belirlenmesi gerekirken okullardaki uygulamalarda bu üçlünün görevini yeterince yerine getiremediği; öğrencilerin ders seçiminde yalnız kaldıkları, sadece okul idarecilerinden yardım gördükleri ve danışman öğretmen sisteminin okullarda çok az işlediği sonuçlarına varılmıştır. (4) Genel ve mesleki ortaöğretim kurumu öğrencilerinin okutulan seçmeli derslerin sayısı hakkında tereddütler yaşadıkları saptanmıştır. Buna göre öğrencilerin ders seçimi konusunda daha fazla bilgilendirilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır. (5) Öğrenciler, seçmeli dersler belirlenirken kendi görüşlerinin dikkate alınmasını istemektedirler. Bu konuda öğretmenler de, benzer görüşler ileri sürmektedir.

Doğrudan seçmeli derslerle ilgili, ulaşılabilen ve alan araştırmasına dayalı Türkiye’de yayınlanmış ilk çalışma Demir (1996) tarafından yapılmıştır. Araştırmanın amacı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nde uygulanmakta olan seçmeli ders sisteminin öğrenciler ve öğretim üyeleri tarafından nasıl değerlendirildiğinin incelenmesidir. Tarama modelinde desenlenmiş araştırmanın örneklemi seçmeli ders veren 151 öğretim üyesi ile seçmeli ders alan 1.134 üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Sonuç olarak öğretim üyelerinin ve öğrencilerin seçmeli ders sisteminden memnun oldukları, ancak bazı yakınmaların olduğu bulunmuştur. Seçmeli dersler hakkında bilgilendirmenin yeterli ve zamanında yapılmaması ve bazı seçmeli derslerde öğrencilerin yığılması bu yakınmaların başında gelmektedir. Araştırmaya göre öğrenciler, ders seçimi yaparken dersi veren öğretim üyesinin özelliklerine dikkat etmektedirler.

Konu ile ilgili ikinci alan çalışması, Demir (1996) tarafından yapılmış olan çalışmanın devamı niteliğindedir. Demir’in (1996) çalışmasında katılımcılara sorulmuş olan “Üniversitemizde uygulanan seçmeli ders sistemini daha verimli hale getirmek için önerileriniz nelerdir?” sorusuna yanıt veren 91 öğretim üyesi ile 189 öğrencinin yanıtları analiz edilerek ayrı bir yayın olarak Demir ve Ok (1996) tarafından yayınlanmıştır. Araştırma sonucuna göre katılımcılar özellikle seçmeli derslerle ilgili yeterli bilgilendirme yapılması önerisi üzerinde uzlaşmaktadırlar. Ayrıca katılımcılar,

öğrencilerin ders seçimi öncesinde ilgili öğretim üyesi ve danışmanı ile görüşerek seçim yapmasını önermektedirler.

İlköğretim düzeyindeki konu ile ilgili ilk çalışma ise Taş (2004) tarafından hazırlanmıştır. Araştırmanın amacı, ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıflar seçmeli ders programlarının öğretmen ve öğrenci görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesidir. Tarama modelinde desenlenmiş olan araştırmanın örneklemini, Adana il merkezindeki ilköğretim okullarında seçmeli derslere giren 62 öğretmen ile 615 sekizinci sınıf öğrencisini kapsamaktadır. Araştırma sonucuna göre açılan seçmeli dersler okul idaresi ve öğretmenler kurulu tarafından belirlenmektedir. Katılımcılar, yeterli olanaklar sağlanırsa açılacak derslerin öğrenciler tarafından seçilmesi gerektiğini düşünmektedirler.

Demirbaş (2008) ilköğretim okullarında görev yapmakta olan okul müdürleri ve öğretmenlerin görüşlerine göre seçmeli ders uygulamasını değerlendirmiştir. Tarama modeliyle desenlenmiş olan araştırmanın örneklemini, 21 ilde görev yapan 309 okul müdürü ile 1.162 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre ilköğretim okullarında seçmeli derslerin belirlenmesinde etkili olan faktörlerin başında okulun olanakları gelmektedir. İlköğretim okullarında en fazla açılan seçmeli ders Bilişim Teknolojileri dersi. Araştırmaya göre öğrenciler ve veliler, seçmeli derslerle ilgili olarak yeterince bilgilendirilmemektedir.

Tezcan ve Gümüş (2008), üniversite öğrencilerinin ders seçimini etkileyen faktörleri ve bu faktörlerin öncelik sırasını saptamak amacıyla tarama modelinde bir çalışma yapmıştır. Araştırmanın örneklemini, 2002-2003 öğretim yılının ikinci yarısında, Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi üçüncü ve dördüncü sınıflarından kimya, fizik ve biyoloji bölümlerinde öğrenim gören 300 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada, ders seçimini etkileyen en etkili faktörün, kimya bölümünde “öğrencinin öğretim üyeleri hakkındaki görüşleri”, fizik bölümünde, “daha önce aldığı ve başarılı olduğu derslere yakın olması”, biyoloji bölümünde “dersin işleniş yöntemi” olduğu, en az etkili faktörün ise her üç bölümde de “ailenin etkisi” olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aslantaş (2011), ortaöğretim dokuzuncu sınıf öğrencilerinin seçmeli ders tercihlerinde rehber öğretmenlerin ne ölçüde etki ettiklerini incelemiştir. Tarama modelinde desenlenmiş olan araştırmanın örneklemini, 2010-2011 öğretim yılında altı

ortaöğretim kurumuna devam eden 325 dokuzuncu sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmada ulaşılan sonuçlardan bazıları şunlardır: (1) Rehber öğretmenlerin ders seçimine etkisine ilişkin öğrenci algılarının öğrenim gördükleri lise türüne göre anlamlı düzeyde farklı olduğu görülmüştür. Rehber öğretmenlerin genel lise öğrencilerinin ders seçimine etkisi meslek lisesi öğrencilerinin ders seçimine etkisinden; meslek lisesi öğrencilerinin ders seçimine etkisi de Anadolu lisesi öğrencilerinin ders seçimine etkisinden anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır. (2) Rehber öğretmenlerin öğrencilerin ders seçimine etkisinin anne eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklı olduğu görülmüştür. Annesi ilköğretim mezunu olan öğrencilerin ders seçimine rehber öğretmenlerin etkisi, annesi lise mezunu olan öğrencilerden anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır.

İki bin on iki düzenlemesinden önceki seçmeli ders uygulamasına dair araştırmaların bir kısmı, seçmeli derslerin, program geliştirme çerçevesinde incelenmesine dönüktür. Bu araştırmalarda mevcut araştırmanın amaçlarıyla ilişkili bulgular yer almamakla birlikte, konu ile ilgili araştırma geçmişinin ortaya konulabilmesi açısından belirtilen çalışmaların hangi derslerle ilgili olduklarına kısaca değinilmiştir. Dalkıran (2005), ortaöğretim kurumlarında Beden Eğitimi dersinin seçmeli ders olarak işlenmesine ilişkin öğrenci görüşlerini incelemiştir. Akgün (2009) çalışmasında, ilköğretim seçmeli Spor Etkinlikleri dersi öğretim programının hedef, içerik, öğrenme yaşantıları (eğitim durumu) ve değerlendirme boyutlarına ilişkin, Beden Eğitimi öğretmenlerinin görüşlerini incelemiştir. Altun (2009), seçmeli Medya Okuryazarlığı dersi öğretim programını eleştirel bir gözle incelemiş ve değerlendirmiştir. Eyidoğan (2009), ilköğretim okullarındaki Bilişim Teknolojileri dersinin seçmeli ders olarak okutulmasının üstünlüklerine ve sınırlılıklarına ilişkin öğretmen görüşlerini incelemiştir. Sadriu (2009), ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine verilen seçmeli Medya Okuryazarlığı dersinin uygulanış ve içeriğine yönelik öğrencilerin görüşlerini incelemiştir. Yılmaz Tanataş (2010), ilköğretim seçmeli Bilişim Teknolojileri dersi öğretim programını, öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirmiştir. Fırat Durdukoca ve Arıbaş (2011), ilköğretim seçmeli Bilişim Teknolojileri dersi beşinci basamak öğretim programını öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmiştir. Eyidoğan, Odabaşı ve Kılıçer (2011), ilköğretim Bilişim Teknolojileri dersinin seçmeli olmasına ilişkin öğretmen görüşlerini incelemiştir.

Korukçu (2011), ilahiyat fakültesi programlarındaki seçmeli dersler üzerine bir inceleme yapmıştır.

2012-2013 Öğretim Yılından Sonra Yapılan Seçmeli Dersler ile İlgili Araştırmalar

Öztürk ve Yılmaz (2011¹), okullardaki seçmeli ders uygulanmasına yönelik koşullar ve uygulamalar doğrultusunda Bilişim Teknolojileri ve Yazılım dersinin seçmeli statüsünün öğrenme ve öğretme durumları ile öğretmenlerin mesleki kimlik ve değerlerine yansımalarını araştırmıştır. Karma yaklaşımla desenlenen araştırmanın örneklemini 80 Bilişim Teknolojileri ve Yazılım dersi öğretmeni ile beş okul yöneticinden oluşmaktadır. Araştırmada, öğrencilerin seçmeli dersleri kendi iradesi ile ilgi ve istekleri doğrultusunda seçmesi beklenirken, çoğu zaman velileri tarafından veya okul yöneticilerinin yönlendirmesi ile bu dersleri seçtikleri ve ders seçim kriterlerinin ekonomik ve sosyokültürel koşullardan etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmacılara göre çevresel koşullar, seçmeli ders kültürünün özünü oluşturan özgür seçim ve bireyin kendi potansiyelinin farkına varıp kendini gerçekleştirmek istemesi ile ters düşmektedir.

Alay, Soyalp ve Kazancı (2013), Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde seçmeli ders uygulamalarını tartışarak Türkiye'de uygulanmakta olan seçmeli dersler için bir yol haritası oluşturmak ve seçmeli derslerin uygulanmasında örnek oluşturacak veri sağlamak amacıyla altı Avrupa Birliği ülkesinin eğitim sistemlerini incelemiştir. Nitel araştırma yaklaşımıyla desenlenmiş araştırmanın çalışma grubunda Danimarka, Fransa, İspanya, Almanya, İtalya ve Hollanda eğitim sistemleri yer almaktadır. Araştırmada ulaşılan ve mevcut araştırma ile ilgili bazı sonuçlar şunlardır: İncelenen ülkelerde seçmeli dersler, çocuğun ilgi ve yeteneğine, alacağı diplomaya, alanına ve okuduğu lise türüne göre belirlenmektedir. Seçmeli dersler genel olarak ortaokuldan itibaren başlamaktadır. Bazı ülkelerde seçmeli dersler notla değerlendirilmektedir. Bazı derslerin açılması, belli sayıda talep olmasına bağlıdır. Seçmeli dersler, okulun

¹ Bu çalışmanın elektronik yayın yılı 2013'tür. Makalenin yayınlandığı sayı ise 2011 yılına ilişkindir. Muhtemelen derginin yayını gecikmiş olduğundan 2013 yılına ait bir makale 2011 yılı sayısında gösterilmiştir. Bu çerçevede bu makalenin 2013 yılı yayını olarak kabul edilmesi uygun olacaktır.

olanağına ve bölgeye göre seçilebilmekte ve artırılmaktadır. Seçmeli dersleri veli ve öğrenciler beraber seçmektedirler.

Çelik (2013), 2012-2013 öğretim yılında uygulamaya konulan seçmeli ders düzenlemesi ile ilgili olarak il eğitim müfettişlerinin yazılı görüşlerini almıştır. Elli müfettişin görüşlerine başvurulmuş çalışmada en çok dile getirilen sorun, okulların olanakları kısıtlı olduğundan hangi seçmeli dersin “seçileceğine” öğrenciden çok okul yönetimlerinin mevcut olan öğretmen branşlarına göre karar vermeleridir. Seçmeli dersler, öğrencilerin ilgi, istidat ve kabiliyetleri doğrultusunda değil, veli, öğretmen ve yönetici marifetiyle seçilmektedir.

Çiftçi ve Özok (2013), TIMSS ve PISA sınavlarının sonuçlarına göre başarılı ülkelerin eğitim sistemleri ile Türkiye eğitim sistemini karşılaştırarak zorunlu ve seçmeli derslerin etkinliğini tartışmıştır. Doküman analizi yöntemiyle yazılan tartışma makalesinin sonucunda yazarlar “Uluslararası sınavlarda başarı sağlayan ülkeler ile Türkiye’yi karşılaştırdığımızda, bu ülkelerin eğitim sistemlerinde bireyin çeşitli yönlerini geliştirecek ve aynı zamanda aldığı zorunlu derslere paralel seçmeli dersler bulunmaktadır. Fakat ülkemizde seçmeli ders uygulaması teoride kalmaktadır.” yorumunu yapmaktadırlar.

Kaya (2013), seçmeli ders uygulamasını ortaokul ve lise yöneticilerinin görüşlerine göre değerlendirmiştir. Araştırma örneklemini 28 okul müdüründen oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların çoğunluğu hangi derslerin seçmeli olacağına okul yönetimlerinin karar vermesi gerektiğini düşünmektedirler. Katılımcıların çoğunluğu, derslerin seçim işleminden önce uygulama hakkında öğrenci ve velilere bilgilendirme yapıldığını belirtmektedirler. Araştırmaya göre seçmeli derslerin açılma kriterleri sırasıyla okulun imkânları, dersi okutacak öğretmen olması ve öğrenci istekleridir.

Memduhoğlu ve Mazlum (2013), ortaokullarda seçmeli ders uygulamasında yaşanan sorunları öğretmen, yönetici ve denetmenlerin görüşlerine göre sosyal ve pedagojik açıdan değerlendirmiştir. Çalışma grubu altı okul yöneticisi, sekiz öğretmen ve iki eğitim denetmeni olmak üzere 16 katılımcıdan oluşmaktadır. Veriler, odak grup görüşmesi ile toplanmış ve içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların tamamı, seçmeli derslerin gerekli olduğunu düşünmektedirler. Bu

düşüncenin temel dayanağı ise çoğunlukla “öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulmasının ve öğrencilere seçim yapma fırsatı sunulmasının önemli” olduğuna dair anlayıştır. Katılımcıların tamamı, seçmeli ders uygulamasının amaca uygun olarak yürütülmediğini düşünmektedirler. Bunun nedeni olarak katılımcıların çoğunluğu tarafından okulun altyapısının (derslik vb.) yetersizliği ileri sürülmektedir. Katılımcılar tarafından dile getirilen sorunlardan biri de seçmeli derslerin öğrenciler tarafından değil, aileler veya idareciler tarafından seçilmesi ve bazen bir sınıfın tamamının aynı dersi “seçtiğinin” görülmesidir. Ayrıca seçmeli derslerin notla değerlendirilmemesinin öğrencilerin dersi ciddiye almamalarına neden olduğu da katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Katılımcıların çoğunluğuna göre öğrenciler, “dış kaynaklı bir etkiden dolayı” ders seçimi yapmaktadırlar. Dış kaynaklı etkenlerin en başında okul yöneticileri gelmektedir. Bunun dışında aileler, diğer bir dış etken olarak ifade edilmiştir. Ders seçiminde en çok alt yapı yetersizlikleri, toplumsal talepler, ailelerin dilsel ve dinsel hassasiyetlerinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir katılımcı, belli yerlerde öğrencilere din grubu derslerinin seçtirilmesi yönünde ailelere telkinler yapıldığını bildirmiştir. Bazı katılımcılar, öğrencilerin seçtikleri derslerle ilgili bilgilerinin olmadığını ve bu konuda onlara rehberlik yapılması gerektiğini; bazıları da öğrencilerin seçmeli dersleri seçerken özellikle eğlenceli geçebilecek, iyi vakit geçirebilecekleri ve fiziksel etkinlikler içeren dersleri seçtiklerini belirtmişlerdir. Araştırma sonucunda araştırmacılar, seçmeli derslerin büyük oranda dış kaynaklı bir etkiden dolayı seçilmesinin, “özgür seçim ve bireyin kendi potansiyelini fark edip kendini gerçekleştirme ihtiyacının karşılanmasına imkân verme anlayışıyla” çeliştiğini ifade etmektedirler. Bu durumun (öğrencilerin özgür seçim yapamamasını) ise Türk toplumunda bireyin, “toplumda yaşayan diğer insanlarla uyum içinde olması, toplumun onayını alması, kendi hedeflerini toplumun beklentilerine göre belirlemesi beklentilerinden” kaynaklandığını ileri sürmektedirler.

Merey (2013), alan araştırmasına dayalı olmayan çalışmasında seçmeli derslerin insan hakları ve çocuk haklarındaki gelişmenin bir sonucu olduğunu ileri sürmektedir. Merey, makalede önce çocuk haklarının boyutlarını ortaya koymuş, bu kapsamda katılım hakkına da değinmiştir. Yazara göre “Çocukların katılma hakkı demokratik toplumların gereklerinden biri olup etkin vatandaşlığın da temel koşullarındandır. Bu yüzden seçmeli derslerin seçiminde çocukların aktif katılımı sağlanmalıdır”.

Meydan (2013), lise ve ortaokullarda öğrenim gören öğrencilerin seçmeli din eğitimi derslerini seçme sürecindeki güdü ve beklentilerini; derslerin ilk yılının ardından memnuniyet düzeylerini, derslerden edindikleri kazanımlara ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile farklılaşan noktalara dair algılarını incelemiştir. Tarama modelinde desenlenmiş olan araştırmanın örneklemi, 340 ortaokul ve lise öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmaya göre katılımcı öğrencilerin seçmeli din derslerini tercih etmelerinin nedenleri sırasıyla kendi ilgi ve merakları (%69,7), ailesinin isteği (%15,3), öğretmenlerin teşviki (%5,9) ve çevre veya arkadaşların teşvikidir (%1,8). Katılımcıların %5,3'ü bilinçli ve istekli bir tercih değildi derken %2,1'i başka nedenler belirtmiştir. Yazara göre %5,3 oranındaki öğretmen teşviki “okulun imkânları çerçevesinde bazı derslerin zaten açılmaması” nedeniyle bu derslere yöneltilenleri kapsamaktadır ve bu düşük bir oran olarak değerlendirilmektedir. Araştırmaya göre öğrencileri seçmeli din eğitimi derslerini almaya yönlendiren sebepler okul değişkenine bağlı olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Seçmeli din derslerini kendi ilgi ve merakları ile aldıklarını belirten öğrencilerin oranları ortaokul, Fen Lisesi ve Anadolu Lisesinde %73,0'ün üstüne çıkarken Meslek Lisesinde %55,8'e düşmektedir. Meslek Lisesinde öğretmenlerin teşviki ile bu dersi seçtiklerini belirten katılımcıların oranı ise %19,5; bilinçli ve istekli bir tercih değildi diyenlerin oranı ise %10,4'tür. Yazara göre bu sonuçlar, daha yüksek puanlarla girilen Fen ve Anadolu Liselerindeki öğrencilerin velilerinin daha bilinçli tercihler yaptıkları yönündedir. Araştırmada ulaşılan sonuçlardan biri de katılımcıların seçmeli din dersi yerine başka bir dersi tercih etme durumlarına ilişkindir. Buna göre öğrencilerin %27,8'i almakta olduğu seçmeli din dersi yerine başka bir dersi almak istediğini belirtirken %26,0'sı kararsızdır. Katılımcıların yalnızca %46,2'si başka bir ders tercih etmeyeceklerini belirtmiştir.

Tanhan ve Zirek (2013), meslek lisesi öğretmenlerinin görüşlerine göre seçmeli derslere yönelik eğitsel rehberlik uygulamalarını incelemiştir. Tarama modelinde desenlenmiş olan araştırmanın örneklemi 77 meslek lisesi öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmaya göre katılımcıların yalnızca %22,1'i okullarında açılan seçmeli derslerin öğrenci tarafından belirlendiğini söylemiştir. Okulda açılan seçmeli derslerin nasıl belirlendiğine ilişkin soruya verilen diğer yanıtlar ise sırasıyla okul idaresi (%62,3), veli (%6,5) ve rehber öğretmendir (%2,6). Ankette katılımcılara yöneltilen “okulunuzda seçmeli dersleri öğrenciler nasıl seçti?” sorusuna ise “öğrenci karar verdi” diyenlerin oranı %13,0; öğrenci-veli birlikte karar verdi diyenlerin oranı da %13,0'tür. Bu soruya

verilen yanıtlar arasında da en büyük pay, okul idaresine (%50,6) aittir. Araştırmaya göre seçmeli derslerin belirlenmesinde etkili olan kriterler sırasıyla, okulun istek, beklenti ve ihtiyaçları (%44,2), öğrencinin ilgi, yetenek ve ihtiyaçları (%41,6), velinin istek, beklenti ve ihtiyaçlarıdır (%9,1). Katılımcıların %35,1'ine göre öğrenciler seçmeli dersler hakkında bilgilendirilmiştir. Ancak yalnızca %15,6'sı yapılan bilgilendirmeyi yeterli görmektedir. Velilerin bilgilendirildiğini belirten katılımcı oranı %13,0; bu bilgilendirmeyi yeterli bulanların oranı ise %7,8'dir. Katılımcıların yalnızca %14,3'ü, seçmeli ders uygulamasının amacına uygun yürütüldüğünü düşünmektedir.

Tanrıverdi ve Kardeş (2013), seçmeli ders uygulamasını okul yöneticileri, öğretmenler ve okul psikolojik danışmanların görüşleri çerçevesinde değerlendirmiştir. Nitel araştırma yaklaşımıyla desenlenmiş olan araştırmanın çalışma grubu, beş okul yöneticisi, altı öğretmen ve üç okul psikolojik danışmanı olmak üzere toplam 14 katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre ders seçim sürecinde öğrencilerin istekleri, aileler ve okul yönetimleri tarafından dikkate alınmamaktadır.

Turğut (2013), öğretmenlerin görüşlerine göre seçmeli ders sürecinde rehberlik ilkelerine uyulup uyulmadığını incelemiştir. Araştırma tarama modelindedir. Örneklem, ortaokul ve liselerde görev yapan 58 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilere seçmeli derslerin tanıtımının yapıldığını söyleyenlerin oranı %32,8; ailenin bilgilendirildiğini belirtenlerin oranı ise %25,9'dur. Katılımcıların %17,2'sine göre aileler ders seçme sürecine aktif olarak katılmıştır. Ders seçme sürecinde son kararın kim tarafından verildiğine ilişkin soruya katılımcıların %37,5'i öğrenci yanıtını verirken %51,8'i idareciler, %10,7'si de veliler demiştir. Seçmeli derslerin belirlenme sürecinde öğrencinin ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulduğunu belirtenlerin oranı %24,1; aile ve çevrenin göz önünde bulundurulduğunu belirtenlerin oranı ise %22,4'tür.

Uçar, İpek ve Uçar (2013), ortaokul müdürlerinin seçmeli derslere ilişkin tutumlarını tarama modeliyle incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 64 okul müdüründen oluşmaktadır. Okul müdürlerine sorulan sorulardan biri "seçmeli dersler belirlenirken aşağıdakilerden hangisine dikkat ediyorsunuz?" şeklindedir. Bu soruya katılımcıların yalnızca %28,1'i "öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarına" yanıtını vermiştir. Diğer yanıtlar ise "öğretmen kadrosu" (%4,7), "okulun ve çevrenin koşulları" (%12,5), "velinin istek ve beklentileri" (%14,1) ve "diğer" (%46,0) şeklindedir. "Diğer" yanıtının açılımı ise tüm hususların bir arada değerlendirilmesi gerektiği şeklindedir. Katılımcıların çoğunluğuna

göre seçmeli dersler notla değerlendirilmelidir. Katılımcıların çoğunluğu, farklı sınıf düzeylerinde olan öğrencilerin aynı seçmeli dersi birlikte almalarını doğru bulmamaktadır. Bazı katılımcılar, çoğu idarecinin seçmeli dersleri kendi ideolojilerine göre belirlediklerini ifade etmektedir.

Yayla ve Kozikoğlu (2013), seçmeli ders uygulamasını öğretmen görüşlerine göre değerlendirmiştir. Araştırma nitel yöntemle desenlenmiştir. Çalışma grubu 15 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırmanın sonucunda, öğretmenlerin genel olarak seçmeli ders uygulamasının verimli yürütülmediği düşüncesinde olduğu ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin en çok karşılaştığı ve eleştirdiği sorunlar; kitap ve materyal eksikliği, programın olmayışı, kalabalık sınıflar ve öğrencilerin ders yükünün fazla olması olarak belirlenmiştir. Katılımcılara göre okullarında açılacak seçmeli dersleri, veli ve öğrenciler, okul idaresi ve veliler ve okul idaresi belirlemektedir. Katılımcıların çoğunluğuna göre seçmeli derslerin belirlenmesi sürecinde öğrencilerin fikirleri alınmaktadır. Katılımcılara göre seçmeli dersler belirlenirken dikkat edilmesi gereken hususlar, öğrenci ilgi ve istekleri, okulun fiziki şartları ve olanakları, öğretmen sayısı, veli görüşleri veya istekleri, öğrenci gereksinimleri, öğretmen beklentileri, seçmeli dersin amacı, öğrenci yeterlikleri ve seçmeli dersin öğrenciye getirisi.

Yayla ve Tat (2013), seçmeli derslere giren öğretmenlerin görüşleri çerçevesinde seçmeli ders uygulamasını incelemiştir. Nitel araştırma yaklaşımıyla desenlenen araştırmanın çalışma grubu, dokuz ortaokul öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin ders seçiminde göz önünde bulundurduğu hususlar, öğrenci velisinin görüşü, sınıf öğretmenlerinin yönlendirmesi, derse verilen önem, öğrencinin kendi ilgisi ve öğretmene duyulan sevgidir. Öğrencilerin süreç ve dersler hakkında yeterince bilgilendirilmemeleri, katılımcılar tarafından ifade edilen sorunlar arasında yer almaktadır.

Aslan (2014) tarafından ortaokullarda okutulan seçmeli derslerin seçiminde velilerin göz önünde bulundurduğu kriterlerin incelenmesi amacıyla yapılan çalışma tarama modelindedir. Araştırmanın örneklemini ortaokulların beşinci sınıf öğrenci velilerinden oluşmaktadır. Araştırma sonucuna göre veliler, ders seçiminde öğrencinin ilgi ve yeteneklerinden çok okulun fiziki şartlarına göre karar vermektedirler. Fiziksel şartların yetersizliği nedeniyle okul yönetimleri velileri başka dersler seçmeye teşvik etmektedir. Öğrencinin cinsiyeti ders seçiminde etkili bir değişken değildir.

Bozdoğan (2014) tarafından Bilim Uygulamaları dersi ile ilgili öğrenci ve öğretmen görüşlerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılan çalışma tarama modelindedir. Araştırmanın örneklemi, 13 okulda Bilim Uygulamaları dersini seçen 359 öğrenci ve bu dersleri yürüten 17 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda Bilim Uygulamaları dersini daha çok Fen Bilimleri ve Matematik derslerine ilgi duyan öğrencilerin tercih ettiği bulunmuştur. Öğrencilerin bu dersi tercih etmelerinde aile, okul yönetimi ve öğretmenlerin de etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya göre öğretmenlerin seçmeli dersler ile ilgili karşılaştıkları sorunlar, ders ile ilgili öğretim materyallerinin olmaması, notla değerlendirme yapılmaması nedeniyle öğrencilerin dersi ciddiye almamaları ve seçmeli derslerin son saatlere konulmasıdır.

Cangin (2014) tarafından ilköğretim öğrencilerinin Medya Okuryazarlığı dersine bakış açılarını belirlemek amacıyla hazırlanan çalışma tarama modelindedir. Araştırmanın örneklemi, Medya Okuryazarlığı dersini seçen 119 ortaokul öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmaya göre öğrencilerin %58,1'i bu dersi kendi istekleriyle seçmiştir. Yüzde 28,2'si öğretmeninden, %10,3'ü arkadaşlarından, %3,4'ü de ebeveynlerinden etkilenmiştir. Araştırma anketi incelendiğinde katılımcılara “Medya Okuryazarlığı dersini seçmeniz kim/kimler etkili oldu?” sorusunun yöneltildiği ve “anne-baba”, “öğretmenim”, “arkadaşlarım” ve “hiçbiri” seçeneklerinin verildiği görülmektedir. Araştırmacı, bu soruya verilen “hiçbiri” yanıtına dayanarak öğrencilerin %58,1'inin dersi kendi isteğiyle seçtiğini ifade etmiştir. Ancak bu yanıt bu dersi öğrencilerin kendi istekleriyle seçtikleri anlamına gelmemektedir. Örneğin dersin seçiminde okul yönetiminin yönlendirmesi söz konusu olabilir.

Özüt (2014) tarafından ilköğretim düzeyindeki seçmeli derslerin seçim kriterlerinin öğretmen ve okul yöneticisi görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla yapılan araştırma tarama modelindedir. Araştırmanın örneklemi, ilköğretim okullarında görev yapan 230 öğretmen ve 15 okul yöneticisinden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre seçmeli derslerin belirlenmesindeki birinci etken okulun imkânları, ikincisi de öğrenci istekleri olarak bulunmuştur. Bu çalışma daha sonra Tuncer ve Özüt tarafından aynı adla makale olarak yayınlanmıştır (Tuncer ve Özüt, 2017).

Ataman (2015) tarafından ortaokul Matematik Uygulamaları dersi etkinliklerinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi amacıyla hazırlanan çalışma tarama modelindedir. Araştırmanın örneklemi, ortaokullarda görev yapan 171 Matematik

öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmaya göre katılımcılar sınıf mevcutlarının kalabalık olmasından, materyal yetersizliğinden ve notla değerlendirme olmamasından yakınmaktadır.

Eşbahoğlu (2015) tarafından ilköğretim 5 ve 6. sınıflarda seçmeli derslerin seçim sürecinde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerilerini belirlemek amacıyla yapılan çalışma nitel araştırma yaklaşımıyla desenlenmiştir. Çalışma grubu, bir ortaokulda ulaşılan 36 öğrenci, yedi veli ve 14 öğretmen ve altı ortaokul müdüründen oluşmaktadır. Araştırmada, ders seçiminde ailelerin öğrenciler üzerinde etkisinin fazla olduğu, veli ve öğrencilerin ders içerikleriyle ilgili yeterince bilgilendirilmedikleri, seçmeli ders sayısının fazla olması nedeniyle ikili öğretim yapılan okullarda derslik ve öğretmen yetersizliği nedenleriyle istenilen derslerin seçilemediği sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca notla değerlendirmenin öğrencilerin kaygılarını artırdığı vurgulanmıştır.

Görer (2015) tarafından ortaokul düzeyindeki din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin öğretmen-öğrenci görüşlerine göre program açısından değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan araştırma tarama modelindedir. Araştırmanın örneklemini, üç yatılı bölge ortaokulunda ulaşılan 10 öğretmen ve 230 öğrenciden oluşmaktadır. Katılımcı öğrencilerin %66,5'i ders seçimini okul idaresinin isteği doğrultusunda yapmaktadır. Yüzde 10,0'u velisinin, %6,5'i öğretmenlerin isteği doğrultusunda ders seçimi yaptığını belirtirken yalnızca %17,0'si kendi isteği ile ders seçimi yaptığını belirtmiştir. Araştırmacıya göre “öğrenciler seçmeli dersleri özgür iradeleriyle seçmemektedir. Bu durum her ne kadar okulun öğretmen potansiyeli veya dersliklerle alakalı olsa da “seçmeli ders” tabiri öğrencinin seçim hakkına bırakılmalıdır”. Öğretmenlere göre ise okulda açılacak seçmeli dersler çoğunlukla okulun imkânları, öğretmen branşı ve öğrenci sayısına göre belirlenmektedir. Öğretmenlerin yanıtlarının, öğrenci yanıtları ile tutarlı olduğu görülmektedir.

Gündoğdu (2015), seçmeli din derslerini tercih eden öğrencilerin tercihlerini etkileyen faktörleri incelemiştir. Tarama modelinde yürütülmüş olan araştırmanın örneklemini, liselerde seçmeli din derslerinden birini tercih etmiş olan 658 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre örneklemdaki öğrencilerin seçmeli din derslerini seçmelerindeki “oldukça etkili” faktörler “Dinimi en güzel şekilde yaşamak istiyorum.” ve “İslam hakkında doğru bilgiler elde etmek istiyorum.” şeklinde bulunmuştur. Araştırmaya göre “etkili” faktörler ise “Din derslerinde yüksek notlar

alıyorum.”, “Dini konular ilgimi çekiyor.”, “Güzel ahlaka sahip olmada din derslerinin etkili olduğuna inanıyorum.” ve “Din derslerinde kendimi daha huzurlu hissediyorum.” şeklinde ifade edilmiştir. Araştırmaya göre aile, yakın arkadaşlar ve din dersi öğretmeni “kısmen etkili” bulunmuştur. “Seçmeli din derslerinin içeriğini inceleyerek bu dersleri seçtim.”, “Öğretmenlerimin tavsiyesi sebebiyle seçmeli din derslerini tercih ettim.” ve “Din derslerini seçmezsem çevremden tepki alacağımı düşündüm.” şeklinde ifade edilen faktörler ise “etkisiz” bulunmuştur. Araştırmacı, öğrencilerin seçmeli ders tercihinde etkisini incelediği ifadeleri psikolojik, akademik ve çevresel olmak üzere üç faktör altında toplamış ve ders seçiminde psikolojik faktörlerin “etkili” diğerlerinin ise “etkisiz” olduğu sonucuna ulaşmıştır. Seçmeli din derslerinin tercih edilmesinde psikolojik faktörler, erkek öğrenciler ve dokuzuncu sınıf öğrencileri üzerinde daha fazla etkilidir. Çevresel faktörler alt boyutunda, 10 ve 11. sınıfta okuyan öğrencilerin, dokuzuncu sınıf öğrencilerinden daha yüksek oranda seçmeli din derslerini tercih etmede çevresel etkiye maruz kalmışlardır.

Karagözoğlu (2015), ortaokul beşinci sınıf öğrenci ve velilerinin seçmeli derslere ilişkin görüşlerini saptamak; öğrenciler tarafından en çok tercih edilen dersleri ve tercih nedenlerini belirlemek, seçim sürecinde öğrenciyi etkileyen unsurları belirlemek ve seçim ve öğretim sürecinde karşılaşılan sorunları belirleyerek çözüm önerileri sunmak amacıyla tarama modelinde bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın örneklemini, ortaokullarda öğrenim gören 200 beşinci sınıf öğrencisi ile 100 veliden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre en çok tercih edilen ders, Matematik Uygulamalarıdır. İkinci sırada tercih edilen ders, Kur’an-ı Kerim dersidir. En çok tercih edilen diğer dersler Yabancı Dil (İngilizce), Spor ve Fiziki Etkinlikler ve Hz. Muhammed’in Hayatı dersleridir. Yazarlık ve Yazma Becerileri, İngilizce dışındaki Yabancı Dil dersleri, Görsel Sanatlar, Müzik, Drama, Halk Kültürü, Hukuk ve Adalet dersleri, araştırmaya katılan öğrencilerin tercihleri arasında yer almamıştır. Örnekleme giren öğrencilerin yarısından fazlasının tercih nedeni, dersi ilgi ve yeteneklerine uygun bulması ve yeteneklerini geliştirebileceğini düşünmesidir. Diğer nedenler ise dersi gelecekte seçeceği meslek için uygun bulmaları, dersin kolay olması, diğer derslere katkı sağlaması ve dersin öğretmenini sevmesidir. Katılımcıların %10,0’u ise tercih ettiği ders açılmadığı için bu dersi seçmek zorunda kaldığını ifade etmiştir. Seçmeli ders tercihinde katılımcıların yalnızca %34,5’i kendisinin etkili olduğunu belirtirken %32,5’i anne ve babasının, %25,0’i anne ve babasıyla birlikte kendisinin, %4,0’ü arkadaşının,

%3,0'ü idarenin, %1,0'i de rehber öğretmenin etkili olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %42,0'si sene başında seçmeli derslerle ilgili yeterli bilgi verildiğini düşünmektedir.

Katipoğlu (2015) tarafından liselerde seçmeli olarak okutulan Hz. Muhammed'in Hayatı dersinin öğretmen ve öğrenci görüşleri açısından değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan araştırma tarama modelindedir. Araştırmanın örneklemi, 1402 öğrenci ve 65 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmanın mevcut araştırmayla ilişkili sonuçlarına göre katılımcı öğrencilerin %63,5'i, Hz. Muhammed'in Hayatı dersini kendi ilgi ve merakı nedeniyle seçmiştir. Bu dersi seçen öğrencilerin belirttikleri diğer nedenler ailesinin isteği (%9,4), öğretmenlerinin teşviki (%8,6) ve çevresinin veya arkadaşlarının teşvik etmesidir (%2,6). Katılımcıların %8,3'ü bu dersi bilinçli ve istekli bir şekilde tercih etmediğini belirtirken %7,6'sı neden belirtmeksizin diğer seçeneğini işaretlemiştir.

Kaya (2015) tarafından ortaokul seçmeli dersler uygulamasının öğrenci görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan araştırma tarama modelindedir. Araştırmanın örneklemi, 15 ortaokulda öğrenim gören 1123 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmaya göre seçmeli derslerin öğrencinin kendisi tarafından belirlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Tezin tam metnine erişim izni olmadığından bu sonuca ilişkin sayısal verilere ulaşılamamıştır.

Kotan (2015) tarafından ortaöğretimde bazı seçmeli dini derslere ilişkin öğrenci, öğretmen ve yönetici görüşlerinin incelenmesi amacıyla hazırlanan araştırma durum çalışması yöntemiyle desenlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubu, iki lisedeki yedi yönetici, yedi öğretmen ve 12 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre öğrenciler, çoğunlukla eksik bilgilerini tamamlamak ve not ortalamalarını yükseltmek için bu dersleri seçmektedirler. Katılımcı öğretmenler, bu derslerde sınıf mevcutlarının kalabalık olmasından, ders sürelerinin azlığından, öğrencilerin derse karşı isteksiz olmalarından, ders seçiminde süreklilik olmamasından, uygulama için mescit olmamasından, derslerin itibarsızlaştırılmaya çalışılmasından ve derslere ilişkin program hazırlıklarının yetersiz olmasından yakınmaktadır.

Tan (2015) tarafından hazırlanan "Medya Okuryazarlığı Eğitimi: Öğrenci, Öğretmen, Aile Bağlamında Örnek Bir Araştırma" adlı doktora tezi nitel araştırma

yaklaşımıyla desenlenmiştir. Çalışma grubu, beş ortaokuldan Medya Okuryazarlığı dersini alan ve maksimum çeşitlilik yöntemiyle seçilen 25 öğrenci, 10 veli ve 10 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırmanın mevcut çalışmayla ilgili bazı sonuçları şunlardır. Katılımcı öğrencilerin çoğunluğu Medya Okuryazarlığı dersini gerekli ve yararlı bulmaktadır. Dersi gerekli ve yararlı bulan öğrencilerden bir kısmı, bu dersi kolay buldukları için bu düşüncede oldukları anlaşılmaktadır. Bir kısmı ise dersle ilgili önceden hiçbir fikri olmadan bu dersi seçtiğini belirtmiştir. Araştırma bulgularına göre katılımcı öğrencilerin ve velilerin ders seçimi sürecinde Medya Okuryazarlığı dersi ile ilgili yeterli bilgi sahibi olmadıkları çıkarımı yapılabilmektedir. Dersin notla değerlendirilmemesinin öğrencilerin derse olan ilgisini düşürdüğü ulaşılan sonuçlardan bir diğeridir.

Uysal (2015) tarafından ortaokul seçmeli dersler uygulamasının okul yöneticisi, öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan araştırma tarama modelindedir. Araştırmanın örneklemini 30 ortaokuldaki 741 öğrenci, 48 öğretmen ve 30 yöneticiden oluşmaktadır. Araştırmada, açılan seçmeli derslerin okul idareleri tarafından belirlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenciler ve öğretmenler seçmeli dersleri gerekli ve faydalı bulurken yöneticiler aksi düşüncededirler. Öğrenciler zorunlu dersleri, seçmeli derslerden daha önemli görmektedirler. Öğretmenler, öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda ders seçemediklerini düşünmektedirler. Ders seçim sürecinde en çok velilerine danışan öğrenciler, bu konuda rehberlik servislerine başvurmamaktadır. Katılımcılar, seçmeli derslerin zorunlu dersleri takviye etme amacını taşıdıklarını düşünmektedirler. Yöneticilere göre okulun fiziksel olanakları, öğretmenlere göre ise öğretim materyalleri, seçmeli derslerin işlenebilmesi için yeterli değildir. Öğretmenlere göre notla değerlendirme, öğrencilerin bu dersleri ciddiye almalarına katkı sağlamıştır. Öğrenciler ise seçmeli derslerin notla değerlendirilmesini istememektedirler.

Acuner (2016), seçmeli Kur'an-ı Kerim dersini alan ve almayan öğrencilerin derse ilişkin görüşlerinin incelemesi amacıyla tarama modelinde bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın örneklemini, yedinci sınıfa devam eden 306 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre örnekleme giren öğrencilerin %62,0'si bu dersi kendi ilgi ve merakı nedeniyle seçtiğini belirtirken %27,3'ü ailesinin isteği, %2,1'i öğretmen ve okul

idaresinin teşviki ve %1,1'i de çevrenin ve arkadaşlarının teşviki ile seçtiğini belirtmiştir. Bilinçli ve istekli bir tercih değildi diyenlerin oranı ise %4,3'tür.

Akay, Çırakoğlu ve Hancı Yanar (2016), ortaokul beş ve altıncı sınıf öğrencileri ile öğretmenlerinin seçmeli derslere ilişkin görüşlerini nitel araştırma yaklaşımıyla incelemiştir. Çalışma grubu, üç ortaokuldan 150 öğrenci ve 32 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin tercihlerinde en fazla etkili olan unsurlar “sağlanacak katkının göz önünde bulundurulması” ve “dış etkenler” olarak temalandırılmıştır. Sağlanacak katkının göz önünde bulundurulması teması altında “daha fazla bilgi edinmek, kendini geliştirmek”, “notları düzeltmek, başarıyı artırmak”, “spor yapmak, oyun oynamak, eğlenmek, rahatlamak, dinlenmek” gibi ifadeler yer almaktadır. Dış etkenler teması altında ise “ailenin seçimi”, “öğretmeni sevmesi”, “arkadaşı olması” ve “okulun koşulları ve idarenin tutumu” gibi etkenler sıralanmaktadır. Aynı araştırmanın aynı çalışma grubunda sağladığı başka bir bulgu ise öğrencilerin ders seçim sürecinde başta aile olmak üzere başkalarının etkisinin, öğrencinin kendi isteğinden daha fazla etkili olduğunu göstermektedir. Yukarıdaki iki bulgunun birbiri ile çelişmesinin nedeni, sorunun farklı bir şekilde sorulması durumunda yanıtın farklı bir şekilde alınmasıdır.

Albayrakoğlu (2016) tarafından hazırlanan “Seçmeli Matematik Uygulamaları Dersi Seçim ve Öğretim Süreçlerinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezi nitel araştırma yaklaşımıyla desenlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubu, ortaokulların 27 Matematik öğretmeniyle Matematik Uygulamaları dersini alan 84 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma bulgularına göre Matematik Uygulamaları dersinin seçim sürecinde öğrencilerin özgür iradelerini ortaya koyamadıkları, ilgi ve isteklerine göre ders seçemedikleri sonucunda ulaşılmıştır. Bu dersin seçilme nedenleri, matematiğe verilen değer, ilgi-sevgi, matematik takviyesi, sınavlara hazırlık ihtiyacı ve yönlendirme-zorunluluk olarak belirlenmiştir.

Karagöz (2016) tarafından seçmeli Kürtçe dersine karşı veli tutumlarını belirlemek amacıyla hazırlanan araştırma tarama modelindedir. Araştırmanın örneklemi 213 veliden oluşmaktadır. Araştırmada ders seçim sürecinde velilerin tercihlerini belirleyen etkenler sırasıyla öğrenci ilgi ve istekleri, öğretmenin yeterliliği ve okulun fiziki şartları ve olanakları şeklinde bulunmuştur. Katılımcılara “öğrencilerin istemedikleri halde Kürtçe seçmeli dersini almak zorunda kaldığını düşünüyorum”

ifadesine katılma düzeyleri sorulmuştur. Katılımcıların %32,4'ü bu soruya katılıyorum ya da kesinlikle katılıyorum şeklinde yanıt vermiştir. Buna göre katılımcı velilerin neredeyse üçte biri Kürtçe dersinin öğrencinin isteği dışında seçildiğini ifade etmiştir. Ayrıca ders seçim sürecinde öğrencilerin yeterince bilgilendirilmemeleri, katılımcıların belirttiği sorunlardan biridir.

Kaya (2016) tarafından din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerinin veliler tarafından seçilme nedenlerini belirlemek amacıyla hazırlanan yüksek lisans tezi tarama modelindedir. Tez, erişime kapalı olduğu ve özetinde yeterli bilgi bulunmadığı için örnekleme ve sonuçlarına ilişkin ayrıntılı bilgilere burada yer verilememiştir. Ancak bu çalışma daha sonra Özdemir ve Kaya tarafından makale olarak yayınlanmıştır (Özdemir ve Kaya, 2017). Araştırma incelendiğinde din, ahlak ve değerler grubu seçmeli dersleri alan öğrencilerin velilerinin çeşitli özellikleri ile bu dersleri tercih etme durumları arasında ilişki olup olmadığına bakılmıştır. Ancak sonuç olarak velilerin bu dersleri neden tercih ettiklerine ilişkin somut bir veri ortaya konulmamıştır.

Küçükibiş (2016) tarafından rol model alma davranışlarının ve fiziksel aktivite tutumlarının ders seçimleri üzerine etkisini belirlemek amacıyla hazırlanan araştırma tarama modelindedir. Araştırmanın örnekleme, yedi, sekiz, dokuz ve onuncu sınıflara devam eden 986 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmaya göre öğrencilerin seçmeli ders tercihlerinde etkili olan unsurların başında öğretmenler gelmektedir. Öğrencilerin ders seçim “niyetleri” cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterirken sınıf değişkenine göre göstermemektedir. Araştırmada, ortaokul ve lise öğrencilerinde rol model alma davranışları ile ders seçim niyeti ve fiziksel aktivite tutumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu, cinsiyet değişkeninin ders seçim niyeti ve fiziksel aktivite tutumunu etkilediği, öğrenim görülen sınıf düzeyinin ise rol model alma davranışları üzerinde önemli bir belirleyici olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Pamuk ve Kiraz (2016), seçmeli ders uygulamalarında ortaokul yöneticilerinin karşılaştığı problemleri ve başvurulan çözüm yollarını nitel araştırma yaklaşımıyla incelemiştir. Çalışma grubu, seçmeli derslerden sorumlu 15 ortaokul yöneticisinden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre okullarda özellikle derslik sayısının yetersiz olması en önemli sorun olarak belirtilmiştir. Bu nedenle öğrenciler, bazı dersleri seçmeye yönlendirilmektedirler. Aynı şubedeki öğrencilerin aynı seçmeli dersleri alması, derslik yetersizliğinin yarattığı problemi çözmeye dönük bir uygulama olarak

ifade edilmektedir. Araştırmada ortaya konulan diğer bir sorun, okulun norm kadrosunun seçmeli derslere bağlı olarak değişkenlik göstermesidir. Bu sorunun çözümü için de diğer okullardan öğretmen görevlendirmesi yoluna gidilmektedir. Bazı okul yöneticileri ise elindeki norm durumuna göre öğrencileri bazı dersleri almaya yönlendirmektedir. Katılımcıların çoğunluğu, seçmeli derslerin notla değerlendirilmesini olumlu bulmaktadır.

Burhanlı (2017) tarafından hazırlanan “Ortaokul Seçmeli Dersler Mevzuatının Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi Kapsamında İncelenmesi: Bir Durum Çalışması” adlı yüksek lisans tezi karma araştırma yaklaşımıyla desenlenmiştir. Çalışma grubu, 18 ortaokul yöneticisi, dört Bilişim Teknolojileri ve Yazılım öğretmeni ve bu dersi alan 171 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda Bilişim Teknolojileri ve Yazılım dersini verecek öğretmen sayısının yetersiz olmasının, okulda bilişim teknolojileri laboratuvarının olmamasının ve kısıtlı sayıda öğrenci tarafından tercih edilmesinin bu dersin açılmasını engelleyen ya da seçen öğrencilerin tamamının dersi alamamasına neden olan etkenler olarak bulunmuştur.

Gündoğdu (2017), seçmeli din derslerin tercih edilmemesinde etkili olan faktörleri incelemiştir. Tarama modelinde yürütülmüş olan araştırmanın örneklemini liselerde öğrenim gören 559 öğrenciden oluşmaktadır. Örneklemden öğrenciler tarafından en fazla tercih edilen üç ders sırasıyla Bilgi ve İletişim Teknolojisi, Beden Eğitimi ve Diksiyon ve Hitabet dersleridir. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların din derslerini tercih etmemelerini etkileyen faktörler şunlardır: Okulda alınan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin yeterli görülmesi ve kendini dinî konularda yeterli bulması (oldukça etkili). Aileden/çevreden yeterli dinî eğitim almış olması, diğer seçmeli derslerin daha çok ilgi çekmesi, üniversitede farklı bir alanda eğitim almak istemesi (etkili). Din dersinde aynı konuların tekrar edilmesinden öğrencinin sıkılması, diğer seçmeli derslerde serbest etkinlik yapılması, üniversite sınavında din derslerinden yeterince soru çıkmaması, zayıf olunan derslerin tercih edilmesi, arkadaşlarla aynı sınıfta olmak istenmesi (kısmen etkili). Sevdiği öğretmenin dersini seçmek istemesi, dini konuların ilgisini çekmemesi, seçmeli derslerin içeriği hakkında bilgisinin olmaması, öğretmenlerin başka dersleri önermeleri, din derslerini gereksiz bulma, din dersi öğretmenin olumsuz tutum ve davranışları, din derslerinde kendini mutsuz hissetme, hangi dersleri seçeceğine ailesinin karar vermesi ve din derslerinde düşük not

alınması, din derslerinin seçilmemesinde “etkisiz” olan faktörler olarak belirlenmiştir. Din derslerini seçmesi durumunda çevreden alacağı tepkiden çekinme ise “oldukça etkisiz” bir faktördür.

İpek (2017) tarafından eğitimin demokratikleşmesi bağlamında seçmeli ders uygulamasının değerlendirilmesi amacıyla yapılan çalışma karma araştırma yaklaşımıyla desenlenmiştir. Çalışma grubu, ortaokullarda görev yapan 465 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin seçmeli ders uygulamasına ilişkin görüşleri, eğitime katılım ve toplumsal talepler alt boyutlarında “az”; okulda demokratik kültür, evrensel hukuk ilkeleri ve cazip okul alt boyutlarında ise “orta” düzeyde olumludur. Araştırmada ayrıca velilerin seçmeli derslere ilişkin bilgi eksikliği, öğrencilerin dersi belirlemede çok az etkili olmaları ve seçmeli derslerin ciddiye alınmaması, katılımcılar tarafından belirtilen sorunlar arasında sayılmaktadır.

Okutan (2017), ortaokul öğrencilerinin TEOG fen bilimleri alanındaki başarılarını bazı değişkenlere göre incelemiştir. Bu incelemedeki değişkenlerden biri de fen bilimleri ile ilgili bir seçmeli ders alma durumudur. Araştırma sonucuna göre fen bilimleri ile ilgili bir seçmeli ders almış olan öğrencilerin TEOG fen bilimleri puanları, almamış olan öğrencilere göre anlamlı bir şekilde yüksektir. Araştırmada anne ve babanın eğitim durumu, kardeş sayısı, okul türü, Fen Bilimlerine ayrılan zaman, destekleme kursu alma, dersi sevme, gelir düzeyi, çalışma odasına sahip olma bağımsız değişkenlerinin de öğrencilerin TEOG Fen Bilimleri başarılarını anlamlı bir şekilde farklılaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldırım (2017) tarafından ortaokul din ve değerler alanı seçmeli dersler hakkında velilerin beklentileri ve memnuniyet düzeylerini belirlemek amacıyla hazırlanan araştırma tarama modelindedir. Araştırmanın örnekleme, bir ortaokulun 255 öğrenci velisinden oluşmaktadır. Araştırmanın özetinde yazar eğitim sürecinde ailenin rolünü tanımlarken “bazen çocuk için seçimler yapmak, bazen de onun kendi seçimlerini en doğru şekilde yapması için ona destek ve fırsat vermek” ifadelerini kullanmıştır. Bu ifadelerden yola çıkarak araştırmacının ders seçiminde velilerin baskın olması gerektiğini düşündüğü söylenebilir.

Yıldız ve Çezik (2017), ortaokul kademesinde okutulan seçmeli derslerin uygulanmasına ve işlevselliğine ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemek amacıyla nitel

araştırma yaklaşımıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın örnekleme, seçmeli dersleri okutan 25 ortaokul öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda seçmeli derslerin veli ve öğrencilerin görüşüne göre belirlendiği, ders seçme sürecinde öğrencinin ilgi ve yeteneklerinin göz önünde bulundurulduğu, okullarda seçmeli derslerin seçim işleminden önce uygulama hakkında öğrenci ve velilere yönelik bilgilendirme yapıldığı anlaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenler, seçmeli dersler için yeterli sayıda ve nitelikte öğretmen olduğunu, bu derslerde kullanılacak yeterli kitap ve materyal bulunmadığını düşünmekte, seçmeli derslerin saati ve çeşidini yeterli görmektedirler.

Durmuşçelebi ve Mertoğlu (2018), ortaokullardaki seçmeli ders uygulamasını öğretmenlerin görüşlerine göre değerlendirmek amacıyla tarama modelinde bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın örnekleme, 358 genel ortaokul öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre seçmeli derslerin belirlenmesinde etkisi olan aktörler sırasıyla okul idaresi (%38,5), okul idaresi, öğrenciler ve veliler (%20,9), okul idaresi ve öğretmenler kurulu (%8,7), okul idaresi ve öğrenciler (%8,4), veliler ve öğrenciler (%6,7), öğrenciler (%6,1), veliler (%4,5), okul idaresi ve veliler (%2,8), öğretmenler kurulu (%1,7) ve öğretmenler kurulu ve öğrencilerdir (%1,7). Bu veriler farklı bir şekilde toplandığında okul idaresi ve öğretmenlerin, seçmeli derslerin belirlenmesindeki en etkili aktör olduğu ortaya çıkmaktadır. Okul idaresi ve öğretmenler, seçmeli derslerin belirlenmesinde %82,7 oranında etkilidir. Araştırmaya göre seçmeli derslerin belirlenmesinde kullanılan ölçütler sırasıyla öğrencilerin istekleri, okulun fiziksel olanakları, derse girecek öğretmenin olması, velilerin istekleri, öğretmenlerin istekleri ve okul yönetiminin istekleridir. Matematik Uygulamaları, Kur'an-ı Kerim, Okuma Becerileri dersleri en fazla açılan derslerdir.

Manaz (2018) tarafından ortaokul seçmeli derslerinin öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan araştırma tarama modelindedir. Araştırmanın örnekleme, ortaokullarda seçmeli derslere giren 316 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarından biri, öğrenci ve velilerin seçmeli derslere ilişkin bilgilerinin yetersiz olmasıdır. Katılımcılara göre seçmeli derslerin tespitinde en çok dikkate alınan ölçütler öğrencilerin istekleri, velilerin istekleri ve okulun imkânlarıdır. Katılımcıların %30,7'sine göre okulun koşulları nedeniyle bazı seçmeli dersler "seçilememektedir". Araştırmaya göre farklı seçmeli derslerin seçilememesinin nedenleri branş öğretmenin olmaması (%40,2), okulun fiziki şartlarının yetersiz

olması (%30,4), öğrenci ve velilerden istek gelmemesi (%28,8), okuldaki araç/gereç/mekân eksikliği (%24,7), sınıfların kalabalık olması (%19,0), seçmeli dersle ilgili bilgi ve yeteneği olan öğretmene sahip olunmaması (%15,2) ve çevre şartları (%7,6) olarak sıralanmıştır.

Yazıbaşı (2018), seçmeli din derslerini alan lise öğrencilerinin görüşlerini incelemiştir. Tarama modelinde desenlenmiş olan araştırmanın örneklemi, 413 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmanın, mevcut araştırma ile ilgili sonuçlarına göre seçmeli din grubu dersleri seçen öğrenciler en çok aileleri ve öğretmenlerinin etkisiyle bu dersleri seçmektedirler. Bu derslerin seçilmesindeki diğer etkenler, yakın arkadaşların bu dersleri seçmesi, din dersi öğretmenin olumlu tutum ve yaklaşımları ve bu dersleri seçmediği takdirde çevreden alacağı olumsuz tepkilerden çekinmedir.

İki bin on iki düzenlemesi öncesinde olduğu gibi 2012 düzenlemesinden sonra da seçmeli dersleri program geliştirme açısından ele alan çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların çoğunluğu din, ahlak ve değerler alanındaki derslerle ilgilidir (Arslandağı, 2015; Bahçekapılı, 2013; Demir, Kazak ve Yayla, 2013; Kaymakcan, Aşlamacı, Yılmaz ve Telli, 2013; Meydan, 2015; Sünter, 2017; Yurdakul, 2016). Bunun dışında seçmeli Bilim Uygulamaları (Çavuş, 2016; Demirtaş ve Yurtkulu, 2018; Eke, 2013), Matematik Uygulamaları (Almas, 2013; İkiz, 2018; Korkmaz, 2016), Kürtçe (Pilatin, 2013), Okuma Becerileri (Meydan H. H., 2016), Medya Okuryazarlığı (Ofraz, 2016), Düşünme Eğitimi (Sönmez, 2016) ve Zekâ Oyunları (Kurbal, 2015) dersleri ile ilgili çalışmalar da mevcuttur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması, verilerin analizi ve yorumlanması ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu çalışma var olan bir durumu betimlemeye çalıştığı için tarama modelindedir. Çalışmada nitel ve nicel araştırma yöntemleri bir arada kullanılmıştır. Bu çerçevede araştırma, karma araştırma yöntemi çerçevesinde desenlenmiştir. Karma yöntem “tek bir veri kaynağının yetersiz olduğu” durumlarda kullanılır (Creswell ve Plano Clark, 2015). Bu araştırmanın temel amacı, 2012-2013 öğretim yılında başlatılan seçmeli ders uygulamasının çocukların katılım hakkı çerçevesinde değerlendirilmesidir. Bir diğer deyişle öğrenciler, uygulamanın bir gereği olarak gerçekten seçimler yapmak suretiyle hangi dersleri alacağına ve kendini hangi alanlarda geliştireceğine özgürce karar verebilmekte midir? Bu sorunun yanıtlanabilmesi için kullanılacak olası veri kaynaklarının tümü göz önüne alındığında karma araştırma yaklaşımının bu araştırma için en uygun araç olduğuna karar verilmiştir. Bu çerçevede ana amaca bağlı olarak geliştirilen alt amaçların sorularının yanıtlanabilmesi için farklı kaynaklardan farklı türde (nicel-nitel) veriler toplanmasını içeren bir araştırma deseni geliştirilmiştir. Toplanan verilerin tümü sonuç itibarıyla ana amaçta ifade edilen değerlendirmenin yapılmasına hizmet etmektedir.

Bu araştırmanın yöntemi, yakınsayan paralel desen olarak belirlenmiştir. Yakınsayan paralel desen, nicel ve nitel verilerin eş zamanlı olarak toplanması, ayrı ayrı analiz edilmesi ve son aşamada birlikte değerlendirilmesi ve yorumlanması olarak tanımlanabilir (Creswell ve Plano Clark, 2015, s. 193-198). Yakınsayan paralel desen gereğince farklı kaynaklardan toplanan nicel ve nitel verilere ve bunların analizine ilişkin ayrıntılı açıklamalar aşağıda Verilerin Toplanması ve Verilerin Analizi ve Yorumlanması başlıkları altında açıklanmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırma karma araştırma yaklaşımına bağlı yakınsayan paralel desen ile yürütüldüğünden veri toplanan kaynaklara bağlı olarak farklı örneklem ve çalışma gruplarını içermektedir. Araştırmanın ana amacına bağlı olarak bu çalışmada evren, 2013-2014 ve 2014-2015 öğretim yıllarında Amasya Merkez ilçesindeki ortaokullar ve seçmeli dersler uygulamasına tabi olan öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırma örnekleme ve çalışma grubu ise toplanan verinin niteliğine bağlı olarak çeşitlenmektedir. Bu çerçevede araştırmanın bir örneklem grubu ve dört farklı çalışma grubu vardır. Aşağıda sırasıyla her biri ile ilgili gerekli bilgiler açıklanmıştır:

1. Araştırmanın birinci çalışma grubu, 2013-2014 ve 2014-2015 öğretim yıllarında Amasya Merkez ilçesindeki devlet ortaokullarından oluşmaktadır. 2013-2014 öğretim yılında çalışma grubunda yer alan okul sayısı yedi, 2014-2015 öğretim yılında ise 13'tür. Çalışma grubuna giren okul sayısının iki öğretim yılında farklı olması, verilerin toplandığı tarihte (2015 yılı ocak ayı) bazı okulların 2013-2014 yılı verilerini dosyalanmamış olmasından kaynaklanmaktadır. E-okul sisteminden yalnızca mevcut yılın verilerine ulaşılabilmektedir. Önceki yılın verilerini çıktı olarak almayan altı okulun 2013-2014 öğretim yılı verileri alınamamıştır. Birinci çalışma grubunda yer alan okulların kod adları ve öğrenci sayıları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Öğrenci Tercihlerini ve Açılan Dersleri İçeren Seçmeli Dersler Belgelerinin Toplandığı Okulların Seçmeli Ders Alan Öğrenci Sayıları

Okulun Kod Adı	2013-2014 Öğretim Yılı Öğrenci Sayısı	2014-2015 Öğretim Yılı Öğrenci Sayısı
Birinci Ortaokul	119	169
İkinci Ortaokul	206	314
Üçüncü Ortaokul	243	336
Dördüncü Ortaokul	120	194
Beşinci Ortaokul	46	77
Altıncı Ortaokul	164	261
Yedinci Ortaokul	132	180
Sekizinci Ortaokul	---	292
Dokuzuncu Ortaokul	---	80
Onuncu Ortaokul	---	485
On Birinci Ortaokul	---	445
On İkinci Ortaokul	---	62
On Üçüncü Ortaokul	---	417

2. Araştırmanın ikinci çalışma grubu, araştırmacının 2013-2014 öğretim yılında görev yaptığı okulda beşinci sınıfa devam eden beş kız, beş erkek olmak üzere toplam

10 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin seçiminde gönüllülük kriteri esas alınmıştır. Aynı öğrencilerle 2014-2015 öğretim yılında da ikinci bir görüşme yapılmıştır. İkinci yıl görüşülen öğrenci sayısı, bir kız öğrencinin başka bir şehre taşınması nedeniyle dokuza düşmüştür.

3. Araştırmanın üçüncü çalışma grubu, ikinci çalışma grubuna gönüllü olarak katılan öğrencilerin velilerinden (beş anne, beş baba) oluşmaktadır. Aynı velilerle iki yıl üst üste görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılan veli sayısı ilk yıl 10, ikinci yıl ise dokuzdur (başka şehre taşındığından bir anneyle görüşülememiştir).

4. Araştırmanın dördüncü çalışma grubu, uygun örnekleme tekniğiyle seçilmiş bir ortaokulda görev yapan öğretmenlerden oluşmaktadır. Bu okul, araştırmacının görev yaptığı yer olması nedeniyle veri toplamanın kolay olacağı ve öğretmenlerin görüşlerini daha içten ve samimi bir biçimde yazacakları varsayımı ile seçilmiştir. Bu grupta yer alan öğretmen sayısı 20'dir. Öğretmenlerin branşları şu şekildedir: Türkçe, Matematik, İngilizce (4'er öğretmen), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (3 öğretmen), Fen ve Teknoloji (2 öğretmen), Teknoloji ve Tasarım, Görsel Sanatlar, Beden Eğitimi (1'er öğretmen).

5. Araştırmanın beşinci çalışma grubu ise anket uygulaması için seçilmiş bir ortaokulun beş, altı ve yedinci sınıf öğrencileri ile bir lisenin dokuz ve onuncu sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Örnekleme yer alan öğrenci sayıları, Verilerin Toplanması ve Bulgular başlıkları altında ayrıntılı olarak verilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın genel ve alt amaçları doğrultusunda beş ayrı kaynaktan veri toplanmıştır. Bu kaynakların üçünden nitel, ikisinden nicel veri toplanmıştır. Aşağıda her bir verinin hangi amaçla ve hangi kaynaktan nasıl toplandığı maddeler halinde açıklanmıştır.

1. Amasya Merkez ilçedeki ortaokulların öğrenci tercihlerini ve açılan dersleri gösteren seçmeli dersler belgeleri.

Araştırmanın birinci alt amacı çerçevesinde 2013-2014 öğretim yılı için yedi, 2014-2015 öğretim yılı için de 13 ortaokuldan, öğrencilerin seçmeli ders tercihlerini ve açılan dersleri alan öğrenci sayılarını içeren e-okul kayıtları okullar ziyaret edilerek

toplanmıştır. Bu kayıtlar, okullar tarafından e-okul sistemine girilen öğrenci tercihlerini gösteren dilekçeler ile öğrencilerin hangi derse kaydının yapıldığını gösteren şube öğrenci verilerinin özetlerinden elde edilmiştir. Okullardan toplanmış olan belgelere örnek olması amacıyla bir okulun öğrenci tercihlerini gösteren kayıtları ekte sunulmuştur (Ek 1). Okullardan elde edilen e-okul kayıtlarının sunumunda okullara “Birinci Ortaokul, İkinci Ortaokul, ... On Üçüncü Ortaokul” şeklinde kod adları verilmiştir. Okul adlarının gizlenmesinin amacı, okullardaki seçmeli dersler uygulamasına ilişkin gözlemlenebilecek olası aksaklıkların ve sorunların, okul yöneticilerine hukuki bir sorumluluk yüklemesinin önüne geçmektir.

2. Ortaokul öğrencileriyle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler.

Araştırmacının görev yaptığı Amasya il merkezindeki bir ortaokulun beşinci sınıfında 2013-2014 öğretim yılında öğrenim gören 10 öğrenci ve aynı öğrencilerin dokuzuyla 2014-2015 öğretim yılında üst üste iki görüşme yapılmıştır. Görüşmeler araştırmacı tarafından literatüre dayalı olarak hazırlanmış olan görüşme formları ile yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşme formlarının geliştirilmesi sürecinde Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde görev yapan öğretim üyelerinden uzman görüşü alınmıştır. Görüşmeler not alma şeklinde kayıt altına alınmıştır. Öğrencilerle yapılan görüşmelerde kullanılan formlar Ek 2 ve Ek 3’te verilmiştir.

3. Ortaokul öğrencilerinin velileriyle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler.

Amasya il merkezinde bulunan bir ortaokulda öğrenim gören beşinci sınıf öğrenci velileri ile 2013-2014 ve 2014-2015 öğretim yıllarında iki kez görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılan veli sayısı ilk yıl on, ikinci yıl dokuzdur. Görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme soruları araştırmacı tarafından literatüre dayalı olarak hazırlanmıştır. Görüşme formunun kapsam ve yapı geçerliğine ilişkin Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde öğretim üyelerinin görüşleri doğrultusunda form uygulamaya hazır hale getirilmiştir (Ek 4, Ek 5). Görüşmelerin tamamı yüz yüze yapılmıştır. Görüşmeler not alma şeklinde kaydedilmiştir.

4. Ortaokul öğretmenlerinden alınan yazılı görüşler.

Araştırmanın dördüncü alt amacı gereğince araştırmacının görev yaptığı ortaokulda çalışan öğretmenlerden açık uçlu sorulardan oluşan bir yazışma formu (Ek 6) ile veri toplanmıştır. Yazışma formunun kapsam ve yapı geçerliği için Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğretim üyelerinden görüş alınmıştır. Son hali verilen form, 2013-2014 öğretim yılında aynı ortaokulda görev yapan 20 öğretmene uygulanmıştır.

5. Ortaokul ve lise öğrencilerine anket uygulanması.

Araştırmanın beşinci alt amacı doğrultusunda Amasya Merkez ilçesindeki bir ortaokul ve lisede öğrenim görmekte olan beş, altı, yedi, dokuz ve onuncu sınıf öğrencilerine bir anket uygulanmıştır (Ek 7, Ek 8). Anket uygulanacak ortaokul ve lisenin seçiminde şu hususlara dikkat edilmiştir: Ortaokul öğrencilerinin yanı sıra lise öğrencilerine de anket uygulanmasının sebebi çocukların katılım haklarını kullanma durumlarının özellikle yaşa bağlı olarak değişip değişmediğine ilişkin bir çıkarım yapmaktır. Bu çerçevede çalışma grubuna daha önceden seçilmiş olan, araştırmacının görev yaptığı ortaokul ile benzer sosyo-ekonomik koşulları taşıdığı düşünülen bir lisenin seçilmesine karar verilmiştir. Her iki okul da aynı eğitim bölgesi içindedir ve biri genel ortaokul diğeri de bu okuldan mezun olan öğrencilerin çoğunlukla gitmeyi tercih ettikleri Anadolu lisesidir.

Anket, seçmeli derslere ilişkin ortaokullardan toplanan yazılı belgeler, öğrenci ve velilerle yapılan görüşmeler ve öğretmenlerden toplanan yazılı görüşlerin analizi sonucunda elde edilen bulgular ile literatüre dayalı olarak araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Taslak anket, kapsam ve yapı geçerliğini incelemek amacıyla özellikle çocuk hakları konusunda çalışmalar yayınlamış olan bilim insanlarının görüşüne sunulmuştur. Beş uzmandan (Yaprak Sarıışık, Seçkin Özsoy, Yunus Emre Özer, Fevziye Sayılan, Adnan Gümüş) alınan görüşler doğrultusunda düzeltilen anket maddelerinin anlaşılabilirliğini incelemek amacıyla örneklem dışındaki bir ortaokulda ön uygulamaya tabi tutulmuştur. Ön uygulama beş, altı ve yedinci sınıflardan 21'er olmak üzere toplam 63 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Uygulama sonucunda son hali verilen anket, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde anketi dolduran öğrencilere ilişkin kişisel bilgiler, ikinci bölümde öğrencilerin aldıkları ve almak istedikleri seçmeli

derslere ilişkin sorular, üçüncü bölümde ise öğrencilerin seçmeli dersler uygulaması ile ilgili düşüncelerini almaya dönük sorular yer almaktadır. Üçüncü bölümdeki sorular beşli likert tipinde yanıtlanan ifadelerden oluşmaktadır. Anket uygulamasına ilişkin sayısal veriler, Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Sayısı

Okul	Ortaokul	Lise	Toplam
Dağıtılan Anket Sayısı	313	287	600
Dönen Anket Sayısı	313	287	600
Dönüş Oranı (%)	100,0	100,0	100,0
Kodlama ve Analiz Sırasında Çıkarılan Anket Sayısı	15	10	25
Analize Dâhil Edilen Anket Sayısı	298	277	575

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında farklı kaynaklardan farklı yöntemlerle toplanmış olan veriler ayrı ayrı analiz edilmiş ancak birlikte tartışılmıştır. Aşağıda her bir verinin analiz yöntemi ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

1. Öğrencilerin seçmeli ders tercihlerini ve aldıkları dersleri gösteren belgeler 2013-2014 öğretim yılında yedi, 2014-2015 öğretim yılında ise 13 okuldan toplanabilmiştir. Okul yöneticilerinden temin edilen bu belgeler vasıtasıyla öğrencilerin seçmeli ders dilekçelerinde ilk üç tercihlerinde yer alan dersler, bu derslerin kaç öğrenci tarafından seçildiği, söz konusu okullarda hangi seçmeli derslerin açıldığı ve bu dersleri kaç öğrencinin aldığı ortaya çıkarılmış ve bu veriler tablolar halinde sunulmuştur. Verilerin sunumunda araştırmaya dâhil edilen ortaokullar için Birinci Ortaokul ... On Üçüncü Ortaokul şeklinde verilen kodlar kullanılmıştır. Amasya il merkezinde bulunan yedi ortaokulda, 2013-2014 öğretim yılında öğrenim gören beşinci ve altıncı sınıf öğrencilerinin seçmeli ders dilekçelerine bağlı olarak hazırlanmış belgeler incelenmiştir. Bu belgelerde beşinci ve altıncı sınıf öğrencilerinin kendilerine sunulmuş seçmeli derslerden 10 tanesini hangi sırada almak istedikleri ve bu öğrencilerin hangi dersleri aldıkları görülmektedir. Veriler analiz edilirken seçmeli dersleri ilk üç sırada tercih eden öğrenci sayısı ile açılan dersleri alan öğrenci sayısı karşılaştırılmıştır. Seçmeli ders uygulamasında ideal durum, her öğrencinin aldığı derslerin ilk üç sırada tercih edilen dersler olması ve açılan her seçmeli dersin en az 10 öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilmiş olmasıdır. Bu nedenle seçmeli ders dilekçelerinde yer alan diğer yedi ders analiz dışında bırakılmıştır. 2014-2015 öğretim yılında öğrencilerden yalnızca üç tercih

yapmaları istendiğinden analizler, doğrudan dersleri tercih eden ve alan öğrenci sayıları karşılaştırılarak yapılmıştır.

2. Öğrenci ve velilerle yapılan görüşmelerin kayıtları araştırmacı tarafından yazıya dökülerek analiz edilmiştir. Katılımcı sayısı az olduğundan görüşme kayıtları olduğu gibi raporlaştırılarak yorumlanmıştır. Verilerin sunumunda öğrencilere Ç1-Ç10, velilere V1-V10 şeklinde verilen kodlar kullanılmıştır. Katılımcılara verilen kod numaraları, öğrenci ve velisi için aynı sayıdır. Yani V1 kodlu veli, Ö1 kodlu öğrencinin anne ya da babasıdır.

3. Öğretmenlerden toplanan yazılı görüşler, betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Elde edilen veriler, belirli kategorilere göre betimlenmiş, betimlemeler yorumlanmış ve sonuçlara ulaşılmıştır. Belirlenen kategoriler altında ulaşılan boyutlar, katılımcı sayılarını gösteren frekans tabloları halinde sunulmuştur. Verilerin sunumunda öğretmenlere Ö1-Ö20 şeklinde verilen kodlar kullanılmıştır. Ayrıca, kategorilerin oluşmasını sağlayan görüşlerin bir kısmı doğrudan alıntılar yapılarak okuyucuya sunulmuştur.

4. Ortaokul ve lise öğrencilerine uygulanan anket verilerinin analizinde ilk olarak tüm anketlere numara verilmiş ve anketler araştırmacı tarafından kodlanmıştır. Kodlama sırasında eksik ya da hatalı anketler çıkarılmıştır. Yapılan kodlamalar SPSS programına girilerek betimsel ve ilişkisel analizler yapılmış ve tablolar oluşturulmuştur. Analizlerde araştırmanın ilgili alt amacında sıralanmış bağımsız değişkenler ile seçmeli dersler uygulamasına ilişkin yanıtlar arasındaki ilişki parametrik olmayan testler yoluyla incelenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amacı ve alt amaçları çerçevesinde toplanan verilerden elde edilen bulgular yer almaktadır. Araştırma bulguları bu bölümde sınırlı bir şekilde yorumlanmıştır. Elde edilen bulguların araştırma amaçları çerçevesinde yorumu ve değerlendirilmesi bir sonraki Tartışma bölümünde kapsamlı olarak yer almaktadır.

Ortaokul Öğrencilerinin Seçmeli Ders Tercihleri ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt amacı doğrultusunda Amasya Merkez ilçesindeki ortaokul öğrencilerinin seçmeli ders tercihleri ve açılan derslere ilişkin e-okul kayıtlarından elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur. Araştırmanın birinci alt amacı şu şekildedir: Öğrenci tercihlerini ve açılan dersleri gösteren seçmeli dersler belgelerine göre 2013-2014 ve 2014-2015 öğretim yıllarında Amasya ili Merkez ilçesi ortaokullarında; (a) Açılan seçmeli dersler öğrenci tercihleri ile uyumlu mudur? (b) Seçmeli dersler uygulamasında öğrenciler katılım haklarını kullanabilmişler midir? Aşağıda iki alt başlık halinde birinci alt amaçta yer alan soruların yanıtlarına ilişkin bulgular verilmiştir. Araştırmanın birinci alt amacında yer alan bu iki sorunun yanıtına ulaşabilmek için ortaokullardan toplanan ve seçmeli derslere ilişkin bilgiler içeren e-okul kayıtları analiz edilmiştir. Belgelerin analizi, aşağıdaki soruların yanıtlarının aranması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Belgelerin analizinden elde edilecek bu soruların yanıtları, ortaokullarda açılan seçmeli derslerin öğrencilerin tercihleri ile uyumlu olup olmadığını ve bu çerçevede seçmeli dersler uygulamasında öğrencilerin katılım haklarını kullanma durumlarını gösterecektir. Analize esas olan sorular şunlardır:

- a. Öğrencilerin ilk üç sırada tercih ettikleri dersler nelerdir?
- b. On ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen dersler nelerdir?
- c. Ondan az öğrenci tarafından tercih edilen dersler nelerdir?
- d. İlk üç sırada tercih edilmeyen dersler var mıdır?
- e. Açılan dersler nelerdir?
- f. Açılan dersler, öğrencilerin ilk üç tercihi ile uyumlu mudur?

- g. İlk üç sırada 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edildiği halde açılmayan ders var mıdır?
- h. İlk üç sırada 10'dan az öğrenci tarafından tercih edildiği halde açılan ders var mıdır?
- i. Hiçbir öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilmediği halde açılan ders var mıdır?
- j. Tercih eden öğrenci sayısı, dersi alan öğrenci sayısından fazla olan dersler var mıdır?
- k. Dersi alan öğrenci sayısı, tercih eden öğrenci sayısından fazla olan dersler var mıdır?
- l. Tercih eden ve dersi alan öğrenci sayısının eşit olduğu dersler var mıdır?
- m. Sınıflara göre öğrenci tercihleri ile açılan dersler arasında uyum ya da uyumsuzluk var mıdır?

2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez İlçesindeki Ortaokul Öğrencilerinin Seçmeli Ders Tercihleri ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular

Bu başlık altında 2013-2014 öğretim yılına ilişkin e-okul kayıtlarından elde edilen bulgular verilmiştir. Aşağıda önce okullara ilişkin bulgular tek tek incelenecek ardından da toplu halde özetlenecektir.

2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez Birinci Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular

Amasya Merkez Birinci Ortaokulda 2013-2014 öğretim yılında beşinci sınıfta 51, altıncı sınıfta 68 öğrenci bulunmaktadır. Bu okulda seçmeli ders tercihi yapan toplam öğrenci sayısı 119'dur. Birinci Ortaokulda öğrencilerin ilk üç sırada tercih ettikleri ve açılan seçmeli dersleri alan öğrenci sayıları Tablo 3'te sunulmuştur. Birinci Ortaokulda 12 seçmeli ders, sayıları iki ile 101 arasında değişen öğrenciler tarafından ilk üç sırada tercih edilmiştir. Bu derslerden altı tanesi, 10 ya da daha fazla sayıda öğrenci tarafından tercih edilmiştir. Okulda, ilk üç sırada en çok öğrenci tarafından tercih edilen ders Matematik Uygulamalarıdır (101). İlk üç sırada en çok tercih edilen ikinci ders İngilizce (55), üçüncü ders ise Bilim Uygulamalarıdır (47). Sırasıyla Kur'an-ı Kerim (39), Spor ve Fiziki Etkinlikler (32) ve Okuma Becerileri (17) 10 ya da daha fazla sayıda öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilmiştir. On öğrenciden daha az

öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilmiş olan diğer dersler ise sırasıyla Müzik (9), Hz. Muhammed'in Hayatı (7), Zekâ Oyunları (6), Almanca (5), Temel Dini Bilgiler (4) ve Görsel Sanatlardır (2). Yazarlık ve Yazma Becerileri, Yaşayan Diller ve Lehçeler, Drama, Halk Kültürü, Hukuk ve Adalet dersleri hiçbir öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilmemiştir.

Tablo 3. 2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez Birinci Ortaokulda Seçmeli Dersleri İlk Üç Sırada Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları

Seçmeli Dersler	Seçen Öğrenci Sayısı			Alan Öğrenci Sayısı		
	5. Sınıf	6. Sınıf	Toplam	5. Sınıf	6. Sınıf	Toplam
Kur'an-ı Kerim	19	20	39	32	28	60
Hız. Muhammed'in Hayatı	4	3	7	-	-	-
Temel Dini Bilgiler	2	2	4	-	-	-
Okuma Becerileri	3	14	17	0	17	17
İngilizce	17	38	55	24	46	70
Almanca	1	4	5	-	-	-
Bilim Uygulamaları	23	24	47	22	28	50
Matematik Uygulamaları	42	59	101	45	64	109
Görsel Sanatlar	1	1	2	-	-	-
Müzik	7	2	9	10	0	10
Spor ve Fiziki Etkinlikler	9	23	32	17	28	45
Zekâ Oyunları	2	4	6	-	-	-
Toplam Öğrenci Sayısı	51	68	119	51	68	119

Açıklama: Toplam öğrenci sayısı, ilgili sütun toplamı değil, o sınıfta kayıtlı öğrenci sayısıdır.

Birinci Ortaokulda öğrencilerin ilk üç tercihinde yer alan 12 seçmeli dersten yedisi açılmıştır. Açılmayan derslerin tamamı, on öğrenciden daha az sayıdaki öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilen derslerdir. Açılan derslerden altısı 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen dersler iken Müzik dersini tercih eden öğrenci sayısı dokuzdur. Birinci Ortaokulda açılan seçmeli dersler, dersi alan öğrenci sayısına göre sırasıyla Matematik Uygulamaları (109), İngilizce (70), Kur'an-ı Kerim (60), Bilim Uygulamaları (50), Spor ve Fiziki Etkinlikler (45), Okuma Becerileri (17) ve Müziktir (10). Okuma Becerileri dışındaki diğer seçmeli dersleri alan öğrenci sayısı, ilk üç sırada tercih eden öğrenci sayısından fazladır. Okuma Becerileri dersini ilk üç sırada tercih eden ve alan öğrenci sayısı ise aynıdır. Matematik Uygulamaları dersi, neredeyse tüm öğrencilerin (%91,6) devam ettiği bir ders durumuna gelmiştir. Öte yandan ilk üç sırada tercih edilen dersler arasında Bilim Uygulamaları, tercih eden öğrenci sayısına göre üçüncü sırada iken dersi alan öğrenci sayısında Kur'an-ı Kerim üçüncü sıraya yükselmiştir.

Öğrencilerin ilk üç sırada tercih ettikleri ve açılan derslere ilişkin veriler sınıflara göre incelendiğinde altıncı sınıfın, toplam öğrenciye ilişkin eğilimi genel olarak yansıttığı ve benzer olduğu görülmektedir. Toplamdan farklı olarak beşinci sınıf öğrencilerinin ilk üç tercihinde Bilim Uygulamaları (23) dersinin ikinci, Kur'an-ı Kerim (19) dersinin de üçüncü sırada yer aldığı, İngilizce dersinin ise dördüncü sıraya gerilediği görülmektedir. Beşinci sınıfta en çok tercih edilen ikinci ders olan Bilim Uygulamaları dersini alan öğrenci sayısının (22), Kur'an-ı Kerim ve İngilizce derslerini alan öğrenci sayılarından daha düşük olması dikkat çekicidir. Bu durum, Birinci Ortaokulda beşinci sınıf için açılan derslerle öğrenci tercihleri arasında uyumsuzluk olduğunu göstermektedir.

2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez İkinci Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular

Amasya Merkez İkinci Ortaokulda 2013-2014 öğretim yılında beşinci sınıfta 95, altıncı sınıfta 111 olmak üzere toplam 206 öğrenci bulunmaktadır. İkinci Ortaokulda öğrencilerin ilk üç sırada tercih ettikleri ve açılan seçmeli dersleri alan öğrenci sayıları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. 2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez İkinci Ortaokulda Seçmeli Dersleri İlk Üç Sırada Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları

Seçmeli Dersler	Seçen Öğrenci Sayısı			Alan Öğrenci Sayısı		
	5. Sınıf	6. Sınıf	Toplam	5. Sınıf	6. Sınıf	Toplam
Kur'an-ı Kerim	29	26	55	46	49	95
Hız. Muhammed'in Hayatı	11	13	24	21	19	40
Temel Dini Bilgiler	14	2	16	15	0	15
Okuma Becerileri	11	10	21	14	0	14
Yazarlık ve Yazma Becerileri	3	5	8	-	-	-
İngilizce	54	44	98	80	68	148
Arapça	0	1	1	-	-	-
Yabancı Dil (Diğer)	0	1	1	-	-	-
Bilim Uygulamaları	13	6	19	-	-	-
Matematik Uygulamaları	57	45	102	79	82	161
Görsel Sanatlar	5	7	12	15	13	28
Müzik	6	11	17	0	10	10
Spor ve Fiziki Etkinlikler	11	22	33	26	41	67
Drama	4	3	7	-	-	-
Zekâ Oyunları	7	12	19	15	26	41
Hukuk ve Adalet	-	2	2	-	-	-
Toplam Öğrenci Sayısı	95	111	206	95	111	206

Açıklama: Toplam öğrenci sayısı, ilgili sütun toplamı değil, o sınıfta kayıtlı öğrenci sayısıdır.

İkinci Ortaokulda 16 seçmeli ders, sayıları bir ile 102 arasında değişen öğrenciler tarafından ilk üç sırada tercih edilmiştir. Bu derslerden 11 tanesi, 10 ya da

daha fazla sayıda öğrenci tarafından tercih edilmiştir. Okulda, ilk üç sırada en çok öğrenci tarafından tercih edilen ders Matematik Uygulamalarıdır (102). Bu dersi İngilizce (98) ve Kur'an-ı Kerim (55) izlemektedir. On ya da daha fazla öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilen diğer dersler sırasıyla Spor ve Fiziki Etkinlikler (33), Hz. Muhammed'in Hayatı (24), Okuma Becerileri (21), Bilim Uygulamaları ve Zekâ Oyunları (19'ar), Müzik (17), Temel Dini Bilgiler (16) ve Görsel Sanatlardır (12). On öğrenciden daha az sayıda öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilmiş olan diğer dersler ise sırasıyla Yazarlık ve Yazma Becerileri (8), Drama (7), Hukuk ve Adalet (2), Arapça ve Yabancı Dildir (Diğer, 1'er). İkinci Ortaokulda Yaşayan Diller ve Lehçeler ve Halk Kültürü dersleri, öğrencilerin ilk üç tercihinde yer almamıştır.

İkinci Ortaokulda öğrencilerin ilk üç tercihinde yer alan 16 seçmeli dersten 10'u açılmıştır. Açılmayan derslerden beşi, on öğrenciden daha az sayıdaki öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilen derslerdir. Bilim Uygulamaları dersi ise toplam 19 öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edildiği halde açılmamıştır. İkinci Ortaokulda açılan seçmeli dersler, dersi alan öğrenci sayısına göre sırasıyla Matematik Uygulamaları (161), İngilizce (148), Kur'an-ı Kerim (95), Spor ve Fiziki Etkinlikler (67), Zekâ Oyunları (41), Hz. Muhammed'in Hayatı (40), Görsel Sanatlar (28), Temel Dini Bilgiler (15), Okuma Becerileri (14) ve Müziktir (10). Açılan seçmeli dersleri alan öğrenci sayısı, ilk üç sırada tercih eden öğrenci sayısından fazla olan dersler Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı, İngilizce, Matematik Uygulamaları, Görsel Sanatlar, Spor ve Fiziki Etkinlikler ve Zekâ Oyunlarıdır. Üç derste ise dersi alan öğrenci sayısı, ilk üç sırada tercih eden öğrenci sayısından daha azdır (Temel Dini Bilgiler, Okuma Becerileri, Müzik).

İkinci Ortaokulda beşinci ve altıncı sınıf öğrencilerinin ilk üç sırada tercih ettikleri ve açılan seçmeli derslere ilişkin durum, toplam öğrencinin durumu ile aynıdır. Ancak 13 beşinci sınıf öğrencisinin ilk üç tercihinde yer alan Bilim Uygulamaları dersi açılmazken 11'er öğrenci tarafından tercih edilen Hz. Muhammed'in Hayatı, Okuma Becerileri ve Spor ve Fiziki Etkinlikler derslerinin açılması dikkat çekicidir. Benzer olarak altıncı sınıfta 10 öğrencinin ilk üç tercihinde yer alan Okuma Becerileri dersi açılmazken, yedi öğrencinin ilk üç sırada tercih ettiği Görsel Sanatlar dersi 13 öğrenci tarafından alınmaktadır. Bu örnekler, okulda açılacak seçmeli derslerin belirlenmesinde öğrenci isteğinin tek etken olmadığına bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez Üçüncü Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular

Amasya Merkez Üçüncü Ortaokulda 2013-2014 öğretim yılında beşinci sınıfta 128, altıncı sınıfta 115 öğrenci bulunmaktadır. Toplam öğrenci sayısı 243'tür. Üçüncü Ortaokulda öğrencilerin ilk üç sırada tercih ettikleri ve açılan seçmeli dersleri alan öğrenci sayıları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. 2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez Üçüncü Ortaokulda Seçmeli Dersleri İlk Üç Sırada Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları

Seçmeli Dersler	Seçen Öğrenci Sayısı			Alan Öğrenci Sayısı		
	5. Sınıf	6. Sınıf	Toplam	5. Sınıf	6. Sınıf	Toplam
Kur'an-ı Kerim	46	36	82	57	48	105
Hz. Muhammed'in Hayatı	17	21	38	22	22	44
Temel Dini Bilgiler	20	15	35	-	-	-
Okuma Becerileri	25	14	39	36	22	58
Yazarlık ve Yazma Becerileri	7	6	13	-	-	-
İngilizce	45	36	81	46	67	113
Almanca	0	1	1	-	-	-
Arapça	1	1	2	-	-	-
Yabancı Dil (Diğer)	1	1	2	-	-	-
Bilim Uygulamaları	9	23	32	67	67	134
Matematik Uygulamaları	49	34	83	67	67	134
Görsel Sanatlar	5	4	9	-	-	-
Müzik	0	2	2	-	-	-
Spor ve Fiziki Etkinlikler	13	15	28	14	26	40
Drama	3	1	4	-	-	-
Zekâ Oyunları	8	6	14	-	26	26
Toplam Öğrenci Sayısı	128	115	243	128	115	243

Açıklama: Toplam öğrenci sayısı, ilgili sütun toplamı değil, o sınıfta kayıtlı öğrenci sayısıdır.

Üçüncü Ortaokulda 16 seçmeli ders, sayıları bir ile 83 arasında değişen öğrenciler tarafından ilk üç sırada tercih edilmiştir. Bu derslerden 10 tanesi, 10 ya da daha fazla sayıda öğrenci tarafından tercih edilmiştir. Okulda, ilk üç sırada en çok öğrenci tarafından tercih edilen ders Matematik Uygulamalarıdır (83). Bu dersi Kur'an-ı Kerim (82) ve İngilizce (81) izlemektedir. On ya da daha fazla öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilen diğer dersler sırasıyla Okuma Becerileri (39), Hz. Muhammed'in Hayatı (38), Temel Dini Bilgiler (35), Bilim Uygulamaları (32), Spor ve Fiziki Etkinlikler (28), Zekâ Oyunları (14) ve Yazarlık ve Yazma Becerileridir (13). On öğrenciden daha az sayıda öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilmiş olan dersler ise sırasıyla Görsel Sanatlar (9), Drama (4), Arapça, Yabancı Dil (Diğer) ve Müzik (2'şer) ve Almancadır (1). Yaşayan Diller ve Lehçeler, Halk Kültürü, Hukuk ve Adalet dersleri, bu okulda hiçbir öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilmemiştir.

Üçüncü Ortaokulda öğrencilerin ilk üç tercihinde yer alan 16 seçmeli dersten sekizi açılmıştır. Açılmayan derslerden altısı, on öğrenciden daha az sayıdaki öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilen derslerdir. Ancak Temel Dini Bilgiler dersi 35, Yazarlık ve Yazma Becerileri Dersi de 13 öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edildiği halde açılmamıştır. Üçüncü Ortaokulda açılan seçmeli dersler, dersi alan öğrenci sayısına göre sırasıyla Bilim Uygulamaları ve Matematik Uygulamaları (134'er), İngilizce (113), Kur'an-ı Kerim (105), Okuma Becerileri (58), Hz. Muhammed'in Hayatı (44), Spor ve Fiziki Etkinlikler (40) ve Zekâ Oyunlarıdır (26). Açılan seçmeli derslerin tamamında dersi alan öğrenci sayısı, ilk üç sırada tercih eden öğrenci sayısından fazladır. En çarpıcı artış Bilim Uygulamaları dersinde gerçekleşmiştir. Bilim Uygulamaları dersini ilk üç sırada tercih edenlerin oranı %13,2 iken açılan dersi alanların oranı %55,1'e çıkmıştır.

Beşinci ve altıncı sınıflarda ilk üç sırada tercih edilen ve açılan dersleri alan öğrenci sayılarına ilişkin veriler, toplam öğrenci sayılarına ilişkin verilerle benzer bir eğilim göstermektedir. Yalnızca altıncı sınıfta ilk üç sırada en çok tercih edilen derslerin sıralaması değişmektedir. Bu sınıfta Kur'an'ı Kerim ve İngilizce (36'şar) ilk üç sırada en çok tercih edilen dersler olurken Matematik Uygulamaları (34) üçüncü sıraya gerilemiştir. Öğrenci tercihleri ile açılan dersler sınıflar itibarıyla karşılaştırıldığında her iki sınıfta da uyumsuzluk olduğu görülmektedir. Beşinci sınıflarda ilk üç sırada tercih edilen üç ders Matematik Uygulamaları (49), Kur'an-ı Kerim (46) ve İngilizce (45) iken açılan derslerde ilk üç sırada Matematik Uygulamaları ve Bilim Uygulamaları (67'şer) ve Kur'an-ı Kerim (57) dersleri yer almaktadır. Altıncı sınıflarda ise ilk üç sırada Kur'an-ı Kerim ve İngilizce (36'şar) ve Matematik Uygulamaları (34) olduğu halde İngilizce, Bilim Uygulamaları ve Matematik Uygulamaları (67'şer) ilk üç sırada açılmıştır.

2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez Dördüncü Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular

Amasya Merkez Dördüncü Ortaokulda 2013-2014 öğretim yılında beşinci sınıfta 59, altıncı sınıfta 61 öğrenci bulunmaktadır. Bu okulda seçmeli ders tercihi yapan toplam öğrenci sayısı 120'dir. Dördüncü Ortaokulda öğrencilerin ilk üç sırada tercih ettikleri ve açılan seçmeli dersleri alan öğrenci sayıları Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. 2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez Dördüncü Ortaokulda Seçmeli Dersleri İlk Üç Sırada Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları

Seçmeli Dersler	Seçen Öğrenci Sayısı			Alan Öğrenci Sayısı		
	5. Sınıf	6. Sınıf	Toplam	5. Sınıf	6. Sınıf	Toplam
Kur'an-ı Kerim	22	14	36	28	21	49
Hız. Muhammed'in Hayatı	1	1	2	-	-	-
Temel Dini Bilgiler	2	6	8	-	-	-
Okuma Becerileri	11	3	14	22	0	22
Yazarlık ve Yazma Becerileri	7	2	9	13	0	13
İngilizce	27	25	52	45	31	76
Almanca	1	1	2	-	-	-
Arapça	3	3	6	-	-	-
Bilim Uygulamaları	11	20	31	23	29	52
Matematik Uygulamaları	34	48	82	52	60	112
Görsel Sanatlar	0	1	1	-	-	-
Müzik	2	7	9	0	11	11
Spor ve Fiziki Etkinlikler	1	28	29	0	36	36
Drama	0	2	2	-	-	-
Zekâ Oyunları	1	2	3	-	-	-
Toplam Öğrenci Sayısı	59	61	120	59	61	120

Açıklama: Toplam öğrenci sayısı, ilgili sütun toplamı değil, o sınıfta kayıtlı öğrenci sayısıdır.

Dördüncü Ortaokulda 15 seçmeli ders, sayıları bir ile 82 arasında değişen öğrenciler tarafından ilk üç sırada tercih edilmiştir. Bu derslerden altı tanesi, 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilmiştir. Okulda, ilk üç sırada en çok öğrenci tarafından tercih edilen ders Matematik Uygulamalarıdır (82). Bu dersi İngilizce (52) ve Kur'an-ı Kerim (36) izlemektedir. On ya da daha fazla öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilen diğer dersler sırasıyla Bilim Uygulamaları (31), Spor ve Fiziki Etkinlikler (29) ve Okuma Becerileridir (14). On öğrenciden daha az sayıda öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilmiş olan dersler ise sırasıyla Yazarlık ve Yazma Becerileri ve Müzik (9'ar), Temel Dini Bilgiler (8), Arapça (6), Zekâ Oyunları (3), Hız. Muhammed'in Hayatı, Almanca ve Drama (2'şer) ve Görsel Sanatlarıdır (1). Bu okulda öğrencilerin ilk üç tercihlerinde yer vermedikleri dersler, Yaşayan Diller ve Lehçeler, Halk Kültürü ve Hukuk ve Adalettir.

Dördüncü Ortaokulda öğrencilerin ilk üç tercihinde yer alan 15 seçmeli dersten sekizi açılmıştır. Açılmayan derslerin tamamı, on öğrenciden daha az sayıdaki öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilen derslerdir. Dördüncü Ortaokulda açılan seçmeli dersler, dersi alan öğrenci sayısına göre sırasıyla Matematik Uygulamaları (112), İngilizce (76), Bilim Uygulamaları (52), Kur'an-ı Kerim (49), Spor ve Fiziki Etkinlikler (36), Okuma Becerileri (22), Yazarlık ve Yazma Becerileri (13) ve Müziktir (11). Yazarlık ve Yazma Becerileri ve Müzik, 10'dan az öğrenci tarafından tercih edildiği

halde açılmıştır. Açılan seçmeli derslerin tamamında dersi alan öğrenci sayısı, ilk üç sırada tercih eden öğrenci sayısından fazladır. En yüksek artış Matematik Uygulamaları dersinde gerçekleşmiştir. Matematik Uygulamaları dersini ilk üç sırada tercih edenlerin oranı %68,3 iken açılan dersi alanların oranı %93,3'e çıkmıştır.

Tablo 6'daki veriler sınıflar bazında incelendiğinde öğrencilerin ilk üç tercihleri ve açılan dersler ile ilgili eğilimin toplam öğrenci ile uyumlu olduğu gözlenmektedir. Yalnızca altıncı sınıf öğrencilerinin ilk üç tercihlerinin sıralaması toplamdan farklıdır. Altıncı sınıf öğrencileri Matematik Uygulamaları, Spor ve Fiziki Etkinlikler ve İngilizceyi ilk üç sırada en fazla tercih etmişlerdir.

2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez Beşinci Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular

Amasya Merkez Beşinci Ortaokulda 2013-2014 öğretim yılında beşinci sınıfta 30, altıncı sınıfta 16 öğrenci bulunmaktadır. Toplam öğrenci sayısı 46'dır. Beşinci Ortaokulda öğrencilerin ilk üç sırada tercih ettikleri ve açılan seçmeli dersleri alan öğrenci sayıları Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. 2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez Beşinci Ortaokulda Seçmeli Dersleri İlk Üç Sırada Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları

Seçmeli Dersler	Seçen Öğrenci Sayısı			Alan Öğrenci Sayısı		
	5. Sınıf	6. Sınıf	Toplam	5. Sınıf	6. Sınıf	Toplam
Kur'an-ı Kerim	4	4	8	30	0	30
Hız. Muhammed'in Hayatı	0	7	7	-	-	-
Temel Dini Bilgiler	0	2	2	-	-	-
Okuma Becerileri	21	6	27	30	0	30
Yazarlık ve Yazma Becerileri	1	0	1	-	-	-
İngilizce	11	7	18	0	16	16
Bilim Uygulamaları	26	10	36	0	16	16
Matematik Uygulamaları	30	11	41	30	16	46
Görsel Sanatlar	1	0	1	-	-	-
Spor ve Fiziki Etkinlikler	0	1	1	-	-	-
Drama	1	0	1	-	-	-
Zekâ Oyunları	1	0	1	-	-	-
Toplam Öğrenci Sayısı	30	16	46	30	16	46

Açıklama: Toplam öğrenci sayısı, ilgili sütun toplamı değil, o sınıfta kayıtlı öğrenci sayısıdır.

Beşinci Ortaokulda 12 seçmeli ders, sayıları bir ile 41 arasında değişen öğrenciler tarafından ilk üç sırada tercih edilmiştir. Bu derslerden dört tanesi, 10 ya da daha fazla sayıda öğrenci tarafından tercih edilmiştir. Okulda, ilk üç sırada en çok öğrenci tarafından tercih edilen ders Matematik Uygulamalarıdır (41). Bu dersi Bilim

Uygulamaları (36), Okuma Becerileri (27) ve İngilizce (18) izlemektedir. Öğrencilerin ilk üç tercihinde yer almış bu dört ders dışındaki diğer sekiz dersi ilk üç sırada tercih eden öğrenci sayısı 10'un altındadır. On öğrenciden daha az sayıda öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilmiş olan dersler ise sırasıyla Kur'an-ı Kerim (8), Hz. Muhammed'in Hayatı (7) ve Temel Dini Bilgiler (2) ile sadece birer öğrenci tarafından tercih edilmiş olan Yazarlık ve Yazma Becerileri, Görsel Sanatlar, Spor ve Fiziki Etkinlikler, Drama ve Zekâ Oyunlarıdır. Yaşayan Diller ve Lehçeler, Müzik, Halk Kültürü ve Hukuk ve Adalet dersleri, hiçbir öğrencinin ilk üç tercihinde yer almamıştır.

Beşinci Ortaokulda öğrencilerin ilk üç tercihinde yer alan 12 seçmeli dersten beşi açılmıştır. Açılmayan derslerin tamamı, on öğrenciden daha az sayıdaki öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilen derslerdir. Beşinci Ortaokulda açılan seçmeli dersler, dersi alan öğrenci sayısına göre sırasıyla Matematik Uygulamaları (46), Kur'an-ı Kerim ve Okuma Becerileri (30'ar), İngilizce ve Bilim Uygulamalarıdır (16'şar). Bu okulda öğrenci tercihleri ile açılan dersler arasında belirgin farklılıklar olduğu görülmektedir. Birincisi Kur'an-ı Kerim dersini yalnızca sekiz öğrenci ilk üç sırada tercih ettiği halde bu dersi 30 öğrenci almaktadır. İkinci farklılık ise Bilim Uygulamaları ve İngilizce derslerini alan öğrenci sayısının, bu dersleri ilk üç sırada tercih eden öğrenci sayısından daha düşük olmasıdır. Bu farklılık özellikle Bilim Uygulamaları dersinde çok çarpıcıdır. Açılan diğer seçmeli derslerin tamamında dersi alan öğrenci sayısı, ilk üç sırada tercih eden öğrenci sayısından fazladır. En yüksek artış Kur'an-ı Kerim dersinde gerçekleşmiştir. Kur'an-ı Kerim dersini ilk üç sırada tercih edilenlerin oranı %17,4 iken açılan dersi alanların oranı %65,2'ye çıkmıştır.

Öğrencilerin seçmeli ders tercihleri ve açılan derslere ilişkin veriler sınıflar bazında incelendiğinde dikkat çeken ilk noktanın bu okuldaki öğrenci sayısının azlığı olduğu söylenebilir. Öğrenci sayısının az olması, geniş bir seçmeli ders havuzundan sınırlı bir şekilde yararlanmaya neden olan bir etken olarak değerlendirilebilir. Bu sınırlılığın bir sonucu olarak her bir sınıf için yalnızca üçer seçmeli ders açıldığı görülmektedir. Açılan dersler altıncı sınıf öğrencilerinin tercihine uygun olduğu halde beşinci sınıf öğrencilerinin aldıkları üç dersten yalnızca ikisinin tercihlerine uygun olduğu görülmektedir. Beşinci sınıf öğrencilerinin tercihlerine göre Bilim Uygulamaları dersinin açılması gerektiği halde bunun yerine öğrenciler tarafından tercih edilmeyen Kur'an-ı Kerim dersi açılmıştır.

2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez Altıncı Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular

Amasya Merkez Altıncı Ortaokulda 2013-2014 öğretim yılında beşinci sınıfta 79, altıncı sınıfta 85 öğrenci bulunmaktadır. Bu okulda seçmeli ders tercihi yapan toplam öğrenci sayısı 164'tür. Altıncı ortaokulda öğrencilerin ilk üç sırada tercih ettikleri ve açılan seçmeli dersleri alan öğrenci sayıları Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. 2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez Altıncı Ortaokulda Seçmeli Dersleri İlk Üç Sırada Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları

Seçmeli Dersler	Seçen Öğrenci Sayısı			Alan Öğrenci Sayısı		
	5. Sınıf	6. Sınıf	Toplam	5. Sınıf	6. Sınıf	Toplam
Kur'an-ı Kerim	29	26	55	26	18	44
Hz. Muhammed'in Hayatı	2	0	2	-	-	-
Okuma Becerileri	38	0	38	42	0	42
Yazarlık ve Yazma Becerileri	-	-	-	0	18	18
İngilizce	34	26	60	39	18	57
Bilim Uygulamaları	32	44	76	37	55	92
Matematik Uygulamaları	49	72	121	55	55	110
Görsel Sanatlar	0	2	2	-	-	-
Müzik	4	13	17	13	31	44
Spor ve Fiziki Etkinlikler	36	34	70	31	24	55
Drama	1	0	1	-	-	-
Hukuk ve Adalet	-	2	2	-	-	-
Toplam Öğrenci Sayısı	79	85	164	79	85	164

Açıklama: Toplam öğrenci sayısı, ilgili sütun toplamı değil, o sınıfta kayıtlı öğrenci sayısıdır.

Altıncı Ortaokulda 11 seçmeli ders, öğrencilerin ilk üç tercihinde yer bulmuştur. Bu derslerden yedi tanesi, 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilmiştir. Öğrencilerin çoğu tarafından ilk üç tercihte belirtilen üç ders sırasıyla Matematik Uygulamaları (121), Bilim Uygulamaları (76) ve Spor ve Fiziki Etkinliklerdir (70). On öğrenciden daha fazla öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilmiş diğer dersler ise sırasıyla şunlardır: İngilizce (60), Kur'an-ı Kerim (55), Okuma Becerileri (38), Müzik (17). Hz. Muhammed'in Hayatı, Görsel Sanatlar ve Hukuk ve Adalet dersleri ikişer öğrenci; Drama ise yalnızca bir öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilmiştir. Temel Dini Bilgiler, Yaşayan Diller ve Lehçeler, Yazarlık ve Yazma Becerileri, Zekâ Oyunları ve Halk Kültürü dersleri ise hiçbir öğrencinin ilk üç tercihinde yer almamıştır.

Altıncı Ortaokulda öğrencilerin ilk üç tercihinde yer alan yedi ve öğrenciler tarafından ilk üç sırada tercih edilmeyen bir olmak üzere toplam sekiz ders açılmıştır. Yazarlık ve Yazma Becerileri dersi, hiçbir öğrencinin ilk üç tercihinde olmadığı halde açılmış ve 16 öğrenci bu derse atanmıştır. Öğrencilerin ilk üç tercihinde yer aldığı halde

açılmayan dersler (Hz. Muhammed'in Hayatı, Görsel Sanatlar, Drama, Hukuk ve Adalet), bir ya da iki öğrenci tarafından ilk üç tercihde sıralanan derslerdir. Ondan fazla öğrencinin ilk üç tercihinde yer alan ve açılan dersler ise sırasıyla Matematik Uygulamaları (110), Bilim Uygulamaları (92), İngilizce (57), Spor ve Fiziki Etkinlikler (55), Kur'an-ı Kerim ve Müzik (44'er) ve Okuma Becerileridir (42). Bu dersleri tercih eden ve alan öğrenci sayıları karşılaştırıldığında Kur'an-ı Kerim, İngilizce, Matematik Uygulamaları ve Spor ve Fiziki Etkinlikler derslerini alan öğrenci sayısının, ilk üç sırada tercih eden öğrenci sayısından daha az olduğu görülmektedir. Diğer derslerde (Okuma Becerileri, Bilim Uygulamaları, Müzik) ise dersi alan öğrenci sayısı, tercih eden öğrenci sayısından daha yüksektir. En belirgin artış Müzik (%10,4'ten %26,8'e) dersinde olmuştur.

Öğrencilerin ilk üç sırada tercih ettikleri ve açılan derslere ilişkin veriler, sınıflar bazında incelendiğinde toplam öğrenci için gözlenen farklılıkların beşinci ve altıncı sınıflar için de geçeli olduğu görülmektedir. Tablo 8'de görüldüğü gibi, dersleri tercih eden ve alan öğrenci sayıları arasındaki farklar dikkat çekicidir. Beşinci sınıflarda Spor ve Fiziki Etkinlikler dersi 36 öğrencinin ilk üç tercihinde yer alırken 31 öğrenci tarafından alınmakta, dört öğrencinin ilk üç tercihinde yer alan Müzik dersi ise 13 öğrenci tarafından alınmaktadır. Altıncı sınıflarda da 26'sar öğrencinin ilk üç tercihinde yer alan Kur'an-ı Kerim ve İngilizce dersleri 18; 72 öğrencinin ilk üç tercihinde yer alan Matematik Uygulamaları dersi 55; 34 öğrencinin ilk üç tercihinde yer alan Spor ve Fiziki Etkinlikler dersi 24; 13 öğrencinin ilk üç tercihinde yer alan Müzik dersi 31 ve hiçbir öğrencinin ilk üç tercihinde yer almayan Yazarlık ve Yazma Becerileri dersi 18 öğrenciye verilmiştir. Altıncı Ortaokulda öğrencilerin tercihleri ile açılan dersleri alan öğrenci sayıları arasındaki farklılıklar, diğer okullara göre daha fazla gözlenmektedir. Bu durumun öğrenci sayısının ve açılan ders çeşidinin fazla olmasından kaynaklandığı söylenebilir. On tercih yapılması, okullarda bu tür düzenlemelere fırsat vermektedir.

2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez Yedinci Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular

Amasya Merkez Yedinci Ortaokulda 2013-2014 öğretim yılında beşinci sınıfta 74, altıncı sınıfta 58 öğrenci bulunmaktadır. Her iki sınıfın toplamı 132'dir. Amasya Merkez Yedinci Ortaokulda öğrencilerin ilk üç sırada tercih ettikleri ve açılan seçmeli dersleri alan öğrenci sayıları Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. 2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez Yedinci Ortaokulda Seçmeli Dersleri İlk Üç Sırada Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları

Seçmeli Dersler	Seçen Öğrenci Sayısı			Alan Öğrenci Sayısı		
	5. Sınıf	6. Sınıf	Toplam	5. Sınıf	6. Sınıf	Toplam
Kur'an-ı Kerim	35	31	66	35	38	73
Hz. Muhammed'in Hayatı	15	8	23	-	-	-
Temel Dini Bilgiler	18	7	25	-	-	-
Okuma Becerileri	8	6	14	-	-	-
Yaşayan Diller ve Lehçeler	1	0	1	-	-	-
İngilizce	40	20	60	40	17	57
Arapça	1	0	1	-	-	-
Bilim Uygulamaları	15	16	31	14	0	14
Matematik Uygulamaları	41	23	64	41	22	63
Görsel Sanatlar	5	1	6	12	5	17
Müzik	1	3	4	20	26	46
Spor ve Fiziki Etkinlikler	3	9	12	22	33	55
Drama	1	0	1	-	-	-
Zekâ Oyunları	2	1	3	-	-	-
Toplam Öğrenci Sayısı	74	58	132	74	58	132

Açıklama: Toplam öğrenci sayısı, ilgili sütun toplamı değil, o sınıfta kayıtlı öğrenci sayısıdır.

Yedinci Ortaokulda 14 seçmeli ders, öğrencilerin ilk üç tercihinde yer almıştır. Bu derslerden sekiz tanesi, 10 ya da daha fazla sayıda öğrenci tarafından tercih edilmiştir. Öğrencilerin çoğunluğu tarafından ilk üç sırada tercih edilen üç dersi tercih eden öğrenci sayıları birbirine çok yakındır. Bu dersler Kur'an-ı Kerim (66), Matematik Uygulamaları (64) ve İngilizcedir (60). Ondan daha fazla sayıda öğrenci tarafından tercih edilen diğer dersler sırasıyla Bilim Uygulamaları (31), Temel Dini Bilgiler (25), Hz. Muhammed'in Hayatı (23), Okuma Becerileri (14) ve Spor ve Fiziki Etkinliklerdir (12). Yaşayan Diller ve Lehçeler, Arapça, Görsel Sanatlar, Müzik, Drama ve Zekâ Oyunları ise en az bir en fazla altı öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilen seçmeli derslerdir. Yazarlık ve Yazma Becerileri, Halk Kültürü ve Hukuk ve Adalet dersleri ise hiçbir öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilmemiştir.

Yedinci Ortaokulda öğrencilerin ilk üç sırada tercih ettikleri 14 dersten yedisi açılmıştır. Açılmayan derslerden dördü (Yaşayan Diller ve Lehçeler, Arapça, Drama, Zekâ Oyunları) bir ile üç arasında değişen sayılardaki öğrenciler tarafından ilk üç sırada tercih edilen derslerdir. Açılmayan diğer üç dersten Hz. Muhammed'in Hayatı 23, Temel Dini Bilgiler 25 ve Okuma Becerileri 14 öğrenci tarafından tercih edilmiştir. Açılan dersler ve bu dersleri alan öğrenci sayıları ise sırasıyla Kur'an-ı Kerim (73), Matematik Uygulamaları (63), İngilizce (57), Spor ve Fiziki Etkinlikler (55), Müzik (46), Görsel Sanatlar (17) ve Bilim Uygulamalarıdır (14). Bu derslerden Görsel Sanatlar dersinin altı ve Müzik dersinin de dört öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edildiği

halde açılmış olması dikkat çekicidir. Ayrıca açılan diğer dersleri alan öğrenci sayısı ile tercih eden öğrenci sayısı karşılaştırıldığında Kur'an-ı Kerim ve Spor ve Fiziki Etkinlikler derslerini alan öğrenci sayısının tercih eden öğrenci sayısından daha yüksek, diğer derslerde (İngilizce, Bilim Uygulamaları, Matematik Uygulamaları) ise daha düşük olduğu görülmektedir. En belirgin yükselme Spor ve Fiziki Etkinlikler dersinde iken en belirgin düşüş Bilim Uygulamaları dersindedir.

Yedinci Ortaokul öğrencilerinin ilk üç sırada tercih ettikleri dersler ve açılan dersleri alan öğrenci sayıları sınıflar bazında incelendiğinde toplam öğrenci ile benzer durumların olduğu görülmektedir. Daha yakından incelendiğinde beşinci sınıf öğrencileri için açılan yedi dersten dördünü alan öğrenci sayısının bu dersleri ilk üç sırada tercih eden öğrenci sayısı ile neredeyse aynı olduğu görülmektedir. Benzer bir durum altıncı sınıflar için açılan beş dersten üçü için de geçerlidir. Tablo 9'a göre bu okulda beşinci sınıf öğrencileri Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler derslerini almak istedikleri halde Görsel Sanatlar, Müzik ve Spor ve Fiziki Etkinlikler dersleri açılmıştır. Altıncı sınıflarda ise öğrenciler Bilim Uygulamaları dersini tercih ettikleri halde Müzik dersini almak zorunda kalmışlardır. Beşinci sınıflarda beş öğrencinin ilk üç tercihinde yer alan Görsel Sanatlar dersi 12; bir öğrencinin ilk üç tercihinde yer alan Müzik dersi 20; üç öğrencinin ilk üç tercihinde yer alan Spor ve Fiziki Etkinlikler dersi 22 öğrenciye verilmiştir. Benzer şekilde, altıncı sınıflarda üç öğrencinin ilk üç tercihinde yer alan Müzik dersi 26 ve dokuz öğrencinin ilk üç tercihinde yer alan Spor ve Fiziki Etkinlikler dersi 33 öğrenciye verilmiştir. Buna karşın, beşinci sınıflarda 15 öğrencinin ilk üç sırada tercih ettiği Hz. Muhammed'in Hayatı ve 18 öğrencinin ilk üç sırada tercih ettiği Temel Dini Bilgiler ile altıncı sınıflarda 16 öğrencinin ilk üç sırada tercih ettiği Bilim Uygulamaları dersleri açılmamıştır.

2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkez İlçede İncelenen Yedi Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Özet Bulgular

Tablo 10'da 2013-2014 öğretim yılında Amasya Merkez ilçesinde seçmeli ders verilerine ulaşılabilen yedi ortaokula ilişkin seçmeli dersleri ilk üç sırada tercih eden ve açılan dersleri alan öğrenci sayıları toplu halde görülmektedir. Bu tablodan yola çıkılarak aşağıdaki tespitler yapılabilmektedir:

Tablo 10. 2013-2014 Öğretim Yılında Amasya Merkezdeki Yedi Ortaokul Öğrencilerinin İlk Üç Sırada Tercih Ettikleri Dersler ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları

Seçmeli Dersler	Seçen Öğrenci Sayısı			Alan Öğrenci Sayısı		
	5. Sınıf	6. Sınıf	Toplam	5. Sınıf	6. Sınıf	Toplam
Kur'an-ı Kerim	184	157	341	254	202	456
Hız. Muhammed'in Hayatı	50	53	103	43	41	84
Temel Dini Bilgiler	56	34	90	15	0	15
Okuma Becerileri	117	53	170	144	39	183
Yazarlık ve Yazma Becerileri	18	13	31	13	18	31
Yaşayan Diller ve Lehçeler	1	0	1	0	0	0
Yabancı Dil (İngilizce)	228	196	424	274	263	537
Yabancı Dil (Almanca)	2	6	8	0	0	0
Yabancı Dil (Arapça)	5	5	10	0	0	0
Yabancı Dil (Fransızca)	0	0	0	0	0	0
Yabancı Dil (Diğer)	1	2	3	0	0	0
Bilim Uygulamaları	129	143	272	163	195	358
Matematik Uygulamaları	302	292	594	369	366	735
Görsel Sanatlar	17	16	33	27	18	45
Müzik	20	38	58	43	78	121
Spor ve Fiziki Etkinlikler	73	132	205	110	188	298
Drama	10	6	16	0	0	0
Zekâ Oyunları	21	25	46	15	52	67
Halk Kültürü	0	0	0	0	0	0
Hukuk ve Adalet	-	4	4	-	0	0

1. Seçmeli derslerden 15'i sayıları bir ile 594 arasında değişen öğrenciler tarafından ilk üç sırada tercih edilmiştir (Yabancı Dil tek bir ders olarak sayılmıştır).

2. Halk Kültürü dersi yedi ortaokuldaki hiçbir öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilmemiştir.

3. Öğrencilerin tercihlerine göre en fazla öğrencinin tercih ettiği ilk üç ders, Matematik Uygulamaları (594), İngilizce (424) ve Kur'an-ı Kerim (341) dersleridir.

4. Seçmeli 16 dersten 12'si açılmış dördü açılmamıştır (Yabancı Dil tek bir ders olarak sayılmıştır).

5. Açılmayan dersler, Yaşayan Diller ve Lehçeler, Drama, Halk Kültürü ve Hukuk ve Adalet dersleridir.

6. En fazla öğrenci tarafından alınan ilk üç ders, Matematik Uygulamaları (735), İngilizce (537) ve Kur'an-ı Kerim (456) dersleridir. Bu sıralama, öğrenci tercihleri ile uyumludur.

7. Dersi alan öğrenci sayısının, tercih eden öğrenci sayısından fazla olduğu dersler, Kur'an-ı Kerim (456/341), Okuma Becerileri (183/170), İngilizce (537/424), Bilim Uygulamaları (358/272), Matematik Uygulamaları (735/594), Görsel Sanatlar (45/33), Müzik (121/58), Spor ve Fiziki Etkinlikler (298/205) ve Zekâ Oyunları (67/46)

dersleridir. İncelenen yedi okulun altısında Kur'an-ı Kerim dersini alan öğrenci sayısı tercih eden öğrenci sayısından fazladır. Diğer derslerde ise dersi alan öğrenci sayısının dersi tercih eden öğrenci sayısından fazla olduğu okul sayıları sırasıyla Matematik Uygulamaları ve Spor ve Fiziki Etkinlikler beşer okul, Okuma Becerileri, İngilizce, Bilim Uygulamaları ve Müzik dörder okul, Görsel Sanatlar ve Zekâ Oyunları ikişer okul.

8. Dersi alan öğrenci sayısının, tercih eden öğrenci sayısından az olduğu dersler, Hz. Muhammed'in Hayatı (84/103) ve Temel Dini Bilgiler (15/90) dersleridir.

9. Dersi alan öğrenci sayısı ile tercih eden öğrenci sayısının aynı olduğu bir ders (Yazarlık ve Yazma Becerileri, 31) bulunmaktadır.

Amasya Merkez ilçesindeki ortaokullar sanki tek bir okulmuş gibi değerlendirilerek elde edilen bu bulgular, seçmeli dersler uygulaması ile ilgili genel bir fikir vermekle birlikte yanıltıcı da olabilmektedir. Bu nedenle her okulu ayrı ayrı ele alarak hazırlanan Tablo 11, Amasya Merkez ilçesindeki ortaokullarda gerçekleşen seçmeli ders uygulamasına ilişkin daha gerçekçi bir resim ortaya koymaktadır.

Seçmeli ders verileri analiz edilen okulların beş ve altıncı sınıflarındaki toplam öğrenci sayısı 46 (Beşinci Ortaokul) ile 243 (Üçüncü Ortaokul) arasında; bu okullarda öğrenciler tarafından tercih edilen ders sayısı ise 11 (Altıncı Ortaokul) ile 16 (İkinci ve Üçüncü Ortaokul) arasında değişmektedir. On ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen ders sayısı dört (Beşinci Ortaokul) ile 11 (İkinci Ortaokul) arasında değişmektedir. Buna göre öğrenci sayısı azaldıkça 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından seçilen ders sayısı azalmaktadır. Bunun tersi de doğrudur. On öğrenciden daha az öğrenci tarafından seçilen ders sayısı dört (Altıncı Ortaokul) ile dokuz (Dördüncü Ortaokul) arasında değişmektedir. Buna göre öğrenci sayısı azaldıkça on öğrenciden daha az sayıda öğrenci tarafından tercih edilen ders sayısının arttığı söylenebilir. Benzer bir şekilde açılan ders sayısının da okulun öğrenci sayısı arttıkça arttığı görülmektedir. Öğrenci sayısı en az olan Beşinci Ortaokulda sadece beş ders açılırken öğrenci sayısı 200'ün üstünde olan İkinci Ortaokulda 10 tane seçmeli ders açılmıştır.

Tablo 11. Amasya Merkez İlçesindeki Ortaokullarda 2013-2014 Öğretim Yılında Gerçekleşen Seçmeli Dersler Uygulamasının Özeti

Ölçütler / Okulun Kodu	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Toplam öğrenci sayısı (Beş ve altıncı sınıflar toplamı)	119	206	243	120	46	164	132
Tercih edilen ders sayısı	12	16	16	15	12	11	14
10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen ders sayısı	6	11	10	6	4	7	8
10'dan az öğrenci tarafından tercih edilen ders sayısı	6	5	6	9	8	4	6
Açılan ders sayısı	7	10	8	8	5	8	7
En fazla öğrenci tarafından tercih edilen ilk üç ders	MU İng BU	MU İng KK	MU KK İng	MU İng KK	MU BU OB	MU BU SFE	KK MU İng
En fazla öğrenci tarafından alınan ilk üç ders	MU İng KK	MU İng KK	BU MU İng	MU İng BU	MU KK OB	MU BU İng	KK MU İng
Hiçbir öğrenci tarafından tercih edilmeyen dersler	YYB YDL D HK HA	YDL HK	YDL HK HA	YDL HK HA	YDL M HK HA	TDB YDL YYB ZO HK	YYB HK HA
10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edildiği halde açılmayan dersler	-	BU	TDB YYB	-	-	-	HMH TDB OB
10'dan az öğrenci tarafından tercih edildiği halde açılan dersler	M	-	-	YYB M	KK	-	GS M
Hiçbir öğrenci tarafından tercih edilmediği halde açılan dersler	-	-	-	-	-	YYB	-
Tercih eden öğrenci sayısı, dersi alan öğrenci sayısından fazla olan dersler	-	TDB OB M	-	-	İng BU	KK İng MU SFE	İng BU MU
Dersi alan öğrenci sayısı, tercih eden öğrenci sayısından fazla olan dersler	KK İng BU MU M SFE	KK HMH İng MU GS SFE ZO	KK HMH OB İng BU MU SFE ZO	KK OB YYB İng BU MU M SFE	KK OB MU	OB YYB BU M	KK GS M SFE
Dersi alan ve tercih eden öğrenci sayısının eşit olduğu dersler	BU	-	-	-	-	-	-
Öğrenci tercihleri ile açılan dersler arasında uyumsuzluk olan sınıflar	Beş -	Beş Altı	Beş Altı	- -	Beş -	Beş Altı	Beş Altı

Açıklama: Tablo içindeki kısaltmalar ders isimlerine ilişkindir. Bu kısaltmaların açılımları için lütfen tezin ön bölümündeki Kısaltmalara bakınız.

En fazla öğrenci tarafından tercih edilen dersler incelendiğinde Matematik Uygulamaları dersinin bütün okullarda ilk üç sırada yer aldığı görülmektedir. Bunu İngilizce izlemektedir. İngilizce dersi, yedi okulun beşinde ilk üç sırada tercih edilmiştir. Kur'an-ı Kerim ise dört okulda ilk üç sırada tercih edilen bir derstir. Bilim Uygulamaları dersi üç okulda, Okuma Becerileri ve Spor ve Fiziki Etkinlikler dersleri ise birer okulda ilk üç sırada tercih edilen derslerdir. En fazla öğrenci tarafından alınan

ilk üç ders incelendiğinde Matematik Uygulamaları dersinin yedi, İngilizcenin altı, Kur'an-ı Kerim'in dört, Bilim Uygulamalarının üç ve Okuma Becerilerinin bir okulda sıralamaya girdiği görülmektedir. Tercih edilen ve alınan dersler okullar bazında incelendiğinde sadece iki okulda (İkinci ve Yedinci Ortaokullar) sıralamanın tutarlı, diğer beş okulda ise tutarsız olduğu gözlenmiştir. Bu tutarsızlık ikiye okulda Kur'an-ı Kerim ve Bilim Uygulamaları, bir okulda da İngilizce lehinedir.

Ortaokullarda bulunan 16 seçmeli dersten sekiz tanesi bir ile yedi arasında değişen sayıdaki okulda hiçbir öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilmemiştir. Halk Kültürü incelenen yedi okulun hiçbirinde öğrencilerin ilk üç tercihi arasında yer almazken Yaşayan Diller ve Lehçeler altı, Hukuk ve Adalet beş, Yazarlık ve Yazma Becerileri üç, Drama, Müzik, Temel Dini Bilgiler ve Zekâ Oyunları birer okulda ilk üç sırada tercih edilmemiştir. On ya da daha fazla öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edildiği halde açılmayan beş ders bulunmaktadır. Temel Dini Bilgiler dersi iki okulda, Bilim Uygulamaları, Yazarlık ve Yazma Becerileri, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Okuma Becerileri birer okulda 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edildiği halde açılmamıştır. Öte yandan dört ders (Müzik, Yazarlık ve Yazma Becerileri, Kur'an-ı Kerim, Görsel Sanatlar) 10'dan az öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edildiği halde açılmıştır. Ayrıca Yazarlık ve Yazma Becerileri dersi hiçbir öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilmediği halde bir okulda açılmıştır.

İncelenen yedi okulun dördünde tercih eden öğrenci sayısı dersi alan öğrenci sayısından fazla olan dersler varken üçünde böyle bir durum yoktur. Öte yandan okulların tamamında dersi alan öğrenci sayısı, tercih eden öğrenci sayısından fazla olan dersler bulunmaktadır. Yalnızca tek bir okulda ve tek bir derste dersi alan ve dersi ilk üç sırada tercih eden öğrenci sayısı eşittir. Ayrıca sınıflar bazında öğrenci tercihleri ile açılan dersler arasındaki uyumsuzluk yedi okulun altısında gözlenmektedir. Bu durum okul yöneticilerinin açılacak seçmeli derslere müdahale ettiklerinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez İlçesindeki Ortaokul Öğrencilerinin Seçmeli Ders Tercihleri ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular

Amasya il merkezinde bulunan on üç ortaokulda, 2014-2015 öğretim yılında öğrenim gören beşinci, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin seçmeli ders tercihlerini

gösteren belgeler incelenmiştir. Söz konusu okulların beş, altı ve yedinci sınıflarında hangi seçmeli dersi kaç öğrencinin tercih ettiği ve aldığı tablolarda gösterilmiştir. Bir önceki yıldan farklı olarak, bu öğretim yılında öğrenciler üç ders alabilmek için üç tercih yapmışlardır. Bu durumda 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilmek koşuluyla öğrencilerin tercih ettikleri tüm dersleri alabilmeleri beklenmektedir.

2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Birinci Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular

Amasya Merkez Birinci Ortaokulda 2014-2015 öğretim yılında, beşinci sınıfta 53, altıncı sınıfta 51, yedinci sınıfta 65 öğrenci bulunmaktadır. Seçmeli ders tercihi yapan toplam öğrenci sayısı 169'dur. Birinci Ortaokulda seçmeli dersleri seçen ve açılan dersleri alan öğrenci sayıları Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 12. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Birinci Ortaokulda Seçmeli Dersleri Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları

Seçmeli Dersler	Seçen Öğrenci Sayısı				Alan Öğrenci Sayısı			
	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam
Kur'an-ı Kerim	20	28	16	64	19	25	19	63
Hız. Muhammed'in Hayatı	13	3	4	20	20	0	0	20
Temel Dini Bilgiler	4	0	2	6	-	-	-	-
Okuma Becerileri	5	1	-	6	11	0	-	11
Yaz. ve Yaz. Becerileri	4	1	6	11	-	-	-	-
İngilizce	22	32	48	102	20	36	50	106
Almanca	0	1	0	1	-	-	-	-
Arapça	0	1	0	1	-	-	-	-
Bilim Uygulamaları	7	17	26	50	26	28	31	85
Matematik Uygulamaları	22	37	60	119	41	46	55	142
Görsel Sanatlar	3	0	0	3	-	-	-	-
Müzik	1	5	0	6	-	-	-	-
Spor ve Fiziki Etkinlikler	6	11	25	42	0	18	27	45
Drama	3	1	-	4	-	-	-	-
Zekâ Oyunları	4	2	4	10	0	0	15	15
Medya Okuryazarlığı	-	-	1	1	-	-	-	-
Toplam Öğrenci Sayısı	53	51	65	169	53	51	65	169

Açıklama: Toplam öğrenci sayısı, ilgili sütun toplamı değil, o sınıfta kayıtlı öğrenci sayısıdır.

Birinci Ortaokulda 16 seçmeli ders, sayıları bir ile 119 arasında değişen öğrenci tarafından tercih edilmiştir. Bu derslerden sekiz tanesi, 10 ya da daha fazla sayıda öğrenci tarafından tercih edilmiştir. Okulda en fazla tercih edilen üç ders sırasıyla Matematik Uygulamaları (119), İngilizce (102) ve Kur'an-ı Kerimdir (64). Dersin açılabilme sınırı olan 10 öğrenciden daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen diğer dersler sırasıyla Bilim Uygulamaları (50), Spor ve Fiziki Etkinlikler (42), Hz. Muhammed'in Hayatı (20), Yazarlık ve Yazma Becerileri (11) ve Zekâ Oyunlarıdır

(10). Diğer dersleri seçen öğrenci sayıları bir (Almanca, Arapça, Medya Okuryazarlığı) ile altı (Temel Dini Bilgiler, Okuma Becerileri, Müzik) arasında değişmektedir. Yaşayan Diller ve Lehçeler, İletişim ve Sunum Becerileri, Çevre ve Bilim, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Halk Kültürü, Hukuk ve Adalet, Düşünme Eğitimi dersleri hiçbir öğrenci tarafından tercih edilmemiştir.

Birinci Ortaokulda öğrencilerin almak istedikleri 16 dersten sekizi açılmıştır. Açılmayan derslerin yedi tanesini seçen öğrenci sayısı 10'dan az iken Yazarlık ve Yazma Becerileri dersini seçen öğrenci sayısı 11'dir. Açılan derslerin yedisini seçen öğrenci sayısı en az 10 iken Okuma Becerileri dersini seçen öğrenci sayısı altıdır. Buna göre Yazarlık ve Yazma Becerileri dersini seçen 11 öğrenci olduğu halde bu ders yerine altı öğrencinin seçtiği Okuma Becerileri dersi açılmıştır. Açılan dersleri alan öğrenci sayısına göre ilk üç sırada yer alan dersler Matematik Uygulamaları (142), İngilizce (106) ve Bilim Uygulamalarıdır (85). Açılan diğer dersler ise sırasıyla Kur'an-ı Kerim (63), Spor ve Fiziki Etkinlikler (45), Hz. Muhammed'in Hayatı (20) ve Zekâ Oyunlarıdır (15). Öğrencilerin tercihleri ile açılan dersleri alan öğrenci sayıları karşılaştırıldığında Kur'an-ı Kerim dersinin tercih eden öğrenci sayısına göre üçüncü sırada olmasına karşın dersi alan öğrenci sayısında dördüncü sırada olduğu görülmektedir. Bu durum Kur'an-ı Kerim dersini alan öğrenci sayısındaki azalmadan çok, Bilim Uygulamaları dersini alan öğrenci sayısının artmasından kaynaklanmıştır. Açılan dersi alan öğrenci sayısının seçen öğrenci sayısından fazla olduğu diğer dersler, Okuma Becerileri, İngilizce, Matematik Uygulamaları, Spor ve Fiziki Etkinlikler ve Zekâ Oyunlarıdır. Diğer iki dersi seçen ve alan öğrenci sayısı, Hz. Muhammed'in Hayatı dersinde aynı, Kur'an-ı Kerim dersinde ise bir eksiktir.

Sınıflara göre seçen ve alan öğrenci sayıları karşılaştırıldığında beşinci ve altıncı sınıflarda en fazla tercih edilen üç ders (Matematik Uygulamaları, İngilizce, Kur'an-ı Kerim), toplam ile aynı iken yedinci sınıflarda üçüncü sırada Bilim Uygulamaları dersi yer almaktadır. Sınıflara göre açılan derslerin seçilen derslerle uyumuna bakıldığında yedinci sınıf öğrencilerinin tercihlerine uygun dersler açılırken, beşinci ve altıncı sınıflarda öğrencilerin tercihlerinden farklı bir sıralama ortaya çıktığı görülmektedir. Beşinci sınıflarda en fazla öğrencinin devam ettiği ilk üç sıradaki dersler Matematik Uygulamaları, Bilim Uygulamaları, İngilizce ve Hz. Muhammed'in Hayatı iken altıncı sınıflarda Matematik Uygulamaları, İngilizce ve Bilim Uygulamalarıdır. Beşinci

sınıflarda sadece yedi öğrenci tarafından tercih edilen Bilim Uygulamaları dersinin açılması ve 26 öğrenci tarafından alınması dikkat çekicidir. Okulda az sayıda öğrenci tarafından tercih edilen dersler açılmazken, yedinci sınıftaki dört öğrenci tarafından tercih edilen Zekâ Oyunları dersi açılmıştır ve 15 öğrenci tarafından alınmaktadır.

2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez İkinci Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular

Amasya Merkez İkinci Ortaokulda 2014-2015 öğretim yılında, beşinci sınıfta 92, altıncı sınıfta 109, yedinci sınıfta 113 öğrenci bulunmaktadır. Seçmeli ders tercihi yapan toplam öğrenci sayısı 314'tür. İkinci Ortaokulda seçmeli dersleri seçen ve açılan dersleri alan öğrenci sayıları Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 13. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez İkinci Ortaokulda Seçmeli Dersleri Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları

Seçmeli Dersler	Seçen Öğrenci Sayısı				Alan Öğrenci Sayısı			
	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam
Kur'an-ı Kerim	20	30	22	72	22	37	32	91
Hız. Muhammed'in Hayatı	5	22	6	33	0	23	14	37
Temel Dini Bilgiler	9	5	11	25	12	0	0	12
Okuma Becerileri	3	16	-	19	0	9	-	9
Yazarlık ve Yazma Becerileri	1	3	9	13	-	-	-	-
İletişim ve Sunum Becerileri	-	-	1	1	-	-	-	-
İngilizce	47	58	49	154	73	65	56	194
Arapça	0	1	0	1	-	-	-	-
Fransızca	0	0	1	1	-	-	-	-
Bilim Uygulamaları	11	11	14	36	9	7	15	31
Matematik Uygulamaları	50	65	61	176	80	79	67	226
Bilişim Tekno. ve Yazılım	-	-	1	1	-	-	-	-
Görsel Sanatlar	8	16	15	39	0	18	18	36
Müzik	2	4	24	30	0	0	22	22
Spor ve Fiziki Etkinlikler	28	52	62	142	47	64	77	188
Drama	2	11	-	13	17	16	-	33
Zekâ Oyunları	18	20	28	66	23	21	47	91
Halk Kültürü	-	1	2	3	-	-	-	-
Hukuk ve Adalet	-	5	4	9	-	7	10	17
Toplam Öğrenci Sayısı	92	109	113	314	92	109	113	314

Açıklama: Toplam öğrenci sayısı, ilgili sütun toplamı değil, o sınıfta kayıtlı öğrenci sayısıdır.

İkinci Ortaokulda 19 seçmeli ders, sayıları bir ile 176 arasında değişen öğrenciler tarafından tercih edilmiştir. Bu derslerden 13 tanesi 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilmiştir. Öğrencilerin çoğunluğu tarafından tercih edilen üç ders sırasıyla Matematik Uygulamaları (176), İngilizce (154) ve Spor ve Fiziki Etkinlikler (142) dersleridir. Bu dersleri 10 öğrenciden daha fazla sayıda öğrenci tarafından seçilen Kur'an-ı Kerim (72 öğrenci), Zekâ Oyunları (66), Görsel Sanatlar

(39), Bilim Uygulamaları (36), Hz. Muhammed'in Hayatı (33), Müzik (30), Temel Dini Bilgiler (25), Okuma Becerileri (19), Yazarlık ve Yazma Becerileri ve Drama (13'er) dersleri izlemektedir. Beş dersi tercih eden öğrenci sayısı bir ile dokuz arasında değişmektedir. Yaşayan Diller ve Lehçeler, Çevre ve Bilim, Medya Okuryazarlığı ve Düşünme Eğitimi dersleri, hiçbir öğrenci tarafından tercih edilmemiştir.

İkinci Ortaokulda tercih edilen 19 dersten 13'ü açılmıştır. Açılmayan derslerden beş tanesini (İletişim ve Sunum Becerileri, Arapça, Fransızca, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Halk Kültürü) tercih eden öğrenci sayısı 10'dan daha az iken Yazarlık ve Yazma Becerileri dersini tercih eden öğrenci sayısı 13'tür. Açılan derslerin 12'sini tercih eden öğrenci sayısı 10'dan fazla iken birini (Hukuk ve Adalet) tercih eden öğrenci sayısı 10'dan azdır. Diğer bir deyişle 10'dan fazla öğrenci tarafından tercih edilmiş bir ders (Yazarlık ve Yazma Becerileri) açılmazken 10'dan az öğrenci tarafından tercih edilmiş bir ders (Hukuk ve Adalet) açılmıştır. Dersi alan öğrenci sayısına göre ilk üç sırada yer alan dersler sırasıyla Matematik Uygulamaları (226), İngilizce (194) ve Spor ve Fiziki Etkinlikler (188) dersleridir. Bu sıralama, öğrencilerin tercihleri ile uyumludur. Açılan diğer dersler ve öğrenci sayıları sırasıyla şu şekildedir: Kur'an-ı Kerim ve Zekâ Oyunları (91'er), Hz. Muhammed'in Hayatı (37), Görsel Sanatlar (36), Drama (33), Bilim Uygulamaları (31), Müzik (22), Hukuk ve Adalet (17), Temel Dini Bilgiler (12), Okuma Becerileri (9). Açılan derslerden sekiz tanesinde (Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı, İngilizce, Matematik Uygulamaları, Spor ve Fiziki Etkinlikler, Drama, Zekâ Oyunları, Hukuk ve Adalet) alan öğrenci sayısı tercih eden öğrenci sayısından fazladır. Temel Dini Bilgiler, Okuma Becerileri, Bilim Uygulamaları, Görsel Sanatlar ve Müzik derslerinde dersi alan öğrenci sayısı, tercih eden öğrenci sayısından azdır. Bu okula ilişkin en dikkat çekici durum Okuma Becerileri dersinin 19 öğrenci tarafından tercih edildiği halde dokuz öğrenci tarafından alınıyor olmasıdır. Oysaki mevzuata göre bir dersin açılabilmesi için en az 10 öğrenci tarafından tercih edilmesi gerekmektedir.

Beşinci ve altıncı sınıf öğrencilerinin çoğunlukla almak istedikleri ilk üç ders (Matematik Uygulamaları, İngilizce, Spor ve Fiziki Etkinlikler), toplam öğrenci tercihleri ile aynıdır. Ancak yedinci sınıf öğrencileri ilk sırada Spor ve Fiziki Etkinlikler (62) dersini tercih ederken Matematik Uygulamaları (61) ikinci, İngilizce (49) üçüncü sırada yer almaktadır. Sınıflar bazında incelendiğinde açılan derslerle öğrencilerin

tercihleri arasında bazı uyumsuzlukların olduğu görülmektedir. Yedinci sınıfta 11 öğrencinin tercih ettiği Temel Dini Bilgiler dersi açılmazken, altı öğrenci tarafından tercih edilen Hz. Muhammed'in Hayatı 14 öğrenci tarafından alınmaktadır. Beşinci sınıflarda sekiz öğrencinin tercih ettiği Görsel Sanatlar dersi ile yedinci sınıflarda dokuz öğrencinin tercih ettiği Yazarlık ve Yazma Becerileri dersleri açılmamıştır; ancak beşinci sınıflarda iki öğrencinin tercih ettiği Drama dersi ile altıncı sınıflarda beş, yedinci sınıflarda dört öğrencinin tercih ettiği Hukuk ve Adalet dersi altıncı ve yedinci sınıflarda açılmıştır. Beşinci sınıflarda Bilim Uygulamaları ve altıncı sınıflarda Okuma Becerileri, Bilim Uygulamaları, Hukuk ve Adalet derslerini alan öğrenci sayıları onun altındadır. Öğrencilerin sonradan ders değişikliği yapmalarının bu duruma yol açtığı okul yönetimi tarafından ifade edilmiştir.

2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Üçüncü Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular

Amasya Merkez Üçüncü Ortaokulda 2014-2015 öğretim yılında, beşinci sınıfta 99, altıncı sınıfta 124, yedinci sınıfta 113 öğrenci bulunmaktadır. Toplam öğrenci sayısı 336'dır. Amasya Merkez Üçüncü Ortaokulda seçmeli dersleri seçen ve açılan dersleri alan öğrenci sayıları Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Üçüncü Ortaokulda Seçmeli Dersleri Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları

Seçmeli Dersler	Seçen Öğrenci Sayısı				Alan Öğrenci Sayısı			
	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam
Kur'an-ı Kerim	44	44	22	110	56	42	24	122
Hz. Muhammed'in Hayatı	2	21	0	23	0	19	0	19
Temel Dini Bilgiler	2	0	1	3	-	-	-	-
Okuma Becerileri	0	1	-	1	-	-	-	-
Yazarlık ve Yazma Becerileri	0	2	2	4	-	-	-	-
İletişim ve Sunum Becerileri	-	-	0	0	-	-	21	21
İngilizce	61	78	103	242	81	88	113	282
Bilim Uygulamaları	33	70	42	145	47	67	47	161
Matematik Uygulamaları	61	67	41	169	70	67	47	184
Bilişim Tekno. ve Yazılım	-	-	1	1	-	-	-	-
Görsel Sanatlar	2	0	0	2	-	-	-	-
Spor ve Fiziki Etkinlikler	33	54	63	150	46	63	66	175
Zekâ Oyunları	2	35	44	81	0	44	21	65
Toplam Öğrenci Sayısı	99	124	113	336	99	124	113	336

Açıklama: Toplam öğrenci sayısı, ilgili sütun toplamı değil, o sınıfta kayıtlı öğrenci sayısıdır.

Üçüncü Ortaokulda öğrenciler tarafından tercih edilen ders sayısı 12'dir. Bu derslerden yedi tanesi 10 ya da daha fazla sayıda öğrenci tarafından tercih edilmiştir.

Öğrencilerin çoğunluğu tarafından tercih edilen üç ders sırasıyla İngilizce (242) Matematik Uygulamaları (169) ve Spor ve Fiziki Etkinlikler (150) dersleridir. Bu dersleri 10 öğrenciden daha fazla sayıda öğrenci tarafından seçilen Bilim Uygulamaları (145), Kur'an-ı Kerim (110), Zekâ Oyunları (81) ve Hz. Muhammed'in Hayatı (23) dersleri izlemektedir. Okuma Becerileri ve Bilişim Teknolojileri ve Yazılım (1'er), Görsel Sanatlar (2), Temel Dini Bilgiler (3) ve Yazarlık ve Yazma Becerileri (4) bir ile dört arasında değişen sayılardaki öğrenciler tarafından tercih edilen derslerdir. Yaşayan Diller ve Lehçeler, İletişim ve Sunum Becerileri, Çevre ve Bilim, Müzik, Drama, Halk Kültürü, Medya Okuryazarlığı, Hukuk ve Adalet ve Düşünme Eğitimi dersleri, hiçbir öğrenci tarafından tercih edilmemiştir.

Üçüncü Ortaokulda sekiz ders açılmıştır. Bu derslerden yedisi 10 ya da daha fazla sayıda öğrenci tarafından tercih edilen derslerdir. Başka bir deyişle bu okulda 10 ya da daha fazla sayıda öğrencinin tercih ettiği tüm dersler açılmıştır. Açılan sekiz dersten biri ise öğrenciler tarafından tercih edilmediği halde açılmış olan İletişim ve Sunum Becerileri dersidir. Açılmayan derslerin tamamı, 10'dan daha az öğrenci tarafından seçilen derslerdir. Dersi alan öğrenci sayısına göre ilk üç sırada yer alan dersler sırasıyla İngilizce (282), Matematik Uygulamaları (184) ve Spor ve Fiziki Etkinlikler (175) dersleridir. Bu sıralama, öğrencilerin tercihleri ile uyumludur. Açılan diğer dersler, dersi alan öğrenci sayısına göre sırasıyla Bilim Uygulamaları (161), Kur'an-ı Kerim (122), Zekâ Oyunları (65), İletişim ve Sunum Becerileri (21) ve Hz. Muhammed'in Hayatı (19) dersleridir. Açılan derslerden altı tanesinde (Kur'an-ı Kerim, İletişim ve Sunum Becerileri, İngilizce, Bilim Uygulamaları, Matematik Uygulamaları, Spor ve Fiziki Etkinlikler) alan öğrenci sayısı tercih eden öğrenci sayısından fazladır. Hz. Muhammed'in Hayatı ve Zekâ Oyunları derslerinde ise dersi alan öğrenci sayısı, tercih eden öğrenci sayısından azdır. Bu okula ilişkin en dikkat çekici durum İletişim ve Sunum Becerileri dersinin öğrenciler tarafından tercih edilmediği halde açılmış olmasıdır.

Sınıflara göre öğrenci tercihleri ile toplam öğrenci sayısında görülen tercihler arasında sıralama ve seçilen dersler açısından bazı farklılıklar bulunmaktadır. Toplam öğrenci verisine göre Üçüncü Ortaokulda öğrencilerin çoğunluğu tarafından seçilen ilk üç ders İngilizce, Matematik Uygulamaları ve Spor ve Fiziki Etkinlikler iken bu dersler beşinci sınıfta İngilizce, Matematik Uygulamaları ve Kur'an-ı Kerim, altıncı sınıfta

İngilizce, Bilim Uygulamaları ve Matematik Uygulamaları, yedinci sınıfta ise İngilizce, Spor ve Fiziki Etkinlikler ve Zekâ Oyunları şeklindedir. Sınıflara göre öğrenci tercihleri ile açılan dersleri alan öğrenci sayıları karşılaştırıldığında beşinci ve altıncı sınıflarda ilk üç sırada tercih edilen derslerin dersi alan öğrenci sayıları ile tutarlı olduğu görülmektedir. Ancak yedinci sınıflarda sıralama değişmiştir. Yedinci sınıf öğrencilerinin üçüncü sırada almak istedikleri Zekâ Oyunları dersi, alan öğrenci sayısında son sıraya gerilerken onun yerine Matematik Uygulamaları ve Bilim Uygulamaları dersleri yerleşmiştir. Zekâ Oyunları dersini 44 yedinci sınıf öğrencisi tercih ettiği halde ancak 21 öğrenci bu dersi alabilmiştir. Yedinci sınıfta hiçbir öğrencinin tercih etmediği İletişim ve Sunum Becerileri dersi de açılmış ve 21 öğrenciye verilmiştir.

Okulda altıncı ve yedinci sınıflarda seçmeli dersler için üçer dersten oluşan “paket programlar” yapıldığı okul idaresi tarafından belirtilmiştir. Buna göre, altıncı ve yedinci sınıfta seçmeli derslerden dörder “paket” oluşturulmuştur. Altıncı sınıflarda uygulanan “paketler” şunlardır: (1) Matematik Uygulamaları, Bilim Uygulamaları, İngilizce. (2) Matematik Uygulamaları, Bilim Uygulamaları, Kur’an-ı Kerim. (3) Kur’an-ı Kerim, Hz. Muhammed’in Hayatı, Spor ve Fiziki Etkinlikler. (4) Spor ve Fiziki Etkinlikler, Zekâ Oyunları, İngilizce. Yedinci sınıflarda uygulanan “paketler” ise şunlardır: (1) Matematik Uygulamaları, Bilim Uygulamaları, İngilizce. (2) Kur’an-ı Kerim, İngilizce, Spor ve Fiziki Etkinlikler. (3) İngilizce, Spor ve Fiziki Etkinlikler, Zekâ Oyunları. (4) Spor ve Fiziki Etkinlikler, İngilizce, İletişim ve Sunum Becerileri.

2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Dördüncü Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular

Amasya Merkez Dördüncü Ortaokulda 2014-2015 öğretim yılında, seçmeli ders tercihi yapan toplam öğrenci sayısı 194’tür. Beşinci sınıfta 61, altıncı sınıfta 58, yedinci sınıfta 75 öğrenci bulunmaktadır. Dördüncü Ortaokulda seçmeli dersleri seçen ve açılan dersleri alan öğrenci sayıları Tablo 15’te sunulmuştur. Dördüncü Ortaokulda öğrenciler tarafından tercih edilen ders sayısı 14’tür. Bu derslerden altı tanesi 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilmiştir. Öğrencilerin çoğunluğu tarafından tercih edilen üç ders sırasıyla Matematik Uygulamaları (108), İngilizce (87) ve Bilim Uygulamaları (78) dersleridir. Bu dersleri 10 öğrenciden daha fazla sayıda öğrenci tarafından seçilen, Spor ve Fiziki Etkinlikler (65), Müzik (27) ve Kur’an-ı Kerim (16) dersleri izlemektedir. Hz.

Muhammed'in Hayatı, Drama ve Medya Okuryazarlığı (1'er), Okuma Becerileri, Yazarlık ve Yazma Becerileri ve Arapça (2'şer), Görsel Sanatlar ve Zekâ Oyunları (3'er) bir ile üç arasında değişen sayılardaki öğrenciler tarafından tercih edilen derslerdir. Temel Dini Bilgiler, Yaşayan Diller ve Lehçeler, İletişim ve Sunum Becerileri, Çevre ve Bilim, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Halk Kültürü, Hukuk ve Adalet ve Düşünme Eğitimi dersleri, hiçbir öğrenci tarafından tercih edilmemiştir.

Tablo 15. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Dördüncü Ortaokulda Seçmeli Dersleri Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları

Seçmeli Dersler	Seçen Öğrenci Sayısı				Alan Öğrenci Sayısı			
	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam
Kur'an-ı Kerim	2	7	7	16	31	10	11	52
Hz. Muhammed'in Hayatı	0	0	1	1	-	-	-	-
Okuma Becerileri	2	0	-	2	-	-	-	-
Yazarlık ve Yazma Becerileri	0	1	1	2	-	-	-	-
İngilizce	4	42	41	87	27	49	44	120
Arapça	0	1	1	2	-	-	-	-
Bilim Uygulamaları	2	43	33	78	24	47	39	110
Matematik Uygulamaları	5	39	64	108	50	43	73	166
Görsel Sanatlar	0	0	3	3	-	-	-	-
Müzik	0	18	9	27	17	12	11	40
Spor ve Fiziki Etkinlikler	4	22	39	65	30	25	47	102
Drama	1	0	-	1	-	-	-	-
Zekâ Oyunları	0	0	3	3	-	-	-	-
Medya Okuryazarlığı	-	-	1	1	-	-	-	-
Toplam Öğrenci Sayısı	61	58	75	194	61	58	75	194

Açıklama: Toplam öğrenci sayısı, ilgili sütun toplamı değil, o sınıfta kayıtlı öğrenci sayısıdır.

Dördüncü Ortaokulda öğrenciler tarafından tercih edilen 14 dersten 10 ya da daha fazla sayıda öğrenci tarafından tercih edilen altı ders açılmıştır. Başka bir deyişle bu okulda 10 ya da daha fazla sayıda öğrencinin tercih ettiği tüm dersler açılmıştır. Açılmayan derslerin tamamı, 10'dan daha az öğrenci tarafından seçilen derslerdir. Dersi alan öğrenci sayısına göre ilk üç sırada yer alan dersler sırasıyla Matematik Uygulamaları (166), İngilizce (120) ve Bilim Uygulamaları (110) dersleridir. Bu sıralama, öğrencilerin tercihleri ile uyumludur. Açılan diğer dersler, dersi alan öğrenci sayısına göre sırasıyla, Spor ve Fiziki Etkinlikler (102), Kur'an-ı Kerim (52) ve Müzik (40) dersleridir. Açılan derslerin tamamında dersi alan öğrenci sayısı tercih eden öğrenci sayısından fazladır.

Tablo 15'te görüldüğü gibi, Dördüncü Ortaokulda beşinci sınıfta seçmeli ders seçen öğrenci sayılarında eksiklik olduğu görülmektedir. Okulun e-okul sistemi üzerinden elde edilen belgesinde, beşinci sınıf düzeyinde dersleri seçen öğrenci sayıları

toplamı sadece yirmidir. Bu yüzden öğrencilerin tercihleri doğrultusunda açılan dersleri yorumlamak anlamlı olmayacaktır. Okulda beşinci sınıfta öğrenciler tarafından en çok alınan seçmeli dersler ise Matematik Uygulamaları, Kur'an-ı Kerim, Spor ve Fiziki Etkinliklerdir. Altıncı sınıfta öğrenciler tarafından en çok tercih edilen ve açılan dersler ise İngilizce, Bilim Uygulamaları ve Matematik Uygulamalarıdır. Yedinci sınıflarda da öğrenciler tarafından en çok tercih edilen ve alınan seçmeli dersler Matematik Uygulamaları, İngilizce, Spor ve Fiziki Etkinliklerdir. Okulda altı ve yedinci sınıfta en az on öğrenci ve bu sayıya yakın öğrenci tarafından seçilen derslerin açıldığı görülmektedir.

2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Beşinci Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular

Amasya Merkez Beşinci Ortaokulda 2014-2015 öğretim yılında, beşinci sınıfta 22, altıncı sınıfta 35, yedinci sınıfta 20 olmak üzere toplam 77 öğrenci seçmeli ders tercihi yapmıştır. Amasya Merkez Beşinci Ortaokulda seçmeli dersleri seçen ve açılan dersleri alan öğrenci sayıları Tablo 16'da sunulmuştur.

Tablo 16. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Beşinci Ortaokulda Seçmeli Dersleri Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları

Seçmeli Dersler	Seçen Öğrenci Sayısı				Alan Öğrenci Sayısı			
	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam
Kur'an-ı Kerim	17	16	14	47	22	15	20	57
Temel Dini Bilgiler	1	0	0	1	-	-	-	-
Okuma Becerileri	1	0	-	1	-	-	-	-
Yazarlık ve Yazma Becerileri	1	11	1	13	0	11	0	11
İngilizce	15	5	4	24	22	0	0	22
Bilim Uygulamaları	2	21	8	31	0	25	0	25
Matematik Uygulamaları	17	25	15	57	22	30	20	72
Çevre ve Bilim	-	-	1	1	-	-	-	-
Görsel Sanatlar	0	13	0	13	-	-	-	-
Müzik	0	4	0	4	-	-	-	-
Spor ve Fiziki Etkinlikler	3	7	9	19	0	23	20	43
Drama	1	1	-	2	-	-	-	-
Zekâ Oyunları	2	5	2	9	-	-	-	-
Halk Kültürü	-	0	1	1	-	-	-	-
Medya Okuryazarlığı	-	-	1	1	-	-	-	-
Hukuk ve Adalet	-	0	1	1	-	-	-	-
Top. Öğrenci Sayısı	22	35	20	77	22	35	20	77

Açıklama: Toplam öğrenci sayısı, ilgili sütun toplamı değil, o sınıfta kayıtlı öğrenci sayısıdır.

Beşinci Ortaokulda, sayıları bir ile 57 arasında değişen öğrenciler tarafından 16 seçmeli ders tercih edilmiştir. Bu derslerden yedisini tercih eden öğrenci sayısı 10 ya da daha fazla iken dokuz seçmeli dersi tercih eden öğrenci sayısı bir ile dokuz arasında

değişmektedir. Öğrencilerin çoğunluğu tarafından tercih edilen ilk üç ders Matematik Uygulamaları (57), Kur'an-ı Kerim (47) ve Bilim Uygulamaları (31) dersleridir. Bunların dışında 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilmiş diğer dersler, İngilizce (24), Spor ve Fiziki Etkinlikler (19), Yazarlık ve Yazma Becerileri ve Görsel Sanatlarıdır (13'er). Hz. Muhammed'in Hayatı, Yaşayan Diller ve Lehçeler, İletişim ve Sunum Becerileri, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım ve Düşünme Eğitimi dersleri, hiçbir öğrenci tarafından tercih edilmemiştir.

Beşinci Ortaokulda açılan ders sayısı altıdır ve bunların tamamı 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen derslerdir. Açılan dersleri alan öğrenci sayısının en fazla olduğu ilk üç ders Matematik Uygulamaları (72), Kur'an-ı Kerim (57) ve Spor ve Fiziki Etkinlikler (43) dersleridir. Açılan diğer dersler öğrenci sayısına göre sırasıyla Bilim Uygulamaları (25), İngilizce (22) ve Yazarlık ve Yazma Becerileridir (11). Tercih edilme düzeyi açısından üçüncü sırada olan Bilim Uygulamaları ve dördüncü sırada olan İngilizce dersleri birer sıra gerilemiş, devam eden öğrenci sayısı açısından Spor ve Fiziki Etkinlikler dersi iki sıra birden yükselmiştir. Açılan derslerden üçünü (Kur'an-ı Kerim, Matematik Uygulamaları, Spor ve Fiziki Etkinlikler) alan öğrenci sayısı, tercih eden öğrenci sayısından daha fazla iken diğerlerinde (Yazarlık ve Yazma Becerileri, İngilizce, Bilim Uygulamaları) daha azdır.

Beşinci Ortaokulda beşinci ve yedinci sınıfların mevcudu altıncı sınıflara göre daha azdır. Bu yüzden beşinci ve yedinci sınıflara seçmeli dersler için "paket program" uygulanmıştır. Buna göre, beşinci sınıflar için sadece Kur'an-ı Kerim, İngilizce ve Matematik Uygulamaları dersleri açılmış ve tüm beşinci sınıf öğrencileri bu üç dersi almaktadır. Yedinci sınıflar için de Kur'an-ı Kerim, Matematik Uygulamaları ve Spor ve Fiziki Etkinlikler dersleri açılmış ve tüm yedinci sınıf öğrencileri bu üç dersi almaktadır. Okulda altıncı sınıfta ise beş ders açılmıştır. Matematik Uygulamaları 30, Bilim Uygulamaları 25, Spor ve Fiziki Etkinlikler 23, Kur'an-ı Kerim 15, Yazarlık ve Yazma Becerileri 11 öğrenci tarafından alınmaktadır. Altıncı sınıflarda 13 öğrencinin seçtiği Görsel Sanatlar dersi açılmazken, yedi öğrencinin seçtiği Spor ve Fiziki Etkinlikler dersinin 23 öğrenciye verilmesi dikkat çekicidir.

2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Altıncı Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular

Amasya Merkez Altıncı Ortaokulda 2014-2015 öğretim yılında toplam 261 öğrenci seçmeli ders tercihi yapmıştır. Bu öğrencilerden 88'i beşinci, 86'sı altıncı ve 87'si de yedinci sınıftadır. Amasya Merkez Altıncı Ortaokulda seçmeli dersleri seçen ve açılan dersleri alan öğrenci sayıları Tablo 17'de sunulmuştur.

Tablo 17. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Altıncı Ortaokulda Seçmeli Dersleri Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları

Seçmeli Dersler	Seçen Öğrenci Sayısı				Alan Öğrenci Sayısı			
	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam
Kur'an-ı Kerim	14	30	17	61	33	32	23	88
Hz. Muhammed'in Hayatı	7	1	13	21	-	-	-	-
Temel Dini Bilgiler	3	0	0	3	-	-	-	-
Okuma Becerileri	11	20	-	31	53	71	-	124
Yazarlık ve Yazma Becerileri	0	0	2	2	-	-	-	-
İngilizce	37	29	43	109	35	37	63	135
Bilim Uygulamaları	28	26	44	98	51	31	60	142
Matematik Uygulamaları	52	49	72	173	86	69	83	238
Görsel Sanatlar	3	17	7	27	-	-	-	-
Müzik	4	34	16	54	-	-	-	-
Spor ve Fiziki Etkinlikler	19	43	35	97	0	18	20	38
Drama	1	1	-	2	-	-	-	-
Zekâ Oyunları	25	1	0	26	-	-	-	-
Hukuk ve Adalet	-	1	0	1	-	-	-	-
Toplam Öğrenci Sayısı	88	86	87	261	88	86	87	261

Açıklama: Toplam öğrenci sayısı, ilgili sütun toplamı değil, o sınıfta kayıtlı öğrenci sayısıdır.

Altıncı Ortaokulda 14 seçmeli ders, sayıları bir ile 173 arasında değişen öğrenciler tarafından tercih edilmiştir. On ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen ders sayısı 10'dur. Bu derslerden en fazla tercih edilen ilk üç ders, Matematik Uygulamaları (173), İngilizce (109) ve Bilim Uygulamaları (98) dersleridir. On ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilmiş diğer dersler sırasıyla Spor ve Fiziki Etkinlikler (97), Kur'an-ı Kerim (61), Müzik (54), Okuma Becerileri (31), Görsel Sanatlar (27), Zekâ Oyunları (26) ve Hz. Muhammed'in Hayatı (21) dersleridir. Diğer dört ders (Temel Dini Bilgiler, Yazarlık ve Yazma Becerileri, Drama, Hukuk ve Adalet) ise bir, iki ya da üç öğrenci tarafından tercih edilen derslerdir. Yaşayan Diller ve Lehçeler, İletişim ve Sunum Becerileri, Çevre ve Bilim, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Halk Kültürü, Medya Okuryazarlığı ve Düşünme Eğitimi, hiçbir öğrenci tarafından tercih edilmemiştir.

Altıncı Ortaokulda açılan ders sayısı altıdır. Bu dersler, 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen derslerdir. On öğrenciden daha az öğrenci tarafından tercih edilen dört ders (Temel Dini Bilgiler, Yazarlık ve Yazma Becerileri, Drama, Hukuk ve Adalet) ile 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen dört ders (Hz. Muhammed'in Hayatı, Görsel Sanatlar, Müzik, Zekâ Oyunları) açılmamıştır. Açılan dersleri alan öğrenci sayısına göre ilk üç ders, Matematik Uygulamaları (238), Bilim Uygulamaları (142) ve İngilizcedir (135). Açılan diğer dersler ise Okuma Becerileri (124), Kur'an-ı Kerim (88) ve Spor ve Fiziki Etkinlikler (38) dersleridir. Açılan derslerin beşinde, dersi alan öğrenci sayısı, tercih eden öğrenci sayısından fazla iken Spor ve Fiziki Etkinlikler dersini tercih eden öğrenci sayısı 97 olduğu halde dersi alan öğrenci sayısı 38'dir. Dersi alan öğrenci sayısının en fazla arttığı ders Okuma Becerileridir. Bu dersi 31 öğrenci tercih ettiği halde 124 öğrenci almaktadır. Öte yandan 54 öğrencinin tercih ettiği Müzik dersinin açılmaması dikkat çekicidir.

Altıncı Ortaokulda beşinci ve yedinci sınıfların ilk üç sırada tercih ettikleri dersler (Matematik Uygulamaları, İngilizce, Bilim Uygulamaları) toplam öğrenci tercihleri ile aynı iken altıncı sınıfların ilk üç tercihindeki (Matematik Uygulamaları, Spor ve Fiziki Etkinlikler, Müzik) iki ders farklıdır. Açılan dersleri alan öğrenci sayısına göre ilk üç sıradaki derslerin öğrenci tercihleri ile uyumu açısından yedinci sınıflar uyumlu iken beşinci sınıflarda bir, altıncı sınıflarda iki ders farklıdır. Beşinci sınıfta öğrenciler tarafından en çok seçilen dersler Matematik Uygulamaları (52), İngilizce (37) ve Bilim Uygulamaları (28) iken en çok alınan dersler Matematik Uygulamaları (86), Okuma Becerileri (53) ve Bilim Uygulamalarıdır (51). Okulda altıncı sınıfta öğrenciler tarafından en çok seçilen dersler Matematik Uygulamaları (49), Spor ve Fiziki Etkinlikler (43) ve Müzik (34) iken en çok alınan dersler Okuma Becerileri (71), Matematik Uygulamaları (69) ve İngilizcedir (37).

Tablo 17 incelendiğinde, öğrencilerin alacağı seçmeli derslerin belirlenmesinde, çocukların seçimlerinin dikkate alınan tek faktör olmadığını gösteren başka örnekler de görülmektedir. Beşinci sınıflarda 11 öğrencinin seçtiği Okuma Becerileri 53 öğrenciye verilirken, 19 öğrencinin seçtiği Spor ve Fiziki Etkinlikler ve 25 öğrencinin seçtiği Zekâ Oyunları dersleri açılmamıştır. Benzer şekilde, altıncı sınıflarda 20 öğrencinin seçtiği Okuma Becerileri dersi 71 öğrenciye verilirken, 43 öğrencinin seçtiği Spor ve Fiziki Etkinlikler dersini 18 öğrenci alabilmiştir. Otuz dört öğrencinin tercih ettiği Müzik ve

17 öğrencinin tercih ettiği Görsel Sanatlar dersleri ise açılmamıştır. Yedinci sınıflarda 35 öğrencinin seçtiği Spor ve Fiziki Etkinlikler dersini 20 öğrenci alabilmiştir. On altı öğrencinin seçtiği Müzik ve 13 öğrencinin seçtiği Hz. Muhammed'in Hayatı dersleri de açılmamıştır.

2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Yedinci Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular

Amasya Merkez Yedinci Ortaokulda 2014-2015 öğretim yılında, beşinci sınıfta 48, altıncı sınıfta 74, yedinci sınıfta 58 öğrenci bulunmaktadır. Toplam öğrenci sayısı 180'dir. Amasya Merkez Yedinci Ortaokuldaki, seçmeli dersleri seçen ve açılan dersleri alan öğrenci sayıları Tablo 18'de sunulmuştur.

Tablo 18. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Yedinci Ortaokulda Seçmeli Dersleri Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları

Seçmeli Dersler	Seçen Öğrenci Sayısı				Alan Öğrenci Sayısı			
	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam
Kur'an-ı Kerim	3	16	24	43	16	30	36	82
Hız. Muhammed'in Hayatı	3	2	3	8	-	-	-	-
Temel Dini Bilgiler	0	3	1	4	-	-	-	-
Okuma Becerileri	0	4	-	4	-	-	-	-
Yazarlık ve Yazma Becerileri	0	0	1	1	-	-	-	-
İngilizce	3	46	17	66	0	58	5	63
Bilim Uygulamaları	2	14	0	16	11	31	48	90
Matematik Uygulamaları	2	53	28	83	36	64	17	117
Bilişim Tekno. ve Yazılım	-	-	0	0	-	-	11	11
Görsel Sanatlar	0	4	7	11	20	0	8	28
Müzik	0	15	2	17	-	-	-	-
Spor ve Fiziki Etkinlikler	2	36	18	56	56	61	40	157
Drama	0	5	-	5	-	-	-	-
Zekâ Oyunları	0	2	1	3	-	-	-	-
Hukuk ve Adalet	-	1	0	1	-	-	-	-
Toplam Öğrenci Sayısı	48	74	58	180	48	74	58	180

Açıklama: Toplam öğrenci sayısı, ilgili sütun toplamı değil, o sınıfta kayıtlı öğrenci sayısıdır.

Yedinci Ortaokulda 14 seçmeli ders, sayıları 1 ile 83 arasında değişen öğrenciler tarafından tercih edilmiştir. Bu derslerden yedi tanesi 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilirken diğerleri bir ile sekiz arasında değişen sayılardaki öğrenciler tarafından tercih edilmiştir. Okulda çoğunlukla tercih edilen ilk üç ders, Matematik Uygulamaları (83), İngilizce (66) ve Spor ve Fiziki Etkinlikler (56) dersleridir. On ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen diğer dersler sırasıyla Kur'an-ı Kerim (43), Müzik (17), Bilim Uygulamaları (16) ve Görsel Sanatlardır (11). Hiçbir öğrenci tarafından seçilmeyen dersler ise Yaşayan Diller ve Lehçeler, İletişim ve Sunum

Becerileri, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Çevre ve Bilim, Halk Kültürü, Medya Okuryazarlığı ve Düşünme Eğitimidir.

Yedinci Ortaokulda açılan ders sayısı yedidir. Bu derslerden altı tanesi 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen derslerdir. Biri (Bilişim Teknolojileri ve Yazılım) ise hiçbir öğrenci tarafından tercih edilmemiştir. Açılan dersler arasında en fazla öğrencinin devam ettiği ilk üç ders, Spor ve Fiziki Etkinlikler (157), Matematik Uygulamaları (117) ve Bilim Uygulamaları (90) dersleridir. Bu dersleri sırasıyla Kur'an-ı Kerim (82), İngilizce (63), Görsel Sanatlar (28) ve Bilişim Teknolojileri ve Yazılım (11) izlemektedir. İngilizce dışındaki açılan diğer derslerde dersi alan öğrenci sayısı, seçen öğrenci sayısından daha fazladır.

Tablo 18'de görüldüğü gibi, Yedinci Ortaokulda beşinci sınıfta seçmeli ders seçen öğrenci sayılarında eksiklik vardır. Okulun e-okul sistemi üzerinden elde edilen belgede ders seçen öğrenci sayıları toplamı sadece on beştir. Bu yüzden bu sınıfta öğrencilerin tercihleri doğrultusunda açılan dersleri yorumlamak anlamlı olmayacaktır. Okulda beşinci sınıfta öğrenciler tarafından en çok alınan seçmeli dersler ise Spor ve Fiziki Etkinlikler (56), Matematik Uygulamaları (36) ve Görsel Sanatlardır (20). Altıncı sınıflarda öğrencilerin en çok tercih ettiği ve aldığı seçmeli dersler de Matematik Uygulamaları, İngilizce, Spor ve Fiziki Etkinliklerdir. Bu sıralama, öğrencilerin tercihleri ile uyumlu görünmektedir. Ancak 15 altıncı sınıf öğrencisinin seçtiği Müzik dersi açılmazken, 16 öğrencinin seçtiği Kur'an-ı Kerim 30 ve 14 öğrencinin seçtiği Bilim Uygulamaları dersi 31 öğrenci tarafından alınmaktadır. Yedinci sınıflarda ise öğrenciler tarafından en çok tercih edilen dersler Matematik Uygulamaları (28), Kur'an-ı Kerim (24) ve Spor ve Fiziki Etkinliklerdir (18). Bu sınıfta öğrenciler tarafından en çok alınan dersler Bilim Uygulamaları (48), Spor ve Fiziki Etkinlikler (40) ve Kur'an-ı Kerimdir (36). Yedinci sınıfta öğrenciler tarafından tercih edilmeyen Bilişim Teknolojileri ve Yazılım dersi 11; Bilim Uygulamaları dersi ise 48 öğrenci tarafından alınmaktadır. Ayrıca 28 öğrencinin tercih ettiği Matematik Uygulamaları dersini sadece 17 öğrenci almaktadır.

2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Sekizinci Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular

Amasya Merkez Sekizinci Ortaokulda 2014-2015 öğretim yılında toplam 292 öğrenci seçmeli ders tercihi yapmıştır. Beşinci sınıfta 88, altıncı sınıfta 83, yedinci sınıfta 121 öğrenci bulunmaktadır. Sekizinci Ortaokulda seçmeli dersleri seçen ve açılan dersleri alan öğrenci sayıları Tablo 19’da sunulmuştur.

Tablo 19. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Sekizinci Ortaokulda Seçmeli Dersleri Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları

Seçmeli Dersler	Seçen Öğrenci Sayısı				Alan Öğrenci Sayısı			
	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam
Kur'an-ı Kerim	18	14	22	54	22	18	25	65
Hz. Muhammed'in Hayatı	10	0	15	25	11	0	15	26
Temel Dini Bilgiler	16	0	0	16	-	-	-	-
Okuma Becerileri	8	10	-	18	0	15	-	15
Yazarlık ve Yazma Becerileri	3	0	2	5	29	0	0	29
Yaşayan Dil. ve Leh. (Abazaca)	1	0	0	1	-	-	-	-
İngilizce	38	31	59	128	44	47	68	159
Fransızca	2	0	0	2	-	-	-	-
Bilim Uygulamaları	20	28	53	101	33	106	55	194
Matematik Uygulamaları	55	49	74	178	72	53	69	194
Görsel Sanatlar	0	21	36	57	17	23	39	79
Müzik	0	14	13	27	0	13	13	26
Spor ve Fiziki Etkinlikler	21	64	86	171	23	68	96	187
Drama	2	0	-	2	-	-	-	-
Zekâ Oyunları	15	12	0	27	26	15	0	41
Toplam Öğrenci Sayısı	88	83	121	292	88	83	121	292

Açıklama: Toplam öğrenci sayısı, ilgili sütun toplamı değil, o sınıfta kayıtlı öğrenci sayısıdır.

Sekizinci Ortaokulda 15 seçmeli ders, sayıları bir ile 178 arasında değişen öğrenciler tarafından tercih edilmiştir. On ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen ders sayısı 11’dir. Öğrencilerin çoğunluğu tarafından tercih edilen ilk üç ders, Matematik Uygulamaları (178), Spor ve Fiziki Etkinlikler (171) ve İngilizcedir (128). On ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen diğer dersler sırasıyla, Bilim Uygulamaları (101), Görsel Sanatlar (57), Kur’an-ı Kerim (54), Müzik ve Zekâ Oyunları (27’şer), Hz. Muhammed’in Hayatı (25), Okuma Becerileri (18) ve Temel Dini Bilgiler (16) dersleridir. Yaşayan Diller ve Lehçeler (Abazaca) bir öğrenci tarafından tercih edilirken Drama ve Fransızca ikişer, Yazarlık ve Yazma Becerileri de beş öğrenci tarafından tercih edilmiştir. Hiçbir öğrencinin tercih etmediği dersler ise İletişim ve Sunum Becerileri, Çevre ve Bilim, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Halk Kültürü, Medya Okuryazarlığı, Hukuk ve Adalet ve Düşünme Eğitimidir.

Sekizinci Ortaokulda öğrenciler tarafından tercih edilen 15 dersten 11'i açılmıştır. Açılmayan derslerden üçü (Yaşayan Diller ve Lehçeler, Fransızca, Drama) on öğrenciden daha az öğrenci tarafından tercih edilen derslerdir. Temel Dini Bilgiler dersi ise 16 öğrenci tarafından tercih edildiği halde açılmamıştır. Açılan 11 dersten 10 tanesi 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen derslerdir. Dersi alan öğrenci sayısına göre ilk üç sıradaki dersler, Bilim Uygulamaları ve Matematik Uygulamaları (194'er) ve Spor ve Fiziki Etkinlikler (187) dersleridir. Açılan diğer dersler ise sırasıyla İngilizce (159), Görsel Sanatlar (79), Kur'an-ı Kerim (65), Zekâ Oyunları (41), Yazarlık ve Yazma Becerileri (29), Hz. Muhammed'in Hayatı ve Müzik (26'şar) ve Okuma Becerileridir (15). Açılan iki derste (Okuma Becerileri, Müzik) dersi alan öğrenci sayısı tercih eden öğrenci sayısından daha az iken diğer dokuz derste daha fazladır. Yazarlık ve Yazma Becerileri dersini sadece beş öğrenci tercih ettiği halde dersi alan öğrenci sayısı 29'dur.

Sekizinci Ortaokulda beşinci sınıfta en çok tercih edilen dersler Matematik Uygulamaları (55), İngilizce (38) ve Spor ve Fiziki Etkinliklerdir (21). Bu sınıfta öğrenciler tarafından en çok alınan dersler ise Matematik Uygulamaları (72), İngilizce (44) ve Bilim Uygulamalarıdır (33). Altıncı sınıfta en çok tercih edilen dersler Spor ve Fiziki Etkinlikler (64), Matematik Uygulamaları (49) ve İngilizcedir (31). Bu sınıfta öğrenciler tarafından en çok alınan dersler ise Bilim Uygulamaları (106), Spor ve Fiziki Etkinlikler (68) ve Matematik Uygulamalarıdır (53). Yedinci sınıfta Spor ve Fiziki Etkinlikler (86-96), Matematik Uygulamaları (74-69) ve İngilizce (59-68) öğrenciler tarafından en çok seçilen ve alınan derslerdir. Tablo 19 incelendiğinde bazı noktalar dikkat çekmektedir. Beşinci sınıflarda 16 öğrencinin seçtiği Temel Dini Bilgiler dersi açılmazken, 10 öğrencinin seçtiği Hz. Muhammed'in Hayatı, 3 öğrencinin seçtiği Yazarlık ve Yazma Becerileri ve hiçbir öğrenci tarafından seçilmeyen Görsel Sanatlar dersleri açılmıştır. Altıncı sınıflarda 28 öğrencinin tercih ettiği Bilim Uygulamaları en çok seçilen dördüncü ders olmasına rağmen, 106 öğrenci tarafından alındığından, bu sınıfta en çok alınan ders olmuştur.

2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Dokuzuncu Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular

Amasya Merkez Dokuzuncu Ortaokulda 2014-2015 öğretim yılında, beşinci ve altıncı sınıflarda 31'er, yedinci sınıfta 18 öğrenci bulunmaktadır. Toplam öğrenci sayısı

80'dir. Dokuzuncu Ortaokulda seçmeli dersleri seçen ve açılan dersleri alan öğrenci sayıları Tablo 20'de sunulmuştur.

Tablo 20. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Dokuzuncu Ortaokulda Seçmeli Dersleri Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları

Seçmeli Dersler	Seçen Öğrenci Sayısı				Alan Öğrenci Sayısı			
	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam
Kur'an-ı Kerim	29	29	0	58	31	31	0	62
Hız. Muhammed'in Hayatı	1	0	16	17	0	0	18	18
Temel Dini Bilgiler	1	0	0	1	-	-	-	-
İngilizce	18	23	17	58	31	31	18	80
Bilim Uygulamaları	0	2	0	2	-	-	-	-
Matematik Uygulamaları	18	24	17	59	31	31	18	80
Görsel Sanatlar	11	8	1	20	-	-	-	-
Müzik	10	7	1	18	-	-	-	-
Spor ve Fiziki Etkinlikler	1	0	2	3	-	-	-	-
Zekâ Oyunları	1	0	0	1	-	-	-	-
Toplam Öğrenci Sayısı	31	31	18	80	31	31	18	80

Açıklama: Toplam öğrenci sayısı, ilgili sütun toplamı değil, o sınıfta kayıtlı öğrenci sayısıdır.

Dokuzuncu Ortaokulda öğrencilerin tercih ettiği ders sayısı 10'dur. Bu derslerden altısı 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilmiştir. Öğrencilerin çoğunluğu tarafından ilk üç sırada tercih edilen dersler, Matematik Uygulamaları (59), Kur'an-ı Kerim ve İngilizcedir (58'er). On ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen diğer dersler sırasıyla Görsel Sanatlar (20), Müzik (18) ve Hız. Muhammed'in Hayatıdır (17). Temel Dini Bilgiler ve Zekâ Oyunları birer, Bilim Uygulamaları iki ve Spor ve Fiziki Etkinlikler dersleri üç öğrenci tarafından tercih edilmiştir. Okuma Becerileri, Yazarlık ve Yazma Becerileri, Yaşayan Diller ve Lehçeler, İletişim ve Sunum Becerileri, Çevre ve Bilim, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Drama, Halk Kültürü, Medya Okuryazarlığı, Hukuk ve Adalet ve Düşünme Eğitimi dersleri hiçbir öğrencinin tercih listesinde yer almamıştır.

Dokuzuncu Ortaokulda açılan ders sayısı dördür. Görsel Sanatlar ve Müzik, 10'dan fazla öğrenci tarafından tercih edildiği halde açılmamıştır. Açılmayan diğer dersler, 10 öğrenciden daha az öğrenci tarafından tercih edilen derslerdir. Açılan dersleri alan öğrenci sayısına göre sıralama şu şekilde oluşmaktadır: İngilizce ve Matematik Uygulamaları (80'er), Kur'an-ı Kerim (62) ve Hız. Muhammed'in Hayatı (18). Okuldaki bütün öğrenciler İngilizce ve Matematik Uygulamaları derslerini almaktadır.

Dokuzuncu Ortaokulun mevcudu az olduğu için seçmeli derslerde çeşitlilik sağlanamamıştır. Beş, altı ve yedinci sınıfların toplam mevcudu 80'dir. Okulda her sınıfta üçer ders açılmış ve öğrencilerin tamamına bu dersler verilmiştir. Beşinci ve altıncı sınıf öğrencileri, Kur'an-ı Kerim, İngilizce ve Matematik derslerini almaktadırlar. Yedinci sınıf öğrencileri de Hz. Muhammed'in Hayatı, İngilizce ve Matematik derslerini almaktadırlar. Bu okulda seçmeli derslerin "paket" halinde sunulduğu ve öğrencilerin tercihlerinin de okul yönetimi tarafından yönlendirildiği iddia edilebilir.

2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Onuncu Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular

Amasya Merkez Onuncu Ortaokulda 2014-2015 öğretim yılında 485 öğrenci seçmeli ders tercihi yapmıştır. Bu öğrencilerden 173'ü beşinci, 154'ü altıncı ve 158'i yedinci sınıftadır. Onuncu Ortaokulda seçmeli dersleri seçen ve açılan dersleri alan öğrenci sayıları Tablo 21'de sunulmuştur.

Tablo 21. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez Onuncu Ortaokulda Seçmeli Dersleri Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları

Seçmeli Dersler	Seçen Öğrenci Sayısı				Alan Öğrenci Sayısı			
	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam
Kur'an-ı Kerim	46	49	41	136	49	49	43	141
Hız. Muhammed'in Hayatı	10	8	17	35	10	6	15	31
Temel Dini Bilgiler	14	8	21	43	13	15	21	49
Okuma Becerileri	15	6	-	21	14	4	-	18
Yazarlık ve Yazma Becerileri	8	3	9	20	6	2	6	14
İletişim ve Sunum Becerileri	-	-	13	13	-	-	16	16
İngilizce	95	71	75	241	101	95	86	282
Almanca	0	2	2	4	-	-	-	-
Arapça	1	0	1	2	-	-	-	-
Fransızca	0	1	0	1	-	-	-	-
Bilim Uygulamaları	35	29	27	91	27	30	32	89
Matematik Uygulamaları	101	79	95	275	101	98	104	303
Bilişim Tekno. ve Yazılım	-	-	1	1	-	-	-	-
Görsel Sanatlar	8	4	6	18	9	7	6	22
Müzik	3	13	6	22	8	10	4	22
Spor ve Fiziki Etkinlikler	43	92	111	246	52	108	121	281
Drama	17	19	-	36	16	20	-	36
Zekâ Oyunları	27	23	26	76	21	27	25	73
Halk Kültürü	-	0	1	1	-	-	-	-
Hukuk ve Adalet	-	0	2	2	-	-	-	-
Düşünme Eğitimi	-	-	2	2	-	-	-	-
Toplam Öğrenci Sayısı	173	154	158	485	173	154	158	485

Açıklama: Toplam öğrenci sayısı, ilgili sütun toplamı değil, o sınıfta kayıtlı öğrenci sayısıdır.

Onuncu Ortaokulda 21 seçmeli ders öğrenciler tarafından tercih edilmiştir. Dersleri tercih eden öğrenci sayısı bir ile 246 arasında değişmektedir. On ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen seçmeli ders sayısı 14'tür. Öğrenciler tarafından en çok tercih edilen üç ders sırasıyla Matematik Uygulamaları (275), Spor ve Fiziki Etkinlikler (246) ve İngilizcedir (241). Tercih yapan 485 öğrencinin yarıya yakını ya da fazlası bu üç dersi seçmiştir. On ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen diğer dersler sırasıyla Kur'an-ı Kerim (136), Bilim Uygulamaları (91), Zekâ Oyunları (76), Temel Dini Bilgiler (43), Drama (36), Hz. Muhammed'in Hayatı (35), Müzik (22), Okuma Becerileri (21), Yazarlık ve Yazma Becerileri (20), Görsel Sanatlar (18) ve İletişim ve Sunum Becerileri (13) dersleridir. Fransızca, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım ve Halk Kültürü (1'er), Arapça, Hukuk ve Adalet ve Düşünme Eğitimi (2'şer) Almanca (4), 10 ya da daha az öğrenci tarafından tercih edilen derslerdir. Öğrenci sayısının fazla olmasına karşın Yaşayan Diller ve Lehçeler, Çevre ve Bilim ve Medya Okuryazarlığı dersleri hiçbir öğrenci tarafından tercih edilmemiştir.

Onuncu Ortaokulda tercih edilen 21 dersten 14'ü açılmıştır. Açılmayan derslerin tamamı 10'dan daha az öğrenci tarafından tercih edilen derslerdir. Diğer bir deyişle 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen tüm dersler açılmıştır. Dersi alan öğrenci sayısına göre ilk üç sırada Matematik Uygulamaları (303), İngilizce (282) ve Spor ve Fiziki Etkinlikler (281) yer almaktadır. Bu sıralamanın öğrencilerin seçimleri ile uyumlu olduğu söylenebilir. Açılan diğer dersler ise sırasıyla Kur'an-ı Kerim (141), Bilim Uygulamaları (89), Zekâ Oyunları (73), Temel Dini Bilgiler (49), Drama (36), Hz. Muhammed'in Hayatı (31), Müzik ve Görsel Sanatlar (22'şer), Okuma Becerileri (18), İletişim ve Sunum Becerileri (16) ve Yazarlık ve Yazma Becerileridir (14). Bu sıralamanın da üç ders (Görsel Sanatlar, İletişim ve Sunum Becerileri, Yazarlık ve Yazma Becerileri) dışında öğrenci tercihleri ile uyumlu olduğu söylenebilir. Açılan derslerden ikisini (Müzik ve Drama) alan öğrenci sayısı tercih eden öğrenci sayısı ile aynıdır. Yedi derste dersi alan öğrenci sayısı tercih eden öğrenci sayısından fazla iken beş derste durum tam tersidir. Ancak tercih eden öğrenci sayıları ile dersi alan öğrenci sayıları arasındaki farklar çok büyük değildir. Onuncu Ortaokulda açılan derslerin genel olarak öğrenci tercihleri ile uyumlu olduğu söylenebilir.

Onuncu Ortaokulda beşinci sınıfta öğrenciler tarafından en çok seçilen dersler Matematik Uygulamaları (101), İngilizce (95) ve Kur'an-ı Kerimdir (46). Bu düzeyde

en çok alınan dersler ise Matematik Uygulamaları (101), İngilizce (101) ve Spor ve Fiziki Etkinliklerdir (52). Altıncı ve yedinci sınıfta ise öğrenciler tarafından en çok seçilen ve alınan dersler aynıdır. Bu dersler sırasıyla, Spor ve Fiziki Etkinlikler, Matematik Uygulamaları ve İngilizcedir.

Tablo 21 incelendiğinde Onuncu Ortaokulda diğer okullardan farklı olarak, öğrencilerin tercih ettiği derslerin neredeyse tamamının açıldığı görülmektedir. Çünkü bu okulda az sayıda öğrenci tarafından seçilen bazı seçmeli derslerin açılabilmesi için beşinci, altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin dersleri bir arada almaları sağlanmıştır. Örneğin Görsel Sanatlar seçmeli dersinde beşinci sınıftan dokuz, altıncı sınıftan yedi ve yedinci sınıftan altı öğrenci bulunmaktadır. Müzik dersinde beşinci sınıftan sekiz, altıncı sınıftan on ve yedinci sınıftan dört öğrenci bulunmaktadır. Aynı şekilde, Yazarlık ve Yazma Becerileri dersini altı beşinci sınıf, iki altıncı sınıf ve altı yedinci sınıf öğrencisi bir arada almaktadır. Hz. Muhammed'in Hayatı ve Okuma Becerileri derslerini ise beşinci ve altıncı sınıf öğrencileri birlikte almaktadırlar. Hz. Muhammed'in Hayatı dersini beşinci sınıftan on ve altıncı sınıftan altı öğrenci; Okuma Becerileri dersini beşinci sınıftan on dört ve altıncı sınıftan dört öğrenci almaktadır. Böylece farklı sınıflardaki öğrenciler birleştirilerek az sayıda öğrenci tarafından seçilen derslerin de açılması sağlanmıştır. Bu okulda bir seçmeli dersin açılması için sadece aynı sınıf düzeyindeki belli sayıda öğrenci tarafından seçilmesi gibi bir şart koşulmamıştır. Üç sınıf düzeyinden (beş, altı ve yedi) toplam en az on öğrenci tarafından seçilen tüm dersler açılmıştır. Böylece, diğer okullara kıyasla, çok daha fazla sayıda öğrenci seçtiği dersleri alabilmektedir. Bu durum, öğrencilerin istedikleri dersleri alabilmesinde, okul yönetiminin tutumunun ne kadar etkili olduğunun bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez On Birinci Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular

Amasya Merkez On Birinci Ortaokulda 2014-2015 öğretim yılında, beşinci sınıfta 141, altıncı sınıfta 140, yedinci sınıfta 165 öğrenci bulunmaktadır. Seçmeli ders tercihi yapan toplam öğrenci sayısı 445'tir. On Birinci Ortaokuldaki seçmeli dersleri seçen ve açılan dersleri alan öğrenci sayıları Tablo 22'de sunulmuştur.

Tablo 22. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez On Birinci Ortaokulda Seçmeli Dersleri Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları

Seçmeli Dersler	Seçen Öğrenci Sayısı				Alan Öğrenci Sayısı			
	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam
Kur'an-ı Kerim	37	47	10	94	48	41	29	118
Hız. Muhammed'in Hayatı	9	15	22	46	0	24	21	45
Temel Dini Bilgiler	4	3	3	10	-	-	-	-
Okuma Becerileri	9	17	-	26	43	0	-	43
Yazarlık ve Yazma Becerileri	0	5	2	7	-	-	-	-
Yaş. Dil. ve Leh. (Kürtçe- Kur.)	0	0	1	1	-	-	-	-
İletişim ve Sunum Becerileri	-	-	1	1	-	-	-	-
İngilizce	60	41	59	160	96	63	86	245
Almanca	2	0	5	7	-	-	-	-
Fransızca	0	2	11	13	-	-	-	-
Bilim Uygulamaları	11	16	11	38	74	68	77	219
Matematik Uygulamaları	61	62	66	189	56	81	110	247
Bilişim Tekno. ve Yazılım	-	-	1	1	-	-	-	-
Görsel Sanatlar	6	4	10	20	-	-	-	-
Müzik	1	3	3	7	-	-	-	-
Spor ve Fiziki Etkinlikler	29	46	63	138	46	48	55	149
Drama	5	6	-	11	0	49	-	49
Zekâ Oyunları	10	9	10	29	48	45	82	175
Halk Kültürü	-	0	3	3	-	-	-	-
Hukuk ve Adalet	-	2	6	8	-	-	-	-
Düşünme Eğitimi	-	-	2	2	-	-	-	-
Toplam Öğrenci Sayısı	141	140	164	445	141	140	165	445

Açıklama: Toplam öğrenci sayısı, ilgili sütun toplamı değil, o sınıfta kayıtlı öğrenci sayısıdır.

On Birinci Ortaokulda öğrenciler tarafından tercih edilen ders sayısı 21'dir. Bu dersleri tercih eden öğrenci sayısı 1 ile 189 arasında değişmektedir. On ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen ders sayısı 12'dir. Öğrencilerin çoğunluğu tarafından ilk üç sırada tercih edilen dersler, Matematik Uygulamaları (189), İngilizce (160) ve Spor ve Fiziki Etkinlikler (138) dersleridir. On ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen diğer dersler sırasıyla Kur'an-ı Kerim (94), Hz. Muhammed'in Hayatı (46), Bilim Uygulamaları (38), Zekâ Oyunları (29), Okuma Becerileri (26), Görsel Sanatlar (20), Fransızca (13), Drama (11) ve Temel Dini Bilgilerdir (10). Ondandan daha az öğrenci tarafından tercih edilen dersler ise şunlardır: Yaşayan Diller ve Lehçeler (Kürtçe-Kurmançî), İletişim ve Sunum Becerileri ve Bilişim Teknolojileri ve Yazılım (1'er), Düşünme Eğitimi (2), Halk Kültürü (3), Yazarlık ve Yazma Becerileri, Almanca ve Müzik (7'şer), Hukuk ve Adalet (8). Çevre ve Bilim ve Medya Okuryazarlığı dersleri hiçbir öğrenci tarafından tercih edilmemiştir.

On Birinci Ortaokulda tercih edilen 21 dersten dokuzu açılmıştır. Açılmayan 11 dersten dokuzu, 10'dan daha az öğrenci tarafından tercih edilen derslerdir. Temel Dini Bilgiler 10, Fransızca 13 öğrenci tarafından tercih edildiği halde açılmamıştır. Açılan

dersleri alan öğrenci sayısına göre ilk üç sırada yer alan dersler, Matematik Uygulamaları (247), İngilizce (245) ve Bilim Uygulamaları (219) dersleridir. Bu sıralama öğrencilerin tercihleri ile uyumlu değildir. Öğrenci tercihlerinde Spor ve Fiziki Etkinlikler dersi üçüncü sırada iken bunun yerini Bilim Uygulamaları dersi almıştır. Açılan diğer dersler öğrenci sayısına göre sırasıyla Zekâ Oyunları (175), Spor ve Fiziki Etkinlikler (149), Kur'an-ı Kerim (118), Drama (49), Hz. Muhammed'in Hayatı (45) ve Okuma Becerileridir (43). Açılan derslerin sekizinde, dersi alan öğrenci sayısı, tercih eden öğrenci sayısından fazladır. En belirgin artış Bilim Uygulamaları ve Zekâ Oyunları derslerinde olmuştur. Hz. Muhammed'in Hayatı dersinde ise alan öğrenci sayısı, tercih eden öğrenci sayısından bir eksiktir. Genel olarak bu okulda öğrenci tercihlerinin kısmen karşılandığı söylenebilir.

On Birinci Ortaokulda beşinci sınıfta en çok seçilen dersler Matematik Uygulamaları (61), İngilizce (60) ve Kur'an-ı Kerim'dir (39). Bu öğrenciler tarafından en çok alınan dersler ise İngilizce (96), Bilim Uygulamaları (74) ve Matematik Uygulamalarıdır (56). Dersleri seçen ve alan öğrenci sayıları arasındaki farklar dikkat çekicidir. Dokuz öğrenci tarafından seçilen Okuma Becerileri 43, 10 öğrenci tarafından seçilen Zekâ Oyunları 48 ve 11 öğrenci tarafından seçilen Bilim Uygulamaları 74 öğrenci tarafından alınmaktadır. Okulda altıncı sınıfta en çok seçilen dersler Matematik uygulamaları (62), Kur'an-ı Kerim (47) ve Spor ve Fiziki Etkinliklerdir (46). Bu öğrenciler tarafından en çok alınan dersler ise Matematik Uygulamaları (81), Bilim Uygulamaları (68) ve İngilizcedir (63). Altıncı sınıflarda, 17 öğrenci tarafından seçilen Okuma Becerileri dersi açılmamıştır. Ancak 16 öğrencinin seçtiği Bilim Uygulamaları 68, dokuz öğrencinin seçtiği Zekâ Oyunları 45 ve altı öğrencinin seçtiği Drama 49 öğrenci tarafından alınmaktadır. Yedinci sınıfta en çok seçilen dersler Matematik Uygulamaları (66), Spor ve Fiziki Etkinlikler (63) ve İngilizcedir (59). Bu öğrenciler tarafından en çok alınan dersler ise Matematik Uygulamaları (110), İngilizce (86) ve Zekâ Oyunlarıdır (82). Bu sınıfta da dersleri seçen ve alan öğrenci sayıları arasında dikkate değer farklar bulunmaktadır. On öğrenci tarafından seçilen Görsel Sanatlar ve 11 öğrenci tarafından seçilen Fransızca dersleri açılmamıştır. Öte yandan, 10 öğrencinin seçtiği Kur'an-ı Kerim 29, 11 öğrencinin seçtiği Bilim Uygulamaları 77 ve 10 öğrencinin seçtiği Zekâ Oyunları 82 öğrenci tarafından alınmaktadır.

2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez On İkinci Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular

Amasya Merkez On İkinci Ortaokulda 2014-2015 öğretim yılında toplam 62 öğrenci seçmeli ders tercihi yapmıştır. Beşinci sınıfta 21, altıncı sınıfta 24, yedinci sınıfta 17 öğrenci bulunmaktadır. On İkinci Ortaokulda seçmeli dersleri seçen ve açılan dersleri alan öğrenci sayıları Tablo 23'te sunulmuştur.

Tablo 23. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez On İkinci Ortaokulda Seçmeli Dersleri Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları

Seçmeli Dersler	Seçen Öğrenci Sayısı				Alan Öğrenci Sayısı			
	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam
Kur'an-ı Kerim	15	14	13	42	21	13	17	51
Hz. Muhammed'in Hayatı	2	0	0	2	-	-	-	-
Temel Dini Bilgiler	1	0	0	1	-	-	-	-
Okuma Becerileri	2	1	-	3	-	-	-	-
Yazarlık ve Yazma Becerileri	1	0	0	1	-	-	-	-
İngilizce	14	0	3	17	21	0	0	21
Bilim Uygulamaları	3	1	1	5	-	-	-	-
Matematik Uygulamaları	20	24	13	57	21	24	17	62
Görsel Sanatlar	1	10	2	13	0	11	0	11
Müzik	1	0	1	2	-	-	-	-
Spor ve Fiziki Etkinlikler	1	21	15	37	0	24	17	41
Zekâ Oyunları	0	1	0	1	-	-	-	-
Toplam Öğrenci Sayısı	21	24	17	62	21	24	17	62

Açıklama: Toplam öğrenci sayısı, ilgili sütun toplamı değil, o sınıfta kayıtlı öğrenci sayısıdır.

On İkinci Ortaokulda öğrencilerin tercih ettiği ders sayısı 12'dir. Bu dersleri tercih eden öğrenci sayıları bir ile 57 arasında değişmektedir. Beş ders, 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilmiştir. Öğrencilerin çoğunlukla tercih ettikleri ilk üç ders, Matematik Uygulamaları (57), Kur'an-ı Kerim (42) ve Spor ve Fiziki Etkinliklerdir (37). On ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen diğer dersler İngilizce (17) ve Görsel Sanatlardır (13). Dersin açılabilme sınırı olan 10'dan daha az öğrenci tarafından tercih edilen dersler Temel Dini Bilgiler, Yazarlık ve Yazma Becerileri ve Zekâ Oyunları (1'er), Hz. Muhammed'in Hayatı ve Müzik (2'şer), Okuma Becerileri (3) ve Bilim Uygulamalarıdır (5). Okuldaki öğrencilerden hiçbiri Yaşayan Diller ve Lehçeler, İletişim ve Sunum Becerileri, Çevre ve Bilim, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Drama, Halk Kültürü, Medya Okuryazarlığı, Hukuk ve Adalet ve Düşünme Eğitimi derslerini tercih etmemiştir.

On İkinci Ortaokulda açılan ders sayısı beştir. Açılmayan derslerin tamamı 10'dan daha az öğrenci tarafından tercih edilen derslerdir. Açılan dersleri alan öğrenci

sayısı sırasıyla Matematik Uygulamaları (62), Kur'an-ı Kerim (51), Spor ve Fiziki Etkinlikler (41), İngilizce (21) ve Görsel Sanatlardır (11). Açılan dersler ve dersi alan öğrenci sayılarının, genel olarak öğrenci tercihleri ile uyumlu olduğu söylenebilir. Görsel Sanatlar dışındaki derslerde dersi alan öğrenci sayısı tercih eden öğrenci sayısından fazladır. Bu okulda da diğer bazı okullarda gözlendiği gibi Matematik Uygulamaları dersi tüm öğrenciler tarafından alınmaktadır.

On İkinci Ortaokulun mevcudu az olduğu için seçmeli derslerde çeşitlilik sağlanamamıştır. Beş, altı ve yedinci sınıfların toplam mevcudu 62'dir. Okulda beş ve yedinci sınıfta üçer ders ve altıncı sınıfta dört ders açılmıştır. Beşinci sınıftaki tüm öğrenciler Kur'an-ı Kerim, İngilizce ve Matematik Uygulamaları derslerini almaktadırlar. Altıncı sınıf öğrencilerinin tamamı Matematik Uygulamaları ile Spor ve Fiziki Etkinlikler derslerini almaktadırlar. Yalnızca öğrencilerin aldığı üçüncü seçmeli derste bir farklılaşma vardır. Öğrencilerin 13'ü Kur'an-ı Kerim dersi alırken, 11'i Görsel Sanatlar dersini almaktadır. Yedinci sınıf öğrencilerinin tamamı da Kur'an-ı Kerim, Matematik Uygulamaları ve Spor ve Fiziki Etkinlikler derslerini almaktadırlar. Bu okulda da "paket program" uygulaması yapıldığı söylenebilir.

2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez On Üçüncü Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Bulgular

Amasya Merkez On Üçüncü Ortaokulda 2014-2015 öğretim yılında, beşinci sınıfta 141, altıncı sınıfta 145, yedinci sınıfta 131 öğrenci bulunmaktadır. Toplam öğrenci sayısı 417'dir. On Üçüncü Ortaokulda seçmeli dersleri seçen ve açılan dersleri alan öğrenci sayıları Tablo 24'te sunulmuştur. On Üçüncü Ortaokulda sayıları bir ile 245 arasında değişen öğrenciler tarafından 16 ders tercih edilmiştir. Bu derslerden sekiz tanesini tercih eden öğrenci sayısı 10'dan fazladır. Öğrencilerin çoğunlukla tercih ettikleri ilk üç ders, Matematik Uygulamaları (245), İngilizce (193) ve Bilim Uygulamalarıdır (141). On ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen diğer dersler sırasıyla Spor ve Fiziki Etkinlikler (94), Kur'an-ı Kerim (52), Temel Dini Bilgiler (49), Okuma Becerileri (13) ve Zekâ Oyunlarıdır (11). Arapça, Fransızca ve Müzik (1'er), Almanca ve Drama (2'şer), Yazarlık ve Yazma Becerileri ve Görsel Sanatlar (5'er) ve Hz. Muhammed'in Hayatı (7) dersin açılma sınırı olan 10'dan daha az öğrenci tarafından tercih edilen derslerdir. Yaşayan Diller ve Lehçeler, İletişim ve Sunum Becerileri, Çevre ve Bilim, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Halk Kültürü,

Medya Okuryazarlığı, Hukuk ve Adalet ve Düşünme Eğitimi dersleri ise hiçbir öğrenci tarafından tercih edilmemiştir.

Tablo 24. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez On Üçüncü Ortaokulda Seçmeli Dersleri Tercih Eden ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları

Seçmeli Dersler	Seçen Öğrenci Sayısı				Alan Öğrenci Sayısı			
	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam
Kur'an-ı Kerim	15	27	10	52	113	28	0	141
Hız. Muhammed'in Hayatı	4	2	1	7	0	29	32	61
Temel Dini Bilgiler	5	20	24	49	-	-	-	-
Okuma Becerileri	5	8	-	13	114	30	-	144
Yazarlık ve Yazma Becerileri	2	2	1	5	-	-	-	-
İngilizce	19	99	75	193	141	145	99	385
Almanca	2	0	0	2	-	-	-	-
Arapça	0	0	1	1	-	-	-	-
Fransızca	0	1	0	1	-	-	-	-
Bilim Uygulamaları	2	62	77	141	0	58	66	124
Matematik Uygulamaları	25	109	111	245	0	116	99	215
Görsel Sanatlar	4	1	0	5	27	0	33	60
Müzik	1	0	0	1	28	0	32	60
Spor ve Fiziki Etkinlikler	19	37	38	94	0	29	32	61
Drama	1	1	-	2	-	-	-	-
Zekâ Oyunları	6	4	1	11	-	-	-	-
Toplam Öğrenci Sayısı	141	145	131	417	141	145	131	417

Açıklama: Toplam öğrenci sayısı, ilgili sütun toplamı değil, o sınıfta kayıtlı öğrenci sayısıdır.

On Üçüncü Ortaokulda açılan ders sayısı dokuzdur. Açılan derslerden altı tanesi 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen dersler iken üçü değildir. Öğrenci sayısına göre ilk üç sırada yer alan dersler, İngilizce (385), Matematik Uygulamaları (215) ve Kur'an-ı Kerimdir (141). Bu sıralama, öğrenci tercihlerinden farklıdır. Öğrenci tercihlerinde Matematik Uygulamaları birinci, İngilizce ikinci sırada iken dersi alan öğrenci sayısında bu iki ders yer değiştirmiş; öğrenci tercihlerinde üçüncü sırada olan Bilim Uygulamaları dersinin yerini ise Okuma Becerileri almıştır. Açılan diğer dersler ise sırasıyla şunlardır: Kur'an-ı Kerim (141), Bilim Uygulamaları (124), Spor ve Fiziki Etkinlikler (61), Görsel Sanatlar ve Müzik (60'ar).

Tablo 24 incelendiğinde dersleri seçen ve alan öğrenci sayıları arasında kayda değer farklar bulunduğu görülmektedir. On Üçüncü Ortaokulda haftalık ders programını daha rahat hazırlayabilmek adına, aynı sınıfta öğrenim gören öğrencilere aynı seçmeli derslerin verildiği okul idaresi tarafından belirtilmiştir. Bu farklılaşmaya bu durumun neden olduğu söylenebilir. Buna göre 5/A sınıfı (31 öğrenci), 5/C sınıfı (30 öğrenci) ve 5/D sınıfı (25 öğrenci) Kur'an-ı Kerim, Okuma Becerileri, İngilizce; 5/B sınıfı (27 öğrenci) Kur'an-ı Kerim, İngilizce, Görsel Sanatlar ve 5/E sınıfı (28 öğrenci) Müzik,

Okuma Becerileri ve İngilizce derslerini almaktadırlar. Beş grubun hepsinde İngilizce, dördünde de Kur'an-ı Kerim ve Okuma Becerileri dersleri yer almaktadır. Böylece beşinci sınıfta en çok alınan dersler İngilizce (141), Okuma Becerileri (114) ve Kur'an-ı Kerim (113) olmuştur. Bu sınıfta 25 öğrencinin seçtiği Matematik Uygulamaları ve 19 öğrencinin seçtiği Spor ve Fiziki Etkinlikler dersleri açılmamıştır.

Altıncı sınıflarda beş şube bulunmaktadır. 6/A sınıfı (30 öğrenci) Matematik Uygulamaları, Okuma Becerileri ve İngilizce; 6/B sınıfı (29 öğrenci) Hz. Muhammed'in Hayatı, Spor ve Fiziki Etkinlikler ve İngilizce; 6/C sınıfı (28 öğrenci) Kur'an-ı Kerim, Matematik Uygulamaları ve İngilizce; 6/D (30 öğrenci) ve 6/E (28 öğrenci) sınıfları ise Bilim Uygulamaları, Matematik Uygulamaları ve İngilizce derslerini almaktadırlar. Altıncı sınıflarda da beş grubun tamamında İngilizce, dördünde Matematik Uygulamaları ve ikisinde Bilim Uygulamaları yer almaktadır. Böylece altıncı sınıfta en çok alınan dersler İngilizce (145), Matematik Uygulamaları (116) ve Bilim Uygulamaları (58) olmuştur. Bu düzeyde 20 öğrencinin seçtiği Temel Dini Bilgiler dersi açılmazken, iki öğrencinin seçtiği Hz. Muhammed'in Hayatı dersinin 29 ve sekiz öğrencinin seçtiği Okuma Becerileri dersinin 30 öğrenci tarafından alındığı görülmektedir.

Okulda yedinci sınıfta dört şube bulunmaktadır. 7/A (34 öğrenci) ve 7/D (32 öğrenci) sınıfları Matematik Uygulamaları, Bilim Uygulamaları ve İngilizce; 7/B sınıfı (33 öğrenci) Görsel Sanatlar, Matematik Uygulamaları ve İngilizce; 7/C sınıfı (32 öğrenci) Hz. Muhammed'in Hayatı, Spor ve Fiziki Etkinlikler ve Müzik derslerini almaktadırlar. Yedinci sınıflarda dört grubun üçünde İngilizce ile Matematik Uygulamaları ve ikisinde Bilim Uygulamaları dersleri yer almaktadır. Böylece yedinci sınıfta en çok alınan dersler İngilizce ve Matematik Uygulamaları (99'ar) ve Bilim Uygulamaları (66) olmuştur. Bu düzeyde bir öğrencinin seçtiği Hz. Muhammed'in Hayatı 32; öğrenciler tarafından seçilmeyen Görsel Sanatlar 33 ve Müzik 32 öğrenci tarafından alınmaktadır. Yirmi dört öğrencinin seçtiği Temel Dini Bilgiler dersi ise altıncı sınıflarda olduğu gibi bu sınıfta da açılmamıştır.

2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkez İlçede İncelenen On Üç Ortaokulda Seçilen ve Açılan Derslere İlişkin Özet Bulgular

Tablo 25’te 2014-2015 öğretim yılında Amasya Merkez ilçesinde seçmeli ders verilerine ulaşılabilen 13 ortaokula ilişkin seçmeli dersleri tercih eden ve açılan dersleri alan öğrenci sayıları toplu halde görülmektedir.

Tablo 25. 2014-2015 Öğretim Yılında Amasya Merkezdeki On Üç Ortaokul Öğrencilerinin Tercih Ettikleri Dersler ve Açılan Dersleri Alan Öğrenci Sayıları

Seçmeli Dersler	Seçen Öğrenci Sayısı				Alan Öğrenci Sayısı			
	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	Toplam
Kur'an-ı Kerim	280	351	218	849	483	371	279	1133
Hız. Muhammed'in Hayatı	66	74	98	238	41	101	115	257
Temel Dini Bilgiler	60	39	63	162	25	15	21	61
Okuma Becerileri	61	84	0	145	235	129	0	364
Yazarlık ve Yazma Becerileri	20	28	36	84	35	13	6	54
Yaşayan Diller ve Lehçeler	1	0	1	2	0	0	0	0
İletişim ve Sunum Becerileri	0	0	15	15	0	0	37	37
Yabancı Dil (İngilizce)	433	555	593	1581	692	714	688	2094
Yabancı Dil (Almanca)	4	3	7	14	0	0	0	0
Yabancı Dil (Arapça)	1	3	3	7	0	0	0	0
Yabancı Dil (Fransızca)	2	4	12	18	0	0	0	0
Bilim Uygulamaları	156	340	336	832	302	498	470	1270
Matematik Uygulamaları	489	682	717	1888	666	801	779	2246
Çevre Eğitimi	0	0	1	1	0	0	0	0
Bilişim Tekn. ve Yazılım	0	0	4	4	0	0	11	11
Görsel Sanatlar	46	98	87	231	73	59	104	236
Müzik	23	117	75	215	53	35	82	170
Spor ve Fiziki Etkinlikler	209	485	566	1260	300	549	618	1467
Drama	33	45	0	78	33	85	0	118
Zekâ Oyunları	110	114	119	343	118	152	190	460
Halk Kültürü	0	1	7	8	0	0	0	0
Medya Okuryazarlığı	0	0	3	3	0	0	0	0
Hukuk ve Adalet	0	9	13	22	0	7	10	17
Düşünme Eğitimi	0	0	4	4	0	0	0	0

Bu tablodan yola çıkılarak aşağıdaki tespitler yapılabilmektedir:

1. Seçmeli derslerin tamamı (21 ders) sayıları bir ile 1.888 arasında değişen öğrenciler tarafından tercih edilmiştir (Yabancı Dil tek bir ders olarak sayılmıştır).
2. Öğrencilerin tercihlerine göre en fazla öğrencinin tercih ettiği ilk üç ders, Matematik Uygulamaları (1.888), İngilizce (1.581) ve Spor ve Fiziki Etkinlikler (1260) dersleridir.
3. Yirmi bir dersten 16'sı açılmış beşi açılmamıştır.
4. Açılmayan dersler, Yaşayan Diller ve Lehçeler, Çevre Eğitimi, Halk Kültürü, Medya Okuryazarlığı ve Düşünme Eğitimi dersleridir.

5. Dersi alan öğrenci sayısına göre en fazla öğrencinin aldığı ilk üç ders, Matematik Uygulamaları (2.246), İngilizce (2.094) ve Spor ve Fiziki Etkinlikler (1.467) dersleridir. Bu sıralama, öğrenci tercihleri ile uyumludur.

6. Dersi alan öğrenci sayısının, tercih eden öğrenci sayısından fazla olduğu dersler, Kur'an-ı Kerim (1.133/849), Hz. Muhammed'in Hayatı (257/238), Okuma Becerileri (364/145), İletişim ve Sunum Becerileri (37/15), İngilizce (2.094/1.581), Bilim Uygulamaları (1.270/832), Matematik Uygulamaları (2.246/1.888), Bilişim Teknolojileri ve Yazılım (11/4), Görsel Sanatlar (236/231), Müzik (121/58), Spor ve Fiziki Etkinlikler (1.467/1.260), Drama (118/78) ve Zekâ Oyunları (460/343) dersleridir.

7. Dersi alan öğrenci sayısının, tercih eden öğrenci sayısından az olduğu dersler, Temel Dini Bilgiler (61/162), Yazarlık ve Yazma Becerileri (54/84), Müzik (170/215) ve Hukuk ve Adalet (17/22) dersleridir.

Tablo 26'da Amasya Merkez ilçesindeki 13 ortaokulun seçmeli ders belgelerinin incelenmesi sonucunda araştırmanın birinci alt amacına dönük olarak ulaşılan bulgular özetlenmiştir. Belgeleri incelenen ortaokulların beş, altı ve yedinci sınıflarındaki öğrenci sayılarının toplamı 62 (On İkinci Ortaokul) ile 485 (Onuncu Ortaokul) arasında değişmektedir. Bu okullarda öğrenciler tarafından tercih edilen ders sayıları 10 (Dokuzuncu Ortaokul) ile 21 (On ve On Birinci Ortaokullar) arasında değişirken açılan ders sayıları dört (Dokuzuncu Ortaokul) ile 14 (Onuncu Ortaokul) arasında değişmektedir. Genel olarak okulun öğrenci sayısı arttıkça tercih edilen ve açılan ders sayılarının arttığı görülmektedir. Tercih edilen ve açılan ders sayısının artması, öğrenci tercihlerinin uygulamaya yansıma düzeyinin yükselmesi anlamına gelebilir. Bu çerçevede öğrenci sayısının fazla olduğu okullarda, öğrencilerin seçmeli dersler uygulamasında katılım haklarını daha etkili kullanabilecekleri söylenebilir. Ancak 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen ders sayıları ile açılan ders sayıları okulların toplam öğrenci sayıları ile ilişkilendirilerek incelendiğinde, düzenli bir eğilimin olmadığını da söylemek gerekmektedir. Bu durum, tercih-açılma ilişkisinde öğrenci sayısı dışında başka etkenlerin de devreye girdiğini gösterir. Öğrenci sayısı 150'nin üstünde olan 10 okuldan dokuzunda 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen ders sayısı, 10'dan az öğrenci tarafından tercih edilen ders sayısından fazlaya da ders sayısına eşittir. Öğrenci sayısı 100'ün altındaki üç okuldan ikisinde ise 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen ders sayısı, 10 ya da daha az öğrenci

tarafından tercih edilen ders sayısından daha azdır. Bunun anlamı, öğrenci sayısının yüksek olmasının, öğrencilerin tercih ettikleri derslerin açılma ihtimalini artırdığıdır.

Okullarda en fazla öğrenci tarafından tercih edilen ve alınan dersler incelendiğinde beş dersin ilk üç sırada tercih edildiği ancak dersi alan öğrenci sayısına göre altı dersin ilk üç sırada yer aldığı görülmektedir. Matematik Uygulamaları dersi her iki durumda da okulların tamamında ilk üç sırada yer alırken diğer derslerde farklı durumlar gözlenmektedir. Örneğin İngilizce, Kur'an-ı Kerim ve Spor ve Fiziki Etkinlikler dersini ilk üç sırada tercih eden öğrenci sayısının yüksek olduğu okul sayısı, dersi alan öğrenci sayısının ilk üç sırada olduğu okul sayısından fazladır. Bilim Uygulamaları dersinde ise durum tam tersidir. Bu ders tercihlerde sadece bir okulda sıralamaya girdiği halde alan öğrenci sayısında altı okulda ilk üç sırada yer almıştır. Okuma Becerileri dersi ise hiçbir okulda tercihlerde ilk üç sırada yer almadığı halde alan öğrenci sayısında bir okulda sıralamaya girmiştir.

Hiçbir öğrenci tarafından tercih edilmeyen ders sayıları iki (On Birinci Ortaokul) ile 11 (Dokuzuncu Ortaokul) arasında değişmektedir. Öğrenci sayıları 100'ün altında olan üç okuldan ikisinde (Dokuzuncu ve On İkinci Ortaokullar) hiçbir öğrenci tarafından tercih edilmeyen ders sayıları sırasıyla 11 ve dokuzdur. Buna karşın öğrenci sayısı 400'ün üzerinde olan üç okulun ikisinde (Onuncu ve On Birinci Ortaokullar) hiçbir öğrenci tarafından tercih edilmeyen ders sayıları sırasıyla üç ve ikidir. Buna göre öğrenci sayısı yüksek olan okullarda seçeneklerin arttığı, düşük olan okullarda ise azaldığı söylenebilir. Bu durum öğrenci sayısına bağlı olarak ilgi, istek ve yeteneklerin çeşitlenmesinden kaynaklanabileceği gibi, okulun altyapı ve öğretmen olanaklarından da kaynaklanabilir.

İncelenen 13 okulun dokuzunda 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edildiği halde açılmayan en az bir ders bulunmaktadır. Bu derslerden Görsel Sanatlar dört, Müzik ve Temel Dini Bilgiler üçer, Yazarlık ve Yazma Becerileri ve Zekâ Oyunları ikişer ve Hz. Muhammed'in Hayatı ve Fransızca birer okulda görülmektedir. Öte yandan 13 okulun dördünde 10'dan az öğrenci tarafından tercih edildiği ve ikisinde hiçbir öğrenci tarafından tercih edilmediği halde açılan en az bir ders vardır. Ondan az öğrenci tarafından tercih edildiği halde açılan dersler Okuma Becerileri, Hukuk ve Adalet, Yazarlık ve Yazma Becerileri, Hz. Muhammed'in Hayatı, Görsel Sanatlar ve

Müzik dersleridir. Hiçbir öğrenci tarafından tercih edilmediği halde açılan dersler ise İletişim ve Sunum Becerileri ile Bilişim Teknolojileri ve Yazılım dersleridir.

İncelenen 13 okulun 11'inde tercih eden öğrenci sayısının, dersi alan öğrenci sayısından fazla olduğu en az bir ders bulunmaktadır. Öte yandan okulların tamamında dersi alan öğrenci sayısının tercih eden öğrenci sayısından fazla olduğu en az üç ders vardır. Tercih eden ve alan öğrenci sayıları arasındaki tutarsızlık, bazı öğrencilerin istedikleri dersi alamadığı ya da istemediği bir dersi aldığı anlamına gelmektedir. Bu da seçmeli dersler uygulaması bağlamında öğrencilerin tamamının katılım haklarını etkili bir şekilde kullanamadıkları şeklinde yorumlanabilir.

Tercih eden ve alan öğrenci sayısının diğerinden fazla ya da az olduğu dersler çok çeşitlidir ve belli yönde bir eğilimin olduğuna kanıt sunmamaktadır. Örneğin tercih eden öğrenci sayısının alan öğrenci sayısından fazla olduğu ders sayısı 12'dir. Alan öğrenci sayısının tercih eden öğrenci sayısından fazla olduğu ders sayısı ise 14'tür. On bir ders ise her iki listede yer almaktadır. Ancak daha yakından incelendiğinde özellikle dersi alan öğrenci sayısının tercih eden öğrenci sayısından fazla olan bazı derslerin daha fazla okulda bulunduğu görülebilir. Örneğin 13 okulun 12'sinde Matematik Uygulamaları ve Kur'an-ı Kerim derslerini alan öğrenci sayısı, tercih eden öğrenci sayısından fazladır. Öğrencilerin hangi dersleri alacakları son aşamada okul yöneticileri tarafından belirlendiğinden okul yöneticilerinin bazı derslerin açılmasına ve daha fazla sayıda öğrenci tarafından alınmasına dönük kararlar verdikleri söylenebilir.

İncelenen 13 okulun yalnızca ikisinde (Birinci ve Onuncu Ortaokullar) açılan üç dersi (Hz. Muhammed'in Hayatı, Müzik ve Drama) alan öğrenci sayısının tercih eden öğrenci sayısına eşit olması, seçmeli dersler uygulamasının çocuğun katılım hakkı çerçevesinde sorunlar içerdiğinin diğer bir göstergesidir. Öğrenci tercihleri ile açılan dersler arasında uyumsuzluk olan sınıfların yer aldığı okul sayısının 11 olması da bu yorumu desteklemektedir.

Tablo 26. Amasya Merkez İlçesindeki Ortaokullarda 2014-2015 Öğretim Yılında Gerçekleşen Seçmeli Dersler Uygulamasının Özeti

Okulun Kodu	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Toplam öğrenci sayısı (Beş, altı ve yedinci sınıflar toplamı)	169	314	336	194	77	261	180	292	80	485	445	62	417
Tercih edilen ders sayısı	16	19	12	14	16	14	14	15	10	21	21	12	16
10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen ders sayısı	8	13	7	6	7	10	7	11	6	14	12	5	8
10'dan az öğrenci tarafından tercih edilen ders sayısı	8	6	5	8	9	4	7	4	4	7	9	7	8
Açılan ders sayısı	8	13	8	6	6	6	7	11	4	14	9	5	9
En fazla öğrenci tarafından tercih edilen ilk üç ders	MU İng KK	MU İng SFE	İng MU SFE	MU İng SFE	MU KK İng	MU İng SFE	MU İng SFE	MU İng İng	MU KK İng	MU SFE İng	MU İng SFE	MU KK SFE	MU İng BU
En fazla öğrenci tarafından alınan ilk üç ders	MU İng BU	MU İng SFE	İng MU SFE	MU İng BU	MU KK SFE	MU İng BU	SFE MU SFE	BU MU SFE	MU İng KK	MU İng SFE	MU İng BU	MU KK SFE	İng MU OB
Hiçbir öğrenci tarafından tercih edilmeyen dersler	YDL İSB ÇB BTY HK HA DE	YDL ÇB MO DE	YDL İSB ÇB M D HK MO HA DE	TDB YDL İSB ÇB BTY DE	HMH YDL İSB BTY DE	YDL İSB ÇB BTY HK MO DE	YDL İSB ÇB BTY HK MO DE	İSB ÇB BTY HK MO DE	OB YYB ÇB MO YDL HA DE	YDL ÇB MO	ÇB MO	İSB YDL BTY D HK MO HA DE	YDL İSB ÇB BTY HK MO HA DE
10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edildiği halde açılmayan dersler	YYB	YYB	-	-	GS	HMH GS M ZO	M	TDB	GS M	-	TDB Fra GS	-	TDB ZO
10'dan az öğrenci tarafından tercih edildiği halde açılan dersler	OB	HA	-	-	-	-	-	YYB	-	-	-	-	HMH GS M

Okulun Kodu	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Hiçbir öğrenci tarafından tercih edilmediği halde açılan dersler	-	-	İSB	-	-	-	BTY	-	-	-	-	-	-
Tercih eden öğrenci sayısı, dersi alan öğrenci sayısından fazla olan dersler	KK	TDB OB BU GS M	HMH ZO	-	YYB İng BU	SFE	İng	OB M	-	HMH OB YYB BU ZO	HMH	GS	BU MU SFE
Dersi alan öğrenci sayısı, tercih eden öğrenci sayısından fazla olan dersler	OB İng BU MU SFE ZO	KK HMH İng MU SFE D ZO HA	KK İng BU MU SFE	KK İng BU MU SFE	KK MU SFE	KK OB İng BU MU SFE	KK BU MU GS SFE	KK HMH YYB İng BU MU GS SFE ZO	KK HMH İng MU	KK TDB İng MU GS SFE D ZO	KK OB İng BU MU SFE D ZO	KK İng MU SFE	KK HMH OB İng GS M
Dersi alan ve tercih eden öğrenci sayısının eşit olduğu dersler	HMH	-	-	-	-	-	-	-	-	M D	-	-	-
Öğrenci tercihleri ile açılan dersler arasında uyumsuzluk olan sınıflar	Beş Altı -	Beş Altı Yedi	- - Yedi	- - -	- Altı -	Beş Altı Yedi	- Altı Yedi	Beş Altı -	Beş - -	Beş - -	Beş Altı Yedi	- - -	- Altı Yedi

Açıklama: Tablo içindeki kısaltmalar ders isimlerine ilişkindir. Bu kısaltmaların açılımları için lütfen tezin ön bölümündeki Kısaltmalara bakınız.

Ortaokul Öğrencileri İle Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın ikinci alt amacı gereğince Amasya Merkez ilçesindeki bir ortaokulun beşinci sınıfında öğrenim gören öğrencilerle önce 2013-2014 ve bir yıl sonra 2014-2015 öğretim yıllarında iki ayrı görüşme yapılmıştır. Bu görüşmelerden elde edilen bulgular, aşağıda iki başlık altında ayrı ayrı verilmiştir. Katılımcı sayısı fazla olmadığından (ilk yıl 10, ikinci yıl dokuz öğrenci) yanıtlar olduğu gibi verilmiştir.

2013-2014 Öğretim Yılında Beşinci Sınıf Öğrencileriyle Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular

Görüşme yapılan öğrencilere, istedikleri dersleri alıp alamadıklarına, ders seçimi sürecinde hangi unsurların etkili olduğuna ve seçmeli ders uygulaması hakkında ne düşündüklerine ilişkin sorular yöneltilmiştir. İlk soru dışındaki sorular, velilere sorulanlarla aynıdır. Böylece velilerle öğrencilerin yanıtlarının karşılaştırılması söz konusu olabilecektir.

İlk olarak öğrencilere, ilk üç sırada tercih ettikleri dersleri alıp alamadıkları sorulmuştur. Görüşme yapılan öğrencilerin yalnızca üçü (Ç1, Ç5, Ç9) ilk üç tercihinde yer alan derslerin tümünü alabildiklerini belirtmişlerdir. İlk üç tercihinde yer alan derslerin tümünü alamayan öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtlarda bu durumun nedenleri ya da öğrenciler üzerindeki olumsuz etkileri görülebilmektedir:

“Bilim Uygulamalarını almak istemiştim. Öğretmeni olmadığı için alamadım.” (Ç2)

“Müzik üçüncü tercihimdi. Açılmadığı için Spor oldu. Dördüncü tercihimdi. Alamadığım için üzuldüm. Saz çalıyorum. Müzikle aram çok iyi.” (Ç3)

“Bilimi istemiştim. Açılmadığı için alamadım. Biraz üzuldüm.” (Ç4)

“Zekâ Oyunlarını babam seçti. Şu anda memnun değilim. İlk üçte değildi çıkmayacağını düşündüm. Spor vardı üçüncü tercihimde. O çıkmadı. Zekâ Oyunları beşinci tercihim falandı. İyi etkilemiyor beni bu dersi almak. Ben seçmedim.” (Ç6)

“Zekâ Oyunlarında çok kişi vardı o yüzden alamadım.” (Ç7)

“Drama almak istemiştim ilk üç tercihimdeydi. Drama açılmadığı için alamadım. Üzuldüm.” (Ç8)

“Birinci tercihim Yazarlık ve Yazma Becerileriydi. İkinci İngilizce, üçüncü Matematik Uygulamaları. Spor altıncı tercihimdi. Benim sıralamam bu şekilde değildi.

Sporu daha sonra seçtim. Bu dersi almaktan memnun değilim. Yazarlık ve Yazma Becerilerini almak isterdim.” (Ç10)

Görüşme yapılan öğrencilerin seçtikleri ama alamadıkları dersler, Bilim Uygulamaları (Ç2, Ç4), Müzik (Ç3), Spor ve Fiziki Etkinlikler (Ç6), Zekâ Oyunları (Ç7), Drama (Ç8) ve Yazarlık ve Yazma Becerileri (Ç10) dersleridir. Öte yandan ilk üç sırada tercih etmedikleri halde aldıkları dersler, Spor ve Fiziki Etkinlikler (Ç3, Ç10) ve Zekâ Oyunları (Ç6) dersleridir. Aynı okulda öğrenim gören öğrencilerden birinin (Ç7) istediği halde Zekâ Oyunları dersini alamazken bir diğerinin (Ç6) istemediği halde alması, okul yönetiminin öğrenci tercihlerini yeterince dikkatli değerlendirmede anlamına gelmektedir. Benzer bir durum, Spor ve Fiziki Etkinlikler dersi için de geçerlidir. Öğrencilere göre tercih ettikleri dersleri alamamalarının nedenleri, ders öğretmenin olmaması (Ç2), dersin açılmaması (Ç3, Ç4, Ç8) ve dersi isteyen öğrenci sayısının fazla olmasıdır (Ç7). Öğrenciler, istedikleri dersi alamadıkları ya da istemedikleri dersi aldıkları için üzgün olduklarını (Ç3, Ç4, Ç8), aldıkları dersten memnun olmadıklarını (Ç6, Ç10) ve bu dersin kendisini kötü etkilediğini (Ç6) ifade etmişlerdir.

İkinci sırada öğrencilere ders seçimini nasıl yaptıkları, kimlerin bu seçimde nasıl bir etkisi olduğu, diğer bir deyişle ders seçimi sürecini etkileyen unsurların neler olduğu sorulmuştur. Öğrencilerin bu sorulara verdikleri yanıtlar aşağıda sunulmuştur:

“Kuran-ı Kerim’i öğrenmek için, İngilizceyi geliştirmek için, Zekâ Oyunlarını merak ettiğim için. Ailemle seçtik.” (Ç1)

“Kendim seçtim ailemin de düşüncesini alarak. Ailem kendi kararına bıraktı. Dersler hoşuma gittiği için. Başarılı olabileceğim dersler.” (Ç2)

“Spor ve Fiziki Etkinlikler etkinlik için, İngilizce ilerletmek için, Matematik ilerletmek için. Annemle seçtik dersleri.” (Ç3)

“Ben seçtim dersleri. Ailem ne gibi faydaları olacağını söyledi sadece. Bu derslerde başarılıyım biraz daha başarılı olmak için seçtim.” (Ç4)

“İngilizce ile Matematiği annemle babam seçti. Zekâ Oyunlarını ben seçtim. Arkadaşlarım Zekâ Oyunlarına gittiği için onu seçtim. Matematik ve İngilizceyi çok seviyorum. Anlıyorum da.” (Ç5)

“Ben seçtim. Bazılarını babam söyledi. Bunu da seçebilirsin dedi. Zekâ Oyunlarını babam seçti. İngilizce ve Matematiği sevdiğim için seçtim. Sporu özellikle futbolu seviyorum onun için seçmişim ama olmadı. Ama Zekâ Oyunlarını öylesine seçtim, çıkmaz diye. O da çıktı.” (Ç6)

“Ben seçtim. Kuran-ı Kerim’de annemin etkisi oldu. Bu dersleri seviyorum. O yüzden seçtim.” (Ç7)

“Kuran-ı Kerim önemli olduğu için. Hz Muhammed’in Hayatını öğrenmek için, Matematik de önemli olduğu için, geliştirmek için. Ama Matematik ilk üçte değildi. Hz. Muhammed’in Hayatı ilk üçte değildi değiştirdim. İngilizcem vardı iyi değildi, onu sevmedim. Pazartesi de Sporum vardı hoca serbest bırakıyor diye onu da değiştirdim. Drama açılmadığı için alamadım.” (Ç8)

“Matematiği değiştirip İngilizce yapacağım. Hem sevdiğim hoca vardı hem de geliştirmek için seçtim. En sevdiğim öğretmenim gitti, matematiğim de düzeldi. O yüzden değiştirmek istiyorum. Ailecek seçtik. İngilizceyi al dediler onlar. İlk başta İngilizceyi sevmiyordum. Resimlerim iyi olsun diye Görseli seçtim. Sporu da antrenmanlara gidiyordum gelişsin diye seçtim. Seviyorum.” (Ç9)

“Dersleri ben seçtim. Seçtiğim derslerin bana daha faydalı olacağını düşündüm.” (Ç10)

Öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtlardan, ders seçimlerinde tek bir unsur ya da öznenin değil birden fazla unsur ya da öznenin aynı anda etkili olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencilerin çoğu, ders seçim sürecinde, dersi öğrenme ve geliştirme isteği (Ç1, Ç3, Ç4, Ç8, Ç9), dersi sevme ya da sevmeme (Ç2, Ç5, Ç6, Ç7, Ç8, Ç9), önemli ve faydalı bulma (Ç8, Ç10), merak etme (Ç1), öğretmeni sevme (Ç8, Ç9), başarılı olacağını düşünme (Ç2, Ç4) ve arkadaşının seçtiği ders olması (Ç5) gibi kendi isteklerinin etkili olduğunu gösteren ifadeler kullanmışlardır. Kendi istekleri kadar, ebeveynlerinin isteklerinin de ders seçimlerini etkilediği, çoğu öğrenci (Ç1, Ç2, Ç3, Ç5, Ç6, Ç7, Ç9) tarafından ifade edilmiştir.

Üçüncü olarak öğrencilere seçmeli dersler hakkında ne düşündükleri, bu uygulamayı nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtlar şu şekildedir:

“Derslerden memnunum. Seçmeli dersleri seviyorum. Ama dersler fazla geliyor.” (Ç1)

“Seçmeli dersleri seviyorum. Zorluk çekmiyorum. Yorulmuyorum. Seçmeli derslerde daha çok şey öğrendiğimiz için bu hali daha iyi.” (Ç2)

“Seçmeli dersleri seviyorum. Yorulmuyorum. Kaldırılsa daha kötü olurdu.” (Ç3)

“Seçmeli dersleri seviyorum. Biraz yoruluyoruz ama bizim için faydası oluyor. Kaldırılsa üzülürüm.” (Ç4)

“Seçmeli dersleri seviyorum. Zekâ Oyunları hariç. Zekâ Oyunları olduğu gün sıkılıyorum. Diğerleri güzel geçiyor. Ama seçmeli derslerin kalkması iyi olurdu. Dersler yüklü oluyor. Yoruluyoruz.” (Ç5)

“Seçmeli dersleri seviyorum Zekâ Oyunları hariç. İyi etkilemiyor beni bu dersi almak, ben seçmedim. Bir de günde iki saat fazla zor oluyor. Kaldırılrsa iyi olur. Fazla yorulmayız. Çok yoruluyoruz.” (Ç6)

“Seçmeli dersleri seviyorum. Yorulmuyorum. Olmasaydı bir şey hissetmezdim. Yine eğlenirdim.” (Ç7)

“Matematikten memnun değilim. Bilgisayarda oyun oynuyoruz derste. Ders tam işlenmediği için memnun değilim. Matematikte annemle babam yönlendirdi. Matematiği değiştirmeyi düşünüyorum öbürlerini seviyorum. Başka bir öğretmenle değiştirmek istiyorum... Altı ders yeterliydi. Bu hali fazla. Yoruluyoruz. Mutlu olurum seçmeli dersler kalksa. Çok yoruluyoruz çünkü.” (Ç8)

“Seçmeli dersleri seviyorum ama Matematiği değiştirmek istiyorum. Yorulmuyorum. Gayet iyi. Kalksa üzülürdüm.” (Ç9)

“Seçmeli dersleri normalde seviyorum, Spor hariç. Spor altıncı tercihimdi. Sporu daha sonra seçtim. Bu dersi almaktan memnun değilim. Çünkü kız erkek ayrımı yapılıyor. Erkekler oynarken kızlar sadece oturuyor. Bu da bana bir fayda sağlamıyor Ayrıca seçmeli derslerde ve seçmeli derslerin sonrasında çok yorulmuş oluyorum. Çok yoruluyorum ve bitkin düşünüyorum. Seçmeli dersler olmasaydı yorulmadığım için daha mutlu ve canlı olurdu.” (Ç10)

Öğrencilerin seçmeli ders uygulamalarına ilişkin görüşleri incelendiğinde çoğunluğunun olumlu ve olumsuz duyguları bir arada ifade ettikleri görülmektedir. Örneğin Ç1, seçmeli dersleri sevdiğini ancak yorucu olduğunu; Ç9, yorulmadığını ancak aldığı dersi değiştirmek istediğini belirtmektedir. Yalnızca üç öğrenci (Ç2, Ç3, Ç7) seçmeli ders uygulamasına ilişkin sadece olumlu görüşler dile getirmişlerdir. Bu öğrenciler, seçmeli dersleri sevdiklerini ve faydalı bulduklarını, ders saatlerinin artması nedeniyle yorulmadıklarını söylemektedirler. Görüşme yapılan öğrencilerin yarısı (Ç5, Ç6, Ç8, Ç9, Ç10) ise aldığı dersten memnun değildir. Bu durum, istemedikleri bir dersi almalarından ya da dersin işlenişini beğenmemelerinden kaynaklanmaktadır. Öğrencilerin yarısı (Ç1, Ç5, Ç6, Ç8, Ç10) derslerin fazla olduğunu ve yorulduklarını belirtmiştir.

2014-2015 Öğretim Yılında Altıncı Sınıf Öğrencileriyle Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular

2014-2015 öğretim yılında öğrenciler altıncı sınıfa devam ederken seçmeli derslerle ilgili durumlarında ve düşüncelerinde bir değişiklik olup olmadığını anlamak için ikinci kez görüşme yapılmıştır. İlk görüşmede yer alan Ç10, başka bir kente taşındığından ikinci görüşme yapılamamıştır. İkinci görüşmeye dokuz öğrenci katılmıştır.

Görüşme yapılan öğrencilere, istedikleri dersleri alıp alamadıklarına, ders seçimi sürecinde hangi unsurların etkili olduğuna ve seçmeli ders uygulaması hakkında ne düşündüklerine ilişkin sorular yöneltilmiştir. İlk olarak öğrencilere tercih ettikleri ve aldıkları dersler sorulmuştur. Öğrencilerin çoğu (Ç1, Ç2, Ç3, Ç6, Ç7, Ç9) tercih ettikleri dersleri aldıklarını belirtmektedir. Ancak tercih ettikleri dersleri almalarına rağmen sonrasında öğrencilerin fikirleri değişebilmektedir:

“Bilim Uygulamaları, Okuma Becerileri, Beden Eğitimi. Okumada sınıf azdı. Hoca sınıfı bırakıyordu, ilgilenmiyordu sınıfla. Ondan diğer seçmeliye (Temel Dini Bilgiler) geçtim.” (Ç2)

“Bunları (Drama, Matematik, Okuma Becerileri) seçtim. Drama, Bilim, Yazarlık ve Yazma Becerileri seçerdim şimdi olsa. O zaman bunlar daha cazip gelmişti.” (Ç6)

Üç öğrenci (Ç4, Ç5, Ç8) ise tercih ettikleri tüm dersleri alamadıklarını ifade etmektedirler:

“Bilgisayar bu sene açılmayacak altıncı sınıflar için olmayacak dediler. Başka ders seçtik onun için. Normalde Görseli seçmemiştim sonra seçtim.” (Ç4)

“İlk önce ben Bilgisayar seçmiştim. Bilgisayar olmadığından dolayı babam Bedeni seç dediler. Müdür yardımcısı Bilgisayar iptal dedi. O yüzden babamla bunları seçtik.” (Ç5)

Yukarıdaki ifadeler, çocukların seçmeli dersler hakkındaki bilgi eksikliğini göstermektedir. Görüşme yapılan öğrenciler altıncı sınıfa devam etmelerine rağmen, yedinci sınıflar için tercih edilebilecek bir ders olan Bilişim Teknolojileri ve Yazılım dersini alamamış olmalarından yakınmaktadırlar. Şu anda Drama, Hz. Muhammed’in Hayatı ve Zekâ Oyunları derslerini alan bir öğrenci (Ç8) ise tercih ettiği dersleri alamama gerekçesini şöyle açıklamaktadır: “Bilim Uygulamaları, Resim ve Dramayı seçmiştim. Aynı güne denk geldi dersler. Değiştirmek zorunda kaldım.” Bu durumun, altyapı ve öğretmen kaynakları sınırlı okullarda seçmeli derslerin planlanması ile ilgili zorluktan kaynaklandığı söylenebilir.

İkinci olarak öğrencilere aldıkları dersleri seçme nedenleri sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtlarda, öğrenciler kendi isteklerinin etkili olduğunu gösteren ifadeler kullanmışlardır. Öğrenciler dersleri seçme nedenlerini şu şekilde açıklamaktadırlar:

“İngilizceyi geliştirmek için. Kuran-ı Kerim’i de. Matematikten de zevk aldığım için.” (Ç1)

“Spor fizik falan gelişmek için. Temel Dini Bilgiler dinle ilgili bilgileri bildiğim için. Bilim Uygulamaları en çok sevdiğim ders olduğu için.” (Ç2)

“Derslerime katkısı olması için.” (Ç3)

“Bilgisayar hayatımda normalde kullanabileceğim için. Matematik sonradan geldiğimiz için o konunun üzerinde durabiliyoruz. İngilizceden de normal derste sonradan görüyoruz tekrar oluyor.” (Ç4)

“Bedende hem arkadaşlarım vardı hem de voleybol oynamayı sevdiğimden dolayı. Matematikte de seçmeliler dersleri etkiler İngilizceyle diye tekrar olması için seçmişim.” (Ç5)

“Büyüyünce oyuncu olmak istiyorum. O yüzden Dramayı seçtim. Matematiği geliştirmek için Okuma Becerileri de öylesine.” (Ç6)

“İngilizceyi geliştirmek için. Hz. Muhammed’in Hayatını tanımak için. Matematiğim iyi daha da iyiye götürmek için.” (Ç7)

“Dramayı oyunculuk yapmayı seviyorum tiyatroyu da sevdiğim için aldım. Hz. Muhammed’in Hayatını peygamberimiz önemli, hayatını öğrenmek için aldım. Zekâ Oyunlarını da eğlenmek için.” (Ç8)

“Matematiği sevdiğim için Görsel belki işime yarar Görseli de seviyorum. Bedeni de yani oyun diye.” (Ç9)

Öğrenciler, seçmeli dersleri öğrenmek, geliştirmek ya da diğer derslere katkısı için (Ç1, Ç3, Ç4, Ç5, Ç6, Ç7); zevk aldığı, sevdiği ya da eğlendiği için (Ç1, Ç2, Ç5, Ç8, Ç9); ders konularını bildiği için (Ç2, Ç4); mesleki ilgilerine uygun olduğu için (Ç6, Ç8); bedensel gelişim (Ç2); arkadaşı seçtiği (Ç5) ve dersi önemli bulduğu için (Ç8) seçtiğini belirtmektedirler. İki öğrenci ise bazı dersleri neden seçtiklerini “öylesine” (Ç6) ve “belki işime yarar” (Ç9) diyerek açıklamaktadır. Çocuklar için neredeyse her dersin ayrı bir seçme nedeni olduğu söylenebilir. Öğrencilerin seçme nedenlerinin bir önceki yıllara benzerlik taşımakla birlikte çeşitlendiği görülmektedir.

Üçüncü olarak öğrencilere ders seçimlerinde kimlerin etkili olduğu sorulmuştur. Görüşme yapılan öğrencilerin ders seçimlerinde sırasıyla aile (Ç1, Ç2, Ç3, Ç5, Ç6, Ç7, Ç9), arkadaşlar (Ç1, Ç2, Ç5, Ç7, Ç8, Ç9), öğretmenler (Ç4, Ç6, Ç8) ve okul yöneticileri (Ç4, Ç5) etkili olmuştur. Çocukların ders seçimlerinde ailelerinin kendilerini nasıl etkilediğini belirten yanıtları aşağıda verilmiştir:

“Ben seçtim. Onlara sordum. Bunlar olur mu diye? Olur dediler. Ben iki tane seçtim. Sonra Matematiği mi seçsem Zekâ Oyunlarını mı seçsem dedim. Matematik dediler.” (Ç1)

“Ailem ve ben. Annemin daha çok. Annem bana bıraktı. Kendin seçebilirsin ama ben şunları seçmeni istiyorum dedi.” (Ç2)

“Evet, babam. Ben seçtim o da bana yardımcı oldu.” (Ç3)

“Babamla annemin. Aslında ben kendim seçtim. Babamla annem de onları alabilirsin dedi.” (Ç5)

“Annemin ve babamın. Mesela Matematiği seçersen gelişir dediler. Fikirde bulundular.” (Ç6)

“Temel Dini Bilgilere gitmek istiyordum. Annem Hz. Muhammed’in Hayatına gidersen daha iyi olur dedi. O yüzden o seçmeliye gittim.” (Ç7)

“Ailemin etkisi oldu. Anne, baba, babaanne hepsi. Babaannem Bedeni seçtirdi. Annem Matematik dedi. Babam da Görsel dedi çalış dedi oyun oynayacağına dedi.” (Ç9)

Öğrenciler ders seçimlerini yaparken arkadaşlarından etkilendiklerini ya da onları etkilediklerini ifade etmişlerdir:

“Ben seçtim, arkadaşlarım benden etkilendi.” (Ç1)

“Arkadaşlarıma göre seçtim.” (Ç2)

“Beden dersinde arkadaşlarımdan etkisi oldu.” (Ç5)

“Arkadaşlarımdan etkisi oldu İngilizce ve Matematikte. Sevdiğim arkadaşlarımla aynı dersleri seçtik.” (Ç7)

“Arkadaşlarımla birlikte olmak için, Zekâ Oyunlarını birlikte seçtik.” (Ç8)

“Bedeni arkadaşım gitti diye seçtim, Görselde de kuzenim var. Matematikte de arkadaşlarım var.” (Ç9)

Çocukların ders seçimlerinde öğretmen etkisini gösteren görüşleri şu şekildedir:

“Öğretmenimin etkisi oldu. Resim öğretmeni özellikle seç dedi bana. Resmim iyi diye.” (Ç4)

“Bazı derslerde öğretmenlerimi düşündüm.” (Ç6)

“Hz. Muhammed’in Hayatına çok sevdiğim bir öğretmenim geliyordu, onun için.” (Ç8)

Öğrencilere ders seçimlerini en fazla kim ya da ne etkiledi diye sorulduğunda aşağıdaki cevaplar alınmıştır:

“Ben etkiledim. Dersleri geliştirme düşüncesi.” (Ç1)

“Kendi istediğim dersler. Başarılı olduğum dersler. En fazla Enver arkadaşım.” (Ç2)

“Babam.” (Ç3)

“Babam etkiledi. Görseli seçme Feni seç dedi. Ben kabul etmedim.” (Ç4)

“Babam. Babamla yaptım. En fazla Matematik falan onlarda. Ben o zamanlar yazılı olduğunu bilmiyordum. Babam Matematikle İngilizcede tekrar yapmış olursun dedi o yüzden seçtirmişti.” (Ç5)

“Annem ve babam. Ama daha çok babam.” (Ç6)

“Karnemin iyi olması için seçtim dersleri. En fazla sevdiğim arkadaşlarım etkiledi.” (Ç7)

“Hangisinde daha çabuk zaman geçiririm, daha çok eğlenirim.” (Ç8)

“Annem, babam.” (Ç9)

Öğrencilerin ders seçim sürecinde, bir önceki yılda olduğu gibi, tek bir unsur ya da öznenin değil birden fazla unsur ya da öznenin etkisi altında kaldıkları görülmektedir. Öğrencilerin ders seçiminde en çok baba (Ç3, Ç4, Ç5, Ç6) etkili olmaktadır. Bunu anne-baba (Ç6, Ç9) ve arkadaş (Ç2, Ç7) etkisi izliyor. Etki altında kalmadığını söyleyen iki öğrenci (Ç1, Ç2) bulunmaktadır. Bir önceki yıl ile karşılaştırıldığında babalarının etkisinin arttığı söylenebilir.

Dördüncü olarak öğrencilere aldıkları dersleri değiştirmeyi düşünüp düşünmedikleri sorulmuştur. Öğrencilerin çoğu (Ç2, Ç3, Ç4, Ç6, Ç9) ders değiştirmeyi düşündüğünü belirtmiştir. Ders değiştirmeyi düşünen öğrencilerin yanıtlarında dersi değiştirememeye sebepleri de görülmektedir.

“Evet, düşündüm. Temel Dini Bilgiler yerine Dramayı düşündüm. Çünkü Drama’da oyunculuk falan daha cazip geliyor. Ailem falan onu seçmiştik bir kere değiştirmek istemedim. Ailem de değiştirme dedi.” (Ç2)

“Düşündüm. Okuma Becerilerini. O zaman Türkçem zayıf olduğu için onu seçmişim şimdi olsa Bilim Uygulamalarını seçerdim. İdareye söylemedim. Çünkü iki hafta süre verdiler ben de o zaman değiştirmedim. Yani o zaman aklıma gelmedi. O yüzden sonra da değiştirmedim.” (Ç3)

“Evet. Görseli Beden yapmak istedim ama yapamadım. Ailem de yapma dedi astımım olduğu için Görsel öğretmeni de.” (Ç4)

“Evet. Okumayı ama değiştiremedim.” (Ç6)

“Evet. Bedeni düşündüm ama değiştirmedim. Herkes karmakarışık.” (Ç9)

Beşinci olarak öğrencilere seçmeli dersler hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. Öğrencilerin çoğu (Ç1, Ç2, Ç3, Ç4, Ç5, Ç7, Ç9) seçmeli derslerin faydalı olduğunu ifade etmişlerdir. Seçmeli derslerin faydalı olduğunu düşünen öğrencilerin dördü (Ç2, Ç4, Ç5, Ç9) bu dersleri yorucu bulduklarını da belirtmişlerdir. Ç8 de seçmeli derslerin yorucu olduğunu düşünen diğer bir öğrencidir. Seçmeli derslerin faydalı olmadığına inanan öğrenciler (Ç6, Ç8) ise neden böyle düşündüklerini şöyle açıklamaktadırlar:

“Hayır. Zaten işlediklerimizin aynısını işliyoruz. Yeni bir şey öğrenmiyoruz.” (Ç6)

“Bence o kadar faydalı değil. Çünkü ekstra dersler oluyor, o yüzden pek odaklanamıyoruz.” (Ç8)

Altıncı olarak öğrencilere seçmeli ders uygulamasından memnun olup olmadıkları ve bu uygulama kaldırılırsa ne hissedecekleri sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar aşağıda görülmektedir:

“Geliştiremezdim onları, üzülürdüm.” (Ç1)

“Memnunum. Üzülürüm.” (Ç2)

“Memnunum seçmeli dersten.” (Ç3)

“Hayır, kaldırılırsa mutlu olmam.” (Ç4)

“Böylesi daha iyi ama seçmeli ders saati düşürülebilirdi.” (Ç5)

“Kaldırılırsa memnun olurum.” (Ç6)

“Memnunum. Üzülürdüm. Derslerimde düşüş olabilirdi. Çünkü tekrar yapıyoruz.” (Ç7)

“Üzülmem. Memnun değilim.” (Ç8)

“Kaldırılırsa kötü olur. Çünkü oyun, eğlence, arkadaşlar. Farklı arkadaşlarla buluşuyorum.” (Ç9)

Seçmeli dersler uygulamasının kaldırılmasını isteyen iki öğrenci (Ç6, Ç8) bu derslerin faydalı olmadığını düşünen öğrencilerdir. Bir öğrenci (Ç5) de seçmeli ders saatlerinin düşürülmesini istediğini belirtmiştir. Uygulamanın devam etmesini isteyen öğrenciler de seçmeli derslerin, konuları tekrar etme ve farklı arkadaşlarla buluşma olanağı sağladığını düşünmektedirler.

Öğrencilere son olarak seçmeli derslerin notla değerlendirilmesi hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. Bazı öğrenciler bunu olumlu bir değişiklik olarak görürken, diğerleri aksi yönde görüş belirtmişlerdir:

“Not iyi olursa, güzel. Dersler pek iyi geçmiyordu mesela dersi kaynatıyorlardı.” (Ç1)

“Düşük alma riskimiz yok zaten seçmeli derslerden. Normal olması iyi.” (Ç2)

“İngilizcede çok iyi oldu. Matematikte de iyi oldu. Okumada hiç iyi olmadı. Çünkü Türkçe dersini sevmiyorum. Sınavlarım yüksek ama testlerde yapamıyorum.” (Ç3)

“İyi oldu. Normal dersten düşük alınca bu dersten yüksek alma ihtimalimiz yüksek oluyor. O da karneyi etkiliyor.” (Ç4)

“Bence güzel olmadı. Derslerimizi etkiliyor. Derste yüksek alıp burada düşük alınca notlarımız düşüyor.” (Ç5)

“Çok kötü oldu. Keşke olmasaydı. Normal derste 100 alırken bunda 80 falan alıyorum. Takdir alma olasılığım düşüyor.” (Ç6)

“Not olmalı. Takdir teşekkür almamıza yardımcı oluyor.” (Ç7)

“Kötü oldu. Hem normal derslerin sınavları hem de bunlara çalışmak zorundayız.” (Ç8)

“Kötü oldu. Seçmeli kötü diye, diğer ders iyi olunca ortalamam düşüyor.” (Ç9)

Seçmeli derslerin notla değerlendirilmesi, öğrencilerin çoğu (Ç5, Ç6, Ç8, Ç9) tarafından notlarının düşme kaygısı ve sınavların artması gerekçeleriyle olumsuz karşılanırken, bazı öğrenciler (Ç2, Ç4, Ç7) tarafından iyi not alma ihtimalinin yüksek olması ve düşük not alma ihtimalinin olmaması gibi gerekçelerle olumlu bir değişiklik olarak algılanmıştır. İki öğrenci (Ç1, Ç3) ise derse ve alınan nota bağlı olarak düşüncelerinin değişeceğini ifade etmiştir.

Ortaokul Öğrenci Velileri İle Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular

Görüşme yapılan öğrencilerin anne ya da babalarıyla iki yıl üst üste görüşülmüştür. Görüşülen veli sayısı ilk yıl on, ikinci yıl dokuzdur. İlk yıl görüşülen bir veli (V10) başka bir kente taşındığından ikinci yıl görüşme yapılamamıştır. Aşağıda iki yıl üst üste aynı velilerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular iki ayrı başlık altında verilmiştir.

2013-2014 Öğretim Yılında Öğrenci Velileri İle Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular

Velilerle yapılan görüşmelerde seçmeli ders uygulamasına ilişkin görüşlerinin alınması için üç soru sorulmuştur. İlk soruda, velilerin eğitimin işlevine ve çocuklarını okula gönderme nedenlerine ilişkin görüşleri alınmıştır. Velilerin eğitimin işlevine ilişkin düşünceleri ile ders seçiminde izledikleri stratejiler arasında bir ilişki olabileceği düşünüldüğünden bu soru yöneltilmiştir. Bu soruya verilen yanıtlar şu şekildedir:

“Geleceğini garanti altına almak adına, okuryazar olması adına.” (V1)

“Kendini geliştirmesi, iyi bir eğitim alması. İleride iyi bir meslek sahibi olması, cahil kalmaması için.” (V2)

“Okuyup meslek sahibi olması için. Herkesin amacı odur herhalde. Güzel bir eğitim alıp meslek sahibi olması.” (V3)

“Eğitim çok önemli. Geleceği açısından istiyorum ki ayakları üzerinde dursun bilinçli bir şekilde. Meslek sahibi olsun. Evlendiği zaman da çocuklarını eğitebilsin.” (V4)

“Vatana, millete faydalı insan olsun diye. Bilgili insan olsun diye. Öğrendiği her şeyin en iyisini öğrensin diye. Zamanın ve hayatın çok önemli olduğunu öğrensin diye. Kaliteli bir insan, kaliteli bir Türkiye için eğitilmiş insanlara ihtiyaç var.” (V5)

“Çocuklar geleceğimizdir. Ülkemiz için, ailesi için, kendisi için yararlı bir fert olması için eğitim almasını istiyoruz.” (V6)

“Benim çocuğumun arzuladığı, ilgi duyduğu, özendiği çok şey var. Kayınpederimizle yaşıyoruz biz. Ev küçük. İleride şöyle arabam şöyle evim olsun diyor, hep özeniyor. Çok hayalleri var. Onları gerçekleştirebilmesi için. Nasıl elde edebilirim onları diyor. Yavrum onların yolu eğitimden geçiyor diyorum.” (V7)

“Eğitimin amacı topluma, millete, ülkeye, bireyin kendisine fayda sağlamak açısından önemli bir kurum.” (V8)

“Geleceği için, ilerideki hayatı için eğitim alsın istiyorum.” (V9)

“Eğitimin amacı kültürlü, bilgili bireyler yetiştirmektir. İyi bir eğitim görsün ve meslek sahibi olsun diye gönderiyorum.” (V10)

Görüşme yapılan velilerin çoğu, eğitimin ekonomik işlevi kapsamında değerlendirilebilecek ifadeler kullanmışlardır. Bu veliler eğitimin işlevlerini meslek kazandırmak (V2, V3, V4, V10), geleceği garanti altına almak (V1, V4, V9) ve hayalleri gerçekleştirmek (V7) şeklinde açıklamaktadırlar. Görüşme yapılan on veliden

yalnızca üçü (V5, V6, V8) eğitimin işlevini açıklarken ekonomik işlevine değinmeden politik ya da kültürel işlevine ilişkin ifadeler kullanmışlardır.

İkinci olarak velilere ders seçimi sürecini etkileyen unsurlara ilişkin görüşleri sorulmuştur. Veliler ders seçimini etkileyen unsurları şöyle açıklamaktadırlar:

“Beraber karar verdik. Çocuğun eğilimi ve yatkınlığını göz önüne aldık. Ülkenin durumunu da göz önünde bulundurduk.” (V1)

“Dersleri seçerken ben Matematik, Türkçe, İngilizce diye düşünmüştüm. Zekâ Oyunları diye istemiştım sonra. İngilizcede geçen yıl iyi eğitim almadığı için istedik. Matematik de öyle hayatın büyük bir bölümünde olduğu için. Spor da eğlence olsun diye. Oğlumun da fikrini aldık. Onun razı olmadığı hiçbir şeyi yapmıyorum ben.” (V2)

“Matematik çok önemli olduğu için. Eltimle İngilizceye karar verdik. O da İngilizce öğretmeni. Ondan yardım aldım. Onun aracılığıyla. Kızımın da görüşünü aldım. Beraber karar verdik.” (V3)

“Tabi ki kendisi seçmiş.” (V4)

“Çocuğumun yönlendiği dersler. Yatkın olduğu dersleri seçtik çocuğumla beraber. Zekâ Oyunlarını seçti ama ben Kur’an-ı geliştirmesini istiyorum. Zekâ Oyunlarını değiştirip Kur’an yapmak istiyoruz. Çünkü ona çok ihtiyacımız var. Zekâ Oyunu bir yerde. Ama benim ruh dünyamı da geliştirmesi lazım, huzur. Ama çocuğum arkadaşları Zekâ Oyunlarını seçtiği için onu seçti. Ama değiştirme şansımız olup olmadığını da bilemediğimiz için öyle kaldı. Kızım Kur’an-ı da biliyor. Biz daha da geliştirmesini istiyoruz. Ölümlü dünya olur ya kendiyile baş başa kalacak. O her açığında yolunu bulabileceği bir şey.” (V5)

“İleriki yaşamında kendisine artılar getirebilecek yönleri düşündük. Mesela İngilizce. Derler ya bir lisan bir insan, iki lisan iki insan diye. Matematik de! Ben kâinatta her şeyin matematik üzerine kurulduğunu düşünüyorum. İleride de hem zihin geliştirici hem de birtakım olayları çözmesinde faydalı olması için onu uygun gördük. Zekâ Oyunları da ben zekânın geliştirilebileceğine inanıyorum. O yönden zekâsını değişik şekilde kullanabilmesi için onu tercih ettik. Üçünü uygun gördük. Diğer seçmeli dersler var. Mesela Türk Dili var veya din eğitimi, Kur’an var onları hayat içinde zaten alıyor ya da normal derslerde gördüklerinin yeterli olacağını düşündüm. Bunların daha faydalı olacağını düşündüğümüzden bunları seçtik. Beraber karar verdik. Zekâ Oyunlarını benimseyemedi ama. Ben fikrinin değişeceğini düşündüğümünden ısrar ettim. Şu anda seviyor yani.” (V6)

“Kendisi seçti. Sonradan geldiğimiz için istediği dersi seçemedik. Zekâ Oyunları istedi. Çok dolu olduğu için sonradan geldiğimiz için Kur’an-ı aldık ve İngilizce, Matematik. O zaman Peygamberimizin Hayatıyla Kuran-ı Kerim vardı. Onu seç dedim. Kurana da yazın geçti. İlerletirim dedi.” (V7)

“Tamamen çocuğumun kendi isteği. Biraz Matematikte benim etkim oldu.” (V8)

“Kendisi yaptı yani. Bizim bir etkimiz olmadı.” (V9)

“Kendi ilgi, istek ve yeteneğine göre yaptı. Çocuğum ana derslere katkısı olacak ve yeteneğini geliştirecek şekilde ders seçimini yaptı.” (V10)

Velilerin çoğu, ders seçiminde çocuğun isteğinin etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak veliler açısından çocuğun isteği, ders seçimindeki tek unsur değildir. Çünkü çocuğun isteğinin ders seçiminde etkili olduğunu ifade eden veliler, aynı zamanda kendi isteklerinin, çocuğun ilgi ve yeteneğinin ve dersin çocuğa sağlayacağı faydanın da etkili olduğunu belirtmektedirler. Diğer bir deyişle ders seçim süreci, velilerin çoğu için çeşitli unsurların etkisi altında gerçekleşmektedir. Ancak bu unsurlardan hangisinin ne düzeyde etkili olduğu belirsizdir. Velilerin ortaya koydukları bu unsurlar çocuğa ya da derse ilişkin algı, istek ya da beklentileri ifade etmektedir. Ancak bazı veliler ders seçiminde okul yönetiminin de etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Bu görüşler üzerinde, seçme sürecindeki katılım hakkı açısından ayrıca durulması gerekmektedir:

“Bu okulda bu seçmeli dersler açılacak bunlardan seçin dendi. Bu yönlendirmeyse tabi ki yönlendirme oldu.” (V1)

“Bu okulda karışılmadı. Ama daha önce başka bir okula gitmiştik. Orada idare sormuştu. Neden Kur’an-ı Kerim ya da Hz. Muhammed’in Hayatını almıyorsunuz diye.” (V2)

“Biz sonradan geldiğimiz için dersler açılmıştı. Biz açılan dersler içinden seçtik. Bu bu var dediler seçtik.” (V5)

“Bize verilen listede 10 tane ders vardı. Biz onlar içinden sıraya koyduk.” (V6)

“Sonradan geldiğimiz için istediği dersi seçemedik. Zekâ Oyunları istedi. Çok dolu olduğu için, sonradan geldiğimiz için Kuran’ı aldık.” (V7)

“Okulun yönlendirmesi oldu. Üçüncü sırada Yazarlık ve Yazma Becerileri dersi vardı. Bu ders açılmadı. Onun yerine Spora gitti.” (V10)

Üçüncü soruda velilerin seçmeli ders uygulamasına ilişkin düşünceleri sorulmuştur. Seçmeli ders uygulamasına dair görüşler değerlendirildiğinde, velilerin çoğunun seçmeli dersleri faydalı bulduğu (V1, V2, V3, V4, V5, V6, V7, V8, V9) ve ders saatlerinin artmasını sorun olarak görmedikleri (V1, V2, V3, V6, V8) ortaya çıkmaktadır:

“Seçmeli dersler çocuğa faydalı. Bir eğitimci daha iyi bilir ama ben veli olarak sakınca görmüyorum.” (V1)

“Faydalı. Bizim için sorun yok. Daha erken geliyorlar ama çıkış saatleri aynı.” (V2)

“İyi oldu. Benim kızım okulu da seviyor. Sürekli ders çalışıyor zaten. Belki başarısız bir çocuk olsa sıkılırdı.” (V3)

“İyi oldu bence seçmeli dersler. İngilizce önemli biraz daha kuvvetleniyor. Görsel Sanatlarda da biraz kafası dağılsın.” (V4)

“Eğitimi çok seviyorum. Eğitime destek verenlerdenim. Seçmeli derslerin faydalı olduğunu düşünüyorum. Hatta biz kurs açılmasını da istiyoruz. Biz seçmeli dersler devam etsin istiyoruz. Çocuk kendini neye yakın hissederse ona yönlüyor. Bunlar gelmemiş olsaydı da herkes kendi seçerdi yine.” (V5)

“Bir sıkıntımız yok. Memnunuz. Çocuk da memnun. Yeter ki iyi bir eğitim alsın. Yoksa hafta içerisinde birkaç saat fazla ders görmüş o çok önemli değil benim için. Faydasını görüyoruz.” (V6)

“İyi oldu seçmeli dersler.” (V7)

“Faydalı. Ben destekliyorum. İsteddiği ders varsa zaman ayırmasını normal karşılıyorum. Ayrı bir yük olarak değerlendirmiyorum. Çünkü sevdiği derslere girdi.” (V8)

“Bana göre iyi oldu seçmeli dersler. Güzel, memnun seçmeli derslerinden.” (V9)

Seçmeli ders uygulamasının olumlu olduğunu düşünen velilerden üçü (V1, V4, V9) aynı zamanda uygulamanın ayrımcılığa yol açma gibi olumsuz yönleri olduğunu da ifade etmektedirler:

“Din dersinin seçmeli ders olmaması lazım bence. Artık devlet din eğitimine iş kadro veriyor. Beden Eğitimi öğretmenini atanmıyor ama Din Kültürü öğretmenini atıyor sürekli. Bu da ayrımcılığa yol açıyor.” (V1)

“Herkes istediği gibi Kuran öğrenebilir. Burada da ayrıca Kuran dersini seçmenin bir anlamı yok diye düşünüyorum. İbadetini insan dört duvar arasında yapmalı. Din kültürü dersleri için biraz ayrımcılık yapıldığını düşünüyorum ama nasıl ifade edeceğimi bilmiyorum.” (V4)

“İngilizceden geri kaldı. Alamadığı derslerden geri kalıyorlar.” (V9)

Seçmeli ders uygulamasına ilişkin çok sayıda sorun olduğunu ifade eden V10’a göre ise uygulamanın olumlu bir yönü yoktur:

“Haftalık ders saatlerinin artması öğrencileri yoruyor. Okul dışında yapacağı etkinlikleri kısıtlıyor. Seçmeli derslerin gereksiz olduğunu, zaman kaybı olduğunu, çocukları çok yordüğünü düşünüyorum. Seçmeli derslerin çocuğuma çok fazla yararı olduğunu düşünmüyorum. Çünkü öğretmen derste neler yapabileceğini bilmiyor. Herhangi bir plan ve program yok [...] Kızım sporda jimnastik, basketbol alanında eğitim görmek istiyordu. Ancak bu alanda herhangi bir çalışma olmadı. Ders onun için arkadaşları ile boş boş gezme, serbest dolaşma dersi oldu. Seçmeli derslerin kaldırılması beni çok mutlu eder. Öğrenciler yapmak istedikleri etkinlikleri farklı yerlerde yani okul dışında da yapabilirler. Seçmeli dersler öğrenciyi dinlendiren, ona

yeni beceriler katan veya becerilerini geliştiren dersler değil. Bu alanda donanımlı öğretmenlerimizin de olduğunu düşünmüyorum. Biz işleri detaylı bir şekilde değil yapmış olmak için yapıyoruz. Bu da öğrenciye fazla yararlı olmuyor. Kaldırılırsa süper olur. Çocuklar fazla yorulmazlar. Okul dışında yapılan kurslara giderek daha fazla eğitim alabilirler. Okullarda çoğu seçmeli dersin yapılması için uygun alan da yok. Ayrıca bazı okullarda Kuran gibi dini dersleri tercih eden öğrencilere taraflı davranıldığını duydum.” (V10)

Öğrencilerin ve velilerinin seçmeli ders uygulaması hakkındaki görüşleri farklılık göstermektedir. Sadece bir veli (V10) seçmeli derslerin yorucu olduğunu düşünürken bu sayı öğrencilerde altıya (Ç1, Ç4, Ç5, Ç6, Ç8, Ç10) çıkmaktadır. Örneğin V6, “Bir sıkıntımız yok. Memnunuz. Çocuk da memnun [...] Hafta içerisinde birkaç saat fazla ders görmüş, o çok önemli değil benim için.” derken oğlu Ç6, “Çok yoruluyorum. Günde iki saat fazla zor oluyor. Kaldırılırsa iyi olur. Fazla yorulmayız. Çok yoruluyoruz.” demiştir. Aynı şekilde V8, “İsteddiği ders varsa zaman ayırmasını normal karşılıyorum. Bunu ayrı bir yük olarak değerlendirmiyorum.” şeklinde görüş belirtirken kızı Ç8, “Altı ders yeterliydi. Bu hali fazla. Yoruluyoruz. Mutlu olurum kalksa. Çok yoruluyoruz çünkü.” demiştir.

2014-2015 Öğretim Yılında Velilerle Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Bulgular

2014-2015 öğretim yılında velilerle yapılan görüşmelerde seçmeli ders uygulamasına ilişkin görüşlerinin alınması için beş soru sorulmuştur. Velilerin seçmeli derslere ilişkin düşüncelerinin değişip değişmediğini anlayabilmek için bir önceki yıl sorulan sorular kullanılmıştır. Bunlara ek olarak bir önceki yıl yapılan görüşmelerden elde edilen veriler ve uygulamada yapılan değişiklikler de yeni soruların eklenmesine yol açmıştır. İlk soruda, velilerin eğitimin işlevine ve çocuklarının eğitim almalarının ne gibi faydaları olduğuna ilişkin görüşleri alınmıştır. Bu soruya verilen yanıtlar aşağıda sunulmaktadır:

“Faydaları sayılamayacak kadar çoktur. Çocuğun geleceği açısından mutlaka ki eğitim şart diye düşünüyorum ben. Çocuğumuzun gelecekte bir yerlerde bir şey sahibi olması için, meslek sahibi olması yönünden mutlaka eğitim almalı. Mesela ben İngilizceyi çocuğumdan öğreniyorum. Biz de o sıralardan geçtik ama tekrar onlarla ders çalışırken onlarla birlikte bazı şeyleri hatırlıyoruz. Bize de faydası oluyor yani.” (V1)

“Geleceğinin kurtulması için. Yani en azından bir meslek sahibi olsun istiyorum. Biz okuyamadık. Onların okumasını istiyorum. İki tane çocuğum var ikisine de aynısını istiyorum. Kız-oğlan değişmiyor benim için. Meslek sahibi olması için, bilgilenmesi için. Kendini eğitmesi için. Eğitim şart, önemli her yerde. Hangi topluma gidersen git eğitim önemli.” (V2)

“Eğitimin işlevi, çocuğun gelişmesi için yapılan bütün derslerin toplamı yani. Gelecekle ilgili derslerinin temelini attığına inanıyorum ve yapacağı bütün işlerde derslerine ağırlık vermesi gerekiyor. Sınavlar için, iş hayatı için, gelişimi için. Bize de faydası var. Kültürü geliştiği için, dünyaya bakışı da değişiyor. Bazen bizi yönlendirebiliyor. Öyle faydası oluyor. Bizden daha zeki oluyor çocuklar. Daha dikkatli oluyorlar.” (V3)

“Hayatta yaşayabilmesi için eğitim çok önemli. Bilinçli görebilmesi önemli. Toplumla faydalı bir birey haline gelmesi. Bireysel düşünmemek lazım bu konuları.” (V4)

“Kendini geliştirmesi, kendini yetiştirmesi, cahil kalmaması, her şey hakkında bilinçlenmesi, hayatı yaşaması, hayatı yaşamayı öğrenmesi, benim için bu yani. Beni bazen tamamlıyor bile çocuğum. Özellikle teknoloji olayında çocuklar bizden daha iyi yani.” (V5)

“Toplumun düzgün olabilmesi için, düzgün bir toplumda yaşayabilmemiz için eğitimin alınması şarttır. Bunun da küçük yaşta, ilkokul çağından başlaması gerekmektedir. Eğitilmiş bir toplumda yaşanması insanların yaşamlarını da kolaylaştırır. Çocuğumun eğitim almasının bana faydası yani ilk etapta ben psikolojik olarak düşünüyorum. Toplumda aile bireylerinin özellikle, dayanışma içerisinde olması lazım ve şimdi benim çocuğum iyi bir eğitim alırsa ileride kendine daha güzel bir gelecek sağlayabilir. Bunun bana ilk etapta psikolojik faydası olur. Kendisi için ise bugünün küçükleri yarının büyükleri olacaklar yani toplumu idare eden, insanları idare eden insanlar olacaklar. Tabi çocuk da ne kadar iyi eğitim alırsa yarın öbür gün hem kendisine hem de topluma o kadar faydalı olacaktır.” (V6)

“Gelişti, sosyalleşti, daha düzgün oldu. Maddi durumumuz iyi değil, çok zorlanıyoruz. Çocuğum okusun iyi bir yere gelsin. İyi evlerde otursun. Eşimin de benim de ulaşamadığımız yerlere çocuğum ulaşsın istiyorum. Oku daha güzel, daha değişik bir hayatın olur diyoruz.” (V7)

“Eğitimin işlevi öğretmek, özel hayatında ona bir şeyler vermesi. Faydalarına inanıyorum. Gerek sosyal hayatta gerekse okulda aldığı bütün eğitimlerin faydalı olacağına inanıyorum. Çocuk kendi eğitim alınca ister istemez anne-babaya, karşılaşılabileceği her insana karşı tutum ve davranışlarında etkili olacaktır.” (V8)

“Eğitilmiş olmasını ilerisi için, geleceği için, toplumda bir yeri olması için istiyorum.” (V9)

Görüşme yapılan velilerin çoğu, bir önceki yıl yapılan görüşmelerde olduğu gibi, daha çok eğitimin ekonomik işlevleri üzerinde durmuşlardır. Bu velilere göre eğitimin işlevleri meslek kazandırmak (V1, V2, V3) ve güzel bir gelecek sağlamaktır (V6, V7, V9). Yalnızca üç veli (V4, V5, V8) eğitimin işlevini açıklarken ekonomik işlevine değinmeden kültürel ya da politik işlevine dair görüş bildirmişlerdir. Bazı veliler çocuklarının eğitim almasının kendileri için olan faydalarını da ifade etmişlerdir. Bu veliler çocuklarından bir şeyler öğrendiklerini (V1), çocuklarının kendilerini yönlendirebildiğini (V3) ve tamamladığını (V5) belirtmişlerdir. V6 ise çocuğun iyi bir

eğitim olarak güzel bir gelecek kurmasının, aile için psikolojik faydaları olacağına değinmiştir.

İkinci olarak velilere çocukların ders seçimlerinde nelerin etkili olduğu ve dersleri kimin seçtiği sorulmuştur. Velilerin bu soruya verdikleri yanıtlar aşağıda verilmiştir:

“Ona fayda sağlayacak dersleri alıyor. Biz ailecek karar aldık. İngilizceyi ortak karar aldık faydalı gördüğümüzden. Diğer ikisi annesinin kararı çocuğunu yönlendirme açısından. Annesi de öğretmen olduğu için. Onun da faydası oldu tabii.” (V1)

“Bu seneki seçmeli derslerin çoğunu bilmiyorum ama genelde seçtiği derslerin zaten birisi Spor oluyor, birisi Matematikle ilgili bir şey oluyor. Biz okuma bölümüyle ilgili bir şey seçiyoruz aslında ama burada yok. O nedenle onu anlamadım ben. Okuma Becerileri, bir de Zekâ Oyunları onları seçti iki sefer onların hiçbiri olmadı. Bu seneki de zaten seçtiği dersin herhalde biri olmamış ikinciye de dinle ilgili şeyi seçmiş Peygamberimizin hayatıyla ilgili mi seçmiş ne seçmiş. İkinci dönemde de galiba onu Resim yapacak. Kendi seçti. Bu sene hiçbir katkım olmadı benim. Her sene ilgileniyordum da. Kendi seçiyor. O biraz kendi hareket etmeyi seviyor.” (V2)

“Kendisine bıraktık biz. Kendisi tercih etti. Eksik olan yönlerini... Artık her şeyin farkında. Bizim bir yönlendirmemiz olmadı bu sene. İlk sene olmuştu ama artık kendi kararlarını kendi verebiliyor yani.” (V3)

“Çocuğum kendine ne faydalı onları düşünerek karar verdi. İleriyi düşünerek seçtik bu dersleri. İngilizce, Matematik önemli. İleride İngilizce veya Matematik öğretmeni olmak istiyor. Kendisi seçti. Biz yardımcı olduk. Aydınlattık. Beden Eğitimi seçmek istedi ona engel olduk. Hastalığından dolayı. Astımı olduğu için.” (V4)

“Kendi aklına yatanlar. Kendi neye daha baskın onu seçti çocuk. Kendi tercihleri yani. Ben ilk etapta Kuran’ı seçelim dedim. Ama çocuğum ben onu biliyorum zaten aktivite için sporu seçti zaten bu dönem. Gerisi Matematik, İngilizce zaten. Hepsine kendi karar verdi.” (V5)

“İlk etapta ben çocuğum kendisine bıraktım. Seçmeli derslerdeki tercihlerini kendisine bıraktım. Sadece ona kendisine hangi seçmeli derslerin daha faydalı olabileceği konusunda yardımcı oldum. Sonuçta seçimi kendisine bıraktım. Benim bir yönlendirmem olmadı sadece ben hangisini seçerse daha uygun olur, ilerisi için onun için daha iyi olur o konuda kendisine yardımcı oldum. Ama seçimi kendisi yaptı.” (V6)

“Matematik ve İngilizceye destek ihtiyacı var çocuğumun. Dini konularda Hz. Muhammed’in Hayatı oldu. Kursa yollasam yollayamazdım. Matematikle İngilizcede destek lazım. Biz yardımcı olamıyoruz. Sevdiği arkadaşları da orada olduğu için. İngilizceyle Matematiği ben söyledim, ben zorladım. Kendisi de faydasını gördü. Bana teşekkür etti sonra.” (V7)

“Kendi isteğine bıraktım onun. Sevdiği dersleri özellikle tercih etmesi için. Dersleri kendi seçti. Herhangi bir yönlendirmem olmadı bu konuda. Annesinin de olmadı.” (V8)

“Biz karışmadık, kendisi seçmişti. Kendi istediği dersleri seçti. Ben aslında söyledim ama onun fikirlerine göre hareket ettik. İngilizce almasını istedim. Ama o sıkılıyorum dedi. Sporu aldı.” (V9)

Velilerin çoğu ders seçiminde çocuklarının isteğini göz önünde bulundurduklarını söylemektedirler. Ancak çocuğun isteği, ders seçimindeki tek unsur olmamıştır. Veliler aynı zamanda kendi isteklerinin, çocuğun ilgi ve yeteneğinin ve dersin çocuğa sağlayacağı faydanın da etkili olduğunu ifade etmektedirler. Velilerin ifade ettiği bu unsurlar çocuğa ya da derse ilişkin algı, istek ya da beklentileri yansıtmaktadır. Bir önceki yıl yapılan görüşmelerde de görüldüğü gibi, ders seçim süreci çeşitli unsurların etkisi altında gerçekleşmekte ve bu unsurlardan hangisinin ne düzeyde etkili olduğu bilinmemektedir. Veliler ders seçimi sürecinde çocuklarıyla bir görüş ayrılığı yaşamadıklarını da belirtmişlerdir. Görüş ayrılığı yaşasalar dahi sonuçta çocuğun isteğine bıraktıkları için sorun yaşamadıklarını da eklemiştir:

“Bir görüş ayrılığına varmadık çünkü çocuğumuza bıraktık her şeyi. O kendisi verdi kararını zaten dersleri de iyi olduğu için çok da müdahale etmek istemiyoruz.” (V3)

“Beden Eğitiminde görüş ayrılığı yaşadık biraz. Onu da konuşarak aştık.” (V4)

“Ben Kuran istedim. Ama çocuğum dersler çok sıkıcı olduğu için bir aktivite olsun diye bedeni seçti. Çocuğum için hangisi daha iyi olacaksa onu seçer. Onun yaşantısı. Kendini bilen, bilinçli, başarılı bir çocuk zaten.” (V5)

“Ben kendisine bıraktım. Ders çalışma konusunda sadece önerim oldu. Ders seçmesinde, nasıl ders çalışmasında kendisi. Bir de geç kaldığı zaman ders çalışmakta sadece önerimiz kalkıp ders çalışmasını hatırlatmak. Sınavları olacağı zaman hatırlatmak. Görüş ayrılığı yaşamadım.” (V8)

Ders seçimi sürecinde okulun bir yönlendirmesi olup olmadığı sorulduğunda bazı veliler (V3, V5, V6, V8, V9) okulun herhangi bir yönlendirmesi olmadığını belirtmişlerdir. Diğer veliler bu konuya dair yaşadıklarını şöyle ifade etmişlerdir:

“Tabi. Bize okul liste gönderdi. Seçmeli dersler bunlardır diye. Biz onlar arasından seçim yaptık.” (V1)

“Yani açılmayınca mecburen başka şeylere yönlendik tabi. Onu da tam bilmiyorum. Sayıyı bulamıyorlar herhalde. 10 kişi olmayınca açmıyorlarmış ya.” (V2)

“On kişiden az olunca olmuyormuş. Onu söylediler sadece.” (V4)

“Okulun yönlendirmesi olmadı. Müdür yardımcısı Zekâ Oyunları seçince bu çok dolu dedi. Ben de çok dolu, kalabalık olmasın dedim. Çocuğum kendini gösteremez dedim. Sonra Peygamberimizin Hayatı oldu.” (V7)

Üçüncü olarak velilere seçmeli dersler hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. Veliler seçmeli derslere ilişkin olumlu ve olumsuz görüşler bildirmişlerdir. Bazı veliler seçmeli derslerin çocuklar için faydalı olduğunu düşünmektedirler:

“Bence faydalı. Çünkü ikinci bir kaynaktan bilgi alıyor. Dershaneye gidemeyenler, dersleri kötü olanlar için de iyi bir şey.” (V3)

“İyi bir şey. Geleceği için bilgileniyorsa, takviye bir ders iyi olur. Seçmeli ders pratik biraz. Pekiştirme oluyor.” (V4)

“Evet. Faydasını gördük. Fazla dersin zararı olmaz. Derslerine faydası oluyor.” (V7)

“Faydalı olduğunu düşünüyorum. Çünkü her alınacak eğitimin faydalı olacağına inanıyorum. Kızım da kendini geliştirecek hem genel kültür... Fazla ders almasının faydalı olacağını düşünüyoruz. Sosyal etkinlikleri de var tekvandoya gidiyor halk oyunlarına gidiyor. Alınan hiçbir eğitimin olumsuz olacağını zannetmiyorum ben.” (V8)

Bazı veliler de seçmeli derslerin işlenişini ve derslerin çeşitliliğini farklı açılardan eleştirmektedirler.

“Seçmeli derslerin adına göre, konusuna göre farkı var. Gerekli olan da var gereksiz olan da var. Mesela okulun gönderdiği listede 6 tane seçmeli ders varsa bunların içinden 3 tanesini alması gerek öğrencinin. Çoğunu gerek duymuyorum bu yaştaki öğrenci için. Müzik bir seçmeli ders mi? Evet. Eee müzikten soru gelmiyor sınavda. Bence bu uygulama olumsuz. Ben ana derslere destekleyici derslerin seçmeli ders olmasını isterim. Diğer derslerin seçmeli olmasını gereksiz buluyorum.” (V1)

“Seçmeli ders olup da hani böyle özel bir şey yok zaten. Seçmeli derste tekrar yapıyorlar galiba. Tekrar yapmak güzel bir şey aslında ama çok faydası var mı yok mu onu bilmiyorum.” (V2)

“Olumlu yönleri tekrar yapabiliyor, test çözebiliyor. Ama saat çoğalırda, çok da mecburiye koşulursa, seven insanın bile bıkaçağına inanıyorum. Bilmiyorum öğretmenler nasıl bir eğitim veriyor sadece ders mi farklı aktivitelerle anlatıp öğretmek var hani görsel, değişik şeylerle sevdirecek anlatıyorsa o güzel ama çocuğa sürekli ezber ders, soru şeklinde, bunu ezberleyeceksin bunu çözeceksin yaptığımız zaman bu çocuğa etkili olmuyor.” (V5)

“Seçmeli dersler normal müfredatın içinde olan derslerden. Bazıları var bazıları yok da. Şimdi burada normal programda olan derslerle aynı olması taraftarı değilim aslında ben. Onları normal programda zaten görüyorlar. Ben onun haricinde çocuğun kabiliyetlerine veya ileriki yaşamında kendisine daha faydalı olabilecek dersler olması daha uygun olur diye düşünüyorum. Programda olan derslerin seçmeli derslerde olmasının bir faydası olabilir. Çocuk kendini o konuda ya da o derste yetersiz olan çocuk hani etüt gibi görmüş olur. O faydası olabilir. Normal programda olmayan dersler için de çocuk en azından başka bir dalda yani hem okuldaki derslerdeki o yaşadığı stresi atmış olur hem de değişik bir konuda bilgi sahibi olmuş olur. Ayrıca boş zamanını değerlendirmiş olur bu şekilde.” (V6)

“Matematiğin faydalı olduğunu düşünüyorum. Olumsuz yönü yok. Matematikte test falan çözüyorlar. Ama beden eğitimi gibi derslerin seçmeli olmasını istemiyorum. Çocuklar hep ona kayıyor çünkü.” (V9)

Velilerden biri, seçmeli ders uygulamasına dair çekinceleri olduğunu dile getirmektedir:

“Biraz daha o ders üstüne kendini geliştirmesi diye düşündüğüm, tek düşüncem bu olduğu için, benim için güzel. Ama farklı şekiller yaratılacaksa ona da hoş bakmam yani. Çocuklara diyorlar ya dinen şunu seçin, şunu yapın. O bana hoş gelmez. Zaten çocuğum Matematik, İngilizce kendini geliştireceği şeyler alıyor.” (V5)

Velilerin çoğunluğu (V2, V4, V6, V8, V9) seçmeli dersler ile birlikte artan ders saatlerini problem olarak görmezken, diğerleri bu durumun yol açtığı sorunlara değinmişlerdir:

“Eğitmciler daha iyi bilir ama bence fazla. Seçmeli derslerin de ödevi var, sınavı var. Bence fazla. 3 tane seçmeli ders fazla. Zorlanıyor çocuklar.” (V1)

“Bizce problem değil ama çocuklar için problem oluyor. Sıkılıyorlar.” (V3)

“Öğrenciyi sıkırmaz mı? O çocuğun kapasitesine bağlı. Bazen benim çocuğum da bun alıyor dersten eğitimi seven, çalışkan bir çocuk olduğu halde. Çok ders biraz da bıktırıcı mı olur bilmiyorum. Sürekli üstüne yükle yükle... Bilgisayar gibi, beyin iflas edecek duruma geliyor bazen. Yani vücudunda bir şeyler çıktı sıkıntıdan, stresten. Veremeyeceğim, şunu yapacağım, sıkıldım. Ben dışarıda dershaneye de yolluyorum mesela. Ders zaten bitmiyor yani. Dersten sonra bu çocuğun testleri var, günlük tekrarları var. Bütün öğretmenlerimiz istiyor bunu. İnan zamanı yetmiyor.” (V5)

“Teneffüsler kısa. Sabah çok erken kalkıyorlar. Yoruluyor. Öğlen çok bitkin halde geliyor.” (V7)

Bir önceki yıl, sadece bir veli seçmeli derslerin çocuklar için faydalı olmadığını düşünmekte ve seçmeli dersler ile birlikte artan ders saatlerini sorun olarak görmekteydi. O döneme kıyasla, velilerin seçmeli dersler hakkındaki olumsuz düşüncelerinin arttığı ve uygulamaya dair bazı çekincelerin oluştuğu görülmektedir.

Dördüncü olarak velilere seçmeli ders uygulaması ve derslerin çeşitlerinin öğrenciler açısından ayrımcılık gibi sorunlara yol açıp açmadığı konusundaki düşünceleri sorulmuştur. Bu konuda herhangi bir sorun olmadığını düşünen veliler düşüncelerini aşağıdaki gibi ifade etmektedirler:

“Ben öyle bir şey zannetmiyorum. Herkesin kafasındadır her şey. Herkes kendi ailesi içinde de belli bir eğitim aldığı için. Okulda da verilen eğitimi alıyor. Ona göre ne yapması gerektiğini biliyor.” (V2)

“Yok, düşünmüyorum o şekilde olduğunu. Çünkü çocuklar bu dersleri tercih ederken ilgi alanları, kabiliyetlerine göre tercih ediyorlar.” (V6)

“Bana göre ayırmıyor. Mesela din dersini veya Kuran-ı Kerim dersini alan bir öğrenciyle diğer Matematik veya kültür dersi alan bir öğrenciyle zannetmiyorum ayrımcılık olacağını.” (V8)

“Herkes istediği dersi alıyor sonuçta. Bir soruna yol açtığını düşünmüyorum.” (V9)

Seçmeli ders çeşitlerinin öğrenciler açısından farklı sorunlara yol açabileceğini düşünen velilerin bu soruya verdikleri yanıtlar ise aşağıda sunulmuştur:

“Olabilir. Çocuğum bazı konularda eksik hissedebilir. Aynı sınıfta olup farklı seçmeli ders görmelerinde sakınca buluyorum ben.” (V1)

“Bence açmıyor. Çünkü eksik olan derslerini oradan tamamlıyorlar. Ama din dersi biraz abartılıyor şu dönemde. Çocuklar zaten din eğitimi alıyorlar yani camiden alıyorlar. Millet uzaya gidiyor biz hala bu işlerle uğraşıyoruz. Geriye gidiyoruz. Artık din siyaset her şeyi birbirine karıştırdılar.” (V3)

“Bu yaştakilere açmaz. Lise düzeyinde açabilir. Sen neden din dersini seçtin veya seçmedin diye. Bu çocukların siyasi görüşleri yok çünkü. Seçmeli dersler lisede ayrımcılığa yol açacaktır.” (V4)

“Açabilir bence. Sen, ben, o... Bence açıyor. Ne bileyim açar gibi geliyor. Artık kapalı, açık bu şekilde. Böyle şeyler olacak diye tedirginiz, panikteyiz yani.” (V5)

“Öyle bir şey olsaydı derdi. Ama şöyle bir durum var. Beden falan gibi dersleri seçenler normal derslerden geride kalıyorlar.” (V9)

Dördüncü soruya verilen yanıtlar da velilerin seçmeli derslerle ilgili değişen düşüncelerini ortaya koymaktadır. Özellikle seçmeli din derslerinin açabileceği sorunlara değinen veliler, bu konu ile ilgili endişeleri olduğunu dile getirmişlerdir.

Son olarak velilere seçmeli derslerin notla değerlendirilmesi hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Bu uygulamayı olumlu bir değişiklik olarak gören veliler düşüncelerini şöyle ifade etmektedirler:

“Aslında bir ders alıyorsa, bu veriliyorsa bunun da bir not karşılığı eğitimde olmalı diye düşünüyorum. Değerlendirilmesinin yapılmasını düşünüyorum. Yoksa öğrenci o derse bunda geçme yok, kalma yok diye o şekilde dinler. Ben oğlum için söyleyeyim o yarışı seven biri. Notla değerlendirilmesinin faydalı olacağını düşünüyorum.” (V1)

“Bence iyi bir şey. Çünkü önceden seçmeli ders olmasa da olur gibi düşünce vardı ya çocuklarda. En azından şimdi not var diye çabalarlar yani.” (V2)

“Doğru olduğuna inanıyorum. Notlarının karnesine faydası oldu. Takdir aldı. Hep beşti seçmeli dersleri.” (V7)

“Bence iyi olmuş. Zaten gidiyorlar. Hani dersi basite almazlar.” (V8)

“Bence iyi oldu. Sınav olmadığı zaman önemsemeyebilir.” (V9)

Bu değişikliği doğru bulmayan veliler de düşüncelerini aşağıdaki gibi dile getirmektedirler:

“Not olayı olumsuzluk yaratıyor. Çocukların ömrü hep sınavla geçiyor. Kızım bütün gün ders çalışıyor. Kızıyorum artık. Çocuklar strese giriyor.” (V3)

“Değerlendirilmesin not ortalamasını etkilediği için. Kızım normal Matematikten 100 aldı seçmeliden 65 aldı. Çok üzüldü. O zaman biz artık Matematiği seçmeyiz yani. Bedeni seçeriz. Bu not ortalamaları gidecekleri liseyi etkileyecek. Stres yaşıyor.” (V4)

“Bunılıyor dedim ya. Benim kurs olarak alınması hoşuma gitmişti. Ama bundan değerlendirme olması, zorunlu olması ya da o şekilde değerlendirilmesi iyi olmadı.” (V5)

“Geçen yıl yoktu evet. Ben çocuğuma sordum karneye geçecek mi diye evet Seçmeli Matematik diye geçecek diyor... Çocuğun ortalamasını etkileyecek. Bence çok uygun değil. Olmasaydı, karneye not olarak geçmeseydi daha iyi olurdu. Normal programdaki gibi ciddiye alınıyor dersler. Daha çok boş zamanı değerlendirme, etüt niteliğinde veya ek bir bilgi sahibi olsun çocuk, boş zamanını değerlendirsin gibi görünse daha uygun olur diye düşünüyorum.” (V6)

Seçmeli derslerin notla değerlendirilmesini doğru bulmayan veliler bundan sonra ders seçimlerinde bu durumu da dikkate alacaklarını (V4), seçmeli derslerin zorunlu derslere dönüştüğünü (V5) ve diğer derslerden farkı kalmadığını (V6) belirtmektedirler. Velilere göre (V3, V4, V5) seçmeli derslerin notla değerlendirilmesi, çocuklara strese sokuyor ve üzüyor. Bu durumun çocukların ders seçimlerinde bazı dersler için caydırıcı ya da teşvik edici olmasına yol açabileceği söylenebilir. Böylece çocuğun ilgi, istek ve yeteneklerine göre seçim yapma özgürlüğünün, diğer bir deyişle katılım hakkının kısıtlanmasına neden olabilir.

Ortaokul Öğretmenlerine Uygulanan Yazılı Görüşme Formundan Elde Edilen Bulgular

Çalışma grubundaki öğretmenlere, seçmeli ders uygulamasına ilişkin görüşlerinin alınması amacıyla altı soru sorulmuştur. Öğretmenler tarafından yazılı olarak yanıtlanan soruların analizinden elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Ortaokul Öğretmenlerinin Seçmeli Dersler Uygulaması Hakkındaki Düşünceleri

Öğretmenlere ilk olarak seçmeli dersler uygulaması hakkındaki düşünceleri sorulmuş ve alınan yanıtlar, seçmeli derslerin olumlu yönleri ve seçmeli derslerle ilgili yaşanan sorunlar olarak iki ayrı kategori altında Tablo 27 ve Tablo 28’de sunulmuştur. Öğretmenlere göre seçmeli derslerin olumlu yönleri Tablo 27’de görülmektedir.

Tablo 27. Ortaokul Öğretmenlerine Göre Seçmeli Derslerin Olumlu Yönleri

Seçmeli Derslerin Olumlu Yönleri	f	Katılımcılar
Öğrenciye katkıları	12	Ö3, Ö5, Ö6, Ö8, Ö10, Ö11, Ö12, Ö14, Ö15, Ö16, Ö18, Ö20
Derslerin pekiştirilmesi	5	Ö10, Ö11, Ö12, Ö16, Ö18
İlgi, istek ve yetenekler doğrultusunda eğitim	4	Ö6, Ö14, Ö15, Ö20
Öğrencilerin sosyal gelişimi	2	Ö8, Ö18
Kendini ifade etme olanağı	1	Ö3
Kişisel kabiliyet ve becerileri geliştirme	1	Ö5
Başarı ve motivasyonun üst düzeyde olması	1	Ö5
Uyumlu, mutlu, aktif bir sınıf ortamı	1	Ö5
Öğretmene katkısı	1	Ö4
Ders saatlerinin artması	1	Ö4

Görüşleri alınan öğretmenlerin çoğu, seçmeli derslerin öğrenciye katkıları üzerinde durmuşlardır. Seçmeli derslerin, zorunlu derslerin pekiştirilmesi ve öğrencilere ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda eğitim alma fırsatı vermesi, uygulamanın öğretmenler tarafından en çok belirtilen olumlu yönleridir. Ö5, uygulamanın diğer olumlu yönlerini şöyle açıklamaktadır:

“Seçmeli ders uygulaması; çok olumlu, kişisel kabiliyet ve becerileri geliştirmeye yönelik bir uygulama olmuştur. Öğrenci dersi severek ve isteyerek geldiği için, başarı ve motivasyon üst düzeyde olmaktadır. Uyumlu, mutlu, aktif bir sınıf ortamı olmakta, ders hem öğretmen hem de öğrenci için daha sevimli olmaktadır.”

Bir öğretmen de seçmeli derslerin öğretmene sağladığı katkıyı şu şekilde ifade etmektedir:

“Branşımızın ders saatinin iki saat olmasından dolayı seçmeli derslerin desteklemesi bu azlığı ortadan kaldırır.” (Ö4)

Bu olumlu görüşlerin yanı sıra, Ö17 ve Ö19 derslerin ancak amacına uygun işlendiği takdirde katkı sağlayacağını düşünmektedirler. Beş öğretmen (Ö1, Ö2, Ö7, Ö9, Ö13) ise seçmeli derslere dair olumlu yönde bir görüş belirtmemektedir.

Öğretmenlerin seçmeli derslerle ilgili yaşadıkları ve gözlemledikleri sorunlar; ders işleyişi açısından sorunlar, ders seçimi ile ilgili sorunlar, altyapı sorunları, öğrenciler açısından sorunlar ve program yönetimine dair sorunlar şeklinde temalandırılmıştır. Sorunlara ilişkin bulgular Tablo 28’de sunulmuştur.

Tablo 28. Ortaokul Öğretmenlerine Göre Seçmeli Derslerle İlgili Sorunlar

Seçmeli Derslerle İlgili Yaşanan Sorunlar	f	Katılımcılar
Ders İşleyişi Açısından Sorunlar	16	Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11, Ö12, Ö14, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20
Araç-gereç eksikliği	9	Ö1, Ö3, Ö4, Ö8, Ö11, Ö12, Ö14, Ö19, Ö20
Ders programı ve müfredat eksikliği	7	Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö12, Ö16, Ö20
Sürekli tekrarların olması	1	Ö4
Bilgi düzeylerine göre sınıf oluşturulmaması	1	Ö5
Öğrencilerin farklı sınıflardan olması	1	Ö12
Devamsızlık sorunları	1	Ö18
Ders Seçimi İle İlgili Sorunlar	7	Ö2, Ö3, Ö6, Ö8, Ö9, Ö14, Ö15
Öğrencilerin dersi bilinçsizce seçmesi	4	Ö2, Ö6, Ö9, Ö15
Aile isteği/baskısı	3	Ö3, Ö8, Ö14
Öğrencilerin istedikleri derslerin açılmaması	1	Ö2
Öğrencilerin idari isteğe göre derslere yönlendirilmesi	1	Ö2
Altyapı Sorunları	5	Ö1, Ö2, Ö4, Ö7, Ö14
Okullardaki altyapı eksikliği	3	Ö4, Ö7, Ö14
Uygun ortam ve koşulların olmaması	2	Ö1, Ö7
Sınıf mevcutlarının çok olması	2	Ö2, Ö14
Sınıf paylaşımı	1	Ö1
Atölyelerin olmaması	1	Ö7
Öğrenciler açısından sorunlar	2	Ö16, Ö20
Öğrencinin zamanını alması	1	Ö16
Öğrencinin güdülenememesi	1	Ö20
Program Yönetimi Sorunu	1	Ö17
Ders programı oluşturmada zorluk	1	Ö17
Sorun yaşamıyorum	2	Ö10, Ö13

Görüşleri alınan öğretmenlerden yalnızca ikisi (Ö10, Ö13) seçmeli derslerle ilgili sorun yaşamadığını ifade etmektedir. Öğretmenlerin çoğu araç-gereç (Ö1, Ö3, Ö4, Ö8, Ö11, Ö12, Ö14, Ö19, Ö20), ders programı ve müfredat eksikliği (Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö12, Ö16, Ö20) nedeni ile derslerde yaşanan sıkıntılardan bahsetmektedirler. Öğretmenlere göre seçmeli dersler için ders kitabı, etkinlik kitabı, öğretmen kılavuz kitabı gibi destekleyici dokümanların olmaması, ders programı ve müfredat bulunmaması nedeniyle derslere uygun planlama yapılamaması ders işleyişi açısından problem teşkil etmektedir. Bunlara ek olarak bazı öğretmenler (Ö4, Ö5, 12, 18) seçmeli derslerin işleyişine dair sorunlar yaratan diğer faktörleri şu şekilde aktarmaktadırlar:

“Derslerde sürekli tekrarların olması.” (Ö4)

“Seçmeli sınıflar oluşturulurken öğrenciler bilgi ve düzeylerine göre sınıflarda olursa daha iyi olur. Çok bilenle hiç bilmeyen aynı sınıfta olursa sorun olmaktadır.” (Ö5)

“Öğrencilerin farklı sınıflardan olması rahat ders işlenmesine engel oluyor.” (Ö12)

“Çok önemsemedikleri için devamsızlık sorunları yaşıyoruz.” (Ö18)

Öğretmenlerin seçmeli derslerle ilgili gözlemediği sorunlardan biri de öğrencilerin seçtikleri dersler ve ders seçimi sürecine ilişkin sorunlardır. Bazı öğretmenler (Ö2, Ö6, Ö9, Ö15) öğrencilerin ders seçimlerini bilinçsizce yaptıklarını ifade etmektedirler:

“Okuma problemi olan öğrencilerin fazla sayıda olması Okuma Becerileri dersinde sıkıntılar yaşatmakta.” (Ö2)

“Öğrencilerin dersi bilinçsizce seçmesi.” (Ö6)

“Belirsizlik. Bilinçsizce seçiliyor, kaynaştırma öğrencileri bile Matematik seçmiş.” (Ö9)

“Şu ana kadar yaşadığım tek sıkıntı derslerde bile verim alamadığımız öğrencilerin seçmeli ders olarak bu dersi seçmelerindedir. Bunun, öğrencilerin ders seçimi konusunda bilinçsiz olmalarından kaynaklandığını düşünüyorum.” (Ö15)

Aile isteği veya baskısı, görüşme yapılan öğretmenlerin ders seçimi sürecine ilişkin değindiği bir diğer sorundur. Öğretmenler bu sorunu şu şekilde dile getirmektedirler:

“Aile isteği (baskısı) sürekliliği, devamı etkiliyor.” (Ö3)

“Seçmeli dersler öğrencilerin sosyal yönden gelişimleri açısından olumlu yöndedir. Fakat öğrencilerimiz ailelerin de etkileri ile akademik başarılarını ön plana çıkartacak dersleri seçmektedir. Hâlbuki öğrencilerimiz beceri ve yeteneklerini geliştirecekleri Resim, Müzik, Spor Etkinlikleri, Zekâ Oyunları gibi dersleri seçerlerse daha iyi olur kanısındayım.” (Ö8)

“Olumsuz: Ailelerin öğrencilerin yerine karar vermeleri.” (Ö14)

Öğretmenlerin ders seçimi ile ilgili değindiği sorunlardan biri dışında kalanlar, çocuğa ve ailesine ilişkin unsurları ifade ederken, bir öğretmenin konu ile ilgili söyledikleri üzerinde, seçme sürecindeki katılım hakkı açısından ayrıca durulması gerekmektedir:

“Öğrencilerin ders seçimlerinde hassas davranılmaması ve en çok istedikleri dersi seçememesi problemler yaratmaktadır. Öğrencilerin idari isteğe göre derslere yönlendirilmesi, istedikleri derslerin açılmaması sıkıntılar yaratmakta.” (Ö2)

Bu ifade okul yönetiminin ders seçim sürecinde nasıl bir etki yaptığını göstermektedir.

Öğretmenlerin seçmeli dersler uygulaması ile ilgili okullardaki altyapı eksikliğine dair belirttiği görüşler, altyapı sorunları teması altında Tablo 28’de sunulmuştur. Bu konu ile ilgili öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“Sınıf paylaşımı ve kaynak konusunda sıkıntılar yaşanıyor.” (Ö1)

“Sınıf sayılarının bazı derslerde otuzlu sayıların üzerinde olması da problem teşkil ediyor.” (Ö2)

“Seçmeli dersler çocukların ilgi ve alakalarıyla alakalı olduğundan sadece altyapının ve destekleyici dokümanların eksikliğiyle alakalı sorunlar yaşanıyor.” (Ö4)

“Seçmeli derslerde işlenecek konu ve uygun ortam konusunda sıkıntılar yaşıyoruz. Atölyelerin olmaması sıkıntıyı artırıyor.” (Ö7)

“Yaşadığımız sorunlar sınıflar çok kalabalık ve kılavuz kitabın olmaması.” (Ö14)

Öğretmenlerden ikisi seçmeli derslerin öğrencilerin çok zamanını aldığını (Ö16) ve öğrencilerin güdülenemediğini (Ö20) belirterek seçmeli derslerin öğrenciler açısından yol açtığı iki farklı soruna değinmişlerdir. Bir öğretmen (Ö17) ise seçmeli derslerin, okullarda haftalık ders programı hazırlama konusunda zorlanmaya sebep olduğunu belirterek, diğer öğretmenlerden farklı olarak, seçmeli derslerin program yönetimine dair yol açtığı sorunu dile getirmektedir.

Ortaokul Öğretmenlerine Göre Öğrencilerin Seçmeli Derslere Karşı Tutumları

İkinci olarak öğretmenlere, öğrencilerin seçmeli derslere karşı tutumlarının nasıl olduğu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar, seçmeli derslere karşı olumlu ve olumsuz tutumlar şeklinde temalandırılmıştır. Buna ilişkin bulgular Tablo 29’den izlenebilir.

Tablo 29. Ortaokul Öğretmenlerine Göre Öğrencilerin Seçmeli Derslere Karşı Tutumları

Öğrencilerin Seçmeli Derslere Karşı Tutumları	f	Katılımcılar
Olumlu	9	Ö3, Ö4, Ö5, Ö10, Ö11, Ö13, Ö17, Ö18, Ö20
İlgili	5	Ö3, Ö5, Ö10, Ö17, Ö18
Olumlu	2	Ö4, Ö13
İstekli	2	Ö11, Ö20
Olumsuz	5	Ö1, Ö2, Ö7, Ö8, Ö12
Ciddiye almama/ Önemsememe	4	Ö1, Ö7, Ö8, Ö12,
Bazı derslere önyargılı	1	Ö2
Öğrencinin seçimine bağlı	2	Ö6, Ö15
Öğrenciye bağlı	2	Ö9, Ö16
Dersin işlenişine bağlı	2	Ö14, Ö19

Öğretmenlerin neredeyse yarısı, öğrencilerin seçmeli derslere karşı tutumlarının olumlu olduğu yönünde görüş belirtmiştir. Bu öğretmenlere göre öğrencilerin seçmeli derslere karşı tutumları olumludur (Ö4, Ö13), öğrenciler bu derslerde ilgili (Ö3, Ö5, Ö10, Ö17, Ö18) ve isteklidirler (Ö11, Ö20). Bu konuda olumsuz yönde fikir beyan eden öğretmenler ise öğrencilerin seçmeli dersleri ciddiye almadıklarını ve yeterince önemsemediklerini şu şekilde ifade etmektedirler:

“Mihver derslere göre ciddiyeti olmayan dersler sınıfına giriyor.” (Ö1)

“Öğrenciler seçmeli dersleri daha çok eğlence dersi olarak görmek istiyor.” (Ö7)

“Öğrencilerimiz seçmeli dersi geçen dönemlerde not almadıkları için bir dinlenme saati olarak görmekte, pek önemsememektedirler.” (Ö8)

“Seçmeli dersi önemsiz ve boş görüyorlar. Hatta biraz da rahat bir ortam olarak algılıyorlar.” (Ö12).

Bir öğretmen de veli ve öğrencilerin bazı derslere karşı önyargılı olmalarını olumsuz bir tutum olarak değerlendirmekte ve konu ile ilgili şunları söylemektedir:

“Veli ile öğrenciler bazı derslere önyargılı bakıyorlar. Veli öğretimin ikinci ayında idareye başvurup benim oğlumun bunları öğrenmesi ne işe yarar diye seçmeli ders sınıfını değiştirmeyi talep edebiliyor.” (Ö2)

Öğretmenlerin bir kısmı da öğrencilerin seçmeli derslere karşı tutumlarının öğrenciye (Ö9, Ö16), öğrencinin seçimine (Ö6, Ö15) ve dersin işlenişine (Ö14, Ö19) bağlı olarak değiştiğini düşünmektedirler:

“İlgili olan öğrenciler için Matematiğe ilgilerini artırıyor.” (Ö9)

“Gereksiz gören de var. Çok rahatlatıcı bulan da var.” (Ö16)

“Yetenekli öğrenciler ilgili.” (Ö6)

“Yetenek ve ilgileri ölçüsünde seçmeli derslerin seçiminde doğru karar alan öğrencilerin istekli, ilgili ve daha başarılı olduğunu, seçiminde yanlışlar yapan öğrencilerin tam tersi bir tutum sergilediğini söyleyebilirim.” (Ö15)

“Derste yeteri kadar etkinlik yaptığınızda çocuklar isteyerek derse katılıyor ama kitap yok diye derste çocukların ilgisini çekmeyen şeylerle uğraşmasını isterseniz ders çok çekilmez oluyor.” (Ö14)

“Öğretim programı dışında, dramaya yönelik etkinlikler yaptığımız için öğrenciler dersten zevk alıyor.” (Ö19)

Ortaokul Öğretmenlerinin Seçmeli Derslerin Notla Değerlendirilmesine İlişkin Düşünceleri

Üçüncü olarak öğretmenlere 2014-2015 öğretim yılında itibaren, seçmeli dersler uygulamasında yapılan notla değerlendirme değişikliği hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Öğretmenlerin bu konudaki düşünceleri Tablo 30'dan izlenebilir.

Tablo 30. Ortaokul Öğretmenlerinin Seçmeli Derslerin Notla Değerlendirilmesine İlişkin Düşünceleri

Görüşler	f	Katılımcılar
Seçmeli dersler notla değerlendirilmemeli	11	Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö15, Ö16, Ö18, Ö19, Ö20
Seçmeli dersler notla değerlendirilmeli	9	Ö1, Ö2, Ö5, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö17
Notla değerlendirmenin olumlu etkileri	9	Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö8, Ö11, Ö14, Ö17, Ö20
Dersin ciddiyetini artırma/ Dersi önemseme	5	Ö1, Ö2, Ö11, Ö14, Ö20
Derse olan ilgiyi artırma	4	Ö4, Ö8, Ö14, Ö17
Emeğin karşılığını alma	1	Ö5
Notla değerlendirmenin olumsuz etkileri	5	Ö4, Ö7, Ö13, Ö18, Ö19
Not kaygısı	4	Ö4, Ö7, Ö18, Ö19
Not girişlerinin zorluğu	1	Ö13
Özgür düşünme ve uygulamayı engelleme	1	Ö18
Ruhsal doygunluk ve kişisel gelişimin geri planda kalması	1	Ö19

Dokuz öğretmen (Ö1, Ö2, Ö5, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö17) seçmeli derslerin notla değerlendirilmesini olumlu bir değişiklik olarak yorumlarken, on bir öğretmen (Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö15, Ö16, Ö18, Ö19, Ö20) aksi yönde görüş belirtmiştir. Bu durumu olumlu bir değişiklik olarak gören öğretmenler, notla değerlendirmenin, dersin ciddiyetini (Ö1, Ö2, Ö11, Ö14) ve derse olan ilgiyi (Ö14, Ö17) artırdığını ve öğrencilerin emeklerinin karşılığını almalarını sağladığını (Ö5)

düşünmektedirler. Notla değerlendirmeyi olumlu bulan öğretmenlerden Ö13, bu konuda farklı bir sorunu şöyle dile getirmektedir:

“Notla değerlendirme daha iyi, fakat not girişleri çok zor ve vakit alıyor.” (Ö13)

Seçmeli dersler için notla değerlendirmeyi doğru bulmayan öğretmenlerin bir kısmı, notla değerlendirmenin yaratacağı olumsuzlukları şöyle dile getirmektedirler:

“Seçmeli ders notla değerlendirilmemeli. Çünkü öğrenci ilgisi ve isteğiyle geliyor. Bu konuda not kaygısı gütmemeli.” (Ö7)

“Notla değerlendirmemek çocuğa özgür düşünme ve uygulama fırsatı veriyor. Çocukta not kaygısı olmamalı. Rahat olmalı.” (Ö18)

“Notla değerlendirmenin kesinlikle yanlış olduğu kanaatindeyim. Seçmeli derslerde not kaygısından çok ruhsal doygunluk ve kişisel gelişim ön planda olmalıdır.” (Ö19)

Bazı öğretmenler (Ö4, Ö8, Ö20) ise notla değerlendirmenin olumlu etkilerinin olduğunu, buna rağmen seçmeli derslerin notla değerlendirilmesini doğru bulmadıklarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

“İlgi ve alakayı daha da artırdığını düşünüyorum. Fakat not kaygısı da olumsuz etkileyecektir.” (Ö4)

“Öğrencilerin dersle ilgilenmelerini biraz daha artırdı. Fakat seçmeli dersin notla değerlendirilmemesi düşüncesindeyim.” (Ö8)

“Not olmadığına öğrenci fazla değer vermiyor, gereksiz bir ders gibi görüyor. Ancak notun da fazla etkili olmaması gerektiği görüşündeyim.” (Ö20)

Seçmeli derslerin notla değerlendirilmesini doğru bulmayan öğretmenlere göre bu uygulama öğrencilerin kendi istekleriyle seçmeleri gereken bir derste not kaygına yol açmakta (Ö7, Ö18, Ö19). Öğretmenlere göre seçmeli dersler özgür düşünme ve uygulama fırsatı veren (Ö18), ruhsal doygunluk ve kişisel gelişimi ön planda tutan (Ö19) bir uygulama olması gereken seçmeli dersler, not kaygısı ile bu özelliklerinden uzaklaşmaktadır. Seçmeli derslerin notla değerlendirilmesinin öğrencilerin derse olan ilgilerini artırdığını düşünen öğretmenler (Ö4, Ö8, Ö20), bu uygulamayı doğru bulmadıklarını eklemektedirler. Benzer şekilde veliler de notla değerlendirmenin öğrenci tercihlerini etkileyeceğini ve not kaygısını oluşturacağına vurgu yapmışlardır.

Ortaokul Öğretmenlerine Göre Açılacak Seçmeli Derslerin Belirlenmesinde Etkili Olan Kişiler ve Dikkate Alınan Faktörler

Son olarak öğretmenlere okulda açılacak seçmeli derslerin belirlenmesinde etkili olan kişi veya kişiler ve dikkate alınan faktörler sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar, çeşitli unsurlar altında gruplandırılarak iki ayrı tabloda (Tablo 31 ve Tablo 32) sunulmuştur. Öğretmenlere göre, okulda açılacak seçmeli derslerin belirlenmesinde etkili olan kişiler Tablo 31’de görülebilir.

Tablo 31. Ortaokul Öğretmenlerine Göre Açılacak Seçmeli Derslerin Belirlenmesinde Etkili Olan Kişiler

Açılacak Seçmeli Derslerin Belirlenmesinde Etkili Olan Kişiler	f	Katılımcılar
Aile	14	Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö13, Ö14, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20
Öğrenci	12	Ö3, Ö4, Ö7, Ö8, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20
Okul yöneticileri	8	Ö2, Ö7, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö17, Ö20
Öğretmenler	5	Ö2, Ö4, Ö14, Ö18, Ö20

Öğretmenlerin yanıtlarına göre, açılacak seçmeli derslerin belirlenmesinde sırasıyla aile, öğrenci, okul yöneticileri ve öğretmenler etkili olmaktadır. Bu konuda ailelerin çocuklardan daha çok etkisi olduğunun düşünülmesi, katılım hakkı açısından tartışılması gereken bir husustur. Buna ek olarak, öğretmenlerin neredeyse yarısının öğrenci cevabını vermemesi ve büyük bir kısmının okul yöneticileri cevabını vermesi de düşündürücüdür. Konuyla ilgili bazı öğretmenlerin ifadeleri şu şekildedir:

“Okul idaresi ve dersleri ayarlayan öğretmen arkadaş.” (Ö2)

“Aileler” (Ö6)

“Veli-okul idaresi” (Ö9)

“Ailelerin istediği dersler etkili oluyor. Öğretmen sayısı ve ders saati de etkili.” (Ö14)

“Veliler” (Ö16)

“Öğrencilerin başvuruları alındıktan sonra talep sayısına göre dersleri idare belirliyor. Kimi zaman veliler etkili oluyor, kimi zaman okul idaresi yönlendirme yapıyor.” (Ö17)

“Seçmeli derslerin belirlenmesinde öğrencilerden çok velilerin eğiliminin ön planda olduğunu söyleyebiliriz.” (Ö19)

Öğretmenlerden gelen yanıtlara göre, açılacak seçmeli derslerin belirlenmesinde dikkate alınan faktörler çocuğun isteği, ailenin isteği, okulun koşulları ve okul yönetimi temaları altında sıralanmıştır. Buna ilişkin bulgular Tablo 32’de görülmektedir.

Tablo 32. Ortaokul Öğretmenlerine Göre Açılacak Seçmeli Derslerin Belirlenmesinde Dikkate Alınan Faktörler

Açılacak Seçmeli Derslerin Belirlenmesinde Dikkate Alınan Faktörler	f	Katılımcılar
Çocuğun isteği	13	Ö1, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö17, Ö20
Bilgi ve eğlencenin bir arada olması	1	Ö1
Başarı beklentisi	1	Ö6
Ailenin isteği	6	Ö3, Ö4, Ö8, Ö16, Ö17, Ö19
Velilerin eğitim seviyesi	1	Ö19
Okulun koşulları	5	Ö2, Ö4, Ö10, Ö15, Ö16
Öğretmen sayısı	3	Ö2, Ö4, Ö15, Ö16
Sınıf sayısı	4	Ö2, Ö4, Ö10, Ö15
Okul yönetimi	4	Ö2, Ö5, Ö12, Ö19
İdarenin isteği/ hedefleri	3	Ö2, Ö12, Ö19
Öğretmenlere ek ders açma	1	Ö5

Öğretmenlerin çoğu açılacak seçmeli derslerin belirlenmesinde çocuğun isteğinin etkili olduğu görüşündedir. Ancak çocuklar dışında kalan daha birçok faktörün de bu konuda etkili olduğu ilgili tabloda görülmektedir. Öğretmenler derslerin kararlaştırılmasında etkisi olan bu faktörleri şu şekilde dile getirmektedirler:

“Dersi verecek öğretmen sayısına, idarenin isteğine ve derslerin hangi saatlerde hangi sınıflarda uygulanabilir oluşuna göre düzenleme yapılıyor.” (Ö2)

“Daha çok öğretmen, sınıf, aile ve çocuklar sıralamasının olduğu kanaatindeyim. Çoğunlukla böyle, istisnalar sıralamayı değiştiriyor.” (Ö4)

“Okulda açılacak seçmeli derslerde öğrenci ve velisinin tercihi dikkate alınmalıdır. Bazı okullarda bu sınıflar oluşturulurken öğretmenlere ek ders açma gibi uygulamaların olduğunu duyduk. Bu uygulama yanlış bir uygulamadır.” (Ö5)

“Öğretmen.” (Ö9)

“Öğrencilerin istekleri, okulun fiziksel şartları, yeterli sınıf sayısı.” (Ö10)

“Okul idaresi ve öğrencilere verilen tercih formları.” (Ö12)

“Okul dersliklerinin yeterli olması. Okulda branş öğretmenlerinin bulunması.” (Ö15)

“Veli isteği ve öğretmen kapasitesi.” (Ö16)

“Okulda açılacak seçmeli derslerin belirlenmesinde velilerin eğitim seviyesi, okul idaresinin hedefleri belirleyici olmaktadır. Kültürel faktörlerden çok sınavlara hazırlanma kaygısı ön planda tutuluyor.” (Ö19)

Öğretmenlere göre seçmeli derslerin belirlenmesindeki etkili olan faktörlerin başında çocuğun isteği gelmektedir. Burada öğretmenlerin çocuğun isteğini bir faktör olarak başa almaları, açılacak derslerin belirlenmesinde bunun en etkili faktör olduğu anlamına gelmez. Çünkü açılacak derslere karar verilmesi aşamasında öğrencilerin tercihleri, okulun fiziki şartları ve öğretmen kapasitesi çerçevesinde dikkate alınan bir unsurdan öteye geçmemektedir.

Ortaokul ve Lise Öğrencilerine Uygulanan Anket Sonucunda Elde Edilen Bulgular

Amasya ili Merkez ilçesindeki bir ortaokulun 5, 6, 7 ve bir Anadolu lisesinin 9 ve 10'uncu sınıf öğrencilerine 2014-2015 öğretim yılı birinci dönem sonunda uygulanan anket sonucunda elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Kişisel Bilgilerine İlişkin Bulgular

Ortaokul ve lise öğrencilerinin seçmeli dersler uygulamasına ilişkin yanıtlarını çeşitli değişkenler çerçevesinde analiz edebilmek amacıyla toplanan kişisel bilgilere ilişkin bulgular aşağıda başlıklar altında verilmiştir.

Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Şubelere, Sınıflara ve Öğretim Düzeylerine Göre Dağılımı

Araştırma kapsamında anket uygulanan ortaokul ve lise öğrencilerinin şubelere, sınıflara ve öğretim düzeylerine göre dağılımı Tablo 33'te verilmiştir. Tablo incelendiğinde, anketi yanıtlayan öğrencilerin öğretim düzeylerine göre dağılımlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Ayrıca iki öğretim düzeyinde de sınıf ve şube öğrenci sayıları dengelidir.

Tablo 33'te görüldüğü gibi, anket uygulanan 575 öğrencinin %51,8'i (298 öğrenci) ortaokul, %48,2'si (277 öğrenci) lise öğrencisidir. Öğrencilerin sınıflara göre dağılımı incelendiğinde, %15,3'ünün (88 öğrenci) beşinci, %17,9'unun (103 öğrenci) altıncı, %18,6'sının (107 öğrenci) yedinci, %21,9'unun (126 öğrenci) dokuzuncu ve

%26,3'ünün (151 öğrenci) onuncu sınıfa devam ettiği görülmektedir. Anket uygulanan ortaokulda beş, altı ve yedinci sınıfta beşer şube, lisede ise dokuzuncu sınıfta dört, onuncu sınıfta beş şube bulunmaktadır. Ortaokulda bir şubedeki öğrenci sayısı 14 ile 24, lisede ise 28 ile 33 arasında değişmektedir.

Tablo 33. Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Şubelere, Sınıflara ve Öğretim Düzeylerine Göre Dağılımı

	Şube					Toplam	%
	A	B	C	D	E		
Beşinci Sınıf	19	19	14	21	15	88	15,3
Altıncı Sınıf	20	24	19	20	20	103	17,9
Yedinci Sınıf	23	22	20	21	21	107	18,6
Ortaokul Toplamı						298	51,8
Dokuzuncu Sınıf	33	31	29	33	---	126	21,9
Onuncu Sınıf	28	30	29	32	32	151	26,3
Lise Toplamı						277	48,2
Genel Toplam						575	100,0

Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Araştırma kapsamında anket uygulanan ortaokul ve lise öğrencilerinin öğretim düzeylerine ve cinsiyete göre dağılımı Tablo 34'te verilmiştir. Çizelge incelendiğinde anket uygulanan ortaokul ve lise öğrencilerinin cinsiyete göre dağılımlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Tablo 34. Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Öğretim Düzeylerine ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Ortaokul		Lise		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kız	147	49,8	167	60,9	314	55,2
Erkek	148	50,2	107	39,1	255	44,8
Toplam	295	100,0	274	100,0	569	100,0

Not: Anketleri geçerli kabul edilen öğrencilerden 6'sı cinsiyet sorusuna yanıt vermemiştir.

Anket uygulanan 295 ortaokul öğrencisinin %49,8'i (147 öğrenci) kız, %50,2'si (148 öğrenci) erkektir. Lise öğrencilerinde ise bu oranlar sırasıyla %60,9 (167 öğrenci) kız, %39,1 (107 öğrenci) erkektir. Böylece toplamda, anket uygulanan 569 öğrencinin %55,2'si (314 öğrenci) kız ve %44,8'i (255 öğrenci) erkektir.

Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Annesinin Çalışma Durumuna ve Anne Mesleğine Göre Dağılımı

Anket uygulanan ortaokul ve lise öğrencilerinin annesinin çalışma durumuna göre dağılımı Tablo 35’te verilmiştir. Öğrencilerin yanıtları işsiz ve çalışan olmak üzere iki kategori altında toplanarak sunulmuştur. Ev hanımı yanıtı işsiz kategorisi altında ele alınmıştır.

Tablo 35. Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Annesinin Çalışma Durumuna Göre Dağılımı

Meslek	Öğretim Düzeyi				Toplam	
	Ortaokul		Lise		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%		
İşsiz	226	76,9	213	80,1	439	78,4
Çalışan	68	23,1	53	19,9	121	21,6
Toplam	294	100,0	266	100,0	560	100,0

Not: Anketleri geçerli kabul edilen öğrencilerden 15’i annenin mesleği sorusuna yanıt vermemiştir.

Ortaokul öğrencilerinin %76,9’unun (226 öğrenci) annesi işsiz iken %23,1’inin (68 öğrenci) annesi çalışmaktadır. Lise öğrencilerinin de %80,1’inin (213 öğrenci) annesi işsiz iken %19,9’unun (53 öğrenci) annesi çalışmaktadır. Her iki öğretim düzeyindeki öğrencilerin annelerinin büyük bir çoğunluğu çalışmamaktadır. Toplamda, anket uygulanan öğrencilerin yalnızca %21,6’sının (121 öğrenci) annesinin çalıştığı görülmektedir. Çalışan annelerin mesleğe göre dağılımı ise Tablo 36’da sunulmuştur. Anket uygulanan öğrencilerin %21,6’sının (121 öğrenci) annesi çalışmaktadır. Bu öğrencilerin çoğunluğunun annesi öğretmen (%21,5) ya da hemşiredir (% 19,0).

Tablo 36. Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Anne Mesleğine Göre Dağılımı

Meslek	Öğretim Düzeyi				Toplam	
	Ortaokul		Lise		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%		
Öğretmen	15	22,1	11	20,8	26	21,5
Hemşire	18	26,5	5	9,4	23	19,0
Memur	5	7,4	10	18,9	15	12,4
İşçi	8	11,8	6	11,3	14	11,6
Aşçı	6	8,8	4	7,5	10	8,3
Esnaf	5	7,4	4	7,5	9	7,4
Diğer *	11	16,2	13	24,5	24	19,8
Toplam	68	100,0	53	100,0	121	100,0

* 1 Bankacı, 3 Din Görevlisi, 1 Mimar, 2 Muhasebeci, 2 Çocuk Bakıcısı, 6 Polis, 5 Tekniker, 4 Emekli

Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Baba Mesleğine Göre Dağılımı

Ortaokuldan 289, liseden 256 olmak üzere toplam 545 öğrenci babasının mesleğini belirtmiştir. Anketi yanıtlayan ortaokul ve lise öğrencilerinin babaları arasında en fazla gözlenen meslekler sırasıyla esnaf (%20,4), işçi (%20,2), memur (%11,0) ve polistir (%10,8).

Tablo 37. Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Baba Mesleğine Göre Dağılımı

Meslek	Öğretim Düzeyi				Toplam	
	Ortaokul		Lise		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%		
Esnaf	63	21,8	48	18,8	111	20,4
İşçi	71	24,6	39	15,3	110	20,2
Memur	29	10,0	31	12,1	60	11,0
Polis	38	13,1	21	8,2	59	10,8
Çiftçi	7	2,4	34	13,3	41	7,5
Öğretmen	19	6,6	10	3,9	29	5,3
Emekli	4	1,4	21	8,2	25	4,6
Asker	10	3,5	13	5,1	23	4,2
Tamirci	12	4,2	9	3,5	21	3,9
Yönetici	6	2,1	11	4,3	17	3,1
Muhasebeci	10	3,5	2	0,8	12	2,2
Tekniker	6	2,1	6	2,3	12	2,2
Diğer*	14	4,7	11	4,4	25	4,7
Toplam	289	100,0	256	100,0	545	100,0

* 2 Aşçı, 1 Bankacı, 4 Din Görevlisi, 2 Hakim, 7 Mühendis, 7 Müteahhit, 1 Sigortacı, 1 Veteriner

Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Anne Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Anket uygulanan ortaokul ve lise öğrencilerinin anne eğitim düzeyine göre dağılımı Tablo 38’de verilmiştir. Ortaokuldan 296, liseden 273 öğrenci olmak üzere toplam 569 öğrenci bu soruyu yanıtlamıştır. Annesi okula gitmeyen ve annesinin eğitim durumunu bilmeyen öğrencilerin yanıtları diğer başlığı altında sunulmuştur.

Anket uygulanan ortaokul ve lise öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeylerinde ilk sırada ilkokul mezunları (%35,5) yer almaktadır. Annesi ilkokul mezunu olan ortaokul öğrencilerinin oranı %30,7; lise öğrencilerinin oranı ise %40,7’dir. Annesi ortaokul mezunu (%23,0) olan öğrenci sayısı, annesi lise mezunu (%26,4) olan öğrenci sayısından daha azdır. Anketi yanıtlayan öğrenciler arasında annesi üniversite mezunu

(%13,0) olanların oranı en azdır. Ortaokul öğrencilerinin anne eğitim düzeyi, lise öğrencilerinin anne eğitim düzeyinden daha yüksektir.

Tablo 38. Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Anne Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Mezun Olduğu Öğretim Düzeyi	Öğretim Düzeyi				Toplam	
	Ortaokul		Lise		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%		
İlkokul	91	30,7	111	40,7	202	35,5
Ortaokul	68	23,0	63	23,1	131	23,0
Lise	84	28,4	66	24,2	150	26,4
Üniversite	43	14,5	31	11,4	74	13,0
Diğer*	10	3,4	2	0,7	12	2,1
Toplam	296	100,0	273	100,0	569	100,0

* Okula gitmemiş olan 4; Eğitim durumu bilinmeyen 8.

Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Baba Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Anket uygulanan ortaokul ve lise öğrencilerinin baba eğitim düzeyine göre dağılımı Tablo 39’da verilmiştir. Ortaokuldan 295, liseden 273 öğrenci olmak üzere toplam 568 öğrenci bu soruyu yanıtlamıştır. Babasının eğitim durumunu bilmeyen öğrencilerin yanıtları diğer içinde gösterilmiştir.

Tablo 39. Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Baba Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Mezun Olduğu Öğretim Düzeyi	Öğretim Düzeyi				Toplam	
	Ortaokul		Lise		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%		
İlkokul	22	7,5	46	16,8	68	12,0
Ortaokul	44	14,9	54	19,8	98	17,3
Lise	114	38,6	85	31,1	199	35,0
Üniversite	105	35,6	88	32,2	193	34,0
Diğer	10	3,4	0	0,0	10	1,8
Toplam	295	100,0	273	100,0	568	100,0

Diğer: Eğitim durumu bilinmeyen 10.

Tablo 39 ile Tablo 38 karşılaştırıldığında öğrencilerin baba eğitim düzeylerinin anne eğitim düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Öğrencilerin çoğunluğunun (%69,0) babası lise veya üniversite mezunudur. Ortaokul öğrencilerinin %38,6’sının (114 öğrenci) babası lise, %35,6’sının (105 öğrenci) babası üniversite; lise öğrencilerinin %32,2’sinin (88 öğrenci) babası üniversite, %31,1’inin (85 öğrenci) babası lise mezunudur. Toplamda, öğrencilerin %35,0’inin (199 öğrenci) babası lise, %34,0’ünün (193 öğrenci) babası üniversite, %17,3’ünün (98 öğrenci) babası ortaokul

ve %12,0'sinin (68 öğrenci) babası ilkokul mezunudur. Ortaokul öğrencilerinin baba eğitim düzeyi, lise öğrencilerinin baba eğitim düzeyinden daha yüksektir.

Anket Uygulanan Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Tercih Ettikleri ve Aldıkları Seçmeli Derslere İlişkin Bulgular

Anket uygulanan öğrencilere hangi seçmeli dersleri aldıkları ve okullarında tüm seçmeli dersler açılsaydı hangi dersleri almak isteyecekleri sorulmuştur. Aşağıda öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtların analizinden elde edilen bulgular görülmektedir.

Anket Uygulanan Ortaokul Öğrencilerinin Aldıkları ve Almak İstedikleri Seçmeli Derslere İlişkin Bulgular

Ortaokul öğrencilerinin alınan ve istenen seçmeli derslere göre dağılımı Tablo 40'ta sunulmuştur. Tabloda ayrıca dersleri alan ve almak isteyen öğrenci sayıları arasındaki farklara da yer verilmiştir.

Tablo 40. Anket Uygulanan Ortaokul Öğrencilerinin Alınan ve Almak İstenen Seçmeli Derslere Göre Dağılımı

Sıra	Seçmeli Dersler	Alan Öğrenci Sayısı	Almak İsteyen Öğrenci Sayısı	Fark
1	Kur'an-ı Kerim	76	60	16
2	Hz. Muhammed'in Hayatı	37	32	5
3	Temel Dini Bilgiler	17	20	-3
4	Okuma Becerileri	10	15	-5
5	Yazarlık ve Yazma Becerileri	0	26	-26
6	Yaşayan Diller ve Lehçeler	0	14	-14
7	Yabancı Dil (İngilizce)	184	115	69
8	Bilim Uygulamaları	23	56	-33
9	Matematik Uygulamaları	210	116	94
10	Görsel Sanatlar	35	73	-38
11	Müzik	19	29	-10
12	Spor ve Fiziki Etkinlikler	160	145	15
13	Drama	30	41	-11
14	Zekâ Oyunları	85	63	22
15	Halk Kültürü	0	5	-5
16	Hukuk ve Adalet	7	30	-23
17	İletişim ve Sunum Becerileri	0	3	-3
18	Çevre ve Bilim	0	9	-9
19	Bilişim Teknolojileri ve Yazılım	0	16	-16
20	Medya Okuryazarlığı	0	11	-11
21	Düşünme Eğitimi	0	15	-15

Tablo 40 incelendiğinde, dersi alan ve almak isteyen öğrenci sayıları arasındaki farkın en yüksek olduğu derslerin Matematik Uygulamaları (94) ve İngilizce (69)

olduğu görülmektedir. Matematik Uygulamaları dersi anket uygulanan ortaokul öğrencilerinin 210'u tarafından alınırken 116'sı tarafından istenmektedir. İngilizce dersini ise 184 öğrenci alırken 115 öğrenci almak istemektedir. Bu iki ders dışında, Zekâ Oyunları (22), Kur'an-ı Kerim (16), Spor ve Fiziki Etkinlikler (15) ve Hz. Muhammed'in Hayatı (5) derslerini alan öğrenci sayıları, bu dersleri almak isteyen öğrenci sayılarından fazladır. Öte yandan, Görsel Sanatlar (38), Bilim Uygulamaları (33), Hukuk ve Adalet (23), Drama (11), Müzik (10), Okuma Becerileri (5) ve Temel Dini Bilgiler (3) derslerini almak isteyen öğrenci sayıları, bu dersleri alan öğrenci sayılarından daha yüksektir. Anket uygulanan ortaokulda açılmayan Yazarlık ve Yazma Becerileri, Yaşayan Diller ve Lehçeler, Halk Kültürü, İletişim ve Sunum Becerileri, Çevre ve Bilim, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Medya Okuryazarlığı ve Düşünme Eğitimi derslerini de almak isteyen öğrenciler bulunmaktadır. Halk Kültürü, İletişim ve Sunum Becerileri, Çevre ve Bilim derslerini almak isteyen öğrenci sayıları 10'un altındadır. Ancak, Yazarlık ve Yazma Becerileri 26, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım 16, Düşünme Eğitimi 15, Yaşayan Diller ve Lehçeler 14 ve Medya Okuryazarlığı 11 öğrenci tarafından almak istedikleri ders olarak belirtilmiştir. Ankette öğrencilere sunulan 21 seçmeli dersin hepsinde alan öğrenci sayıları ile almak isteyen öğrenci sayıları arasında farklar olduğu görülmektedir. Bunun anlamı, öğrencilerin almak istedikleri dersi alamadığı ya da aldığı dersten memnun olmadığıdır.

Anket Uygulanan Lise Öğrencilerinin Aldıkları ve Almak İstedikleri Seçmeli Derslere İlişkin Bulgular

Anket uygulanan lise öğrencilerine de hangi dersleri aldıkları ve okullarında tüm seçmeli dersler açılsaydı hangi dersleri almak isteyecekleri sorulmuştur. Seçmeli dersleri alan ve almak isteyen öğrenci sayıları ve bu sayılar arasındaki farklar Tablo 41'de verilmiştir.

Tablo 41'de görüldüğü gibi, anket uygulanan lisede 24 seçmeli dersin sadece 12'si açılmıştır. Okulda açılan 12 dersin dokuzunu almak isteyen öğrenci sayısı, bu dersleri alan öğrenci sayısından daha azdır. Örneğin 109 öğrenci tarafından alınan Diksiyon ve Hitabet 28, 106 öğrenci tarafından alınan Demokrasi ve İnsan Hakları 35, 85 öğrenci tarafından alınan Bilgi Kuramı 24, 69 öğrenci tarafından alınan Temel Dini Bilgiler 23, 78 öğrenci tarafından alınan Hz. Muhammed'in Hayatı 47, 78 öğrenci tarafından alınan Kur'an-ı Kerim 49, 88 öğrenci tarafından alınan Astronomi ve Uzay

Bilimleri 69, 84 öğrenci tarafından alınan Osmanlı Türkçesi 66 ve 21 öğrenci tarafından alınan Görsel Sanatlar 18 öğrenci tarafından alınmak istenmektedir. Okulda açılan diğer üç seçmeli dersi ise almak isteyen öğrenci sayıları, dersleri alan öğrenci sayılarından fazladır. Doksan üç öğrenci tarafından alınan Beden Eğitimi 143, 26 öğrenci tarafından alınan Müzik 66 ve 62 öğrenci tarafından alınan Sosyal Etkinlik dersi 84 öğrenci tarafından alınmak istenmektedir.

Tablo 41. Anket Uygulanan Lise Öğrencilerinin Alınan ve Almak İstenen Seçmeli Derslere Göre Dağılımı

Sıra	Seçmeli Dersler	Alan Öğrenci Sayısı	Almak İsteyen Öğrenci Sayısı	Fark
1	Diksiyon ve Hitabet	109	28	81
2	Osmanlı Türkçesi	84	66	18
3	Bilgi Kuramı	85	24	61
4	Drama	0	85	-85
5	Sanat Tarihi	0	20	-20
6	Sosyal Etkinlik	62	84	-22
7	Seçmeli Görsel Sanatlar	21	18	3
8	Seçmeli Müzik	26	66	-40
9	Seçmeli Beden Eğitimi	93	143	-50
10	Temel Dini Bilgiler	69	23	46
11	Kur'an-ı Kerim	78	49	29
12	Hz. Muhammed'in Hayatı	78	47	31
13	Bilgi ve İletişim Teknolojisi	0	54	-54
14	Proje Hazırlama	0	17	-17
15	Demokrasi ve İnsan Hakları	106	35	71
16	Astronomi ve Uzay Bilimleri	88	69	19
17	İşletme	0	21	-21
18	Ekonomi	0	17	-17
19	Girişimcilik	0	13	-13
20	Yönetim Bilimi	0	9	-9
21	Uluslararası İlişkiler	0	30	-30
22	Alman Edebiyatı	0	14	-14
23	İngiliz Edebiyatı	0	33	-33
24	Fransız Edebiyatı	0	30	-30

Anket uygulanan lisede açılmayan 12 seçmeli dersin biri hariç (Yönetim Bilimi) diğerlerini, eğer okulda açılsaydı almak isteyecek öğrenci sayısı 10'un üzerindedir. Drama 85, Bilgi ve İletişim Teknolojisi 54, İngiliz Edebiyatı 33, Fransız Edebiyatı 30, Uluslararası İlişkiler 30, İşletme 21, Sanat Tarihi 20, Proje Hazırlama 17, Ekonomi 17, Alman Edebiyatı 14 ve Girişimcilik de 13 öğrenci tarafından almak isteyecekleri ders olarak belirtilmiştir. Yönetim Bilimi dersi ise açılabilme kriteri olan 10 öğrenci sayısı altında kalmıştır.

Hem lisede hem de ortaokulda seçmeli dersleri alan ve almak isteyen öğrenci sayıları arasında kayda değer farkların bulunduğu görülmektedir. Bazı seçmeli dersleri

alan öğrenci sayıları, bu dersleri almak isteyen öğrenci sayılarından fazla iken bazı seçmeli dersleri alan öğrenci sayıları bu dersleri almak isteyen öğrenci sayılarından azdır. Ayrıca 10'un üzerinde öğrenci tarafından almak istedikleri ders olarak belirtilen birçok dersin açılmadığı görülmektedir. Bu durum, öğrenciler açısından seçmeli ders uygulamasına ilişkin memnuniyetsizliklerinin göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu çerçevede seçmeli ders uygulamasında öğrenci katılımı ve seçme hakkının yeterince sağlanamadığı ileri sürülebilir.

Anket Uygulanan Kız ve Erkek Öğrencilerin Aldıkları ve Almak İstedikleri Seçmeli Derslere İlişkin Bulgular

Anket uygulanan ortaokul ve lisedeki kız öğrencilerin aldıkları ve almak istedikleri seçmeli derslere ilişkin bulgular iki alt başlık altında aşağıda sunulmuştur.

Anket Uygulanan Kız Öğrencilerin Aldıkları ve Almak İstedikleri Seçmeli Derslere İlişkin Bulgular

Anket uygulanan ortaokul ve lisedeki kız öğrencilerin alınan ve istenen derslere göre dağılımı Tablo 42'de, erkek öğrencilerin alınan ve istenen derslere göre dağılımı Tablo 43'te sunulmuştur. Dersleri alan ve almak isteyen öğrenci sayıları arasındaki farklarda, cinsiyete göre farklılaşma olup olmadığını anlamak için bu tablolara ihtiyaç duyulmuştur. Her seçmeli dersi kaç kız öğrencinin aldığı, kaç kız öğrencinin almak istediği ve bu sayılar arasındaki farklar Tablo 42'den izlenebilir.

Anket uygulanan ortaokul ve lisede açılan bazı seçmeli dersleri alan kız öğrencilerin sayısı, bu dersleri almak isteyen kız öğrencilerin sayısından daha yüksektir. Örneğin 101 kız öğrenci tarafından alınan Matematik Uygulamaları 54, 71 kız öğrenci tarafından alınan Diksiyon ve Hitabet 24, 58 kız öğrenci tarafından alınan Bilgi Kuramı 13, 61 kız öğrenci tarafından alınan Demokrasi ve İnsan Hakları 21, 91 kız öğrenci tarafından alınan Kur'an-ı Kerim 35, 92 kız öğrenci tarafından alınan İngilizce 34, 70 kız öğrenci tarafından alınan Hz. Muhammed'in Hayatı 33, 53 kız öğrenci tarafından alınan Temel Dini Bilgiler 24, 58 kız öğrenci tarafından alınan Astronomi ve Uzay Bilimleri 38 ve 45 kız öğrenci tarafından alınan Zekâ Oyunları dersi 26 kız öğrenci tarafından alınmak istenmektedir. Diğer taraftan, açılan bazı dersleri almak isteyen kız öğrencilerin sayısı, dersleri alan kız öğrencilerin sayısından daha yüksektir. Örneğin 23

kız öğrenci tarafından alınan Drama 88, 25 kız öğrenci tarafından alınan Görsel Sanatlar 58, 28 kız öğrenci tarafından alınan Müzik 56, 38 kız öğrenci tarafından alınan Sosyal Etkinlik 53, 105 kız öğrenci tarafından alınan Spor ve Fiziki Etkinlikler 118, 4 kız öğrenci tarafından alınan Hukuk ve Adalet 17 ve 5 kız öğrenci tarafından alınan Okuma Becerileri dersi 10 kız öğrenci tarafından alınmak istenmektedir.

Tablo 42. Anket Uygulanan Kız Öğrencilerin Alınan ve Almak İstenen Seçmeli Derslere Göre Dağılımı (Ortaokul + Lise)

Sıra	Seçmeli Dersler	Alan Öğrenci Sayısı	Almak İsteyen Öğrenci Sayısı	Fark
1	Kur'an-ı Kerim	91	56	35
2	Hız. Muhammed'in Hayatı	70	37	33
3	Temel Dini Bilgiler	53	24	29
4	Okuma Becerileri	5	10	-5
5	Yazarlık ve Yazma Becerileri	0	19	-19
6	Yaşayan Diller ve Lehçeler	0	9	-9
7	Yabancı Dil	92	58	34
8	Bilim Uygulamaları	14	26	-12
9	Matematik Uygulamaları	101	54	47
10	Görsel Sanatlar	25	58	-33
11	Müzik	28	56	-28
12	Spor ve Fiziki Etkinlikler	105	118	-13
13	Drama	23	88	-65
14	Zekâ Oyunları	45	26	19
15	Halk Kültürü	0	2	-2
16	Hukuk ve Adalet	4	17	-13
17	İletişim ve Sunum Becerileri	0	2	-2
18	Çevre ve Bilim	0	7	-7
19	Bilişim Teknolojileri ve Yazılım	0	4	-4
20	Medya Okuryazarlığı	0	9	-9
21	Düşünme Eğitimi	0	9	-9
22	Diksiyon ve Hitabet	71	24	47
23	Osmanlı Türkçesi	53	35	18
24	Bilgi Kuramı	58	13	45
25	Sanat Tarihi	0	11	-11
26	Sosyal Etkinlik	38	53	-15
27	Bilgi ve İletişim Teknolojisi	0	30	-30
28	Proje Hazırlama	0	7	-7
29	Demokrasi ve İnsan Hakları	61	21	40
30	Astronomi ve Uzay Bilimleri	58	38	20
31	İşletme	0	15	-15
32	Ekonomi	0	7	-7
33	Girişimcilik	0	10	-10
34	Yönetim Bilimi	0	4	-4
35	Uluslararası İlişkiler	0	22	-22
36	Alman Edebiyatı	0	13	-13
37	İngiliz Edebiyatı	0	25	-25
38	Fransız Edebiyatı	0	22	-22

Anket Uygulanan Erkek Öğrencilerin Aldıkları ve Almak İstedikleri Seçmeli Derslere İlişkin Bulgular

Anket uygulanan ortaokul ve lisedeki erkek öğrencilerin alınan ve istenen derslere göre dağılımı Tablo 43'te verilmiştir. Her seçmeli dersi kaç erkek öğrencinin aldığı, kaç erkek öğrencinin almak istediği ve bu sayılar arasındaki farklar aşağıda görülmektedir.

Tablo 43. Anket Uygulanan Erkek Öğrencilerin Alınan ve Almak İstenen Seçmeli Derslere Göre Dağılımı (Ortaokul + Lise)

Sıra	Seçmeli Dersler	Alan Öğrenci Sayısı	Almak İsteyen Öğrenci Sayısı	Fark
1	Kur'an-ı Kerim	62	53	9
2	Hiz. Muhammed'in Hayatı	44	42	2
3	Temel Dini Bilgiler	32	19	13
4	Okuma Becerileri	5	5	0
5	Yazarlık ve Yazma Becerileri	0	7	-7
6	Yaşayan Diller ve Lehçeler	0	5	-5
7	Yabancı Dil	90	57	33
8	Bilim Uygulamaları	9	29	-20
9	Matematik Uygulamaları	106	62	44
10	Görsel Sanatlar	29	32	-3
11	Müzik	16	38	-22
12	Spor ve Fiziki Etkinlikler	144	167	-23
13	Drama	7	38	-31
14	Zekâ Oyunları	40	35	5
15	Halk Kültürü	0	3	-3
16	Hukuk ve Adalet	3	13	-10
17	İletişim ve Sunum Becerileri	0	1	-1
18	Çevre ve Bilim	0	2	-2
19	Bilişim Teknolojileri ve Yazılım	0	10	-10
20	Medya Okuryazarlığı	0	2	-2
21	Düşünme Eğitimi	0	4	-4
22	Diksiyon ve Hitabet	38	4	34
23	Osmanlı Türkçesi	31	28	3
24	Bilgi Kuramı	27	11	16
25	Sanat Tarihi	0	9	-9
26	Sosyal Etkinlik	23	31	-8
27	Bilgi ve İletişim Teknolojisi	0	23	-23
28	Proje Hazırlama	0	10	-10
29	Demokrasi ve İnsan Hakları	43	13	30
30	Astronomi ve Uzay Bilimleri	30	30	0
31	İşletme	0	5	-5
32	Ekonomi	0	10	-10
33	Girişimcilik	0	2	-2
34	Yönetim Bilimi	0	5	-5
35	Uluslararası İlişkiler	0	7	-7
36	Alman Edebiyatı	0	1	-1
37	İngiliz Edebiyatı	0	8	-8
38	Fransız Edebiyatı	0	8	-8

Tablo 43 incelendiğinde, anket uygulanan ortaokul ve lisede açılan dersleri alan ve bu dersleri almak isteyen erkek öğrenci sayıları arasında farklar bulunduğu görülmektedir. Ortaokul ve lisede açılan bazı seçmeli dersleri alan erkek öğrencilerin sayısı, aynı dersleri almak isteyen erkek öğrencilerin sayısından daha fazladır. Örneğin 106 erkek öğrenci tarafından alınan Matematik Uygulamaları 62, 38 erkek öğrenci tarafından alınan Diksiyon ve Hitabet 4, 90 erkek öğrenci tarafından alınan İngilizce 57, 43 erkek öğrenci tarafından alınan Demokrasi ve İnsan Hakları 13, 27 erkek öğrenci tarafından alınan Bilgi Kuramı 11, 32 erkek öğrenci tarafından alınan Temel Dini Bilgiler 19, 62 erkek öğrenci tarafından alınan Kur'an-ı Kerim 53, 40 erkek öğrenci tarafından alınan Zekâ Oyunları 35 ve 44 erkek öğrenci tarafından alınan Hz. Muhammed'in Hayatı 42 erkek öğrenci tarafından alınmak istenmektedir. Bazı dersleri alan erkek öğrencilerin sayısı ise aynı dersleri almak isteyen erkek öğrencilerin sayısından daha yüksektir. Yedi erkek öğrenci tarafından alınan Drama 38, 144 erkek öğrenci tarafından alınan Spor ve Fiziki Etkinlikler 167, 16 erkek öğrenci tarafından alınan Müzik 38, 9 erkek öğrenci tarafından alınan Bilim uygulamaları 29, 3 erkek öğrenci tarafından alınan Hukuk ve Adalet 13, 23 erkek öğrenci tarafından alınan Sosyal Etkinlik 31 ve 29 erkek öğrenci tarafından alınan Görsel Sanatlar 32 erkek öğrenci tarafından alınmak istenmektedir.

Tablo 42 ve 43 karşılaştırıldığında, anket uygulanan ortaokul ve lisede seçmeli dersleri alan ve almak isteyen öğrenci sayıları arasında hem kız hem de erkek öğrencilerde önemli farklar bulunduğu görülmektedir. Bu farkların toplamı, kız öğrenciler için 778'e, erkek öğrenciler için 428'e ulaşmaktadır. Buna göre erkek öğrencilerin kendi tercihlerini yapma konusunda kız öğrencilere göre daha avantajlı oldukları söylenebilir. Aynı zamanda kız öğrencilerin aldıkları seçmeli derslerden memnuniyetsizliklerinin erkek öğrencilerden yüksek olduğunu da göstermektedir.

Anket Uygulanan Öğrencilerin Ders Seçimi Süreciyle İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular

Anket uygulanan ortaokul ve lise öğrencilerine ders seçimi sürecine dair çeşitli sorular yöneltilmiştir. Öğrencilerin ders seçimi süreciyle ilgili görüşleri "Ders Seçimi Öncesinde Öğrencilerin Bilgi Sahibi ve Kararlı Olmalarına İlişkin Bulgular" ve "Ders Seçimi Sürecinde Etkili Olan Unsurlara İlişkin Bulgular" olarak iki ayrı başlık altında sunulmuştur.

Ders Seçimi Öncesinde Öğrencilerin Seçmeli Derslerle İlgili Bilgi Sahibi ve Kararlı Olmalarına İlişkin Bulgular

Ankette, öğrencilerin ders seçimi öncesinde bilgi sahibi ve kararlı olmaları ile ilgili iki ifadeye yer verilmiştir. Öğrencilerin bu ifadelere verdikleri yanıtlara ilişkin betimsel istatistikler Tablo 44'te sunulmuştur. Ankette yer alan “Sene başında hangi dersleri seçeceğim konusunda kararsızdım.” ifadesini ortaokul öğrencileri kısmen katılıyorum, lise öğrencileri katılıyorum düzeyinde yanıtlamışlardır. Ortaokul öğrencileri ($\bar{X}=2,80$), sene başında hangi dersleri seçecekleri konusunda lise öğrencilerinden ($\bar{X}=2,59$) daha kararlıdır. Aynı ifadeyi kız öğrenciler ($\bar{X}=2,72$) ve erkek öğrenciler ($\bar{X}=2,67$) kısmen katılıyorum düzeyinde cevaplamışlardır.

Tablo 44. Anket Uygulanan Öğrencilerin Ders Seçimi Öncesinde Bilgi Sahibi ve Kararlı Olmalarına İlişkin Betimsel İstatistikler

İfadeler	Düzye/Cinsiyet	N	\bar{X}	S	Katılma Düzeyi
Sene başında hangi dersleri seçeceğim konusunda kararsızdım.	Ortaokul	298	2,80	1,32	Kısmen Katılıyorum
	Lise	275	2,59	1,39	Katılmıyorum
	Kız	313	2,72	1,29	Kısmen Katılıyorum
	Erkek	254	2,67	1,45	Kısmen Katılıyorum
Dersleri seçerken seçmeli dersler hakkında yeterince bilgi sahibi değildim.	Ortaokul	296	2,54	1,37	Katılmıyorum
	Lise	276	2,86	1,50	Kısmen Katılıyorum
	Kız	313	2,72	1,39	Kısmen Katılıyorum
	Erkek	253	2,67	1,51	Kısmen Katılıyorum

“Dersleri seçerken seçmeli dersler hakkında yeterince bilgi sahibi değildim.” ifadesini ortaokul öğrencileri ($\bar{X}=2,54$) katılmıyorum, lise öğrencileri ($\bar{X}=2,86$) kısmen katılıyorum şeklinde yanıtlamışlardır. Ortaokul öğrencileri seçmeli dersler hakkında lise öğrencilerinden daha fazla bilgi sahibi olduklarını düşünmektedir. Bu ifade ile ilgili olarak kız öğrenciler ($\bar{X}=2,72$) ve erkek öğrenciler ($\bar{X}=2,67$) kısmen katılıyorum düzeyinde görüş belirtmişlerdir.

Öğrencilerin ders seçimi öncesinde bilgi sahibi ve kararlı olmalarına ilişkin yanıtlarının öğretim düzeyine göre Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 45'te verilmiştir. Tabloda öğrencilerin ders seçimi öncesinde bilgi sahibi ve kararlı olmaları konusunda ortaokul ve lise öğrencileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı görülmektedir.

Tablo 45. Anket Uygulanan Öğrencilerin Ders Seçimi Öncesinde Bilgi Sahibi ve Kararlı Olmalarına İlişkin Yanıtlarının Öğretim Düzeyine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Öğretim Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Sene başında hangi dersleri seçeceğim konusunda kararsızdım.	Ortaokul	298	299,50	89252,00	37249,00	,054
	Lise	275	273,45	75199,00		
Dersleri seçerken seçmeli dersler hakkında yeterince bilgi sahibi değildim.	Ortaokul	296	270,24	79992,00	36036,00	,013**
	Lise	276	303,93	83886,00		

**p <.05

Anket uygulanan ortaokul ve lise öğrencileri arasında sene başında hangi dersleri seçecekleri konusundaki kararlılıkları bakımından anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p > .05$). Ancak bu öğrenciler arasında dersleri seçerken seçmeli dersler hakkında bilgi sahibi olma konusunda anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($U=36036,00$; $p < .05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, lise öğrencilerinin ortaokul öğrencilerine kıyasla seçmeli dersler hakkında daha az bilgi sahibi oldukları anlaşılmaktadır.

Anket uygulanan öğrencilerin ders seçimi öncesinde bilgi sahibi ve kararlı olmalarına ilişkin yanıtlarının cinsiyete göre Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 46'da sunulmuştur. Tabloda görüldüğü gibi, ders seçimi öncesinde kararlı ve bilgi sahibi olmaları konusunda, anket uygulanan kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır ($p > .05$).

Tablo 46. Anket Uygulanan Öğrencilerin Ders Seçimi Öncesinde Bilgi Sahibi ve Kararlı Olmalarına İlişkin Yanıtlarının Cinsiyete Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Sene başında hangi dersleri seçeceğim konusunda kararsızdım.	Kız	313	288,13	90184,50	38458,50	,494
	Erkek	254	278,91	70843,50		
Dersleri seçerken seçmeli dersler hakkında yeterince bilgi sahibi değildim.	Kız	313	287,16	89882,50	38447,50	,543
	Erkek	253	278,97	70578,50		

Ders Seçimi Sürecinde Etkili Olan Unsurlara İlişkin Bulgular

Anket uygulanan ortaokul ve lise öğrencilerine ders seçimi sürecinde etkili olan unsurlara ilişkin 12 ifade yöneltilmiştir. İfadeler, ders seçimi sürecinde çocuğun isteği ile aile, arkadaş, öğretmen ve okul yöneticilerinin etkisini ortaya koyacak niteliktedir.

Ders seçimi sürecinde etkili olan unsurlara ilişkin betimsel istatistikler Tablo 47’de verilmiştir.

Tablo 47. Anket Uygulanan Öğrencilere Göre Ders Seçimi Sürecinde Etkili Olan Unsurlara İlişkin Betimsel İstatistikler

İfadeler	Düzye/Cinsiyet	N	\bar{x}	S	Katılma Düzeyi
Derslerin hepsini kendim seçtim.	Ortaokul	297	3,59	1,39	Katılıyorum
	Lise	277	3,57	1,60	Katılıyorum
	Kız	313	3,60	1,45	Katılıyorum
	Erkek	255	3,53	1,55	Katılıyorum
Dersleri seçerken annemle/ babamla uzun uzun konuştuk.	Ortaokul	298	2,81	1,43	Kısmen Katılıyorum
	Lise	274	2,47	1,39	Katılmıyorum
	Kız	311	2,68	1,35	Kısmen Katılıyorum
	Erkek	255	2,63	1,51	Kısmen Katılıyorum
Ailem alacağım derslere karar verme hakkına sahiptir.	Ortaokul	297	3,35	1,38	Kısmen Katılıyorum
	Lise	274	2,84	1,43	Kısmen Katılıyorum
	Kız	310	3,17	1,38	Kısmen Katılıyorum
	Erkek	255	3,03	1,46	Kısmen Katılıyorum
Ders seçimi sırasında ailemle fikir ayrılığı yaşadım.	Ortaokul	297	2,14	1,33	Katılmıyorum
	Lise	276	1,89	1,25	Katılmıyorum
	Kız	312	1,90	1,21	Katılmıyorum
	Erkek	255	2,18	1,39	Katılmıyorum
Seçtiğim bazı dersleri annem/ babam değiştirdi.	Ortaokul	298	1,73	1,26	Kesinlikle Katılmıyorum
	Lise	276	1,56	1,09	Kesinlikle Katılmıyorum
	Kız	314	1,51	1,00	Kesinlikle Katılmıyorum
	Erkek	254	1,81	1,35	Katılmıyorum
Sevdiğim arkadaşlarımdan seçtiğim dersleri seçtim.	Ortaokul	297	2,27	1,39	Katılmıyorum
	Lise	276	2,32	1,39	Katılmıyorum
	Kız	313	2,26	1,35	Katılmıyorum
	Erkek	254	2,36	1,45	Katılmıyorum
Hangi dersleri seçeceğimize arkadaşlarımla birlikte karar verdik.	Ortaokul	297	2,32	1,43	Katılmıyorum
	Lise	273	2,44	1,46	Katılmıyorum
	Kız	311	2,44	1,39	Katılmıyorum
	Erkek	253	2,30	1,51	Katılmıyorum
Dersleri seçerken öğretmenlerimin görüşlerini aldım.	Ortaokul	297	2,17	1,34	Katılmıyorum
	Lise	275	2,07	1,24	Katılmıyorum
	Kız	312	2,16	1,26	Katılmıyorum
	Erkek	255	2,07	1,33	Katılmıyorum
Sevdiğim öğretmenlerimin okuttuğu dersleri seçtim.	Ortaokul	295	2,63	1,49	Kısmen Katılıyorum
	Lise	272	2,16	1,27	Katılmıyorum
	Kız	312	2,40	1,32	Katılmıyorum
	Erkek	249	2,42	1,50	Katılmıyorum
Almak istediğim başka dersler vardı ama okulda açılmadı.	Ortaokul	297	2,42	1,58	Katılmıyorum
	Lise	276	3,11	1,62	Kısmen Katılıyorum
	Kız	313	2,92	1,60	Kısmen Katılıyorum
	Erkek	254	2,51	1,66	Katılmıyorum
Okul yöneticileri bazı derslerin açılmayacağını önceden söylediler.	Ortaokul	298	2,47	1,47	Katılmıyorum
	Lise	276	2,32	1,39	Katılmıyorum
	Kız	313	2,35	1,35	Katılmıyorum
	Erkek	255	2,47	1,54	Katılmıyorum
Her sınıfa birkaç tane ortak seçmeli ders konuluyor, sadece onlar açılıyor.	Ortaokul	296	2,35	1,40	Katılmıyorum
	Lise	272	3,14	1,46	Kısmen Katılıyorum
	Kız	308	2,81	1,44	Kısmen Katılıyorum
	Erkek	254	2,62	1,52	Kısmen Katılıyorum

Ders seçimi sürecinde etkili olan unsurlara ilişkin ankette yer alan ifadelerin bir kısmında, ortaokul ve lise öğrencilerinin farklı katılım düzeyinde oldukları görülmektedir. “Dersleri seçerken annemle/babamla uzun uzun konuştuk.” ifadesine ortaokul öğrencileri kısmen katılıyorum, lise öğrencileri katılmıyorum düzeyinde görüş belirtmişlerdir. “Sevdiğim öğretmenlerimin okuttuğu dersleri seçtim.” ifadesini ortaokul öğrencileri kısmen katılıyorum, lise öğrencileri katılmıyorum düzeyinde yanıtlamışlardır. Öğretmenlerin, ortaokul öğrencilerinin ders seçimlerinde daha etkili olduğu söylenebilir. Okul etkisini gösteren “Almak istediğim başka dersler vardı ama okulda açılmadı.” ve “Her sınıfa birkaç tane ortak seçmeli ders konuluyor, sadece onlar açılıyor.” ifadelerine ise ortaokul öğrencileri katılmıyorum, lise öğrencileri kısmen katılıyorum düzeyinde görüş belirtmişlerdir. Ders seçiminde okul/okul idaresi etkisinin anket uygulanan lise öğrencileri üzerinde, ortaokul öğrencilerine kıyasla, daha fazla olduğu söylenebilir.

Ders seçimi sürecinde etkili olan unsurlara ilişkin betimsel istatistikler incelendiğinde, kız ve erkek öğrencilerin ifadelerin bir kısmında farklı katılım düzeyinde oldukları görülmektedir. “Seçtiğim bazı dersleri annem/babam değiştirdi.” ifadesini kız öğrenciler kesinlikle katılmıyorum, erkek öğrenciler katılmıyorum düzeyinde yanıtlamışlardır. “Almak istediğim başka dersler vardı ama okulda açılmadı.” ifadesi ile ilgili olarak kız öğrenciler kısmen katılıyorum, erkek öğrenciler katılmıyorum düzeyinde görüş belirtmişlerdir.

Anket uygulanan öğrencilerin seçmeli ders tercihlerinde etkili olan unsurların öğretim düzeyine göre Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 48’den izlenebilir. Ortaokul ve lise öğrencilerinin ders seçimlerinde etkili olan unsurlar arasında, istatistiksel olarak anlamlı farklar olup olmadığı Tabloda görülmektedir.

Tablo 48 incelendiğinde, ilk olarak “Derslerin hepsini kendim seçtim.” ifadesine verilen yanıtlarda ortaokul ve lise öğrencileri arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmadığı görülmektedir ($p>.05$). Ancak bu ifade tek başına öğrencilerin ders seçimlerinde katılım haklarını kullanabildiklerini göstermemektedir. Öğrenciler ders seçim dilekçelerini kendileri doldurdıkları için de bu ifadeye katılmış olabilirler. Önemli olan derslere karar verme sürecinde ne kadar etkin rol oynadıklarını anlayabilmektir.

Tablo 48. Anket Uygulanan Öğrencilerin Seçmeli Ders Tercihlerinde Etkili Olan Unsurların Öğretim Düzeyine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Öğretim Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Derslerin hepsini kendim seçtim.	Ortaokul	297	284,72	84560,50	40307,50	,663
	Lise	277	290,49	80464,50		
Dersleri seçerken annemle/ babamla uzun uzun konuştuk.	Ortaokul	298	304,78	90824,00	35379,00	,005 *
	Lise	274	266,62	73054,00		
Ailem alacağım derslere karar verme hakkına sahiptir.	Ortaokul	297	313,66	93158,00	32473,00	,000 *
	Lise	274	256,01	70148,00		
Ders seçimi sırasında ailemle fikir ayrılığı yaşadım.	Ortaokul	297	302,44	89826,00	36399,00	,013 **
	Lise	276	270,38	74625,00		
Seçtiğim bazı dersleri annem/ babam değiştirdi.	Ortaokul	298	294,43	87739,50	39059,50	,205
	Lise	276	280,02	77285,50		
Sevdiğim arkadaşlarımdan seçtiğim dersleri seçtim.	Ortaokul	297	283,04	84062,00	39809,00	,534
	Lise	276	291,26	80389,00		
Hangi dersleri seçeceğimize arkadaşlarımla birlikte karar verdik.	Ortaokul	297	278,89	82831,00	38578,00	,297
	Lise	273	292,69	79904,00		
Dersleri seçerken öğretmenlerimin görüşlerini aldım.	Ortaokul	297	290,47	86270,50	39657,50	,528
	Lise	275	282,21	77607,50		
Sevdiğim öğretmenlerimin okuttuğu dersleri seçtim.	Ortaokul	295	306,98	90560,50	33339,50	,000 *
	Lise	272	259,07	70467,50		
Almak istediğim başka dersler vardı ama okulda açılmadı.	Ortaokul	297	253,70	75348,50	31095,50	,000 *
	Lise	276	322,84	89102,50		
Okul yöneticileri bazı derslerin açılmayacağını önceden söylediler.	Ortaokul	298	295,23	87979,50	38819,50	,227
	Lise	276	279,15	77045,50		
Her sınıfa birkaç tane ortak seçmeli ders konuluyor, sadece onlar açılıyor.	Ortaokul	296	243,35	72031,00	28075,00	,000 *
	Lise	272	329,28	89565,00		

*p < .01 **p < .05

Ders seçimlerinde etkili olduğu düşünülen on iki unsurun yarısında, ortaokul ve lise öğrencileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklara rastlanmıştır. Ders seçimi sürecinde aile etkisini gösteren dört ifadenin biri hariç hepsinde ortaokul ve lise öğrencileri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. “Seçtiğim bazı dersleri annem/babam değiştirdi.” ifadesine verilen yanıtlarda ortaokul ve lise öğrencileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($p > .05$). Aile etkisini gösteren “Dersleri seçerken annemle/babamla uzun uzun konuştuk.” ($U=35379,00$; $p < .05$), “Ailem alacağım derslere karar verme hakkına sahiptir.” ($U=32473,00$; $p < .05$) ve “Ders seçimi sırasında ailemle fikir ayrılığı yaşadım.” ($U=36399,00$; $p < .05$) ifadelerine verilen yanıtlarda ortaokul ve lise öğrencileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma bulunmaktadır. Sıra ortalamalarına bakıldığında, üç maddeye de ortaokul öğrencilerinin katılım düzeylerinin lise öğrencilerinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Ortaokul öğrencileri ders tercihlerinde ailelerinden daha fazla etkilenmişlerdir. Buradan hareketle çocukların, yaşları büyüdükçe kararlarında

ailelerinin etkilerinin azaldığı ve kendilerini ilgilendiren konularda daha fazla karar sahibi olmak istedikleri söylenebilir.

Arkadaş etkisini gösteren “Sevdiğim arkadaşlarımın seçtiği dersleri seçtim.” ve “Hangi dersleri seçeceğimize arkadaşlarımla birlikte karar verdik.” ifadelerine verilen yanıtlarda ortaokul ve lise öğrencileri arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır ($p>.05$).

Öğretmen etkisini gösteren “Dersleri seçerken öğretmenlerimin görüşlerini aldım.” ifadesine ilişkin olarak ortaokul ve lise öğrencileri arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>.05$). Ancak “Sevdiğim öğretmenlerimin okuttuğu dersleri seçtim.” ifadesi ile ilgili analiz sonuçlarına göre, öğretmenlerinden etkilenme düzeyinde, ortaokul ve lise öğrencileri arasındaki fark anlamlıdır ($U=33339,50$; $p<.05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, ortaokul öğrencilerinin ders seçim sürecinde, dersleri okutan öğretmenlere lise öğrencilerinden daha fazla dikkat ettikleri söylenebilir.

“Almak istediğim başka dersler vardı ama okulda açılmadı.” ($U=31095,50$; $p<.05$) ve “Her sınıfa birkaç tane ortak seçmeli ders konuluyor, sadece onlar açılıyor.” ($U=28075,00$; $p<.05$) ifadelerine ilişkin analiz sonuçları, ders seçimi sürecinde okulun/okul yönetiminin anket uygulanan ortaokul ve lise öğrencileri üzerindeki etkileri arasında anlamlı bir fark bulunduğunu göstermektedir. Sıra ortalamalarına bakıldığında, lise öğrencilerinin bu iki maddeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Anket uygulanan lisede seçmeli derslerin belirlenmesinde, okul yönetiminin etkisinin ortaokula göre daha fazla olduğu savunulabilir. Hatta her sınıfa ortak derslerin konması ve almak istedikleri derslerin okulda açılmaması gibi faktörler, lise düzeyindeki öğrencilerin ders seçim sürecinde katılım haklarını kendilerinden yaşça küçük olan ortaokul öğrencileri kadar kullanamamalarına yol açmış olabilir.

Anket uygulanan öğrencilerin seçmeli ders tercihlerinde etkili olan unsurların cinsiyete göre Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 49’da sunulmuştur. Analiz sonuçları, ders seçimlerinde öğretmen ve arkadaşlarından etkilenme noktasında, anket uygulanan kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmadığını göstermektedir. Aile etkisini ifade eden iki maddeye ilişkin analiz sonuçlarında ise kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir. “Ders seçimi sırasında ailemle fikir ayrılığı yaşadım.” anlamlı farkın bulunduğu ilk ifadedir

($U=36094,50$; $P<.05$). Sıra ortalamalarına göre, erkek öğrenciler ders seçimi sırasında aileleriyle kız öğrencilerden daha çok fikir ayrılığı yaşamışlardır. “Seçtiğim bazı dersleri annem/babam değiştirdi.” anlamlı farkın bulunduğu diğer ifadedir ($U=36449,50$; $P<.05$). Sıra ortalamaları erkek öğrencilerin bu ifadeye katılım düzeyinin kız öğrencilerden daha yüksek olduğunu göstermektedir. Söz konusu ifadeye ilişkin analiz sonuçları bir önceki ifadenin sonuçlarıyla tutarlıdır. Öğrencilerin seçtiği dersleri değiştirmek, ders seçimi sırasında fikir ayrılığı yaşamının bir sonucudur. Anne/babaları bu yüzden çocukların seçtiği bazı dersleri değiştirmiş olabilirler.

Tablo 49. Anket Uygulanan Öğrencilerin Seçmeli Ders Tercihlerinde Etkili Olan Unsurların Cinsiyete Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Derslerin hepsini kendim seçtim.	Kız	313	285,81	89457,50	39498,50	,826
	Erkek	255	282,90	72138,50		
Dersleri seçerken annemle/ babamla uzun uzun konuştuk.	Kız	311	287,98	89562,50	38258,50	,460
	Erkek	255	278,03	70898,50		
Ailem alacağım derslere karar verme hakkına sahiptir.	Kız	310	289,68	89802,00	37453,00	,273
	Erkek	255	274,87	70093,00		
Ders seçimi sırasında ailemle fikir ayrılığı yaşadım.	Kız	312	272,19	84922,50	36094,50	,041**
	Erkek	255	298,45	76105,50		
Seçtiğim bazı dersleri annem/ babam değiştirdi.	Kız	314	273,58	85904,50	36449,50	,031**
	Erkek	254	298,00	75691,50		
Sevdiğim arkadaşlarımdan seçtiği dersleri seçtim.	Kız	313	281,30	88048,00	38907,00	,649
	Erkek	254	287,32	72980,00		
Hangi dersleri seçeceğimize arkadaşlarımla birlikte karar verdik.	Kız	311	292,34	90917,00	36282,00	,097
	Erkek	253	270,41	68413,00		
Dersleri seçerken öğretmenlerimin görüşlerini aldım.	Kız	312	291,52	90953,00	37435,00	,201
	Erkek	255	274,80	70075,00		
Sevdiğim öğretmenlerimin okuttuğu dersleri seçtim.	Kız	312	284,12	88644,50	37871,50	,597
	Erkek	249	277,09	68996,50		
Almak istediğim başka dersler vardı ama okulda açılmadı.	Kız	313	303,19	94897,50	33745,50	,001*
	Erkek	254	260,36	66130,50		
Okul yöneticileri bazı derslerin açılmayacağını önceden söylediler.	Kız	313	282,08	88292,50	39151,50	,686
	Erkek	255	287,46	73303,50		
Her sınıfa birkaç tane ortak seçmeli ders konuluyor, sadece onlar açılıyor.	Kız	308	291,23	89698,00	36120,00	,109
	Erkek	254	269,70	68505,00		

* $p < .01$ ** $p < .05$

Okul/okul yönetimi etkisini gösteren “Almak istediğim başka dersler vardı ama okulda açılmadı.” kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farka yol açan son ifadedir ($U=33745,50$; $p<.05$). Sıra ortalamalarına göre, kız öğrencilerin bu maddeye katılım düzeyi erkek öğrencilerden daha yüksektir.

Anne-Baba Eğitim Düzeyine Göre Ders Seçimi Sürecinde Etkili Olan Unsurlara İlişkin Bulgular

Anket uygulanan öğrencilerin seçmeli ders tercihlerinde etkili olan unsurlarda, baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Anne eğitim düzeyine göre ise sadece “Derslerin hepsini kendim seçtim.” ifadesine verilen yanıtlarda anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Konuya ilişkin Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 50’de verilmiştir.

Tablo 50. Anket Uygulanan Öğrencilerin Seçmeli Ders Tercihlerinde Etkili Olan Unsurların Anne Eğitim Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Anne Eğitim Düzeyi	n	Sıra Ort.	sd	X ²	p	Anlamlı Fark
Derslerin hepsini kendim seçtim.	İlkokul Mezunu	202	291,41	3	9,46	,024**	İlkokul-Üniversite, Lise-Üniversite
	Ortaokul Mezunu	130	262,78				
	Lise Mezunu	150	294,44				
	Üniversite Mezunu	74	238,57				

*p < .01 **p < .05

Tablo 52 incelendiğinde, annesi ilkokul mezunu olan öğrenciler ile annesi üniversite mezunu olan ve annesi lise mezunu olan öğrenciler ile annesi üniversite mezunu olan öğrenciler arasında “Derslerin hepsini kendim seçtim.” ifadesine ilişkin anlamlı bir farka rastlanmıştır ($X^2=9,46$; $p<.05$). Sıra ortalamalarına bakıldığında, annesi ilkokul veya lise mezunu olan öğrencilerin söz konusu ifadeye katılım düzeylerinin, annesi üniversite mezunu olan öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre, annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe, çocuklarının eğitimi ile ilgili kararlarda daha etkin bir rol oynadıkları söylenebilir.

Öğrencilerin Aldıkları Seçmeli Derslerle İlgili Düşüncelerine İlişkin Bulgular

Ankette, öğrencilerin aldıkları seçmeli derslerle ilgili düşüncelerini ortaya çıkarmak için sekiz ifadeye yer verilmiştir. Anket uygulanan öğrencilerin aldıkları seçmeli derslerle ilgili düşüncelerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 51’de sunulmuştur.

Tablo 51. Anket Uygulanan Öğrencilerin Aldıkları Seçmeli Derslerle İlgili Düşüncelerine İlişkin Betimsel İstatistikler

İfadeler	Düzye/Cinsiyet	N	\bar{x}	S	Katılma Düzeyi
İstediğim halde alamadığım dersler için üzgünüm.	Ortaokul	297	2,44	1,51	Katılmıyorum
	Lise	277	2,80	1,58	Kısmen Katılıyorum
	Kız	313	2,61	1,53	Kısmen Katılıyorum
	Erkek	255	2,61	1,59	Kısmen Katılıyorum
Aldığım seçmeli derslerden memnunum.	Ortaokul	298	3,79	1,31	Katılıyorum
	Lise	277	3,41	1,44	Katılıyorum
	Kız	314	3,60	1,30	Katılıyorum
	Erkek	255	3,61	1,50	Katılıyorum
Aldığım seçmeli dersleri değiştirmek isterdim.	Ortaokul	296	2,81	1,52	Kısmen Katılıyorum
	Lise	277	2,68	1,50	Kısmen Katılıyorum
	Kız	312	2,67	1,44	Kısmen Katılıyorum
	Erkek	255	2,84	1,60	Kısmen Katılıyorum
Seçmeli dersler benim için faydalıdır.	Ortaokul	297	3,84	1,36	Katılıyorum
	Lise	276	3,38	1,38	Kısmen Katılıyorum
	Kız	313	3,64	1,31	Katılıyorum
	Erkek	254	3,59	1,49	Katılıyorum
Seçmeli dersler bana yeni beceriler katıyor.	Ortaokul	298	3,76	1,38	Katılıyorum
	Lise	276	3,26	1,43	Kısmen Katılıyorum
	Kız	313	3,54	1,34	Katılıyorum
	Erkek	255	3,49	1,53	Katılıyorum
Seçmeli dersler iyi işleniyor.	Ortaokul	298	3,66	1,28	Katılıyorum
	Lise	276	3,33	1,41	Kısmen Katılıyorum
	Kız	313	3,48	1,28	Katılıyorum
	Erkek	255	3,52	1,45	Katılıyorum
Seçmeli dersler beni yoruyor.	Ortaokul	297	2,56	1,42	Katılmıyorum
	Lise	276	2,63	1,38	Kısmen Katılıyorum
	Kız	313	2,53	1,33	Katılmıyorum
	Erkek	254	2,66	1,48	Kısmen Katılıyorum
Seçmeli derslerde sıkılıyorum.	Ortaokul	298	2,43	1,38	Katılmıyorum
	Lise	274	2,75	1,44	Kısmen Katılıyorum
	Kız	313	2,61	1,38	Kısmen Katılıyorum
	Erkek	253	2,54	1,48	Katılmıyorum

Tablo 51’de görüldüğü gibi, öğrencilerin aldıkları seçmeli derslerle ilgili düşüncelerine ilişkin bazı ifadelerle ortaokul ve lise öğrencilerinin farklı katılma düzeyinde oldukları görülmektedir. “İstediğim halde alamadığım dersler için üzgünüm.” ifadesine ortaokul öğrencileri katılmıyorum lise öğrencileri kısmen katılıyorum düzeyinde görüş belirtmişlerdir. “Seçmeli dersler benim için faydalıdır.”, “Seçmeli dersler bana yeni beceriler katıyor.” ve “Seçmeli dersler iyi işleniyor.” ifadelerine ortaokul öğrencileri katılıyorum düzeyinde görüş belirtirken lise öğrencileri kısmen katılıyorum düzeyinde görüş belirtmişlerdir. “Seçmeli dersler beni yoruyor.” ve “Seçmeli derslerde sıkılıyorum.” ifadelerini ise ortaokul öğrencileri katılmıyorum düzeyinde yanıtlarken lise öğrencileri kısmen katılıyorum düzeyinde yanıtlamışlardır. Betimsel istatistiklere göre, aldıkları seçmeli derslerle ilgili olumlu düşüncelere ortaokul öğrencilerinin, olumsuz düşüncelere de lise öğrencilerinin katılım düzeyi daha

yüksektir. İfadelerin bazılarında ise kız ve erkek öğrenciler farklı düzeyde görüş belirtmişlerdir. “Seçmeli dersler beni yoruyor.” ifadesine kız öğrenciler katılmıyorum, erkek öğrenciler kısmen katılıyorum düzeyinde görüş belirtirken “Seçmeli derslerde sıkılıyorum.” ifadesine kız öğrenciler kısmen katılıyorum, erkek öğrenciler katılmıyorum düzeyinde görüş belirtmişlerdir.

Öğrencilerin aldıkları seçmeli derslerle ilgili düşüncelerinin öğretim düzeyine göre Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 52’de sunulmuştur.

Tablo 52. Anket Uygulanan Öğrencilerin Aldıkları Seçmeli Derslerle İlgili Düşüncelerinin Öğretim Düzeyine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

İfadeler	Öğretim Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
İstediğim halde alamadığım dersler için üzgünüm.	Ortaokul	297	269,35	79996,50	35743,50	,005*
	Lise	277	306,96	85028,50		
Aldığım seçmeli derslerden memnunum.	Ortaokul	298	308,14	91824,50	35272,50	,002*
	Lise	277	266,34	73775,50		
Aldığım seçmeli dersleri değiştirmek isterdim.	Ortaokul	296	293,62	86910,50	39037,50	,310
	Lise	277	279,93	77540,50		
Seçmeli dersler benim için faydalıdır.	Ortaokul	297	315,16	93602,50	32622,50	,000*
	Lise	276	256,70	70848,50		
Seçmeli dersler bana yeni beceriler katıyor.	Ortaokul	298	315,36	93978,50	32820,50	,000*
	Lise	276	257,41	71046,50		
Seçmeli dersler iyi işleniyor.	Ortaokul	298	304,71	90805,00	35994,00	,008*
	Lise	276	268,91	74220,00		
Seçmeli dersler beni yoruyor.	Ortaokul	297	282,04	83765,50	39512,50	,444
	Lise	276	292,34	80685,50		
Seçmeli derslerde sıkılıyorum.	Ortaokul	298	269,84	80411,50	35860,50	,010*
	Lise	274	304,62	83466,50		

*p < .01 **p < .05

Öğrencilerin aldıkları seçmeli derslerle ilgili düşüncelerini gösteren sekiz ifadenin altısında ortaokul ve lise öğrencileri arasında anlamlı farklılaşmaya rastlanmıştır. İlk olarak “İstediğim halde alamadığım dersler için üzgünüm.” ifadesine ilişkin ortaokul ve lise öğrencileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır (U=35743,50; p<.05). Sıra ortalamalarına bakıldığında lise öğrencilerinin bu ifadeye katılımlarının ortaokul öğrencilerinden daha yüksek olduğu görülmektedir. “Aldığım seçmeli derslerden memnunum.” ifadesine verilen yanıtlarda da ortaokul ve lise öğrencileri arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır (U=35272,50; p<.05). Sıra ortalamalarına göre, bu ifadeye ortaokul öğrencilerinin katılım düzeyi lise öğrencilerinden daha yüksektir. Bu sonuç, bir önceki ifadenin analiz sonuçlarıyla tutarlıdır. Lise öğrencilerinin istediği halde alamadığı dersler, ortaokul öğrencilerinden

daha fazladır. Bundan dolayı lise öğrencileri aldıkları seçmeli derslerden ortaokul öğrencileri kadar memnun değillerdir.

Seçmeli derslerle ilgili olumlu düşünceler belirten “Seçmeli dersler benim için faydalıdır.” ($U=32622,50$; $p<.05$), “Seçmeli dersler bana yeni beceriler katıyor.” ($U=32820,50$; $p<.05$) ve “Seçmeli dersler iyi işleniyor.” ($U=35994,00$; $p<.05$) ifadelerine ilişkin analiz sonuçlarında, ortaokul ve lise öğrencileri arasında anlamlı farklar saptanmıştır. Sıra ortalamaları incelendiğinde, üç ifadeye de ortaokul öğrencilerinin katılım düzeylerinin lise öğrencilerinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Ortaokul öğrencileri aldıkları seçmeli dersler hakkında lise öğrencilerinden daha fazla olumlu düşünceye sahiptir. Seçmeli derslerle ilgili olumsuz bir düşünce olan “Seçmeli derslerde sıkılıyorum.” ifadesine ilişkin ortaokul ve lise öğrencileri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($U=35860,00$; $p<.05$). Sıra ortalamaları lise öğrencilerinin seçmeli derslerde ortaokul öğrencilerinden daha çok sıkıldığını göstermektedir. Lise öğrencilerinin seçmeli derslerle ilgili daha fazla olumsuz düşünceye sahip olması, daha önce Tablo 49’da verildiği gibi, okul yönetiminin etkisiyle istedikleri dersleri alamamalarından yani katılım haklarını yeterince kullanamamalarından kaynaklanıyor olabilir.

Öğrencilerin aldıkları seçmeli derslerle ilgili düşüncelerinin cinsiyete göre Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 53’te verilmiştir.

Tablo 53. Anket Uygulanan Öğrencilerin Aldıkları Seçmeli Derslerle İlgili Düşüncelerinin Cinsiyete Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

İfadeler	Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
İstediğim halde alamadığım dersler için üzgünüm.	Kız	313	285,40	89329,00	39627,00	,881
	Erkek	255	283,40	72267,00		
Aldığım seçmeli derslerden memnunum.	Kız	314	280,15	87966,00	38511,00	,416
	Erkek	255	290,98	74199,00		
Aldığım seçmeli dersleri değiştirmek isterdim.	Kız	312	277,08	86448,50	37620,50	,253
	Erkek	255	292,47	74579,50		
Seçmeli dersler benim için faydalıdır.	Kız	313	282,65	88468,00	39327,00	,820
	Erkek	254	285,67	72560,00		
Seçmeli dersler bana yeni beceriler katıyor.	Kız	313	283,62	88774,50	39633,50	,884
	Erkek	255	285,57	72821,50		
Seçmeli dersler iyi işleniyor.	Kız	313	279,21	87392,50	38251,50	,380
	Erkek	255	290,99	74203,50		
Seçmeli dersler beni yoruyor.	Kız	313	278,92	87302,50	38161,50	,399
	Erkek	254	290,26	73725,50		
Seçmeli derslerde sıkılıyorum.	Kız	313	288,61	90335,50	37994,50	,394
	Erkek	253	277,18	70125,50		

* $p < .01$ ** $p < .05$

Tabloda görüldüğü gibi, kız ve erkek öğrencilerin aldıkları seçmeli derslerle ilgili düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır (tüm ifadeler için $p > .05$). Seçmeli ders çeşitlerinde cinsiyete göre farklılaşma olmadığından dolayı, alınan derslere ilişkin düşüncelerde kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılara rastlanmamış olabilir.

Öğrencilerin Seçmeli Dersler Uygulaması İle İlgili Düşüncelerine İlişkin Bulgular

Ankette, öğrencilerin seçmeli dersler uygulaması ile ilgili düşüncelerinin ortaya çıkarılması için “Seçmeli derslerin kaldırılmasını isterim.”, “Haftalık ders saati azaltılmalı.” ve “Seçmeli derslerin notla değerlendirilmesi iyi oldu.” şeklinde üç ifadeye yer verilmiştir (Tablo 54).

Tablo 54. Anket Uygulanan Öğrencilerin Seçmeli Dersler Uygulaması İle İlgili Düşüncelerine İlişkin Betimsel İstatistikler

İfadeler	Düzy/Cinsiyet	N	\bar{x}	S	Katılma Düzeyi
Seçmeli derslerin kaldırılmasını isterim.	Ortaokul	296	2,45	1,58	Katılmıyorum
	Lise	273	2,59	1,52	Katılmıyorum
	Kız	312	2,56	1,51	Katılmıyorum
	Erkek	251	2,45	1,60	Katılmıyorum
Haftalık ders saati azaltılmalı.	Ortaokul	298	3,12	1,64	Kısmen Katılıyorum
	Lise	275	3,98	1,45	Katılıyorum
	Kız	312	3,51	1,56	Katılıyorum
	Erkek	255	3,53	1,67	Katılıyorum
Seçmeli derslerin notla değerlendirilmesi iyi oldu.	Ortaokul	298	2,96	1,66	Kısmen Katılıyorum
	Lise	276	2,91	1,58	Kısmen Katılıyorum
	Kız	313	2,90	1,53	Kısmen Katılıyorum
	Erkek	255	3,00	1,73	Kısmen Katılıyorum

İlk olarak “Seçmeli derslerin kaldırılmasını isterim.” ifadesine hem ortaokul hem lise öğrencileri katılmıyorum düzeyinde görüş belirtmişlerdir. Ancak “Haftalık ders saati azaltılmalı.” ifadesini ortaokul öğrencileri kısmen katılıyorum; lise öğrencileri katılıyorum düzeyinde yanıtlamışlardır. 2014-2015 öğretim yılında uygulamada yapılan notla değerlendirme değişikliğine dair “Seçmeli derslerin notla değerlendirilmesi iyi oldu.” ifadesini hem ortaokul hem lise öğrencilerinin kısmen katılıyorum düzeyinde yanıtladıkları görülmektedir. Betimsel istatistiklere göre, kız ve erkek öğrencilerin üç ifadeye katılma düzeyleri arasında farklılaşma söz konusu değildir. Hem kız hem erkek öğrenciler “Seçmeli derslerin kaldırılmasını isterim.” ifadesine katılmıyorum; “Haftalık ders saati azaltılmalı.” ifadesine katılıyorum ve “Seçmeli derslerin notla

değerlendirilmesi iyi oldu.” ifadesine kısmen katılıyorum düzeyinde görüş belirtmişlerdir.

Anket uygulanan öğrencilerin seçmeli ders uygulamasıyla ilgili düşüncelerinin öğretim düzeyine göre Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 55’te sunulmuştur.

Tablo 55. Anket Uygulanan Öğrencilerin Seçmeli Dersler Uygulamasıyla İlgili Düşüncelerinin Öğretim Düzeyine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

İfadeler	Öğretim Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Seçmeli derslerin kaldırılmasını isterim.	Ortaokul	296	275,63	81587,50	37631,50	,141
	Lise	273	295,16	80577,50		
Haftalık ders saati azaltılmalı.	Ortaokul	298	247,20	73664,50	29113,50	,000*
	Lise	275	330,13	90786,50		
Seçmeli derslerin notla değerlendirilmesi iyi oldu.	Ortaokul	298	289,57	86292,00	40507,00	,748
	Lise	276	285,26	78733,00		

*p < .01 **p < .05

Tabloda görüldüğü gibi, sadece “Haftalık ders saati azaltılmalı.” ifadesine verilen yanıtlarda ortaokul ve lise öğrencileri arasında anlamlı bir farklılaşma söz konusudur (U=29113,50; p<.05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, lise öğrencilerinin ders saatlerinin azaltılmasını ortaokul öğrencilerinden daha çok istedikleri görülmektedir.

Anket uygulanan öğrencilerin seçmeli ders uygulaması ile ilgili düşüncelerinin cinsiyete göre Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 56’da verilmiştir.

Tablo 56. Anket Uygulanan Öğrencilerin Seçmeli Dersler Uygulamasıyla İlgili Düşüncelerinin Cinsiyete Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Seçmeli derslerin kaldırılmasını isterim.	Kız	312	289,52	90331,00	36809,00	,203
	Erkek	251	272,65	68435,00		
Haftalık ders saati azaltılmalı.	Kız	312	281,24	87747,00	38919,00	,638
	Erkek	255	287,38	73281,00		
Seçmeli derslerin notla değerlendirilmesi iyi oldu.	Kız	313	280,39	87761,00	38620,00	,494
	Erkek	255	289,55	73835,00		

*p < .01 **p < .05

Tablo 56’da görüldüğü gibi, anket uygulanan kız ve erkek öğrencilerin seçmeli ders uygulaması ile ilgili düşünceleri arasında, aldıkları seçmeli derslerle ilgili düşünceleri arasında olduğu gibi (Tablo 55), istatistiksel olarak anlamlı bir farka rastlanmamıştır (tüm ifadeler için p>.05).

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu araştırmada 2012-2013 öğretim yılında yeniden düzenlenen seçmeli dersler uygulamasının çocuğun katılım hakkı çerçevesinde değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Amasya il merkezindeki ortaokulların seçmeli dersler ile ilgili e-okul kayıtlarından, ortaokul öğrencileri, onların velileri ve ortaokul öğretmenleriyle yapılan görüşmelerden ve ortaokul ve lise öğrencilerine uygulanan anketten elde edilen veriler analiz edilmiştir. Analizler sonucunda ulaşılan bulgular çocuğun katılım hakkına ilişkin olarak bu bölümde tartışılacaktır.

Katılım hakkı, çocuğun görüşlerini serbestçe açıklama, kendisini ilgilendiren herhangi bir konuda karara katılma hakkıdır (Özyıldırım, 2007). ÇHS'ye göre çocuğun katılım hakkı, “çocuğu etkileyen her konuda düşüncelerini özgürce ifade etme hakkı; yaşı ve olgunluğuna uygun olarak çocuğun görüşlerinin kararlara etki gücünün artması ve çocuğu etkileyen her türlü adli ve idari işlemde, doğrudan veya bir temsilci ya da uygun bir organ aracılığıyla, ulusal yasaların usul koşulları ile uyumlu bir şekilde kendini ifade etme fırsatı sağlanması” anlamına gelir. Çocuğun katılım hakkının yorumlandığı BMÇHK (2009) belgesinde, çocuk ve çocukların dinlenildiği ve katıldığı tüm süreçlerin “şeffaf ve bilgilendirici”, “gönüllü”, “saygılı”, “ilgili”, “çocuk dostu”, “kapsayıcı”, “eğitim ile desteklenmiş”, “emniyetli ve riske karşı duyarlı” ve “hesap verebilir” niteliklerini taşıması gerektiği ifade edilmiştir. Öyleyse seçmeli dersler uygulamasının çocuklara etkili bir katılım fırsatı sunması için bu nitelikleri taşıması gerektiği söylenebilir.

Seçmeli dersler çocukların ilgi, istek ve yeteneklerine uygun tercihler yapabilecekleri bir uygulama olduğundan çocuğun katılım hakkını etkili biçimde kullanabileceği bir alandır. Bu doğrultuda Bakanlığın il milli eğitim müdürlüklerine 13 Eylül 2012 tarihinde yolladığı “Seçmeli Dersler” konulu yazısında, okul yönetimlerinin hangi seçmeli derslerin okutulacağına ilişkin herhangi bir belirleme yapmamaları, öğretmen yokluğu gerekçesi ile öğrencileri ve velileri kesinlikle belirli derslere yönlendirmemeleri, okulda ilgili alanda öğretmenin bulunmadığı veya yeterince öğretmen bulunmadığı derslerin seçilmesi halinde diğer okullardan öğretmen

görevlendirilmesi veya ücretli öğretmenlerin temin edilmesi, en az on öğrenci tarafından seçilen her bir dersin açılması, bir okulda yeterli sayıda öğrenci tarafından seçilmemesi nedeniyle dersin açılmadığı durumlarda, aynı eğitim bölgesindeki diğer okullarda yapılan tercihler doğrultusunda bu derslerin ortak açılabilmesi için gerekli koordinasyonun yapılması gerektiği belirtilmiştir. Özetle çocukların istedikleri dersleri alabilmeleri için okul yönetimlerince gerekli tedbirlerin alınması öngörülmüştür. Bu çerçevede çocuğun tercih ettiği dersin kendi okulunda ya da başka bir okulda açılmak suretiyle alınabilmesi çocuğun katılım hakkının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Seçmeli dersler uygulaması, sınıf düzeylerine göre açılacak seçmeli derslerin belirlenmesi, öğrencilerin tercih yapması ve öğrencilerin derslere atanması şeklinde üç aşamalı bir süreç olarak ele alınabilir. Bu aşamalar aşağıda çocuğun katılım hakkı çerçevesinde araştırma bulgularına dayalı olarak tartışılacaktır.

Eğitim hakkı, çocuğun eğitimde kendini ifade etme hakkına saygı duyulması ile gerçekleştirilebilir. Bu yüzden, müfredat ve okul programlarının planlanmasına çocukların ve anne babaların görüşlerinin dâhil edilmesi gerekir (BMÇHK, 2009). Ancak seçmeli dersler uygulamasının ilk aşaması olan açılacak seçmeli derslerin MEB tarafından merkezi olarak belirlenmesi sürecinde, çocukların herhangi bir söz hakkı bulunmamaktadır. Dersler her sınıf düzeyi için belirli kategoriler altında sıralanan listeler şeklinde okullara gönderilmiştir. Ortaokul ve lise öğrencilerinin seçmeli derslerden en az üç tanesini almaları zorunlu tutulmuştur. Çocukların bu derslerden hiçbirini istemiyor olmaları da olasıdır. Bu zorunluluk, çocukları görüşlerini ifade etmeye ve bu derslere katılmaya zorlamaktadır ve BMÇHK'nin (2009) çocuk katılımına ilişkin "gönüllülük" ilkesine ters düşmektedir. Bu ilkeye uygun bir seçmeli dersler uygulaması sadece istekli öğrencilerin katıldığı bir uygulama olmalıdır. Görüşleri alınan öğretmenlerin, bazı öğrencilerin seçmeli derslere karşı ilgisiz olduklarını ve devamsızlık yaptıklarını söylemeleri, öğrencilerin gönüllü bir katılım gerçekleştirmediklerinin göstergesidir. Bu bağlamda seçmeli dersler uygulaması daha başlangıçta çocuğun katılım hakkını etkili bir şekilde kullanmasına izin vermemektedir.

İkinci aşama olan ders seçimi sürecinde çocuğun katılım hakkını kullanabilmesi, listeden seçtiği dersleri sıralamanın ötesinde bu sıralamanın nasıl yapıldığı ve ne şekilde dikkate alındığının da değerlendirilmesini gerektirir. Öncelikle çocuklara seçebilecekleri derslerin içeriği ile ilgili gerekli bilginin verilmesi beklenmektedir.

Anket uygulanan öğrencilerin ders seçimi öncesinde bilgi sahibi ve kararlı olmalarına ilişkin betimsel istatistikler incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin yanıtlarının ortalaması “dersleri seçerken seçmeli dersler hakkında yeterince bilgi sahibi değildim” ifadesine “katılmıyorum” düzeyinde iken lise öğrencilerinin yanıtlarının ortalaması “kısmen katılıyorum” düzeyindedir. Bu ifadeye ilişkin yanıtlarda öğretim düzeyi ve cinsiyete göre anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Yazılı görüşü alınan öğretmenlerden dördü öğrencilerin dersleri bilinçsizce seçmelerini ders seçimi ile ilgili sorunlar arasında saymışlardır. Öğrencilerle yapılan görüşmelerde de bilgi eksikleri saptanmıştır. Örneğin altıncı sınıfa devam eden bir öğrenci yedinci sınıfın müfredatında olan bir dersi alamadığı için üzgün olduğunu belirtmiştir. Diğer bir örnek ise on tercih yapılan 2013-2014 öğretim yılına aittir. Görüşme yapılan beşinci sınıf öğrencisi “İlk üçte değildi çıkmayacağını düşündüm.” dediği beşinci tercihindeki Zekâ Oyunları dersine atanmış olmasının şaşkınlığı içindedir. Benzer şekilde başka bir beşinci sınıf öğrencisi “Spor altıncı tercihimdi, benim sıralamam bu şekilde değildi. Sporu daha sonra seçtim. Bu dersi almaktan memnun değilim.” diyerek tercihinin nasıl böyle sonuçlandığını sorgulamaktadır. 2014-2015 öğretim yılından itibaren öğrenciler üç seçmeli ders alabilmek için üç tercih yapmaya başlamışlardır. Ancak uygulamanın ilk iki yılında öğrencilerden 10 tercih yapmaları istenmiştir. İlk üç tercihinin alamayan öğrencilerin diğer tercihlerine ne şekilde yönlendirildiği ise belirsizdir. Seçmeli dersler ile ilgili yapılan bazı araştırmalarda da öğrencilere (Memduhoğlu ve Mazlum, 2013; Tanhan ve Zirek, 2013; Yayla ve Tat, 2013; Eşbahoğlu, 2015; Karagöz, 2016) ve velilere (Tanhan ve Zirek, 2013; İpek, 2017) dersler ve süreç hakkında yeterince bilgilendirme yapılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bütün bu bulguların uygulamanın yeterince “şeffaf ve bilgilendirici” olmadığını gösterdiği söylenebilir.

Katılım hakkını ifade eden ÇHS Madde 12’de yaşı ve olgunluğuna uygun olarak çocuğun görüşlerinin kararlara yansıtılmasına vurgu yapılmaktadır. Ortaokul ve lise çağındaki bir çocuk kendi ilgilerinin farkında olduğu veya farkına varabilmek için bir yıl boyunca göreceği üç dersi seçebilme hakkına sahip olmalıdır. Böyle bir seçim hayat boyu yapacağı daha önemli seçimler öncesinde sonuçlarının sorumluluğunu almasını sağlayacak bir öğrenme deneyimi olduğundan çocuklar için aynı zamanda eğitici bir süreç olacaktır. Çocuk hatalı bir seçim yapabilir ve seçtiği bir dersin ilgisine uymadığını fark edebilir. Bu deneyim kendisini daha iyi tanımasına, sorumluluk almasına yardımcı olur. Örneğin görüşme yapılan öğrencilerden Ç6’nın babası tarafından seçilen bir derse

ilişkin olumsuz tutumunun sebebi olarak “Ben seçmedim, babam seçti.” ifadesini kullanması onun bu deneyimden yoksun kaldığını göstermektedir. Bir araştırmada ebeveynlerin çocuklarının kendilerini ilgilendiren konularda kararları almalarını destekledikleri ölçüde, çocukların öz denetim, mutluluk, dürüstlük, minnettarlık, görev, cesaret gibi değerleri edinmelerinin mümkün olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Yeşilkayalı, 2014). Ayrıca Chawla’ya (2001) göre çocuk katılımı, “daha pozitif bir benlik algısı, artan yeterlilik algısı, başkalarının düşüncelerine ve ihtiyaçlarına duyarlılığın artması, daha yüksek hoşgörü ve adalet duygusu, artan demokratik değerler ve davranışlar algısı, yeni sosyal çevreler, yeni beceriler ve mutluluk” sağlar.

Çocuk katılımının sağlanması çocuğun statüsünü pasif alıcılıktan aktif özneye dönüştürür (Percy- Smith ve Thomas, 2010). Mamur Işıkçı’nın (2013) araştırmasına göre çocukların “kararlara katılma, kendini temsil etme, kendi sorumluluğunu taşıma, düşüncelerini ifade edebilme, toplum tarafından saygı duyulma, önemsenme, değer verilme gibi” özgürleştirici hak talepleri vardır. Öyleyse ders seçim sürecine ilişkin olarak incelenebilecek ikinci olgu öğrencilerin bu süreçte bir “özne” olabilmeleridir. Bu olgu, ders seçim sürecinde rol alan kişilerin (örneğin anne-baba, öğretmen, yönetici, arkadaş vb.) öğrencilerin ilgi ve isteklerine saygılı olmaları ve tercihlerine müdahale etmemeleri anlamına gelir. Ancak bu sağlanırsa süreç “ilgili” ve “saygılı” ilkelerine uygunluk kazanabilecektir. Ortaokul ve lise öğrencilerine uygulanan anket sonuçlarına göre öğrenciler “Derslerin hepsini kendim seçtim.” ifadesine “katılıyorum” düzeyinde yanıt vermişlerdir. Bu ifadenin öğrenciler tarafından formu kendim doldurdum şeklinde anlaşılma ihtimali yüksektir. Oysaki ifade, “Hangi dersleri seçeceğime kendim karar verdim.” şeklinde olsaydı farklı sonuçların çıkma ihtimali olabilirdi. Ortaokul öğrencileri ile yapılan görüşmelerde kendi istekleri kadar, ebeveynlerinin isteklerinin de ders seçimlerini etkilediği çoğu öğrenci tarafından ifade edilmiştir. Öğrencilerle ikinci yıl yapılan görüşmelerde ise aile, arkadaş, öğretmen ve okul yöneticilerinin çeşitli şekillerde etkili olduğu daha belirgin bir şekilde görülmüştür. Örneğin bir öğrenci “Ailemin etkisi oldu. Annem, babam, babaannem. Babaannem Bedeni seçtirdi. Annem Matematik dedi. Babam da Görsel dedi. Çalış dedi oyun oynayacağına dedi.” şeklinde seçim sürecine dâhil olmadığını ifade etmiştir. Velilerle yapılan görüşmelerde ise velilerin çoğu ders seçiminde çocuğun isteğinin etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak kendi isteklerinin ve okul yönetiminin etkisini gösteren açıklamalara da rastlanmaktadır. Görüşleri alınan ortaokul öğretmenleri seçmeli derslerin belirlenmesinde etkili olan

kişilerin başında aileyi göstermişlerdir. Öğrencilerin çoğunlukla ailelerinin seçtikleri dersleri almak durumunda kaldıklarını gösteren başka çalışmalara da rastlanmıştır (Demir, Doğan ve Pınar, 2013; Örs, Erdoğan ve Kipici, 2013; Cerit, Akgün, Yıldız ve Soysal, 2014).

Anketten elde edilen verilere göre ders seçimi sürecinde aile etkisini gösteren dört ifadenin biri hariç hepsinde (“Dersleri seçerken annemle/babamla uzun uzun konuştuk.”, “Ailem alacağım derslere karar verme hakkına sahiptir.”, “Ders seçimi sırasında ailemle fikir ayrılığı yaşadım.”) ortaokul ve lise öğrencileri arasındaki fark anlamlıdır. Ortaokul öğrencileri ders tercihlerinde ailelerinden lise öğrencilerinden daha fazla etkilenmişlerdir. Bir araştırmada küçük çocukların katılım haklarını yetişkinler tarafından sunulan ya da geri çekilen ayrıcalıklar olarak gördükleri tespit edilmiştir (Melton, 1980). Mevcut araştırmada ortaokul öğrencilerinin “Ailem alacağım derslere karar verme hakkına sahiptir.” ifadesine lise öğrencilerine kıyasla daha yüksek düzeyde katılım göstermesi Melton’ın (1980) araştırmasının sonucuyla tutarlıdır. Buradan hareketle çocukların, yaşları büyüdükçe kararlarında ailelerinin etkilerinin azaldığı söylenebilir. Yurtsever’in (2009) araştırmasında da ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin olarak çocukların yaşları küçüldükçe kendi kendine karar verme yerine bakım ve korunmadan yana tutum sergiledikleri tespit edilmiştir.

Öğrencilerin kendi ya da ebeveynlerinin istekleri doğrultusunda tercih yapmalarının ardından derslere atanma süreci başlamaktadır. Bu aşamada çocuğun, okul yöneticileri ya da okulun olanaklarından dolayı tercih ettiği derslerin dışında dersler almak durumunda kalması ya da henüz tercih aşamasında okul yöneticileri tarafından açılacak derslere göre tercih yapmalarının söylenmesi bu uygulamada çocuklar açısından sembolik bir katılım olduğunun göstergeleridir. Bu aşamanın çocuk katılımı ilkeleri açısından en fazla dikkate alınması gereken ilkesi hesap verebilirliktir. Hesap verebilir bir süreç, okul yönetiminin hangi seçmeli derslerin açılmasına neden ve nasıl karar verildiğini, ilgili tüm kesimler, en başta da öğrenciler ve veliler ile paylaşması anlamına gelir. Mevcut araştırmada elde edilen bulgular, sürecin “hesap verebilirlik” açısından da yetersiz olduğunu göstermektedir.

2013-2014 ve 2014-2015 öğretim yıllarında okullardan toplanan seçmeli dersleri tercih eden ve alan öğrenci sayılarını gösteren belgeler bu bağlamda önemli sonuçlara işaret etmektedir. 2013-2014 öğretim yılında belge toplanan yedi okuldaki beşinde ilk üç

sırada tercih edilen dersler ile okulda en çok öğrenci tarafından alınan ilk üç dersin tutarsız olması bazı öğrencilerin seçtikleri dersleri alamadıkları anlamına gelmektedir. Benzer bir şekilde yedi okulun üçünde on ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edildiği halde açılmayan en az bir ders bulunmaktadır. Örneğin Yedinci Ortaokulda on ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen derslerin üçü açılmamış, bunun yerine on öğrenciden daha az öğrenci tarafından tercih edilen iki ders açılmıştır. Yedinci Ortaokul dışında üç okulda da benzer bir durum görülmektedir. Bir okulda ise hiçbir öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilmeyen bir ders açılmıştır. Okulların tamamında tercih eden öğrenci sayısı ile dersi alan öğrenci sayısı arasında çok sayıda farklılıklar vardır. 2013-2014 öğretim yılına ilişkin bu bulgular 2014-2015 öğretim yılında incelenen on üç okulda da gözlenmektedir. Verilerin toplanması sırasında bazı okul yöneticileri açılacak dersleri önceden belirledikleri ve üç dersten oluşan “paket programlar” hazırladıklarını söylemişlerdir. Ortaokul velileri ile yapılan görüşmelerde de okul yönetiminin etkisini gösteren sonuçlara ulaşılmıştır. Veliler ile yapılan görüşmelerde okulda açılacak seçmeli derslerin yönetim tarafından önceden belirtildiği, dersin çok dolu olduğu gerekçesiyle başka derslere yönlendirildikleri, neden bu dersleri seçmediniz şeklinde sorulara maruz kaldıkları, okula sonradan geldikleri için açılan dersler içinden tercih yapmak durumunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin seçmeli dersler uygulaması ile ilgili yaşanan sorunlara ilişkin olarak öğrencilerin istedikleri derslerin açılmaması, öğrencilerin idare tarafından bazı derslere yönlendirilmesi, okullardaki altyapı eksikliği, uygun ortam ve koşulların olmaması, sınıf mevcutlarının çok olması, sınıf paylaşımı gibi unsurlardan bahsetmeleri de öğrencilerin bu süreçte katılım hakkını kullanmaları önündeki engeller olarak yorumlanabilir. Anket uygulanan öğrencilere sorulan hangi seçmeli dersleri aldıkları ve okullarında tüm seçmeli dersler açılsaydı hangi dersleri almak isteyecekleri sorusuna verilen cevaplarda hem lisede hem de ortaokulda seçmeli dersleri alan ve almak isteyen öğrenci sayıları arasında kayda değer farkların bulunduğu görülmüştür. Ayrıca 10’un üzerinde öğrenci tarafından almak isteyecekleri ders olarak belirtilen birçok dersin okullarında açılmadığı tespit edilmiştir. Bu durum uygulamada öğrencilerin katılım hakkının yeterince sağlanamadığı ve aldıkları derslerden memnun olmadıkları şeklinde yorumlanabilir. Okul idaresinin etkisini gösteren “Almak istediğim başka dersler vardı ama okulda açılmadı.” ve “Her sınıfa birkaç tane ortak seçmeli dersler konuluyor sadece onlar açılıyor.” ifadelerine ortaokul öğrencileri katılmıyorum, lise öğrencileri kısmen katılmıyorum düzeyinde görüş belirtmişlerdir. İki grup arasındaki puanlar .05 düzeyinde

anlamlıdır. Sıra ortalamalarına bakıldığında lise öğrencilerinin bu iki ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Ders seçiminde okul idaresi etkisinin lise öğrencileri üzerinde ortaokul öğrencilerine kıyasla daha fazla olduğu söylenebilir. Bu sonuç ortaokul öğrencilerine okul yönetimi ve ailesi tarafından yeterli bilgi verilmemesi nedeniyle açılacak derslerin belirlenmesinin nasıl yapıldığını idrak edememelerinden kaynaklanıyor olabilir. Seçmeli derslerle ilgili diğer araştırmalar, okul yönetimi etkisi ile ilgili olarak mevcut araştırmada tespit edilmiş sonuçlarla tutarlı bulgular ortaya koymuştur. Söz konusu araştırmaların çoğunda açılacak derslerde okul yönetimlerinin yönlendirici ve/veya belirleyici olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Öztürk ve Yılmaz, 2011; Kaya, 2013; Memduhoğlu ve Mazlum, 2013; Memişoğlu ve İsmetoğlu, 2013; Örs, Erdoğan ve Kipici, 2013; Tanhan ve Zirek, 2013; Tanrıverdi ve Kardeş, 2013; Turğut, 2013; Aslan, 2014; Doğan, Uğurlu ve Demir, 2014; Epçaçan, 2014; Görür, 2015; Uysal, 2015; Durmuşçelebi ve Mertoğlu, 2018). Kaya'nın (2013) araştırmasına göre ortaokul ve lise okul yöneticilerinin çoğu, seçmeli dersleri kendilerinin belirlemesi gerektiğini düşünmektedir. Pamuk ve Kiraz'ın (2016) araştırmasına göre seçmeli dersler ile ilgili karşılaşılan sorunlara karşı okul yöneticileri başvurdukları çözüm yollarını “bazı dersleri seçmeye yönlendirme, aynı şubedeki öğrencilerin aynı seçmeli dersleri alması, ellerindeki norm durumuna göre öğrencileri bazı derslere yönlendirme” şeklinde ifade etmişlerdir. İpek (2017) seçmeli dersler uygulamasını eğitimin demokratikleşmesi bağlamında ele aldığı çalışmada öğrencilerin dersi belirlemede çok az etkili olmalarından dolayı uygulamanın eğitime katılım ve toplumsal talepler alt boyutunda az düzeyde olumlu olduğu sonucuna ulaşmıştır. Gerek mevcut araştırmanın gerekse ilgili araştırmaların ders seçimi sürecinde ebeveyn ve yöneticilerin öğrenci tercihlerine müdahale ettiklerine ilişkin bulguları seçmeli dersler uygulamasının “ilgili” ve “saygılı” ilkelerine tam olarak uyumlu olmadığını göstermektedir.

MEB'in seçmeli dersler uygulaması sürecinde alınması gereken tedbirlere ilişkin yukarıda bahsedilen genelgesine rağmen, okul müdürlerinin açılacak derslerin belirlenmesinde öğrenci tercihlerine neden tam olarak uymadıklarının tartışılması yerinde olacaktır. Örneğin yazılı görüşleri alınan öğretmenlerin açılacak seçmeli derslerin belirlenmesinde dikkate alınan koşullar arasında okulun öğretmen ve derslik sayısını üçüncü sırada ele almaları, okul yöneticilerinin okulun olanaklarına göre ders açmak zorunda kaldıklarının bir göstergesidir. Yöneticilerin etkisini gösteren ilgili araştırmaların bu etkinin nedeni olarak ortaya koydukları sebepler de bunlardır. Öte

yandan Bakanlığın konu ile ilgili talimatları, okulun koşullarının öğrencilerin istediği derslerin açılmamasının bir bahanesi olamayacağını göstermektedir. Çünkü Bakanlık, dışarıdan öğretmen görevlendirme ya da eğitim bölgesi içindeki diğer okullarla işbirliği yapmak suretiyle öğrenci isteklerinin karşılanması gerektiğini söylemektedir. Seçmeli ders belgeleri incelenen ortaokulların hiçbirinin bu tedbirlere başvurmaması, hatta farklı sınıflardan öğrencilerin aynı seçmeli dersi bir arada alabilmelerinin yaygın bir uygulama olmaması, okul yöneticilerinin uygulamada bütün öğrencilerin isteklerinin karşılanabildiği “kapsayıcı” bir yaklaşım sergilemediklerini gösterdiği söylenebilir. Kapsayıcılık konusunda 2014-2015 öğretim yılında incelenen on üç okuldan yalnızca bir tanesi, diğerlerine göre daha yüksek bir düzeyde öğrenci tercihlerine uygun bir süreç yürütmüştür. Bu okul (Onuncu Ortaokul) farklı sınıflardaki öğrencilerin aynı dersi bir arada almalarına fırsat vererek on ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilmiş 14 seçmeli dersin tamamının açılmasını sağlamıştır. Onuncu Ortaokul incelenen on üç okul arasında öğrenci sayısı en fazla olan okuldur. Bu durum, açılan seçmeli derslerin öğrenci tercihleri ile uyumlu olmasında, yani sürecin kapsayıcılık ilkesine uygun olmasında, okul büyüklüğünün de bir faktör olduğunu göstermektedir. Keza incelenen 13 okul arasında öğrenci isteklerini en düşük düzeyde karşılayan okulların öğrenci sayısı en az olan okullar olması, bu yorumu desteklemektedir. Ancak Özyıldırım’ın (2007) araştırması bunun aksi yönünde bir sonuç ortaya koymuştur. Özyıldırım’a (2007) göre okul ve sınıf mevcudu azaldıkça öğrenciler katılım hakkını daha fazla kullanmaktadırlar. Öğrenci sayısı az olan okullarda çoğunlukla derslik ve öğretmen sayısı da azdır. Bu durum, okuldaki seçmeli ders çeşitliliğini kısıtlar. İki araştırma sonucu arasındaki farklılığın bu durumdan kaynaklandığı söylenebilir.

Araştırmada toplanan veriler, seçmeli dersler uygulamasının çocuk katılımı ilkelerinden “çocuk dostu” ilkesine uyumlu olmadığını göstermektedir. Örneğin, görüşme yapılan ortaokul öğrencileri, seçmeli dersleri faydalı bulduklarını söylemekle beraber yorucu olduğuna da değinmektedirler. Bazı öğrenciler ise uygulamanın tamamen kaldırılmasını istemektedirler. Anket uygulanan ortaokul öğrencileri haftalık ders saatlerinin azaltılması yönündeki ifadeye kısmen katılıyorken lise öğrencileri katılmaktadır. İki grup arasında .01 düzeyinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Buna göre lise öğrencileri, seçmeli ders saatlerinin azaltılmasını ortaokul öğrencilerinden daha fazla istemektedirler. Öğrenci velileriyle yapılan görüşmelerde ise ilk yıl öğrencilerin aksine seçmeli derslerin yorucu olmadığını söyledikleri halde ikinci yıl

daha fazla sayıda velinin öğrencilerle aynı görüşte birleştikleri görülmüştür. Bu bağlamda gün boyu altı-yedi saat ortak dersler gördükten sonra seçmeli dersler için okulda kalmak zorunda olmak, ortaokul ve lise öğrencileri açısından çocuk dostu bir durum olarak nitelendirilemez.

Uygulamanın çocuk dostu olmadığını gösteren diğer bir bulgu ise seçmeli derslerin 2014-2015 öğretim yılından itibaren notla değerlendirilmeye başlamış olmasıdır. Görüşleri alınan öğretmenlerin çoğunluğu, notla değerlendirmenin doğru olmadığını düşünmektedirler. Onlara göre, özgür düşünme ve uygulama fırsatı veren, ruhsal doygunluk ve kişisel gelişimi ön planda tutan bir uygulama olması gereken seçmeli dersler, not kaygısıyla bu özelliklerinden uzaklaşmaktadır. Benzer bir şekilde veliler de notla değerlendirmenin öğrenci tercihlerini etkileyeceğini ve not kaygısı oluşturacağını belirtmişlerdir. Seçmeli derslerin notla değerlendirilmesi, görüşme yapılan öğrencilerin çoğu tarafından da notların düşme kaygısı ve sınavların artması gerekçeleriyle olumsuz görülmektedir.

Katılım hakkını anlatan modellere göre seçmeli dersler uygulamasında gerçek bir çocuk katılımının olmadığı söylenebilir. Seçmeli dersler uygulamasına ilişkin sürecin ilk aşaması olan seçmeli derslerin belirlenmesinde Roger Hart'ın (1992) katılım merdiveni modeline göre çocukların katılım hakkını kullanamadığı görülmektedir. Çocukların bu süreçteki rolleri, katılım merdivenindeki, gerçek bir katılımın olmadığı, ilk üç basamağa (manipülasyon, dekorasyon, göstermelik katılım) denk düşmektedir. Ders seçimi ve öğrencilerin derslere atanma aşamasında çocuk katılımı, kimi durumlarda katılım merdiveninin dördüncü (bilgilendirerek görevlendirme) ve beşinci (danışarak bilgilendirme) basamaklarına çıkabiliyorken çoğunlukla okul yönetimi ve aile tutumlarından dolayı ilk üç basamak düzeyinde kalmaktadır. Daha etkin katılımları ifade eden altıncı (yetişkinler başlatır, kararlar çocukla alınır), yedinci (çocuk başlatır ve yönetir) ve sekizinci (çocuk başlatır kararları yetişkinle paylaşır) basamaklara karşılık gelen bir örneğe araştırma bulguları çerçevesinde rastlanamamıştır.

Araştırma bulguları, Shier'in (2001) katılımın beş düzeyini içeren modeline göre değerlendirildiğinde, seçmeli dersler uygulamasının çocuklara ilk üç düzeye uygun roller biçtiği görülmektedir. Bu düzeyler, çocukların dinlenmesi, çocukların görüşlerini ifade etmeleri için desteklenmesi ve çocukların görüşlerinin dikkate alınmasıdır. Ancak bu modele göre çocuklar dördüncü düzey ile birlikte danışma düzeyinden aktif katılıma

geçebilmektedirler. Aktif katılım düzeyleri ise çocukların karar verme süreçlerine dâhil edilmesi ve çocukların karar verme gücünü ve sorumluluğunu paylaşmasıdır. Seçmeli dersler uygulaması sürecinde çocukların seçtikleri dersleri gösteren dilekçeleri okul yönetimine teslim ettikten sonraki işlemlere ilişkin söz haklarının olmaması, modelde ifade edilen aktif katılım aşamalarına geçilemediğini göstermektedir.

Lansdown (2004), çocukların kendilerini etkileyen meselelere üç farklı düzeyde katılım gösterebildiğini öne sürmektedir. Bunlar, danışmacı, katılımcı ve kendi başlattığı süreçtir. Percy-Smith ve Thomas (2010) ise bu düzeyleri danışmacı, işbirlikçi ve çocuk liderliğindeki katılım olarak adlandırmıştır. Seçmeli dersler uygulaması, her iki modelin de daha etkin katılımı içeren son iki düzeyine uygun değildir. Çünkü bu düzeyler çocukların sürecin başından sonuna kadar aktif ve etkili bir katılımında bulunmalarını içerir. Seçmeli dersler uygulaması, sınırlı kapsamda bir katılım sunan danışmacı düzeye uygun örnekler sunmaktadır.

Yukarıda tartışılan araştırma bulguları, çalışma grubunda yer alan ortaokullardaki seçmeli dersler uygulamasında öğrencilerin katılım hakkını yeterince kullanamadıklarını ortaya koymaktadır. Seçmeli dersler uygulaması çocuğun katılım hakkı çerçevesinde değerlendirildiğinde, seçmeli derslere ilişkin kararların çocuklarla birlikte değil çoğunlukla çocuklar adına yetişkinlerce alındığı sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın amacı ve alt amaçları doğrultusunda toplanan verilerin analizinden elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlara bağlı olarak geliştirilmiş olan öneriler yer almaktadır.

Sonuçlar

Bu araştırmada ortaokullarda uygulanan seçmeli dersler uygulaması, çocuğun katılım hakkı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Değerlendirmeye esas olmak üzere resmi belgeler, öğrenciler, veliler ve öğretmenlerden konu ile ilgili veriler doküman ve görüşme teknikleri ile toplanmış ve analiz edilmiştir. Aşağıda araştırmanın alt amaçları doğrultusunda toplanan verilerin analizinden elde edilen sonuçlar verilmiştir.

Araştırmanın Birinci Alt Amacı Gereğince İncelenen Seçmeli Dersler Belgelerinin Analizinden Elde Edilen Sonuçlar

Araştırmanın birinci alt amacında Amasya Merkez ilçesindeki ortaokullarda açılan seçmeli derslerin öğrenci tercihlerine uyumlu olup olmadığını belirlemek için okulların seçmeli ders kayıtları iki yıl üst üste analiz edilmiştir. Bu kayıtların analizinden elde edilen sonuçlar aşağıda üç başlık altında sıralanmıştır.

2013-2014 Öğretim Yılı Seçmeli Ders Belgelerinin Analizi Sonucunda

Ulaşılan Sonuçlar

1. Öğrencilerin ilk üç sırada tercih ettikleri dersler okuldan okula değişmektedir. Öğrenciler tarafından en fazla tercih edilen üç ders, Matematik Uygulamaları, İngilizce ve Kur'an-ı Kerim dersleridir.

2. On ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen dersler okuldan okula değişmektedir. İncelenen yedi okuldan en az birinde 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen dersler şunlardır: Kur'an-ı Kerim, Okuma Becerileri, İngilizce, Bilim Uygulamaları, Matematik Uygulamaları, Spor ve Fiziki Etkinlikler, Hz. Muhammed'in Hayatı, Temel Dini Bilgiler, Görsel Sanatlar, Müzik, Zekâ Oyunları, Yazarlık ve Yazma Becerileri.

3. Ondan daha az sayıda öğrenci tarafından tercih edilen dersler okuldan okula değişmektedir. İncelenen yedi okuldan en az birinde 10'dan daha az öğrenci tarafından tercih edilen dersler şunlardır: Hz. Muhammed'in Hayatı, Temel Dini Bilgiler, Almanca, Görsel Sanatlar, Müzik, Zekâ Oyunları, Yazarlık ve Yazma Becerileri, Arapça, Yabancı Dil (Diğer), Drama, Hukuk ve Adalet, Okuma Becerileri, Kur'an-ı Kerim, Spor ve Fiziki Etkinlikler, Yaşayan Diller ve Lehçeler.

4. İlk üç sırada hiçbir öğrenci tarafından tercih edilmeyen dersler okuldan okula değişmektedir. İncelenen yedi okulun en az birinde hiçbir öğrenci tarafından tercih edilmeyen dersler şunlardır: Yazarlık ve Yazma Becerileri, Yaşayan Diller ve Lehçeler, Drama, Halk Kültürü, Hukuk ve Adalet, Müzik, Temel Dini Bilgiler ve Zekâ Oyunları.

5. Seçmeli 16 dersten 12'si incelenen yedi okulun en az birinde açılmıştır. Açılan dersler şunlardır: Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı, Temel Dini Bilgiler, Okuma Becerileri, Yazarlık ve Yazma Becerileri, Yabancı Dil (İngilizce), Bilim Uygulamaları, Matematik Uygulamaları, Görsel Sanatlar, Müzik, Spor ve Fiziki Etkinlikler, Zekâ Oyunları.

6. Açılan derslerin öğrenci tercihleri ile uyumu, okuldan okula değişmektedir. İncelenen yedi okulun tamamında açılan dersler ile öğrencilerin tercihleri arasında çeşitli uyumsuzluklar bulunmaktadır.

7. İncelenen yedi okuldan üçünde, beş ders, 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edildiği halde açılmamıştır. Bu dersler, Bilim Uygulamaları, Temel Dini Bilgiler, Yazarlık ve Yazma Becerileri, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Okuma Becerileri dersleridir.

8. İncelenen yedi okuldan dördünde, dört ders, 10'dan az öğrenci tarafından tercih edildiği halde açılmıştır. Bu dersler, Müzik, Yazarlık ve Yazma Becerileri, Kur'an-ı Kerim ve Görsel Sanatlar dersleridir.

9. İncelenen yedi okuldan birinde, bir ders (Yazarlık ve Yazma Becerileri), hiçbir öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilmediği halde açılmıştır.

10. Tercih eden öğrenci sayısı, dersi alan öğrenci sayısından fazla olan sekiz ders bulunmaktadır. Bu dersler, Temel Dini Bilgiler, Okuma Becerileri, Müzik, İngilizce, Bilim Uygulamaları, Kur'an-ı Kerim, Matematik Uygulamaları ve Spor ve Fiziki Etkinlikler dersleridir.

11. Dersi alan öğrenci sayısı, tercih eden öğrenci sayısından fazla olan ders sayısı 11'dir: Kur'an-ı Kerim, İngilizce, Bilim Uygulamaları, Matematik Uygulamaları,

Müzik, Spor ve Fiziki Etkinlikler, Hz. Muhammed'in Hayatı, Okuma Becerileri, Görsel Sanatlar, Yazarlık ve Yazma Becerileri, Zekâ Oyunları.

12. İncelenen yedi okuldan yalnızca birinde bir dersi (Bilim Uygulamaları) tercih eden ve alan öğrenci sayısı eşittir.

13. İncelenen yedi okuldan altısında sınıflara göre açılan derslerle öğrenci tercihleri arasında uyumsuzluk bulunmaktadır. Beşinci sınıflarında uyumsuzluk olan okul sayısı, altıncı sınıflarda uyumsuzluk olan okul sayısından fazladır.

2014-2015 Öğretim Yılı Seçmeli Ders Belgelerinin Analizi Sonucunda Ulaşılan Sonuçlar

1. Öğrencilerin ilk üç sırada tercih ettikleri dersler okuldan okula değişmektedir. Öğrenciler tarafından en fazla tercih edilen üç ders, Matematik Uygulamaları, İngilizce ve Spor ve Fiziki Etkinlikler dersleridir.

2. On ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen dersler, okuldan okula değişmektedir. İncelenen 13 okuldan en az birinde 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edilen dersler şunlardır: Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı, Yazarlık ve Yazma Becerileri, İngilizce, Bilim Uygulamaları, Matematik Uygulamaları, Spor ve Fiziki Etkinlikler, Zekâ Oyunları, Temel Dini Bilgiler, Okuma Becerileri, Görsel Sanatlar, Müzik, Drama, İletişim ve Sunum Becerileri, Fransızca.

3. Ondan daha az sayıda öğrenci tarafından tercih edilen dersler, okuldan okula değişmektedir. İncelenen 13 okuldan en az birinde 10'dan daha az öğrenci tarafından tercih edilen dersler şunlardır: Temel Dini Bilgiler, Okuma Becerileri, Almanca, Arapça, Görsel Sanatlar, Müzik, Drama, Medya Okuryazarlığı, İletişim ve Sunum Becerileri, Fransızca, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Halk Kültürü, Hukuk ve Adalet, Yazarlık ve Yazma Becerileri, Hz. Muhammed'in Hayatı, Zekâ Oyunları, Çevre ve Bilim, Yaşayan Diller ve Lehçeler (Abazaca, Kürtçe), Bilim Uygulamaları, Spor ve Fiziki Etkinlikler, Düşünme Eğitimi.

4. İlk üç sırada hiçbir öğrenci tarafından tercih edilmeyen dersler, okuldan okula değişmektedir. İncelenen 13 okulun en az birinde hiçbir öğrenci tarafından tercih edilmeyen dersler şunlardır: Yaşayan Diller ve Lehçeler, İletişim ve Sunum Becerileri, Çevre ve Bilim, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Halk Kültürü, Hukuk ve Adalet, Düşünme Eğitimi, Medya Okuryazarlığı, Müzik, Drama, Temel Dini Bilgiler, Hz. Muhammed'in Hayatı, Okuma Becerileri, Yazarlık ve Yazma Becerileri.

5. Seçmeli 21 dersten 16'sı incelenen 13 okulun en az birinde açılmıştır. Açılan dersler şunlardır: Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı, Temel Dini Bilgiler, Okuma Becerileri, Yazarlık ve Yazma Becerileri, İletişim ve Sunum Becerileri, Yabancı Dil (İngilizce), Bilim Uygulamaları, Matematik Uygulamaları, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Görsel Sanatlar, Müzik, Spor ve Fiziki Etkinlikler, Drama, Zekâ Oyunları, Hukuk ve Adalet.

6. Açılan derslerin öğrenci tercihleri ile uyumu, okuldan okula değişmektedir. İncelenen 13 okulun tamamında açılan dersler ile öğrencilerin tercihleri arasında çeşitli uyumsuzluklar bulunmaktadır.

7. İncelenen 13 okuldan dokuzunda, yedi ders, 10 ya da daha fazla öğrenci tarafından tercih edildiği halde açılmamıştır. Bu dersler, Yazarlık ve Yazma Becerileri, Görsel Sanatlar, Hz. Muhammed'in Hayatı, Müzik, Zekâ Oyunları, Temel Dini Bilgiler ve Fransızca dersleridir.

8. İncelenen 13 okuldan dördünde, altı ders, 10'dan az öğrenci tarafından tercih edildiği halde açılmıştır. Bu dersler, Okuma Becerileri, Hukuk ve Adalet, Yazarlık ve Yazma Becerileri, Hz. Muhammed'in Hayatı, Görsel Sanatlar ve Müzik dersleridir.

9. İncelenen 13 okuldan ikisinde, iki ders (İletişim ve Sunum Becerileri, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım), hiçbir öğrenci tarafından ilk üç sırada tercih edilmediği halde açılmıştır.

10. Tercih eden öğrenci sayısı, dersi alan öğrenci sayısından fazla olan 12 ders bulunmaktadır. Bu dersler, Kur'an-ı Kerim, Temel Dini Bilgiler, Okuma Becerileri, Bilim Uygulamaları, Görsel Sanatlar, Müzik, Hz. Muhammed'in Hayatı, Yazarlık ve Yazma Becerileri, İngilizce, Spor ve Fiziki Etkinlikler, Zekâ Oyunları ve Matematik Uygulamaları dersleridir.

11. Dersi alan öğrenci sayısı, tercih eden öğrenci sayısından fazla olan ders sayısı 15'tir: Okuma Becerileri, İngilizce, Bilim Uygulamaları, Matematik Uygulamaları, Spor ve Fiziki Etkinlikler, Zekâ Oyunları, Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı, Drama, Hukuk ve Adalet, Müzik, Görsel Sanatlar, Yazarlık ve Yazma Becerileri, Temel Dini Bilgiler, İletişim ve Sunum Becerileri.

12. İncelenen 13 okuldan sadece ikisinde üç dersi (Hz. Muhammed'in Hayatı, Müzik, Drama) tercih eden ve alan öğrenci sayısı eşittir.

13. İncelenen 13 okuldan 11'inde sınıflara göre açılan derslerle öğrenci tercihleri arasında uyumsuzluk bulunmaktadır. Sınıflara göre uyumsuzluk olan okul sayısının en fazla olduğu sınıf altıncı, en az olduğu ise yedinci sınıftır.

Araştırmanın İkinci Alt Amacı Gereğince Ortaokul Öğrencileriyle Yapılan Görüşmelerin Analizinden Elde Edilen Sonuçlar

Araştırmanın ikinci alt amacında Amasya Merkez ilçesindeki bir ortaokulun beşinci sınıfında öğrenim gören aynı öğrencilerle 2013-2014 ve 2014-2015 öğretim yılında iki ayrı görüşme yapılmıştır. Bu görüşmelerin analizinden elde edilen sonuçlar, aşağıda iki alt başlık altında sıralanmıştır.

2013-2014 Öğretim Yılında Ortaokul Öğrencileri İle Yapılan Görüşmelerin Analizi Sonucunda Ulaşılan Sonuçlar

1. Görüşme yapılan 10 öğrenciden üçü ilk üç tercihindeki dersleri alırken yedisi en az bir tanesini alamamıştır.
2. Görüşme yapılan beşinci sınıf öğrencilerinin tercih ettikleri derslerin tamamını alamama nedenleri, dersin öğretmeninin olmaması, dersin açılmaması, dersi almak isteyen öğrenci sayısının fazla olması şeklinde ifade edilmiştir.
3. Öğrenciler, ilk üç sırada tercih ettikleri derslerin tamamını alamadıkları için üzüldüklerini, bu durumdan memnun olmadıklarını, kendilerini kötü etkilediğini ifade etmektedirler.
4. Öğrenciler dersleri çoğunlukla kendilerinin seçtiğini ifade ederken (6 öğrenci), üç öğrenci ailesiyle birlikte seçtiğini, üç öğrenci bazı dersleri anne ya da babasının seçtiğini, bir öğrenci de ailesinin rehberliğinde kendisinin seçtiğini ifade etmiştir. Çocuğun katılımı konusunda Çocuk Hakları Komitesi yorumuna uygun olan yalnızca Bilim Uygulamaları son öğrencinin seçim sürecidir.
5. Öğrencilerin çoğunluğu, seçmeli ders uygulamasına ilişkin olumlu ve olumsuz duyguları bir arada yaşamaktadırlar. Öğrencilerin çoğunluğu (9 öğrenci) seçmeli dersleri “seviyorum” derken bunların yedisi “ama” ile başlayan ya da “hariç” ile biten olumsuz ifadeler kullanmaktadırlar.
6. Öğrenciler çoğunlukla seçmeli derslerin yorucu olmasından yakınmaktadırlar.
7. Öğrencilerin yarısı, aldığı dersten (kendisi seçmiş olsa bile) memnun değildir.

2014-2015 Öğretim Yılında Ortaokul Öğrencileri İle Yapılan Görüşmelerin Analizi Sonucunda Ulaşılan Sonuçlar

1. Görüşme yapılan öğrencilerden altısı, tercih ettikleri dersleri almıştır. Üç öğrenci ise alamamıştır.
2. Öğrenciler seçmeli dersleri öğrenmek, geliştirmek, diğer derslerine katkı sağlamak, eğlenmek, derste zorlanmamak, gelecekte yapmak istediği mesleğe hazırlanmak, bedensel gelişim, arkadaşının alması ve dersi önemli bulması nedenleriyle tercih etmektedirler.
3. Görüşme yapılan öğrencilerin ders seçiminde en çok etkisi olan kişiler sırasıyla çocuğun kendisi, ailesi, arkadaşları, öğretmenleri ve okul yöneticileridir. Çocukların ders seçiminde en fazla etkisi olan aile üyesi babadır.
4. Öğrencilerin çoğunluğu aldıkları ya da verilen en az bir dersi değiştirmek istemektedirler.
5. Öğrencilerin çoğunluğu seçmeli derslerin faydalı ancak yorucu olduğunu düşünmektedirler.
6. Öğrencilerin çoğunluğu seçmeli derslerin notla değerlendirilmesini olumlu bulmaktadır.

Araştırmanın Üçüncü Alt Amacı Gereğince Ortaokul Öğrenci Velileriyle Yapılan Görüşmelerin Analizinden Elde Edilen Sonuçlar

Öğrenci velileri ile 2013-2014 ve 2014-2015 öğretim yıllarında yapılan görüşmelerin analizinden elde edilen sonuçlar aşağıda iki alt başlıkta verilmiştir.

2013-2014 Öğretim Yılında Ortaokul Öğrenci Velileri İle Yapılan Görüşmelerin Analizi Sonucunda Ulaşılan Sonuçlar

1. Velilere göre eğitimin temel işlevi, çocuğu gelecekteki yaşamına hazırlamaktır. Bu işlev, ekonomik ve politik unsurlar içermektedir.
2. Velilere göre ders seçiminde etkili olan en önemli unsur çocuğun isteğidir. Diğer unsurlar, velinin kendi isteği, çocuğun ilgi ve yeteneği ve dersin çocuğa sağlayacağı yararlarıdır.
3. Bazı velilere göre okul yönetimi ders seçim sürecinde etkili olan unsurlar arasındadır.

4. Velilerin çoğu, seçmeli dersler uygulamasını faydalı bulmakta ve ders saatlerinin artmasını sorun olarak görmemektedir.

5. Veli ve öğrenci görüşlerinde özellikle seçmeli derslerin yorucu olması konusunda farklılıklar vardır. Veliler, derslerin yorucu olmadığını; öğrenciler ise olduğunu düşünmektedir.

2014-2015 Öğretim Yılında Ortaokul Öğrenci Velileri İle Yapılan Görüşmelerin Analizi Sonucunda Ulaşılan Sonuçlar

1. Velilerin eğitimin işlevine ilişkin görüşlerinde bir önceki yıla göre değişim olmamıştır. Velilerin çoğunluğu eğitimin işlevini ekonomik çerçevede ele almakta ve politik işlevine de değinmektedir.

2. Velilerin ders seçiminde etkili olan unsurlara ilişkin görüşlerinde de bir önceki yıla göre değişim olmamıştır.

3. Veliler, ikinci yıl yapılan görüşmelerde de çoğunlukla seçmeli dersleri faydalı bulduklarını ifade etmişlerdir. Ancak ikinci yıl, seçmeli derslere ilişkin eleştiri ve sorun dile getiren veli sayısında artış olmuştur.

4. Velilerin çoğu, seçmeli derslerin notla değerlendirilmesini olumlu bir uygulama olarak ifade etmektedirler. Ancak notla değerlendirmeyi, not kaygısına yol açtığı için eleştiren ve bunun seçmeli dersler mantığına uygun olmadığını söyleyen veliler de vardır.

Araştırmanın Dördüncü Alt Amacı Gereğince Ortaokul Öğretmenlerinden Alınan Yazılı Görüşlerin Analizinden Elde Edilen Sonuçlar

1. Ortaokul öğretmenlerine göre seçmeli derslerin öğrencilere katkıları şunlardır: Derslerin pekiştirilmesi, ilgi, istek ve yeteneklere uygun bir eğitim fırsatı sunması ve öğrencilerin sosyal gelişimine katkı sağlamasıdır (kendini ifade etme, kişisel kabiliyet ve becerileri geliştirme, başarı ve motivasyonu artırma, uyumlu, mutlu, aktif sınıf ortamı).

2. Ek ders saatlerinin artması, seçmeli dersler uygulamasının öğretmenlere katkısıdır.

3. Öğretmenlere göre seçmeli dersler uygulamasında yaşanan sorunlar şunlardır:

a. Ders işleyişi ile ilgili sorunlar: Araç-gereç eksikliği, ders programı ve müfredat eksikliği, sürekli tekrarların olması, bilgi düzeylerine göre sınıf oluşturulamaması, öğrencilerin farklı sınıflardan olması, öğrenci devamsızlığı.

b. Ders seçimi ile ilgili sorunlar: Öğrencilerin dersleri bilinçsizce seçmesi, aile isteği/baskısı, öğrencilerin istedikleri derslerin açılmaması, öğrencilerin idare tarafından yönlendirilmesi.

c. Altyapı sorunları: Okullardaki altyapı eksikliği, uygun ortam ve koşulların olmaması, sınıf mevcutlarının çok olması, sınıf paylaşımı, atölyelerin olmaması.

d. Öğrenciler açısından sorunlar: Öğrencinin zamanını alması, öğrencinin güdülenememesi.

e. Program yönetimi sorunu: Ders programı oluşturma zorluğu.

4. Öğretmenlerin çoğuna göre öğrenciler seçmeli derslere karşı ilgili ve isteklidirler. Bazı öğretmenlere göre ise öğrenciler seçmeli dersleri yeterince önemsemiyorlar.

5. Öğretmenlere göre seçmeli dersler uygulaması devam etmeli ama iyileştirilmelidir. İyileştirme önerileri şunlardır: İçerik düzenlemesi yapılmalı, farklı uygulanmalı, süre azaltılmalı.

6. Öğretmenlerin çoğu, seçmeli dersler uygulamasının ayrımcılığa yol açmadığını düşünmektedir.

7. Öğretmenlerin çoğuna göre seçmeli dersler notla değerlendirilmemelidir.

8. Öğretmenlere göre seçmeli derslerin notla değerlendirilmesi, öğrencilerin dersi önemsemelerini sağlamakta, derse olan ilgiyi artırmakta ve öğrencilerin emeklerinin karşılığını vermektedir.

9. Öğretmenlere göre seçmeli derslerin notla değerlendirilmesinin olumsuz etkileri, not kaygısı, not girişlerinin zorluğu, özgür düşünme ve uygulamayı engellemesi, doygunluk ve kişisel gelişimin geri planda kalmasıdır.

10. Öğretmenlere göre açılacak seçmeli derslerin belirlenmesinde etkili olan kişiler sırasıyla aile, öğrenci, okul yöneticisi ve öğretmendir.

11. Öğretmenlere göre açılacak seçmeli derslerin belirlenmesinde etkili olan faktörler sırasıyla çocuğun isteği, ailenin isteği, okulun koşulları ve okul yönetiminin tutumudur.

Araştırmanın Beşinci Alt Amacı Gereğince Ortaokul ve Lise Öğrencilerine Uygulanan Anketin Analizinden Elde Edilen Sonuçlar

1. Ortaokul ve lisede açılan seçmeli dersleri alan öğrenci sayıları ile almak isteyen öğrenci sayıları eşit değildir.

a. Bazı dersleri alan öğrenci sayısı, almak isteyen öğrenci sayısından fazla iken bazı dersleri alan öğrenci sayısı, almak isteyen öğrenci sayısından azdır.

b. Ortaokul ve lisede açılmamış 20 dersten 16'sını almak isteyen öğrenci sayısı 10 ya da daha fazladır.

2. Ortaokul ve lisede açılan seçmeli dersleri alan öğrenci sayıları ile almak isteyen öğrenci sayıları arasındaki farklar, kız öğrencilerde erkek öğrencilere göre daha yüksektir.

3. “Sene başında hangi dersleri seçeceğim konusunda kararsızdım” ifadesine katılma düzeyi;

a. Ortaokul öğrencileri için kısmen katılıyorum, lise öğrencileri için katılmıyorum düzeyindedir.

b. Kız ve erkek öğrenciler için aynıdır (kısmen katılıyorum).

c. Öğretim düzeyi ve cinsiyete göre farklılaşmamaktadır.

4. “Dersleri seçerken seçmeli dersler hakkında yeterince bilgi sahibi değildim” ifadesine katılma düzeyi;

a. Ortaokul öğrencileri için katılmıyorum, lise öğrencileri için kısmen katılıyorum düzeyindedir.

b. Kız ve erkek öğrenciler için aynıdır (kısmen katılıyorum).

c. Öğretim düzeyine göre .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır. Buna göre lise öğrencileri ortaokul öğrencilerine göre seçmeli dersler hakkında daha az bilgi sahibidir.

d. Cinsiyete göre anlamlı bir farklılık yoktur.

5. Öğrencilerin ders seçiminde etkili olan unsurlara ilişkin görüşlerinde;

a. “Dersleri seçerken annemle/babamla uzun uzun konuştuk” ifadesine katılma düzeylerinde ortaokul ve lise öğrencileri arasında anlamlı farklılık vardır. Sıra ortalamalarına göre ortaokul öğrencileri lise öğrencilerinden daha yüksek bir katılım göstermiştir.

b. “Ailem alacağım derslere karar verme hakkına sahiptir” ifadesine katılma düzeylerinde ortaokul ve lise öğrencileri arasında anlamlı farklılık vardır. Ortaokul öğrencilerinin katılım düzeyi lise öğrencilerine göre daha yüksektir.

c. “Ders seçimi sırasında ailemle fikir ayrılığı yaşadım” ifadesine katılma düzeyleri ortaokul, lise ve kız-erkek öğrenciler arasında .05 düzeyinde anlamlı olarak farklıdır. Ortaokul öğrencilerinin ve erkek öğrencilerin sıra ortalamaları diğerlerine göre daha yüksektir.

d. “Seçtiğim bazı annem/babam değiştirdi” ifadesine erkek öğrencilerin katılma düzeyi kız öğrencilerden daha yüksektir ve aradaki fark .05 düzeyinde anlamlıdır.

e. Sevdiğim öğretmenlerimin okuttuğu dersleri seçtim” ifadesine ortaokul öğrencilerinin katılma düzeyi lise öğrencilerinden daha yüksektir ve aradaki fark .01 düzeyinde anlamlıdır.

f. “Almak istediğim başka dersler vardı ama okulda açılmadı” ifadesine katılma düzeyleri açısından ortaokul-lise ve kız-erkek öğrencileri arasında .01 düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır. Lise öğrencilerinin ve kızların bu ifadeye katılma düzeyleri diğerlerinden daha yüksektir.

g. “Her sınıfa birkaç tane orta seçmeli ders konuluyor, sadece onlar açılıyor” ifadesine katılma düzeyleri açısından ortaokul ve lise öğrencileri arasında .01 düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır. Lise öğrencilerinin bu ifadeye katılma düzeyi daha yüksektir.

h. “Derslerin hepsini kendim seçtim”, “Sevdiğim arkadaşlarımdan seçtiğim dersleri seçtim”, “Hangi dersleri seçeceğimize arkadaşlarımla birlikte karar verdik”, “Dersleri seçerken öğretmenlerimin görüşlerini aldım” ve “Okul yöneticileri bazı derslerin açılmayacağını önceden söylediler” ifadelerine katılma düzeyleri açısından öğrenci görüşleri arasında öğretim düzeyi ve cinsiyete göre anlamlı bir farklılık yoktur.

6. Öğrencilerin aldıkları seçmeli derslerle ilgili düşüncelerine ilişkin sonuçlar;

a. “İstediğim halde alamadığım dersler için üzgünüm” ve “Seçmeli derslerde sıkılıyorum” ifadelerine lise öğrencilerinin katılma düzeyleri ortaokul öğrencilerinden daha yüksektir ve aradaki fark .01 düzeyinde anlamlıdır.

b. “Aldığım seçmeli derslerden memnunum”, “Seçmeli dersler benim için faydalıdır”, “Seçmeli dersler bana yeni beceriler katıyor” ve “Seçmeli dersler iyi işleniyor” ifadelerine ortaokul öğrencilerinin katılma düzeyleri daha yüksektir ve aradaki fark .01 düzeyinde anlamlıdır.

c. “Aldığım seçmeli dersleri değiştirmek isterdim” ve “Seçmeli dersler beni yoruyor” ifadelerine öğrencilerin katılma düzeyleri öğretim düzeyine göre farklılaşmamaktadır.

d. Öğrencilerin aldıkları seçmeli derslerle ilgili yukarıdaki a, b, c maddelerindeki ifadeler katılma düzeyleri arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık yoktur.

7. Öğrencilerin seçmeli dersler uygulaması ile ilgili düşüncelerine ilişkin sonuçlar;

a. “Seçmeli derslerin kaldırılmasını isterim” ve “Seçmeli derslerin notla değerlendirilmesi iyi oldu” ifadelerine katılma düzeyleri arasında öğretim düzeyi ve cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık yoktur.

b. “Haftalık ders saati azaltılmalı” ifadesine katılma düzeyleri arasında kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık yokken ortaokul ve lise öğrencileri arasında .01 düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır. Lise öğrencilerinin bu ifadeye katılma düzeyi daha yüksektir.

Öneriler

Araştırma sonuçlarına bağlı olarak geliştirilmiş olan uygulamaya ve teoriye dönük öneriler ayrı başlıklar altında verilmiştir.

Uygulamaya Dönük Öneriler

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak çocuğun katılım hakkını kullanabilmesine imkân verecek öneriler aşağıda sıralanmıştır:

1. Çocukla ilgili ya da çocuklarla çalışan kişiler ve kurum personelleri (çocuk, aile, öğretmen, okul yöneticileri vb.) çocuğun katılım hakkı konusunda bilinçlendirilmelidir.

2. Hangi seçmeli derslerin müfredatta yer alacağına dair çocukların görüşlerinin yansıtıldığı bir mekanizma oluşturulmalıdır. Örneğin bu konuda çocuklara anket uygulanabilir, e-okul sisteminde çocukların ders önerebilecekleri bir modül açılabilir.

3. Seçmeli derslerin içeriği ve ders seçim süreci ile ilgili öğrenci ve velilere her öğretim yılında yeterli bilgilendirme yapılmalıdır.

4. En az 10 öğrenci tarafından tercih edilen derslerin açılması için MEB ve okul yönetimleri tarafından gerekli tüm tedbirler alınmalıdır.

5. Bir seçmeli dersin 10'dan daha az öğrenci tarafından tercih edilmesi durumunda çocukların bu dersi alabilmeleri için eğitim bölgesi içinde etkin bir koordinasyon süreci oluşturulmalıdır. Alınan tüm tedbirlere rağmen 10'dan fazla ya da az öğrenci tarafından tercih edildiği halde bir dersin açılmaması durumunda okul yöneticileri ilgili öğrenciler ve velilerine hesap verebilirlik anlayışı çerçevesinde açıklama yapmalı ve bu öğrencileri okulda açılan başka bir derse rızaları dışında yönlendirmemelidir.

6. Okul yöneticileri ve öğretmenler ders seçim sürecinde öğrenci ve velileri etkileyecek tutum ve davranışlardan kaçınmalıdırlar.

7. Seçmeli ders saatleri öğrencilerin talepleri yönünde şekillendirilmelidir.

8. Seçmeli dersler gibi uygulamalar geliştirilirken okulların mevcut ve sabit olanakları göz önünde bulundurulmalıdır.

Yeni Araştırma Önerileri

1. Bu araştırmada ortaokullarda seçmeli dersler uygulaması çocuğun katılım hakkı çerçevesinde incelenmiştir. Aynı yaklaşımla imam hatip ortaokulları ve her bir lise türünde inceleme yapılabilir.

2. Seçmeli dersler uygulaması farklı düzey ve türlerdeki okullarda çocuğun katılım hakkı çerçevesinde karşılaştırmalı olarak incelenebilir.

3. Türkiye'deki seçmeli dersler uygulaması ile diğer ülkelerdeki uygulamalar çocuğun katılım hakkı çerçevesinde karşılaştırmalı olarak incelenebilir.

4. Eğitim-öğretim süreçlerindeki farklı uygulamalar çocuğun katılım hakkı çerçevesinde incelenebilir.

5. Okullarda çocuk katılımının etkinleştirilmesine dönük model geliştirme çalışmaları yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, H. ve Çamur Duyan, G. (2012). Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin temel ilkeleri ışığında Türkiye'nin çocuk fotoğrafını yorumlamak. *Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Ankara, 18-19 Mayıs, 2012, 400-409.
- Acuner, H. Y. (2016). Öğrencilere göre seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi: Artvin ili örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 850-871.
- Akay, Y., Çırakoğlu, M. ve Hancı Yanar, B. (2016). Ortaokul 5. ve 6. sınıf öğrenci ve öğretmenlerinin seçmeli derslere ilişkin görüşleri. *İlköğretim*, 15(1), 1-22.
- Akgül, M. Ş. (2015). *İlkokul öğrenci velilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Akgün, İ. B. (2009). *İlköğretim okulları seçmeli Spor Etkinlikleri dersi öğretim programına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aktürk, S. (2006). *Avrupa Birliği sürecinde Türkiye'de çocuk hakları ve güvenliği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Akyüz, E. (2001). Çocuk hakları sözleşmesinin temel ilkeleri ışığında çocuğun eğitim hakkı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151, 1-10.
- Akyüz, E. (2010). *Çocuk hukuku çocukların hakları ve korunması*. Ankara: Pegem Akademi.
- Akyüz, Y. (2008). *Türk eğitim tarihi M.Ö. 1000 - M.S. 2008*. Ankara: Pegem Akademi.
- Akyüz, Y. (2018). Çocuk çocuktur çiçek değildir. Y. Karaman Kepenekci ve P. Taşkın (Editör). *Prof. Dr. Emine Akyüz'e armağan* (s. 24-28). Ankara: Pegem Akademi.
- Alav, Ö., Soyalp, H. ve Kazancı, E. E. (2013). AB üyesi ülkelerde seçmeli dersler: - Danimarka, Fransa, İspanya, Almanya, İtalya ve Hollanda örneği-. F. Tanhan, C. Aslan ve N. Taşkın (Düzenleyen), *Kesintili on iki yıllık zorunlu eğitim modelinde seçmeli dersler sempozyumu* (s. 99-111). Van:Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Albayrakoğlu, Ö. (2016). *Seçmeli Matematik Uygulamaları dersi seçim ve öğretim süreçlerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce.
- Almas, K. (2013). Matematik Uygulamaları dersi ve ders içeriğinin öğrenci seviyelerine uygunluğu. F. Tanhan, C. Aslan, ve N. Taşkın (Düzenleyen), *Kesintili on iki yıllık*

- zorunlu eğitim modelinde seçmeli dersler sempozyumu* (s. 124-127). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Altıntaş, M. (2012). (8/2=4+4+4) Sisteminin sosyo-ekonomik yönü. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 10(39), 9-27.
- Altun, A. (2009). Eğitim bilim açısından seçmeli Medya Okuryazarlığı dersi programına eleştirel bir yaklaşım. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 97-109.
- Arslandağı, M. (2015). *Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı ile Temel Dini Bilgiler dersi öğretim programının karşılaştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Aslan, C. ve Doğan Güldenoğlu, B. N. (2018). *Çok satılan çocuk edebiyatı kitaplarında çocuk hakları üzerine bir çözümleme*. Y. Karaman Kepenekci ve P. Taşkın (Editör) Prof. Dr. Emine Akyüz'e armağan (s. 90-102). Ankara: Pegem Akademi.
- Aslan, M. (2014). *Ortaokullarda okutulan seçmeli derslerin seçiminde velilerin göz önünde bulundurduğu kriterlerin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Aslantaş, İ. (2011). *Ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin seçmeli ders tercihlerine rehber öğretmenlerin etkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Ataman, E. (2015). *Ortaokul Matematik Uygulamaları dersi etkinliklerinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Avcı, N. ve Akar Gençer, A. (2017). Ebeveynlerin gözünden çocuğun kendi yaşamına katılma hakkı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (53), DOI: 10.17719/jisr.20175334143
- Ay Zöğ, D. (2008). *Öğrencilerin çocuk haklarını algılama düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişki (İstanbul ili Beyoğlu ilçesi örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bahçekapılı, M. (2013). *Yeni eğitim sisteminde seçmeli din dersleri imkanlar, fırsatlar, aktörler, sorunlar ve çözüm önerileri*. İstanbul: İlim Kültür Eğitim Derneği.
- Bakırcıoğlu, R. (2012). *Ansiklopedik eğitim ve psikoloji sözlüğü*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Baykara Acar, Y., Kırımsoy, E., Koman, E. ve Karagöz, D. (2012). Çocuk adalet sistemi odağında kanunla ihtilaf halindeki çocukların durumu. *Türkiye’de çocuk adalet sisteminin yönetimi* (s. 23-98), Ankara: Algı Tanıtım.
- Beyazova, A., Durmuş, G. ve Tüzün, I. (2015). *Eğitimde çocuk katılımı: Dünyadan ve Türkiye’den örnekler*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi. (2009). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Genel Yorum Çocuğun Katılım Hakkı*. Çocuk Hakları Komitesi Elli birinci oturum, Cenevre, 25 Mayıs – 12 Haziran 2009.
- Bozdoğan, B. (2014). *Bilim Uygulamaları dersi ile ilgili öğrenci ve öğretmen görüşlerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi (Giresun ili örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Giresun Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Giresun.
- Buğday, G. ve Küçüköğlü, A. (2017). 4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi ders kitabının çocuk katılım hakkı ilkelerine göre incelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 2(2), 61-81.
- Burhanlı, S. (2017). *Ortaokul seçmeli dersler mevzuatının Bilişim Teknolojileri ve Yazılım dersi kapsamında incelenmesi: Bir durum çalışması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bülbün Aktı, B. (2014). *TRT Çocuk Kanalı’nda yayınlanan okul öncesi yaş grubu çocuklarına yönelik çizgi dizilerin çocuk hakları açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Canbulut, T. (2014). Türkiye’de çocukların katılım hakkı üzerine bir derleme. *HSP*, 1(2), 85-94.
- Cangin, S. Ş. (2014). *İlköğretim öğrencilerinin Medya Okuryazarlığı dersine bakış açıları (Ankara - Keçiören örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Casas, F. (1997). Children’s rights and children’s quality of life: conceptual and practical issues. *Social Indicators Research*, 42, 283-298.
- Cashmore, J. (2002). Promoting the participation of children and young people in care. *Child Abuse and Neglect*, 26, 837-847.

- Cerit, Y., Akgün, N., Yıldız, K. ve Soysal, M. R. (2014). Yeni eğitim sisteminin (4+4+4) uygulanmasında yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri (Bolu il örneği). *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 59-82.
- Chawla, L. (2001). Evaluating children's participation: Seeking areas of consensus. *PLA Notes*, 42, 9-13.
- Cherney, I. D. (2010). Mothers', fathers', and their children's perceptions and reasoning about nurturance and self-determination rights. *International Journal of Children's Rights*, 18, 79-99.
- Creswell, J. W. ve Plano Clark, V. L. (2015). *Karma yöntem araştırmaları*. (çev. Y. Dede ve S. B. Demir). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çakmak, E. (2013). Öğretim programlarında bir katılım biçimi olarak medya yazarlığı. *I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildiriler Kitabı/1*, İstanbul, Kasım, 2013, 41-57.
- Çavuş, A. (2016). *Ortaokul seçmeli Bilim Uygulamaları dersinin program, içerik ve uygulama yönüyle değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Çelik, M. (2013). 2005 yılından beri seçmeli dersler. F. Tanhan, C. Aslan ve N. Taşkın (Düzenleyen), *Kesintili on iki yıllık zorunlu eğitim modelinde seçmeli dersler sempozyumu* (s. 12-16). Van:Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Çetinkaya, N. (1997). *Öğretmenlerin ve öğrencilerin çocuk haklarına bakışının değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çiftçi, H. (2017). *Ortaokul din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerinin öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri ile değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çiftçi, S. ve Özok, H. İ. (2013). Türkiye'de ve dünyada seçmeli dersler: PISA ve TIMSS sınavlarının etkililiği. F. Tanhan, C. Aslan ve N. Taşkın (Düzenleyen), *Kesintili on iki yıllık zorunlu eğitim modelinde seçmeli dersler sempozyumu* (s. 112-123). Van:Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (1989). Birleşmiş Milletler Genel Kurulu. http://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23b.html.
- Çocuk Koruma Kanunu. (2005). Resmi Gazete (15.07.2005). Sayı: 25876.

- Dağlı, S. K. (2015). *Öğretmenlerin çocuk haklarına ilişkin davranışlarının öğrenciler tarafından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dalkıran, O. (2005). *Ortaöğretim kurumlarında beden eğitimi dersinin seçmeli ders olarak işlenmesinin öğrenciler gözüyle değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Day, D. M., Peterson-Badali, M. ve Ruck, M. D. (2006). The relationship between maternal attitudes and young people's attitudes toward children's rights. *Journal of Adolescence*, 29, 193-207.
- Değirmencioğlu, S. (2012). Katılım hakkına tersten yaklaşım: Tersten katılım. *Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Ankara, 18-19 Mayıs, 2012, 378-389.
- Demir, A. (1996). Üniversitedeki seçmeli ders uygulamasının öğrenciler ve öğretim üyelerince değerlendirilmesi. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 24-31.
- Demir, A. ve Ok, A. (1996). Orta Doğu Teknik Üniversitesindeki öğretim üye ve öğrencilerinin seçmeli dersler hakkındaki görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (12), 121-125.
- Demir, M. Ş., Kazak, N. ve Yayla, A. (2013). Seçmeli ders eğitiminde ortaya çıkan yeni eğilimler ve bu eğilimlerin Amerika ve İngiltere'deki eğitim - öğretim ortamlarındaki yansımaları: Sinirbilimsel ve dinbilimsel bir değerlendirme. F. Tanhan, C. Aslan, ve N. Taşkın (Düzenleyen), *Kesintili on iki yıllık zorunlu eğitim modelinde seçmeli dersler sempozyumu* (s. 94-98). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Demir, S. B., Doğan, S. ve Pınar, M. A. (2013). 4+4+4 yeni eğitim sistemi'nin yansımaları: Beşinci sınıflardaki eğitim-öğretim sürecinin branş öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 8(9), 1081-1098.
- Demirbaş, A. (2008). *Seçmeli derslerin seçim kriterlerinin değerlendirilmesi araştırması*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı.
- Demirtaş, Z. ve Yurtkulu, T. (2018). Öğretmenlerin seçmeli Bilim Uygulamaları dersine ve dersin PISA ile ilişkisine yönelik görüşleri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 230-249.
- Dinç, B. (2015). Okulöncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların ebeveynlerinin çocuk hakları eğitimi konusundaki görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 7-25.

- Doğan, S., Uğurlu, C. T. ve Demir, A. (2014). 4+4+4 eğitim sisteminin okul paydaşlarına olumlu ve olumsuz etkilerinin yönetici görüşlerine göre incelenmesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 13(1), 115-138.
- Doğan, Y., Torun, F. ve Akgün, İ. H. (2014). Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 11(2), 503-516.
- Durmuşçelebi, M. ve Bilgili, A. (2014). Yeni (12 yıllık) eğitim sistemi, karşılaşılan sorunlar ve dünyadaki uygulamalardan bazılarının incelenmesi. *Turkish Studies*, 9(2), 603-621.
- Durmuşçelebi, M. ve Mertoğlu, B. (2018). Ortaokul öğrencilerinin eğitiminde seçmeli derslerin yeri. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 170-211.
- Dündar, S. (2013). Demokratik okulun bir unsuru olarak öğrencilerin karar süreçlerine katılımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(2), 853-875.
- Eğitim Reformu Girişimi (ERG). (2012). 4+4+4 düzenlemesi ile neler değişti? Yeni sisteme geçişte neler izlenmeli? *4+4+4'e Geçiş Eylül 2012 Bilgi ve Politika Notları Bilgi Notu*.
- Eke, C. (2013). Seçmeli "Bilim Uygulamaları" dersinin fen bilimlerinin öğretimi açısından önemi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 182-188.
- Elisha, I. M. ve Ruck, M. D. (2012). Urban youth's views of children's nurturance and self-determination rights: an exploratory study. *International Journal of Children's Rights*, 20, 422- 439.
- Elkin, F. (1995). *Çocuk ve toplum çocuğun toplumsallaşması* (çev. N. Güngör). Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Epçaçan, C. (2014). İlkokul ve ortaokul öğretmen ve yöneticilerinin 4+4+4 eğitim sistemine ilişkin görüşleri (Siirt ili örneği). *EKEV Akademi Dergisi*, 18(58), 505-521.
- Erbay, E. (2011). *Türkiye'de çocuk haklarını tanıtmaya, yaygınlaştırma ve izlemeye yönelik uygulamaların eleştirel analizi ve bir model önerisi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erbay, E. (2013). Çocukların katılım hakkı üzerine bir Türkiye değerlendirmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 38-54.
- Erbay, E. (2016). *Çocuk katılımı*. Ankara: Nobel.

- Ersoy, A. F. (2011). İlköğretim öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin algıları. *İlköğretim Online*, 10(1), 20-39.
- Ersoy, A. F. (2012). An area neglected in citizenship education: Children's rights education at home and at school. *International Online Journal of Educational Sciences*, 4(2), 359-376.
- Eşbahoğlu, F. (2015). *İlköğretim 5 ve 6. sınıflarda seçmeli derslerin seçim sürecinde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eyidoğan, B. (2009). *Bilişim Teknolojileri dersinin ilköğretimde seçmeli ders olmasına ilişkin öğretmen görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Eyidoğan, B., Odabaşı, H. F. ve Kılıçer, K. (2011). İlköğretim Bilişim Teknolojileri dersinin seçimlik olmasına ilişkin öğretmen görüşleri. *Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 0-0.
- Fazlıoğlu, Z. (2007). Çocuk Hakları Sözleşmesinde yer alan "çocuk hakları" konusunda öğretmenlerin ve yöneticilerin bilinç düzeyleri. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Fırat Durdukoca, Ş. ve Arıbaş, S. (2011). İlköğretim seçmeli Bilişim Teknolojileri dersi 5. basamak öğretim programının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi (Malatya ili örneği). *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 140-168.
- Gödekmerdan, B., Cecanpınar, H. ve Güngör, K. (2012). Çocuğun kimlik ve katılım hakkı. *Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Ankara, 18-19 Mayıs, 2012, 366-377.
- Gören, Z. (2012). Çocukların temel haklarının anayasal garantisi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(22), 45- 105.
- Görer, Ü. (2015). *Ortaokul düzeyindeki din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin öğretmen-öğrenci görüşlerine göre program açısından değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Gündoğdu, Y. B. (2015). Seçmeli din derslerini tercih eden öğrencilerin tercihlerini etkileyen faktörler: Ordu örneği. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 15(2), 121-155.

- Gündoğdu, Y. B. (2017). Seçmeli din dersleri neden tercih edilmiyor? (Ordu ili örneği). *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16(32), 557-582.
- Gürkan, T. ve Koran, N. (2014). 36-72 aylık çocuklar için okul öncesi eğitim programının çocuğun katılım hakkına yer verme durumu açısından incelenmesi. *Journal of Teacher Education and Educators*, 3 (2), 203-226.
- Gürses Kürçe, S. (2018). Aktif vatandaş yetiştirmede okulun rolü. Y. Karaman Kepenekci ve P. Taşkın (Editör), *Prof. Dr. Emine Akyüz'e armağan* (s. 690-699). Ankara: Pegem Akademi.
- Güven, İ. (2012). Eğitimde 4+4+4 ve Fatih Projesi yasa tasarısı = Reform mu? *İlköğretim Online*, 11(3), 556-577.
- Hart, R. A. (1992). *Children's participation from tokenism to citizenship*. Italy, Florence: UNICEF International Child Development Centre.
- Helwig, C. C. (1997). The role of agent and social context in judgments of freedom of speech and religion. *Child Development*, 68(3), 484-495.
- İkiz, E. (2018). *Matematik Uygulamaları dersine ilişkin öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (11.04.2012). *Resmi Gazete*, 28261, Kanun no: 6287.
- İnal, K. (2012). AKP'nin reform mantığı ve '4+4+4'ün ideo-pedagojik eleştirel analizi. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 10(39), 78-92.
- İpek, Y. (2017). *Eğitimin demoratikleşmesi bağlamında seçmeli ders uygulamasının değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Jiang, X., Kosher, H., Ben-Arieh, A. ve Huebner, E. S. (2014). Children's rights, school psychology, and well-being assessments. *Soc Indic Res*, 117, 179-193. DOI: 10.1007/s11205-013-0343-6
- Johnny, L. (2006). Reconceptualising childhood: Children's rights and youth participation in schools. *International Education Journal*, 7(1), 17-25.
- Karagöz, N. (2016). *Seçmeli Kürtçe dersine karşı veli tutumları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Karagözoğlu, N. (2015). Ortaokul 5. sınıflarda tercih edilen seçmeli dersler ve tercih nedenlerinin öğrenci ve veli görüşlerine göre değerlendirilmesi. *PEGEM Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 5(1), 69-94.

- Karaman Kepenekci, Y. ve Taşkın, P. (2017). *Eğitim hukuku*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Katipoğlu, İ. (2015). *Liselerde (9. ve 10. sınıf) seçmeli olarak okutulan Hz. Muhammed'in Hayatı dersinin öğretmen ve öğrenci görüşleri açısından değerlendirilmesi (Samsun örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Kaya, K. (2013). Okul idarecilerinin gözüyle seçmeli ders uygulaması. F. Tanhan, C. Aslan ve N. Taşkın (Düzenleyen), *Kesintili on iki yıllık zorunlu eğitim modelinde seçmeli dersler sempozyumu* (s. 40-46). Van:Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Kaya, M. (2015). *Ortaokul seçmeli dersler uygulamasının öğrenci görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi (Gebze örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kaya, M. (2016). *Din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerinin veliler tarafından seçilme nedenleri (Antalya, Burdur ve Isparta örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Kaya, S. Ö. (2011). *Öğretmen adaylarının çocuk hakları ile ilgili görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Kaymakcan, R., Aşlamacı, İ., Yılmaz, M. ve Telli, A. (2013). *Seçmeli Din Eğitimi Dersleri İnceleme ve Değerlendirme Raporu*. Ensar Vakfı Değerler Eğitimi Merkezi.
- Kıral, B. (2018). Köy ve kent okullarındaki öğrencilerin çocuk haklarına ve haklarının ihlaline ilişkin görüşleri. Y. Karaman Kepenekci ve P. Taşkın (Editör). *Prof. Dr. Emine Akyüz'e armağan*, (s. 24-28). Ankara: Pegem Akademi.
- Kobat, İ. B. (2009). *Ulusal ve uluslararası hukukta çocuk hakları ışığında çocuk suçluluğu ve nedenleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Kor, K. (2013). *Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk hakları konusundaki görüşlerinin belirlenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Koran, N. (2015). Öğretmenlere yönelik çocuk hakları ve hak ihlalleri eğitiminin değerlendirilmesi üzerine nitel bir çalışma. *Uluslararası Katılımlı III. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi "Erken Müdahale"*, Ankara, 11-13 Mayıs 2015, 542-557.

- Korkmaz, T. (2016). *Matematik Uygulamaları dersinin öğrencilerin matematik okuryazarlığına etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Korukçu, A. (2011). İlahiyat fakültesi programlarındaki seçmeli dersler üzerine bir inceleme. *Marife*, 11(3), 163-174.
- Kotan, İ. (2015). *Ortaöğretimde bazı seçmeli dini derslere ilişkin öğrenci öğretmen ve yönetici görüşlerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Kumcu, D. ve Kaya, Ö. (2012). Ceza yargılamasına dahil olan çocuklara hakları çerçevesinde bakış, *Türkiye’de Çocuk Adalet Sisteminin Yönetimi*, (s. 103-167), Ankara: Algı Dağıtım.
- Kurbal, M. S. (2015). *6. sınıf Zekâ Oyunları dersi öğrencilerinin problem çözme stratejilerinin ve akıl yürütme becerilerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kurt, S. L. (2013). *Türkiye’de çocuk haklarının bilinirliği: Uluslararası sözleşmeler kapsamında çocukların çocuk hakları bilgi düzeylerinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kurul, N. (2012). Geleceğin eğitimi ve ‘yeni’ zorunlu eğitim modeline ilişkin çıkarımlar. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 10(39), 42-77.
- Küçükbiş, H. F. (2016). *Rol model alma davranışlarının ve fiziksel aktivite tutumlarının ders seçimleri üzerine etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Landsdown, G. (2004). Participation and young children. *Early Childhood Matters*, 4-14.
- Mamur Işıkcı, Y. (2013). *Sosyal politika açısından Türkiye’de çocuk hakları sorunu: alana ilişkin bir araştırma*. Yayımlanmamış doktora tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Manaz, A. (2018). *Ortaokul seçmeli derslerinin öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Melton, G. B. (1980). Children’s concepts of their rights. *Journal of Clinical Child Psychology*, Fall, 186-190.

- Melton, G. B. (1987). Children, politics, and morality: The ethics of child advocacy. *Journal of Clinical Child Psychology*, 16(4), 357-367.
- Memduhoğlu, H. B., ve Mazlum, M. (2013). Seçmeli ders uygulamasının sosyal ve pedagojik temelleri ve yansımaları. F. Tanhan, C. Aslan ve N. Taşkın (Düzenleyen), *Kesintili on iki yıllık zorunlu eğitim modelinde seçmeli dersler sempozyumu*, (s. 51-61). Van:Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Memişoğlu, S. P. ve İsmetoğlu, M. (2013). Zorunlu eğitimde 4+4+4 uygulamasına ilişkin okul yöneticilerinin görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 14-25.
- Merey, Z. (2013). Children's participation rights in social studies textbooks in Turkey. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 116, 3641 – 3645.
- Merey, Z. (2013). Temel hak ve özgürlükler bağlamında seçmeli dersler ve çocuk hakları. F. Tanhan, C. Aslan ve N. Taşkın (Düzenleyen), *Kesintili on iki yıllık zorunlu eğitim modelinde seçmeli dersler sempozyumu*, (s. 29-31). Van:Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Meydan, H. (2013). Din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerinin öğrenci görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (40), 219-250.
- Meydan, H. (2015). Din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerinde karşılaşılan problemler (öğretmen görüşlerine dayalı nitel bir araştırma). *Turkish Studies*, 10(3), 673-694.
- Meydan, H. H. (2016). *Ortaokullarda Okuma Becerileri dersinin uygulama alanları (Kayseri ili örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı. (1995). *Ders Seçme ve Kredi Sistemi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1991). *Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası 24 Haziran - 4 Temmuz 1974*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Morrow, V. (1999). 'We are people too': Children's and young people's perspectives on children's rights and decision-making in England. *The International Journal of Children's Rights*, 7, 149-170.
- Nayır, F. ve Karaman Kepenekci, Y. (2011). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında çocukların katılım hakları. *İlköğretim Online*, 10(1), 160-168.

- Odman, M. T. (2012). Dünyada ve Türkiye’de çocuğun hakları. *Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Ankara, 18-19 Mayıs, 305-345.
- Oflaz, T. (2016). *Medya Okuryazarlığı dersi kapsamında öğrencilerin, medyaya bakış açılarının değerlendirilmesi: Denizli il örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Okçabol, R. (2012). Gericileşmenin ve piyasalaşmanın şifreleri 635, 651, 652, 653, 666, 4+4+4 ve ... *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 10(39), 28-41.
- Okutan, S. (2017). *Ortaokul öğrencilerinin fen bilimleri başarılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ordu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ordu.
- Organization for Economic Co-operation Development (OECD). (2011). *Social Justice in the OECD – How Do the Member States Compare? Sustainable Governance Indicators 2011*.
- Öktem, D. (2012). Türkiye’deki çocuk adalet sisteminin yönetimi ve yaş ayrımcılığına ilişkin paradigmanın incelenmesi, *Türkiye’de çocuk adalet sisteminin yönetimi*. (s. 1-20). Ankara: Algi Dağıtım.
- Örs, Ç., Erdoğan, H. ve Kipici, K. (2013). Eğitim yöneticileri bakış açısıyla 12 yıllık kesintili zorunlu eğitim sistemi: Iğdır örneği. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 131-154.
- Özcan, E. G. ve Şeren, M. (2014). Ortaöğretim okullarındaki öğrencilerin okul yönetiminin karar verme sürecine katılımları (Beyazırma örneği). *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 4(2), 111-126.
- Özdemir Uluç, F. (2008). İlköğretim Programlarında Çocuk Hakları. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, S. ve Kaya, M. (2017). Din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerin veliler tarafından seçilme nedenleri (Antalya, Burdur ve Isparta örneği). *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(41), 43-75.
- Öztürk, A. (2017). Türkiye’de hayat bilgisi dersi öğretim programlarında çocukların katılım hakkı: Tarihsel bir analiz. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (27), 864-890. DOI:10.14520/adyusbd.329894.
- Öztürk, H. T. ve Yılmaz, B. (2011). Bilişim Teknolojileri ve Yazılım dersinin seçmeli statüsünün dersin pedagojik değerine yansımalarının öğretmen bakış açısı ile değerlendirilmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 12(2), 63-82.

- Özüt, A. (2014). *İlköğretim düzeyindeki seçmeli derslerin seçim kriterlerinin öğretmen ve okul yöneticisi görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Özyıldırım, T. (2007). *Ankara ili ilköğretim okulu öğrencilerinin katılım hakkını kullanma durumlarına ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Pamuk, E., ve Kiraz, Z. (2016). Ortaokullarda okutulan seçmeli ders uygulamalarında okul yöneticilerinin karşılaştıkları problemler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 977-1003.
- Pekdoğan, S., Korkmaz, H. İ. ve Köse, E. (2012). *Ebeveynlerin çocuk hakları sözleşmesi ile ilgili farkındalık düzeyleri üzerine bir çalışma*. Uluslararası Çocuklar için Adalet Sempozyumu Bildiri Kitabı, Ankara, 5-7 Aralık, 104-115.
- Peker Ünal, D. (2010). *İlköğretim öğretmenlerine yönelik web tabanlı çocuk hakları eğitimi programı*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Peker Ünal, D. (2018). Milli Eğitim Temel Kanunu'nun ve ders kitaplarının "çocuk haklarını tanıma" açısından incelenmesi. Y. Karaman Kepenekci ve P. Taşkın (Editör).*Prof. Dr. Emine Akyüz'e armağan*, (s. 160-170). Ankara: Pegem Akademi.
- Peker, R. (2012). *Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları ile çocuk haklarına yönelik tutumlarının değerlendirilmesi (Manisa ili örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Percy-Smith, ve Thomas, (2010). *A Handbook of Children and Young People's Participation Perspectives from Theory and Practice*. Routledge.
- Peterson-Badali, M., Morine, S. L., Ruck, M. D. ve Slonim, N. (2004). Predictors of maternal and early adolescent attitudes toward children's nurturance and self-determination rights. *The Journal of Early Adolescence*, 24, 159-179. DOI: 10.1177/0272431603262667
- Pilatin, Ü. (2013). Kürtçe seçmeli ders uygulaması. F. Tanhan, C. Aslan, ve N. Taşkın (Düzenleyen), *Kesintili on iki yıllık zorunlu eğitim modelinde seçmeli dersler sempozyumu* (s. 47-50). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Polat, B. D., Ersoy, Ö. A. ve Toran, M. (2017). Çocuk katılımı farkındalık ölçeği (ÇKFÖ): Ölçek geliştirme, güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 1 (2), 186-215. DOI: 10.24130/eccd-jecs.196720171241

- Ruck, M. D. ve Horn, S. S. (2008). Charting the landscape of children's rights. *Journal of Social Issues*, 64(4), 685-699.
- Ruck, M. D., Keating, D. P., Abramovitch, R. ve Koegl, J. (1998). Adolescents' and children's knowledge about rights: some evidence for how young people view rights in their own lives. *Journal of Adolescence*, 21, 275-289.
- Ruck, M. D., Peterson-Badali, M. ve Day, D. M. (2002). Adolescents' and mothers' understanding of children's rights in the home. *Journal of Research on Adolescence*, 12(3), 373-398.
- Sadriu, S. (2009). *Seçmeli Medya Okuryazarlığı dersi alan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin ders sonu çıktılarına yönelik bir "pilot araştırma"*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sağlam, M. ve Aral, N. (2016). Tarihsel süreç içerisinde çocuk ve çocukluk kavramları. *Çocuk ve Medeniyet*, 2, 43-56.
- Salman Osmanağaoğlu, Y. (2007). *Uşak ili lise son sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Semerci, M. (2012). Çocuğun kişilik gelişiminde ailenin rolü. *Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Ankara, 18-19 Mayıs, 216-223.
- Shier, H. (2001). Pathways to participation: Openings opportunities and obligations. *Children and Society*, 15(2), 107-117.
- Smetana, J. G ve Asquith, P. (1994). Adolescents' and parents' conceptions of parental authority and personal autonomy. *Child Development*, 65, 1147-1162.
- Smith, A. B. (2007). Children and young people's participation rights in education. *International Journal of Children's Rights*, 15, 147-164.
- Sönmez, B. (2016). *Düşünme Eğitimi dersinin ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerine etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Sunal, O. (2010). Çocuğa yönelik çağdaş sosyal politika yaklaşımları. *Aile ve Toplum*, 11(6), 57-74.
- Sünter, E. (2017). Ortaöğretimde okutulan seçmeli din eğitimi dersleri öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri: Bir durum çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 902-913.

- Şahin, S. ve Polat, O. (2012). Türkiye’de ve dünyadaki gelişmiş ülkelerde çocuk katılım hakkı algısının ve uygulamalarının karşılaştırılması. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 275-283.
- Şişman, M., Güleş , H. ve Dönmez, A. (2010). Demokratik bir okul kültürü için yeterlilikler çerçevesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 3(1), 167-182
- Tan, O. (2015). *Medya Okuryazarlığı eğitimi: Öğrenci, öğretmen, aile bağlamında örnek bir araştırma*. Yayımlanmamış doktora tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Tanhan, F., ve Zirek, M. S. (2013). Meslek lisesi öğretmenlerinin seçmeli ders uygulamalarına yönelik görüşleri: Eğitsel rehberlik açısından bir değerlendirme. F. Tanhan, C. Aslan ve N. Taşkın (Düzenleyen), *Kesintili on iki yıllık zorunlu eğitim modelinde seçmeli dersler sempozyumu*, (s. 32-39). Van:Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Tanrıverdi, S. ve Kardaş, F. (2013). Öğretmenlerin, idarecilerin ve okul psikolojik danışmanlarının ortaokullarda seçmeli ders sürecine ilişkin görüşlerinin incelenmesi: Van ili örneği. F. Tanhan, C. Aslan, ve N. Taşkın (Düzenleyen), *Kesintili on iki yıllık zorunlu eğitim modelinde seçmeli dersler sempozyumu* (s. 80-85). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Taş, B. S. (2004). *İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıflar "seçmeli ders programlarının" öğretmen ve öğrenci görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Taylor, N., Smith, A. B. ve Nairn, K. (2001). Rights important to young people: secondary student and staff perspectives. *The International Journal of Children’s Rights*, 9, 137-156.
- Tezcan, H., ve Gümüş, Y. (2008). Üniversite öğrencilerinin seçmeli ders tercihlerine etki eden faktörlerin araştırılması. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), 1-17.
- Topsakal, C. ve Ayyürek, O. (2012). Sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre öğrencilerin çocuk haklarını kullanmaları. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 37-53.
- Tuncer, M., ve Özü, A. (2017). İlköğretim düzeyindeki seçmeli derslerin seçim kriterlerinin öğretmen ve okul yöneticisi görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Journal of Educational Reflections*, 1(1), 51-65.
- Tunç, D. Ç. (2008). *Çocuk hakları sözleşmesinin eğitim politikalarına yansımaları konusunda Milli Eğitim Bakanlığı uzmanlarının görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Turan, S. (2011). *Masalların çocuk hakları bağlamında çözümlenmesi: Her güne bir masal adlı kitap üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Turğut, E. (2013). Rehberlik ilkeleri açısından seçmeli ders sürecinin öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. F. Tanhan, C. Aslan, ve N. Taşkın (Düzenleyen), *Kesintili on iki yıllık zorunlu eğitim modelinde seçmeli dersler sempozyumu*(s. 86-93). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Tutar, C. (2014). Yazılı basında çocuk haklarının temsili: hürriyet, cumhuriyet, sabah ve zaman gazeteleri üzerinde yapılan bir araştırma. *Journal of Yasar University*, 9(34), 5760-5786.
- Türk Ceza Kanunu (2004). Resmî Gazete (12.10.2004). Sayı: 25611.
- Türk Dil Kurumu. (2019). *Güncel Türkçe sözlük*. sozluk.gov.tr adresinden alındı.
- Türk Medeni Kanunu (2001). Resmî Gazete (08.12.2001). Sayı: 24607.
- Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü. (2019). www.tubaterim.gov.tr adresinden alındı.
- Türkyılmaz, M. (2015). Türk atasözlerinin çocuk hakları bakımından incelenmesi. *Journal of World of Turks*, 7(1), 221-236.
- Türkyılmaz, M. ve Kuş, Z. (2014). İlköğretim 100 temel eserde çocuk hakları. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(15), 39-63.
- Tüzün, I. ve Sarışık, Y. (2015). *Türkiye’de Okullarda Çocuk Katılımı Durum Analizi*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi - Eğitim Reformu Girişimi Demokratik Okullara Doğru Projesi Kitapları - No: 1
- Uçar, R., İpek, Y., ve Uçar, İ. H. (2013). Ortaokul müdürlerinin seçmeli derslere yönelik tutumlarının incelenmesi. F. Tanhan, C. Aslan, ve N. Taşkın (Düzenleyen), *Kesintili on iki yıllık zorunlu eğitim modelinde seçmeli dersler sempozyumu* (s. 72-79). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Uçuş, Ş. (2009). *Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin ilköğretim programlarındaki yeri ve sözleşme’ye yönelik öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uçuş, Ş. (2014). Çocuk hakları eğitimi programının hazırlanması ve değerlendirilmesi: Uygulama öğretmeninin ve katılımcıların görüşleri. *International Journal of New Trends in Arts, Sports ve Science Education*, 3(2), 1-24.
- UNICEF. (2009). *The State of the World’s Children Special Edition*. New York: Brodock Press.

- UNICEF. (2011). Türkiye’de Çocukların Durumu Raporu.
- UNICEF. (2013). Çocuk Refahı Belgesi.
- Uran, P. (2014). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin yorumları ışığında 1982 Anayasası ile Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin karşılaştırmalı incelenmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(26), 95-126.
- Uysal, B. (2015). *Ortaokul seçmeli dersler uygulamasının okul yöneticisi, öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ülgen, G. (1992). İlköğretim okullarının 6, 7, 8. sınıflarında seçmeli dersler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8, 107-114.
- Ünsal, G. (2012). Fransa’da çocuk hakları. *Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Ankara, 18-19 Mayıs, 2012, 359-365.
- Washington, F. (2010). *5-6 yaş grubu çocuklarına uygulanan aile katılımlı çocuk hakları eğitimi programının etkililiğinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yaşar Ekici, F. (2014). Öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 66-77.
- Yayla, A., ve Kozikoğlu, İ. (2013). Seçmeli derslerin işlevselliği ve öğretmen görüşleri. F. Tanhan, C. Aslan, ve N. Taşkın (Düzenleyen), *Kesintili on iki yıllık zorunlu eğitim modelinde seçmeli dersler sempozyumu* (s. 17-28). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Yayla, A. ve Tat, O. (2013). Öğretmen perspektifinden seçmeli ders uygulaması: Problemler ve çözüm önerileri. F. Tanhan, C. Aslan, ve N. Taşkın (Düzenleyen), *Kesintili on iki yıllık zorunlu eğitim modelinde seçmeli dersler sempozyumu* (s. 62-71). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Yazıbaşı, M. A. (2018). Ortaöğretim öğrencilerinin gözünden seçmeli din dersleri: Kırıkkale örneği. *Dini Araştırmalar*, 21(53), 149 - 168.
- Yeşilkayalı, E. (2014). *Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile ilköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk ve hoşgörü eğilimleri arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış doktora tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Yıldırım, G. (2017). *Ortaokul din ve değerler alanı seçmeli dersler hakkında velilerin beklentileri ve memnuniyet düzeyleri (Ertuğrulgazi Ortaokulu örneği)*.

- Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yıldız, A. (2017). Okul öncesi dönem çocuk kitaplarında çocuk hakları. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(13), 88-99.
- Yılmaz Tanataş, D. (2010). *İlköğretim seçmeli Bilişim Teknolojileri dersi öğretim programının uygulanmasına yönelik öğretmen görüşleri (Malatya ili örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Yurdakul, H. (2016). *Seçmeli Hz. Muhammed'in Hayatı dersi 10. sınıf müfredat programının kavram haritası tekniği ile işlenişi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yurtsever Kılıçgün, M. ve Oktay, A. (2013). Effect of socio-economic situation on attitudes of parents for children's rights. *Middle Eastern ve African Journal of Educational Research*, 4, 20-41.
- Yurtsever, M. (2009). *Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve anne babaların çocuk haklarına yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

EKLER

Ek 1. Amasya Merkez İlçesindeki Bir Ortaokulun Seçmeli Ders Tercihlerini Gösteren Resmî Belge Örneği

T.C. AMASYA VALİLİĞİ			
Merkez		Ortaokulu Müdürlüğü	
Sınıfı	Tercih Sırası	Ders Adı	Sayı
5	4	Hz. Muhammed'in Hayatı	2
5	4	Yabancı Dil (İngilizce)	2
5	4	Müzik	1
5	5	Yazarlık ve Yazma Becerileri	8
5	5	Hz. Muhammed'in Hayatı	6
5	5	Okuma Becerileri	5
5	5	Spor ve Fiziki Etkinlikler	5
5	5	Görsel Sanatlar	4
5	5	Müzik	3
5	5	Temel Dini Bilgiler	3
5	5	Bilim Uygulamaları	2
5	5	Zeka Oyunları	1
5	5	Kur'an-ı Kerim	1
5	5	Drama	1
5	5	Yabancı Dil (İngilizce)	1
5	5	Matematik Uygulamalar	1
5	6	Hz. Muhammed'in Hayatı	8
5	6	Spor ve Fiziki Etkinlikler	7
5	6	Görsel Sanatlar	6
5	6	Yazarlık ve Yazma Becerileri	4
5	6	Temel Dini Bilgiler	4
5	6	Müzik	3
5	6	Okuma Becerileri	2
5	6	Zeka Oyunları	2
5	6	Bilim Uygulamaları	2
5	6	Matematik Uygulamalar	1
5	6	Kur'an-ı Kerim	1
5	6	Drama	1
5	7	Temel Dini Bilgiler	6
5	7	Müzik	5
5	7	Okuma Becerileri	5
5	7	Hz. Muhammed'in Hayatı	4
5	7	Kur'an-ı Kerim	4
5	7	Spor ve Fiziki Etkinlikler	4
5	7	Zeka Oyunları	4
5	7	Drama	3

13.12.2013 14:41:31

Ek 2. Ortaokul Öğrenci Görüşme Formu (2013-2014)

Sevgili Öğrenci,

Bu araştırma, seçmeli dersler uygulamasının çocuğun katılım hakkı çerçevesinde değerlendirilmesi amacıyla yapılmaktadır. Sorulara vereceğiniz içten yanıtlar, araştırmanın amaçlarına ulaşılması açısından oldukça önemlidir. Araştırmaya katılanların isimleri gizli tutulacak ve toplanan veriler yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Bu nedenle isim belirtmeniz istenmemektedir. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Arzu BUCAK
Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

1. İlk üç sırada tercih ettiğin dersleri alabildin mi?
2. Ders seçimini nasıl yaptın? Ders seçiminde kimlerin etkisi oldu?
3. Seçmeli dersler uygulaması hakkında ne düşünüyorsun?

Ek 3. Ortaokul Öğrenci Görüşme Formu (2014-2015)

Sevgili Öğrenci,

Bu araştırma, seçmeli dersler uygulamasının çocuğun katılım hakkı çerçevesinde değerlendirilmesi amacıyla yapılmaktadır. Sorulara vereceğiniz içten yanıtlar, araştırmanın amaçlarına ulaşılması açısından oldukça önemlidir. Araştırmaya katılanların isimleri gizli tutulacak ve toplanan veriler yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Bu nedenle isim belirtmeniz istenmemektedir. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Arzu BUCAK

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

1. Hangi dersleri seçmiştin? Şu anda hangi dersleri alıyorsun?
2. Aldığın seçmeli dersleri tercih etme sebeplerin nelerdi?
3. Ders seçimini nasıl yaptın? Ders seçiminde kimlerin etkisi oldu?
4. Aldığın seçmeli dersleri değiştirmeyi düşündün mü?
5. Seçmeli dersler hakkında ne düşünüyorsun?
6. Seçmeli ders uygulamasından memnun musun? Uygulama kaldırılrsa ne hissedersin?
7. Seçmeli derslerin notla değerlendirilmesi hakkında ne düşünüyorsun?

Ek 4. Veli Görüşme Formu (2013-2014)

Sayın Veli,

Bu araştırma, seçmeli dersler uygulamasının çocuğun katılım hakkı çerçevesinde değerlendirilmesi amacıyla yapılmaktadır. Sorulara vereceğiniz içten yanıtlar, araştırmanın amaçlarına ulaşılması açısından oldukça önemlidir. Araştırmaya katılanların isimleri gizli tutulacak ve toplanan veriler yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Bu nedenle isim belirtmeniz istenmemektedir. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Arzu BUCAK
Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

1. Sizce eğitimin işlevi nedir?
2. Ders seçimini nasıl yaptınız? Ders seçim sürecinde hangi unsurların etkisi oldu?
3. Seçmeli dersler uygulaması hakkında ne düşünüyorsunuz?

Ek 5. Veli Görüşme Formu (2014-2015)

Sayın Veli,

Bu araştırma, seçmeli dersler uygulamasının çocuğun katılım hakkı çerçevesinde değerlendirilmesi amacıyla yapılmaktadır. Sorulara vereceğiniz içten yanıtlar, araştırmanın amaçlarına ulaşılması açısından oldukça önemlidir. Araştırmaya katılanların isimleri gizli tutulacak ve toplanan veriler yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Bu nedenle isim belirtmeniz istenmemektedir. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Arzu BUCAK

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

1. Sizce eğitimin işlevi nedir? Çocuğunuzun eğitim almasının faydaları nelerdir?
2. Çocuğunuzun ders seçiminde nelerin etkisi oldu? Dersleri kim seçti ve görüş ayrılığı yaşandı mı?
3. Ders seçimi sürecinde okul idaresinin yönlendirmesi oldu mu?
4. Seçmeli dersler hakkında ne düşünüyorsunuz?
5. Sizce seçmeli ders uygulaması öğrenciler açısından ayrımcılık gibi sorunlara yol açıyor mu?
6. Seçmeli derslerin notla değerlendirilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Ek 6. Öğretmen Yazışma Formu

Değerli Meslektaşım,

Bu araştırma, seçmeli dersler uygulamasının çocuğun katılım ve seçme hakkı çerçevesinde değerlendirilmesi amacıyla yapılmaktadır. Sorulara vereceğiniz içten yanıtlar, araştırmanın amaçlarına ulaşılması açısından oldukça önemlidir. Araştırmaya katılanların isimleri gizli tutulacak ve toplanan veriler yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Bu nedenle isim belirtmeniz istenmemektedir. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Arzu BUCAK

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

KİŞİSEL BİLGİLER

Cinsiyet: Kadın Erkek Branş:

1. Seçmeli dersler uygulaması hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
2. Öğrencilerin seçmeli derslere karşı tutumları nasıldır?
3. Seçmeli derslerin notla değerlendirilmesi hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
4. Okulda açılacak seçmeli derslerin belirlenmesinde;
 - a. Etkili olan kişi/kişiler kimdir?
 - b. Dikkate alınan faktörler nelerdir?

Ek 7. Ortaokul Öğrenci Anketi

Sevgili Öğrenci,

Bu araştırma, seçmeli dersler uygulamasının çocuğun katılım hakkı çerçevesinde değerlendirilmesi amacıyla yapılmaktadır. Sorulara vereceğiniz içten yanıtlar, araştırmanın amaçlarına ulaşılması açısından oldukça önemlidir. Araştırmaya katılanların isimleri gizli tutulacak ve toplanan veriler yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Bu nedenle isim belirtmeniz istenmemektedir. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Arzu BUCAK

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

KİŞİSEL BİLGİLER

Sınıf: Doğum tarihi:

Cinsiyet: Kız Erkek

Annenin mesleği:

Babanın mesleği:

	Anne	Baba
Okuma-yazma bilmiyor	()	()
İlkokul mezunu	()	()
Ortaokul mezunu	()	()
Lise mezunu	()	()
Üniversite mezunu	()	()
Diğer	()	()

- Bu yıl okulunuzda hangi seçmeli dersleri alıyorsunuz? Lütfen yazınız.
 -
 -
 -
- Tablodaki seçmeli derslerin hepsi okulunuzda açılsaydı hangi dersleri almak isterdiniz? Lütfen aşağıdaki derslerden almak istediğiniz üç tanesini tablo altında ayrılmış olan alana yazınız.

Kur'an-ı Kerim Hz. Muhammed'in Hayatı Temel Dinî Bilgiler Okuma Becerileri Yazarlık ve Yazma Becerileri Yaşayan Diller ve Lehçeler Yabancı Dil Bilim Uygulamaları Matematik Uygulamaları Görsel Sanatlar Müzik	Spor ve Fizikî Etkinlikler Zekâ Oyunları Halk Kültürü Medya Okuryazarlığı Hukuk ve Adalet Düşünme Eğitimi İletişim ve Sunum Becerileri Çevre ve Bilim Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Drama
--	---

-
-
-

3) Lütfen aşağıdaki tabloda verilmiş olan her bir ifadenin karşısındaki seçeneklerden size uygun olan bir tanesini işaretleyiniz. Lütfen bütün sorulara cevap veriniz.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1. Sene başında hangi dersleri seçeceğim konusunda kararsızdım.	()	()	()	()	()
2. Dersleri seçerken seçmeli dersler hakkında yeterince bilgi sahibi değildim.	()	()	()	()	()
3. Derslerin hepsini kendim seçtim.	()	()	()	()	()
4. Dersleri seçerken annemle/babamla uzun uzun konuştuk.	()	()	()	()	()
5. Ailem alacağım derslere karar verme hakkına sahiptir.	()	()	()	()	()
6. Ders seçimi sırasında ailemle fikir ayrılığı yaşadım.	()	()	()	()	()
7. Seçtiğim bazı dersleri annem/babam değiştirdi.	()	()	()	()	()
8. Sevdiğim arkadaşlarımın seçtiği dersleri seçtim.	()	()	()	()	()
9. Hangi dersleri seçeceğimize arkadaşlarımla birlikte karar verdik.	()	()	()	()	()
10. Dersleri seçerken öğretmenlerimin görüşlerini aldım.	()	()	()	()	()
11. Sevdiğim öğretmenlerimin okuttuğu dersleri seçtim.	()	()	()	()	()
12. Almak istediğim başka dersler vardı ama okulda açılmadı.	()	()	()	()	()
13. Okul yöneticileri bazı derslerin açılmayacağını önceden söylediler.	()	()	()	()	()
14. Her sınıfa birkaç tane ortak seçmeli ders konuluyor, sadece onlar açılıyor.	()	()	()	()	()
15. İstediğim halde alamadığım dersler için üzgünüm.	()	()	()	()	()
16. Aldığım seçmeli derslerden memnunum.	()	()	()	()	()
17. Aldığım seçmeli dersleri değiştirmek isterdim.	()	()	()	()	()
18. Seçmeli dersler benim için faydalıdır.	()	()	()	()	()
19. Seçmeli dersler bana yeni beceriler katıyor.	()	()	()	()	()
20. Seçmeli dersler iyi işleniyor.	()	()	()	()	()
21. Seçmeli dersler beni yoruyor.	()	()	()	()	()
22. Seçmeli derslerde sıkılıyorum.	()	()	()	()	()
23. Seçmeli derslerin kaldırılmasını isterim.	()	()	()	()	()
24. Haftalık ders saati azaltılmalı.	()	()	()	()	()
25. Seçmeli derslerin notla değerlendirilmesi iyi oldu.	()	()	()	()	()

Ek 8. Lise Öğrenci Anketi

Sevgili Öğrenci,

Bu araştırma, seçmeli dersler uygulamasının çocuğun katılım hakkı çerçevesinde değerlendirilmesi amacıyla yapılmaktadır. Sorulara vereceğiniz içten yanıtlar, araştırmanın amaçlarına ulaşılması açısından oldukça önemlidir. Araştırmaya katılanların isimleri gizli tutulacak ve toplanan veriler yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Bu nedenle isim belirtmeniz istenmemektedir. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Arzu BUCAK

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

KİŞİSEL BİLGİLER

Sınıf: Doğum tarihi:
 Cinsiyet: Kız Erkek
 Annenin mesleği:
 Babanın mesleği:

	Anne	Baba
Okuma-yazma bilmiyor	()	()
İlkokul mezunu	()	()
Ortaokul mezunu	()	()
Lise mezunu	()	()
Üniversite mezunu	()	()
Diğer	()	()

- 3) Bu yıl okulunuzda hangi seçmeli dersleri alıyorsunuz? Lütfen yazınız.
 a).....
 b).....
 c).....
- 4) Tablodaki seçmeli derslerin hepsi okulunuzda açılsaydı hangi dersleri almak isterdiniz? Lütfen aşağıdaki derslerden almak istediğiniz üç tanesini tablo altında ayrılmış olan alana yazınız.

Diksiyon ve Hitabet Osmanlı Türkçesi Bilgi Kuramı Drama Sanat Tarihi Sosyal Etkinlik Görsel Sanatlar Müzik Beden Eğitimi Kur'an-ı Kerim Hz. Muhammed'in Hayatı Temel Dinî Bilgiler	Bilgi ve İletişim Teknolojisi Proje Hazırlama Demokrasi ve İnsan Hakları Astronomi ve Uzay Bilimleri İşletme Ekonomi Girişimcilik Yönetim Bilimi Uluslararası İlişkiler Alman Edebiyatı İngiliz Edebiyatı Fransız Edebiyatı
---	--

- a).....
 b).....
 c).....

3) Lütfen aşağıdaki tabloda verilmiş olan her bir ifadenin karşısındaki seçeneklerden size uygun olan bir tanesini işaretleyiniz. Lütfen bütün sorulara cevap veriniz.

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1. Sene başında hangi dersleri seçeceğim konusunda kararsızdım.	()	()	()	()	()
2. Dersleri seçerken seçmeli dersler hakkında yeterince bilgi sahibi değildim.	()	()	()	()	()
3. Derslerin hepsini kendim seçtim.	()	()	()	()	()
4. Dersleri seçerken annemle/babamla uzun uzun konuştuk.	()	()	()	()	()
5. Ailem alacağım derslere karar verme hakkına sahiptir.	()	()	()	()	()
6. Ders seçimi sırasında ailemle fikir ayrılığı yaşadım.	()	()	()	()	()
7. Seçtiğim bazı dersleri annem/babam değiştirdi.	()	()	()	()	()
8. Sevdiğim arkadaşlarımın seçtiği dersleri seçtim.	()	()	()	()	()
9. Hangi dersleri seçeceğimize arkadaşlarımla birlikte karar verdik.	()	()	()	()	()
10. Dersleri seçerken öğretmenlerimin görüşlerini aldım.	()	()	()	()	()
11. Sevdiğim öğretmenlerimin okuttuğu dersleri seçtim.	()	()	()	()	()
12. Almak istediğim başka dersler vardı ama okulda açılmadı.	()	()	()	()	()
13. Okul yöneticileri bazı derslerin açılmayacağını önceden söylediler.	()	()	()	()	()
14. Her sınıfa birkaç tane ortak seçmeli ders konuluyor, sadece onlar açılıyor.	()	()	()	()	()
15. İstediyim halde alamadığım dersler için üzgünüm.	()	()	()	()	()
16. Aldığım seçmeli derslerden memnunum.	()	()	()	()	()
17. Aldığım seçmeli dersleri değiştirmek isterdim.	()	()	()	()	()
18. Seçmeli dersler benim için faydalıdır.	()	()	()	()	()
19. Seçmeli dersler bana yeni beceriler katıyor.	()	()	()	()	()
20. Seçmeli dersler iyi işleniyor.	()	()	()	()	()
21. Seçmeli dersler beni yoruyor.	()	()	()	()	()
22. Seçmeli derslerde sıkılıyorum.	()	()	()	()	()
23. Seçmeli derslerin kaldırılmasını isterim.	()	()	()	()	()
24. Haftalık ders saati azaltılmalı.	()	()	()	()	()
25. Seçmeli derslerin notla değerlendirilmesi iyi oldu.	()	()	()	()	()

Ek 9. Özgeçmiş

Adı Soyadı	Arzu BUCAK
İletişim Bilgileri	E-posta: arzubucak@gmail.com
	Lise: 2001-2005 Sivas Prof. Dr. Necati Erşen Anadolu Öğretmen Lisesi
Öğrenim Bilgileri	Lisans: 2005–2009 Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği
	Yüksek Lisans: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Programı
İş Deneyimi	2009-halen Millî Eğitim Bakanlığı İngilizce Öğretmeni